Kızıllığın Kalbi

ZAKES MDA

İngilizce'den Çeviren: Gül Korkmaz

AYRINTI

ZAKES MDA

Asıl adı Zanemvula Kizito Gatyeni Mda olan Zakes Mda, 1948 yılında Güney Afrika'da doğdu. Romancı kimliğinin yanı sıra, şair, oyun yazarı, ressam ve besteci olarak da tanınmaktadır. Edebiyatla erken yaşlarında tanışan Zakes Mda'nın ilk kitabı 1977 yılında yayımlandı. İlk romanı *Ways of Dying*(1995) büyük başarı kazandı. Roman, öykü,şiir ve tiytro oyunları yazmayı düzenli olarak sürdüren Zakes Mda Güney Afrika'daki önemli edebiyat ödüllerinin tamamını kazandı. En önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen ve çok sayıda dünya diline çevrilen *Kızıllığın Kalbi* en çok ödül toplayan kitabı oldu. Zakes Mda halen ABD'de yaşıyor ve Ohio Üniversitesi'nde yaratıcı yazım dersleri veriyor. Zakes Mda'nın başlıca yapıtları şunlardır: *We Shall Sing for the Fatherland* (1979); *The Hill* (1980); *Ways of Dying* (1995); *She Plays with the Darkness* (1995); *The Heart of Redness* (*Kızıllığın Kalbi*, 2000); *The Madonna of Excelsior* (2002)

Ayrıntı: 646
Edebiyat Dizisi: 185

Kızıllığın Kalbi
Zakes Mda

Kitabın Özgün Adı
The Heart of Redness

İngilizce'den Çeviren
Gül Kortunaz

Son Okuma
Tayfun Koç

© 2000 by Zakes Mda

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Nigel Pavitt / AWL Images / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kabraman

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 244 Topkapı/İst.
Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım 2012
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-706-1
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Zakes Mda

Kızıllığın Kalbi

EDEBİYAT DİZİSİ

GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA/*Anja Meulenbelt* ▰ MURPHY/*Samuel Beckett* ▰ MASAL MASAL İÇİNDE/*Kbimaira/John Barth* ▰ ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI/*Robert M. Pirsig* ▰ PARFÜMÜN DANSI/*Tom Robbins* ▰ SINIRSIZ RÜYALAR DİYARI/*J. G. Ballard* ▰ FRANSIZ TEĞMENİN KADINI/*John Fowles* ▰ BEYAZ OTEL/*D.M. Thomas* ▰ MYRA/*Gore Vidal* ▰ DALGALAR/*Virginia Woolf* ▰ ATLANTİK ÖTESİ/*Witold Gombrowicz* ▰ HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ▰ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ▰ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ▰ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ▰ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ▰ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ▰ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ▰ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ▰ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Søren Kierkegaard* ▰ KONFİDENZ/*Ariel Dorfman* ▰ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ▰ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ▰ NİETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ▰ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ▰ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ▰ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ▰ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ▰ 62-MAKET SETİ/*Julio Cortázar* ▰ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ▰ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ▰ DUR BİR MOLA VER/*Tom Robbins* ▰ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ▰ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ▰ LILA/*Robert M. Pirsig* ▰ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ▰ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ▰ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ▰ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ▰ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ▰ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ▰ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ▰ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Márta Tikkanen* ▰ BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ▰ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ▰ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ▰ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ▰ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ▰ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ▰ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ▰ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ▰ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ▰ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ▰ $10^{1/2}$ BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ▰ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ▰ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ▰ ADA/*Aldous Huxley* ▰ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ▰ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ▰ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ▰ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ▰ YARATIK/*John Fowles* ▰ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ▰ ZENCİLER/*Jean Genet* ▰ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ▰ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ▰ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ▰ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ▰ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ▰ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sabato* ▰ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ▰ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ▰ DİŞİ ADAM/*Joanna Russ* ▰ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ▰ ALDATMA/*Philip Roth* ▰ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ▰ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ▰ MANTISSA/*John Fowles* ▰ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ▰ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ▰ METEORLAR/*Michel Tournier* ▰ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen* ▰ AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ▰ SİRİUS'TAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ▰ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ▰ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ▰ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ▰ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ▰ İYİ İŞ/*David Lodge* ▰ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ▰ TERAPİ/*David Lodge* ▰ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ▰ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ▰ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ▰ SİSKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ▰ BETON ADA/*J.G. Ballard* ▰ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ▰ GILLES İLE JEANNE/*Michel Tournier* ▰ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ▰ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/*James Welch* ▰ SİNEMA MÜDAVİMİ/*Walker Percy* ▰ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/*Ernesto Sábato* ▰ METROLAND/*Julian Barnes* ▰ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/*François Vigouroux* ▰ DÜŞÜNCE BALONLARI/*David Lodge* ▰ MİLENYUM İNSANLARI/*J.G. Ballard* ▰ MÜNECCİM KRALLAR/*M. Tournier* ▰ BEYAZDAKİ KARA/*Maggie Gee* ▰ KAYBOLUŞ/*G. Perec* ▰ HINÇ AYLARI/*P. Bruckner* ▰ LİMON MASASI/*J. Barnes* ▰ BÜYÜCÜ/*J. Fowles* ▰ GÜNDOĞUMUNA YOLCULUK/*J. Barnes* ▰ OKLUKİRPİ/*J. Barnes* ▰ FISKADORO/*D. Johnson* ▰ HAYALETLERİN GÖÇÜ/*P. Melville* ▰ ÖLEN HAYVAN/*P. Roth* ▰ SICAK ÜLKELERDEN DÖNEN VAHŞİ SAKATLAR/*Tom Robbins* ▰ PASTORAL AMERİKA/*P. Roth* ▰ ABANOZ KULE/*J. Fowles* ▰ ARTHUR VE GEORGE/*J. Barnes* ▰ VAHŞET SERGİSİ/*J. G. Ballard* ▰ VİLLA MEÇHUL/*Tom Robbins* ▰ ASKER GRAMAFONU NASIL TAMİR EDER?/*Saša Stanišić* ▰ FARMAKON/*Dirk Wittenborn* ▰ NE KADAR İLERİ GİDEBİLİRSİN/*D. Lodge* ▰ GERİYE UÇAN YABAN ÖRDEKLERİ/*T. Robbins* ▰ BİR SAHTEKÂR OLARAK HAYATIM/*P. Carey* ▰ İNTERNETTE BALIK AVLAMAK/*Nasreen AKHTAR* ▰ LANCELOT/*Walker Percy* ▰ ÖLÜ BİR DİLDE AŞK/*Lee Siegel* ▰ VAHŞİ İNSANLAR/*Dirk Wittenborn* ▰ GÜNEŞİ DURDURACAĞIZ/*F. Bowillot* ▰ SHYLOCK OPERASYONU/*Philip Roth* ▰ KAYBEDENLERİN BELLEĞİ/*Michel Ragon* ▰ SAVAŞ ARTIĞI/*Ha Jin* ▰ YAZAR, YAZAR/*D. Lodge* ▰ B, BİRA/*Tom Robbins* ▰ EVE YÜZMEK/*Rolf Lappert* ▰ HAFIZ DİVANI/*Hafız-ı Şirazi* ▰ KUZEYE GÖÇ MEVSİMİ/*Tayeb Salih* ▰ OEGSTGEEST'E DÖNÜŞ/*Jan Wolkers* ▰ TURİNGİN HEZEYANI/*Edmundo Paz Soldán* ▰ KOVBOY KIZLAR DA HÜZÜNLENİR/*Tom Robbins* ▰ NABIZ/*Julian Barne* ▰ DANIEL MARTIN/*John Fowles* ▰ HARABELERDE AŞK/*Walker Percy* ▰ BAY BLANC/*Romain Graf* ▰ HAVAALANI BALIKLARI/*Angelika Overath* ▰ DAYICAN NAPOLYON/*Iyrec-i Pezeşkzâd*

Zakes Mda

Kızıllığın Kalbi

1

"Gözlerim doldu" derdi Ximiya'mn oğlu Bhonco. "Üzüntüden değil, hayır, ben üzüntüden ağlamam. Yalnızca güzel şeyler ağlatır beni."

Ve sık sık ağlar. Bazen yalnızca iç çekerdi. Ya da gözünden bir damla yaş inerdi. Bu yüzden, her zaman yanında beyaz bir mendil taşırdı, özellikle de ülkeye barışın yeniden hâkim olduğu ve herkese yetecek mutluluğun bulunduğu bu günlerde. Enfiye tutamları gibi paylaşılıyordu mutluluk. Tuz nehirleri yaşlı yüzünde derin çizgiler bırakıyordu.

Bhonco, ailesindeki diğer İnançsızlardan farklıydı; çünkü diğerleri, hayatlarına mutluluk getirecek şeylere bile inanmayan, karamsar kimseler olarak tanınırdı. Zamanlarının çoğunu geçmişteki haksızlıklar için yakınarak ve dünyanın, bu milleti bir buçuk yüzyıl önce

iman saçmalığıyla zapt edemediği için, bugünkü sersem haline gelene kadar etrafında dönüp durmasına lanet ederek geçirirlerdi. Ayrıca Orta Kuşakların acılarının da matemini tutarlardı. Ama bu yalnızca alçak sesle söylenirdi.

Bhonco kederlenmeye inanmaz. Olup bitmiş için yapılacak bir şey olmadığını uzun süre önce kabullenmiştir. Soğuk demir pas tutmaz derler. Ataları metanetle acının üstesinden gelmişlerdi. Dünyayı çocuklarına bırakıp göçtükleri ana kadar acıyla yaşadı onlar.

Sonra Orta Kuşaklar geldi. Ataları ve bu yeni dünya arasındakiler. Ve Orta Kuşaklar bir rüya gibi kısa sürdü. Çoğu zaman daha çok bir kâbus gibi... Ama şimdi Orta Kuşaklar'ın acıları bile geride kaldı. Bu yeni bir hayat, kutlanması gerekiyordu. Ve Ximiya'nın oğlu Bhonco, onu gözyaşlarıyla kutluyordu.

Onun yumuşak kalpli karısı NoPetticoat gözyaşlarına sabrını yitirmek üzereydi. Ne zaman biri kocasının bulunduğu bir ortamda güzel bir şey yapsa, "Durun! Lütfen durun! Yoksa Bhonco'yu ağlatacaksınız!" diye bağırırdı.

Yine de onun üzerine titrerdi zavallı. İnsanlar, birbirini bu kadar çok seven böylesine yaşlı bir çift görmenin ne kadar güzel olduğu söylerlerdi hep. Eğer kızları Xoliswa Ximiya bir kız kurusu olmayı seçmemiş olsaydı, torun sahibi bile olacaklardı.

Onları yan yana yürürken izlemek harikaydı. İnce uzun bedeni ve derin çizgilerle oyulmuş kahverengi yüzüyle Bhonco ve yaşına göre yüzü nispeten kırışıksız olduğu için olduğundan genç görünen tıknaz karısı. Kimi zaman yalpaladıkları, bir şarkı mırıldandıkları görülürdü. Kasları bir ziyafetteki son dansın anısının tadını çıkarıyor gibiydi elbette.

Geleneklere göre erkek önde yürür, kadın onu takip ederdi. Ama Bhonco ve NoPetticoat yan yana yürürlerdi. Bazen el ele bile tutuşurlardı. Xoliswa Ximiya için daimi bir utanç kaynağıydı: Yaşlı insanların sevmeye hakkı yoktu. Ve eğer birbirlerine karşı sevgi duyma aptallığına düşüyorlarsa da bunu başkalarının yanında saklamak zorundaydılar.

"Gözlerim doldu NoPetticoat" diye burnunu çekti evin erkeği ve mendilini gözlerine götürdü.

"Senin gibi koca bir adam şımarık bir bebek gibi bağırmamalı Bhonco" dedi evin hanımı, yine de kolunu onun omuzlarına doladı.

Çok güzel bir şey olmuştu. Biricik çocukları Xoliswa Ximiya'dan bir haber almışlardı: Terfi etmiş ve Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nun yeni müdürü olmuştu.

Xoliswa Ximiya'dan sadece Xoliswa olarak söz edilmez. İnsanlar onun hakkında konuşurken ismini ve soyadını birlikte kullanırlar. Çünkü topluluk içinde önemli bir insandır. Adeta ünlü biridir. Aynı zamanda iyi eğitimlidir. Fort Hare Üniversitesi'nden yüksek lisans derecesi, Amerika'da bir kolejden de ikinci lisan olarak İngilizce öğretmenliği sertifikası almıştır.

"Onu kabul etmeyecekler" diye dövündü NoPetticoat, kendi kendine konuşur gibi.

"Ama o, bu topluluğun bir çocuğu" dedi Bhonco inatla. "Gözlerinin önünde büyüdü. Diğerleri bana kızımı okula gönderdiğim için deli olduğumu söyleyip gülerken, o eğitimli biri oldu."

"Onun kadın olduğunu söyleyecekler. Giden öğretmeni hatırlıyor musun? Erkek olmasına rağmen onu kabul etmediler. Hayatı ona zindan ettiler. Bir kadına daha kötüsünü yapmazlar mı?"

"Hayatı ona zindan ettiler; çünkü sünnetsizdi. O erkek değildi. Sarkık bir sünnet derisiyle çocuklarımıza nasıl öğretmenlik yapabilirdi ki?"

"Sana söylüyorum Bhonco, onu kabul etmeyecekler. O okulda bebeğime sorun çıkaracaklar!"

"O, bebek değil. 36 yaşına geldi. Ve eğer onu kabul etmezlerse, bunun sebebi İnananlar olur. Onların eğitimli kızları olmadığı için kıskanıyorlar" diyerek tartışmaya noktayı koydu Bhonco.

Konu, İnananlar ve İnançsızlar arasındaki savaşa gelmişti yine. Her şeyde rekabet halindeydiler.

Bu rekabet, birkaç yıl önce Ximiya'lar çam ağacından bir yemek masası ve dört sandalye aldıklarında patlak vermişti. O günlerde köyde başka hiç kimsenin yemek masası olmadığı için, herkes onlar hakkında konuşmaya başlamıştı. Ama İnananlardan olan Zim ailesi aynı yemek masasını beraberinde altı sandalyeyle aldığında, Ximiya balonu da patlamış oldu. Bu olay gerçekten de Ximiya'ların ve destekçilerinin canını sıkmıştı.

O günden beri iki aile arasındaki savaş aleni hale geldi. Komşuları, nefeslerini tutmuş, birbirlerine karşı yapacakları bir sonraki hamleyi gözlüyorlardı.

İnançsızlar Mezhebi, yaklaşık 150 yıl önce, kadın peygamber Nongqawuse zamanında, Bhonco Ximiya'nın dedelerinden Twin-Twin'le başlamıştı. Saygıdeğer Twin-Twin bir dinin yüceliğine inanmamayı övmüştü. Mezhep, Orta Kuşaklar döneminde yok olmuştu. Çünkü insanlar o dönemde hayatta kalmakla ve zulümlerin üstesinden gelmekle meşguldü. İnancın ve inançsızlığın getirecekleriyle ilgili kavgaya tutuşacak zamanları yoktu.

Herkes tarafından yakında biteceği öngörüldüyse de Orta Kuşaklar'ın ıstırapları henüz geçmemişti ki Ximiya'nın oğlu Bhonco, mezhebi diriltti.

Ne yalnızca kendisinin ve yakın akrabalarının katılması ne de insanların nesiller önce yaşanan çatışmaları uzun zaman önce unutmuş olmaları umrundaydı. Kendisinin ve ulusunun bugününü biçimlendirdikleri için onlara samimiyetle bağlıydı. Onun hayattaki rolü, insanlara inanmamayı öğretmekti. Onlara, eğer inanç belası olmasaydı, Orta Kuşaklar'ın bile o acıları çekmemiş olacaklarını anlattı.

Güzel şeyler yalnızca gözyaşıyla kutlanmaz. Bu yüzden Bhonco, bir kutu sığır konservesi almak için Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na gideceğini söyledi karısına. NoPetticoat güldü ve bebeğinin terfisini buna bahane etmemesi gerektiğini söyledi. Tuzlu bir şeylere ihtiyaç duyuyordu; çünkü dünkü ziyafette çok içmişti ve akşamdan kalmaydı. "Sorgum birasının insanı bu hale getirdiği nerde görülmüş" diye söyleniyordu Bhonco.

"Sen yokken, ben de otele gidip benim için iş var mı, bir bakayım" dedi NoPetticoat, başörtüsünü düzeltip şalını omzuna atarken. Ama kocası, çoktan pembe kulübelerinden çıkmış olduğu için onu duyamadı.

NoPetticoat emekli maaşına –ya da yaygın kullanımıyla *nkamnkam*'ına– ek olarak Blue Flamingo Otel'de çocuk bakıcılığı yapıyordu. Turistler buranın huzurlu ortamını, muazzam kuşlarıyla bitkilerini veya mucizelerin gerçekleştiği Nongqawuse Vadisi'ni görmek için gelirlerdi. Blue Flamingo'da odalarını tutar, vadiye at bin-

meye veya yürüyüşe ya da dalgalı denizde yüzmeye gittiklerinde çocuklarını yarı zamanlı çalışan dadılara bırakırlardı.

NoPetticoat bazen, bakılması gereken bebekler olduğunda otel yönetimi tarafından aranırdı. Eğer uzun süre aramazlarsa, otele yine de gider ve iş olup olmadığına bakardı. Aslında oteldekilerin ancak son çare olarak kendisini aradığını fark ettiğinden beri böyle yapıyordu. İlk tercihleri dinç erkek müşterilerin ağzını sulandıracak diri vücutlu genç kadınlardan yana oluyordu. Çağırılmadığı halde gittiği zamanların neredeyse hepsinde bakması için bebeklerin olduğunu ama bu iş için birtakım edepsiz kısraklara haber verildiğini görüyordu. Her seferinde kavga ediyor ve işi alıyordu.

Bhonco, Alışveriş Dükkânı'na gitmek için lastik çizmeleri içindeki ayaklarını tepe boyunca sürükledi. Kahverengi tulumu öylesine eskimişti ki neredeyse dizleri ve dirseklerinden yırtılacaktı. İnsanların takke dediği türden, yeşil, yünlü bir şapka takıyordu. Erkeklerin normalde ellerinden eksik etmedikleri bastonlardan taşımıyordu.

Dükkânı tepeye yapan tüccara alçak sesle sövüyordu. Ama zirvedeki nefes kesici manzara zorlu tırmanışın mükâfatıydı. Aşağıda, sağ tarafında, dev dalgaların kar beyaz sörf dağları yaratarak kayaları dövdüğünü görebiliyordu. Sol tarafında ise yemyeşil vadiler ve bu yeşilliğin kimi yerlerinde pembe, mavi, sarı ve beyaz güzel evleriyle yama gibi duran köyler vardı.

Evlerin çoğu küçük kulübelerdi. Ama yıllar geçtikçe yeni bir mimari tarz olan altıgen kulübeler ortaya çıkmıştı. Bu yeni moda altıgen kulübelerin çatılarında, samanların altında, sanki üzerindeki elbiseden daha uzun bir jüpon gibi duran oluklu saclar vardı. Bunu hem güzel görünmesi hem de beyaz karıncaları engellemesi için yapıyorlardı. Ama Bhonco, kendini ispat etmiş eski tarz kulübeler varken bu yeni model altıgen kulübelere güvenmiyordu.

Durduğu yerden Gxarha Nehri ve Intlambo-ka-Nongqawuse, yani Nongqawuse'nin Vadisi görünüyordu. Aynı zamanda Nongqawuse Göleti'ni ve genellikle kalın bir sis tabakasıyla kaplı olan büyük lagünü de görebiliyordu.

Qolorha-by-Sea doğal güzellikler bakımından kesinlikle çok zengin bir yerdi. Nehirleri asla kurumuyordu; ülkenin geri kalanı kuraklıkla boğuştuğu zamanlarda bile. Sığırları güçlü ve besiliydi.

Bhonco bu köyde doğmuştu. Bu köyde büyümüştü. Şehirlerde çalıştığı zaman haricinde, hayatı boyunca hep bu köyde yaşamıştı. Yine de onun hüzünlü güzelliği karşısında her zaman gözleri dolardı.

Sıcak bir rüzgâr yüzünü yaladı. Denizden gelen rüzgâr daima sıcaklık getirirdi.

Vulindlela Alışveriş Dükkânı, kırmızı oluklu sacla kaplı çatısının üzerine televizyon ve radyo antenleriyle bir uydu çanağı dizilmiş, büyük, taş bir yapıydı.

Dükkânın önünde ahşap boyunduruklar, karasabanlar ve tohum serpme makinelerinin betona zincirlenmiş olarak tutulduğu uzun bir veranda vardı.

Dükkânın arkasındaysa, sahibinin ailesiyle yaşadığı ev bulunuyordu. Büyük pencereleri ve kaba sıvasıyla kirli beyaz renkte modern bir evdi bu. Evle dükkân arasında bir araba ve dört çeker bir kamyonet duruyordu, her ikisi de Mercedes'in yeni modelleriydiler.

Bhonco, tüccar John Dalton'ın veranda duvarının karşısındaki rafa koyduğu televizyona göz attı. Bu televizyonda sürekli eski filmlerden bölümler gösteriliyor ve çocuklar sürekli burada toplanıp kendi taktıkları isimle "bioskop"u izliyorlardı. Bunlardan bazıları, bozkırdaki sığırlara göz kulak olması gereken çoban çocuklardı. Bugünlerde pek çok kişinin, sığırları başkalarının tarlalarına girdiği için, dava edilmesine şaşmalıydı.

Bhonco ağır adımlarla dükkâna girdi ve girişteki büyük karatahtaya ilgisiz bir bakış attı. Bu tahtada yünlerini, darılarını, derilerini ve postlarını tüccara satmak veya buğdayını değirmende öğüttürmek isteyenler için güncel fiyatlar yer alıyordu. Tüccar arkadaşını görmek istediğini söyledi. Bayan Dalton, iş için dışarı çıktığını söylediğinde ise, Bhonco ısrar etti. Ofisinde saklandığını biliyordu. Dalton'ın, küçücük ofisinden çıkıp bu inatçı adamla yüzleşmekten başka şansı yoktu.

"Ne istiyorsun ihtiyar?" diye sordu.

Dalton kısa boylu, seyrek saçlı, siyah ve gümüş gri renklerin karıştığı uzun gür bıyıklarıyla asık suratlı bir adamdı. Her zaman haki bir safari kıyafeti giyerdi. *Afrikaner* bir çiftçinin kötü bir taklidi gibi görünürdü. Ama ne *Afrikaner* ne de çiftçiydi. Her zaman bir tüccar

olmuştu; babası gibi ve başka tür bir tüccar olan büyükbabası gibi: Bir misyoner olarak o da bir umut taciriydi.

Dalton, İngiliz soyundan beyaz bir adamdı. En iyisi şöyle diyelim: Derisi Orta Kuşaklar'ın acılarına sebep olanlarınki gibi beyazdı. Ama kalbi bir umXhosa kalbiydi. İsiXhosa dilini köydeki amaXhosa halkının çoğundan daha iyi konuşurdu. Gençliğinde, babasına karşı çıkarak onların okuluna gitmiş ve amaXhosa geleneklerine uygun olarak sünnet olmuştu. Bu yüzden dağın sırrını biliyordu. O bir erkekti.

İngilizce konuşan Güney Afrikalı arkadaşlarının alaycı züppeliğine gülerdi çoğu zaman. Afrika'ya ait her şeye karşı derin bir korku ve kin beslediklerini, kanla yıkanmış sömürgeci tarihleriyle övünmeye meyilli olduklarını söylerdi. Ve kendi aile tarihinin de farklı olmadığını biliyordu herhalde... Bir asker olan büyük büyükbabası John Dalton kadın peygamber Nongqawuse zamanında buralara hâkim olmuştu.

"Bana ihtiyar deme, benim bir adım var" diye terslendi Bhonco. Yaşlı olmasına ve kendi halkı için yaşlılığın bir onur olmasına rağmen, yirmili yaşlarının sonunda saçları beyazlamaya başladığında insanların ona alay ederek *Xhego*, yani ihtiyar demeye başlamalarından beri böyle çağırılmaktan nefret etmişti. Altmışını geçtiği, belki de yetmiş olduğu (gerçek yaşını bilmiyordu) bugünlerde, saçı artık kar beyazdı.

"Pekâlâ, Ximiya'nın oğlu Bhonco. Kavgaya lüzum yok, değil mi?" diye ihtiyarı yatıştırmaya çalıştı Dalton.

"Çocuklarla kavga etmem. Senin baban benim akranımdı. Hey gidi günler, yaşlı Dalton benimle ilgilenirdi. Baban kibar bir adamdı."

"Buraya babam hakkında konuşmak için gelmedin, değil mi?"

"Hesaba yazdırabilir miyim diye sormaya gelmiştim, veresiye... Bir kutu et ve pipom için de biraz tütüne ihtiyacım var."

Dalton kafasını salladı ve tezgâhın altından büyük kara kaplı bir defter çıkardı. Birkaç sayfa karıştırdıktan sonra Bhonco'nun adını buldu.

"Görüyorsun ya" dedi, "hesabın zaten epey kabarmış. Çok fazla veresiye mal almışsın ama henüz bir ödeme yapmamışsın. Emekli aylığını yakında alacağını söylemiştin."

Köylülerin yalnızca Missis olarak tanıdığı karısı, kocasının yardıma ihtiyacı olduğunu düşündü. Kararlı bir adımla öne çıktı ve "Hesaba daha fazla yazamayız John" dedi.

Bhonco bu müdahaleden pek hoşlanmadı ve sesini yükseltti: "Kadınları bu işe karıştırmayalım!"

Neyse ki Missis, İsiXhosa dilini anlamıyordu; o tam bir Afrikaner'di. Dalton onunla yıllar evvel Ficksburg'daki Kiraz Festivali'ne katıldığında tanışmıştı. Çürük ön dişleri yüzünden buna inanmak biraz güç olsa da o festivalde Kiraz Güzeli seçilmişti. Sorun, çok fazla şeker yemesiydi. Ama nadiren gülümsemesi, durumu kurtarıyordu. Kocasının bu kaba köylülerle nasıl böyle rahat ilişki kurduğunu anlamakta güçlük çekiyordu.

Bhonco taktik değiştirdi ve acındırıcı bir tavır takındı.

"Nongqawuse'den beri hiçbir şey yoluna girmedi" diye inledi. "Şimdilerde biraz değişiyor. Benim için olmasa bile, şimdilerde işler biraz düzeliyor. Başkaları için düzeliyor. Benim için değil, yok, ben hâlâ emekli aylığım için bekliyorum. Yedi senedir bekliyorum. Karım buraya geldiğinde daha çocuktu, benden çok gençtir. Ama emekli aylığı bağlandı. Ben çok yaşlıyım ama hükümet bana bir türlü aylık bağlamıyor."

Ardından bu ülke için çalıştığı yıllara lanet okuyan uzun bir bedduaya başladı. Çalışmaya, yarım asır önce Doğu Londra'da bir tekstil fabrikasında başlamıştı. Sonra bir mandırada, sonra bir battaniye fabrikasında, sonra... Cape Town'daki limanda bile sekiz yıldan fazla çalışmışlığı vardı.

Bugün herhangi bir şekilde fark edilmese de kız kardeşi onu, "Babanın yasını ne zaman tutacaksın?" diye bağırarak kurumuş nehir yatağına ittiğinde kalıcı olarak sakat kalmıştı. O günden sonra bir daha asla çalışamamıştı.

Güney Afrika'da emekli aylığı alan kadın ve erkek diğer yaşlılar gibi neden ona da aylığını bağlamıyorlardı ki? Yaşlılığın getirdiği derin kırışıklarına rağmen hâlâ emekli aylığı almaması ona reva mıydı şimdi?

"Bu haksızlık olabilir" dedi Dalton. "Ama emekli aylığı almıyorsan bana borcunu nasıl ödeyeceksin? Tütün ve konserve et gibi lüks şeyler için karının parasını mı alacaksın?"

"Sen duymadın mı? Benim kızım müdür oldu. Borcumu öderim."

Bhonco eve geldiğinde vakit akşamüstü olmuştu. NoPetticoat akşam için ocakta *umphokoqo* pişirmekle meşguldü. Bu, özel olarak çökelekle yenen bir tür mısır lapasıydı. "Beyaz adam gülümsediği" başka bir deyişle, NoPetticoat, Blue Flamingo'dan para aldığı veya emekli aylığı ödendiği zamanlarda, dışarıdaki sacayağın üzerinde değil, içerideki ocakta yemek yapardı.

"Beyaz adamın sana gülümsediğini bilmiyordum" dedi Bhonco, masaya konserve et kutusunu koyarken. "Yoksa o küstah Dalton'a veresiye için yalvarıp kendimi küçük düşürmezdim."

NoPetticoat'un sırtlarına binen borç yükü yüzünden onu azarlamasına fırsat kalmadan, Xoliswa Ximiya içeri girdi. İki parçadan oluşan lacivert kıyafeti ve beyaz fırfırlı bluzuyla tam bir "metres" olmuştu; öğrenciler evlenmemiş kadın öğretmenlere "metres" derlerdi. Babasının kemik yapısını almıştı, oldukça uzun boyluydu ve biçimli bir vücudu vardı. Johannesburg'da modellik yapmak için yeterli olabilecek bu özelliği, erkeklerin dolgun ve sulu kadınları tercih ettiği köyde pek bir işe yaramıyordu. Ve kadınlardan söz ederken aynen böyle söylüyorlardı, tıpkı bir parça etten söz eder gibi. Mahzun ama insanı çeken bir yüzü, Butterworth'ta yaptırdığı ilavelerle ördüğü, kahverengiye boyalı saçları vardı. Ama herkesin hep merak ettiği şey, Qolorha-by-Sea'nin kayalarında ve vadilerinde o uzun topuklarla nasıl yürüyebildiğiydi.

Anne ve babasının nasıl olduğunu görmek için gelmişti. Ara sıra onları ziyaret etmeyi bir yükümlülük olarak görüyordu. Bir yıl önce okul bahçesindeki iki odalı lojmana taşındığı zaman hiç mutlu olmamışlardı, özellikle de annesi. Başlarda bekâr kızlarının kendi evinde tek başına yaşamasına yanaşmamışlardı. Duyulmuş şey değildi. Kıdemli öğretmen olarak okulda kalmadığı takdirde işinden olacağı yalanını uydurunca, razı geldiler. Ailesinin ona çocuk gibi muamele etmekteki ısrarı onu çileden çıkarıyordu.

Bhonco ve NoPetticoat, Xoliswa Ximiya'ya sarıldılar ve terfisini tebrik ettiler.

"O okulun gördüğü en iyi müdür sen olacaksın" dedi babası gururla. "En azından cemaatin kovduğu o sünnetsiz çocuktan iyi olacaksın."

Böyle konuşmalar Xoliswa Ximiya'yı rahatsız ediyordu. Ama bunu duymazdan geldi ve kendi okuduğu okula müdür olma onuruna erişmekten çok memnun olduğunu fakat hükümet için çalışmayı arzuladığını söyledi.

"Sen zaten kıdemli öğretmen olarak hükümet için çalışmıyor musun?" dedi Bhonco.

"Öğretmen olarak hükümetten maaş almıyor musun?" diye üsteledi NoPetticoat.

"Ben devlet memuru olmak istiyorum. Pretoria'da Eğitim Bakanlığı için çalışmak istiyorum. Ya da en azından Bisho'da."

"Bisho mu?! Sen Bisho'nun ne kadar uzakta olduğunu biliyor musun? Hele Pretoria! Pretoria! Şimdiye dek ailemizden hiç kimse oraya gitmedi" diye haykırdı Bhonco. Öfkeden nefesi kesildi.

"Babanı öldürmek mi istiyorsun?" diye sordu NoPetticoat.

"Bisho'nun nerede olduğunu biliyorum baba" diye yanıtladı babasını, alaycı bir ses tonuyla. "Eyaletimizin başkenti. Daha önce pek çok kez oraya gittim. Ve Pretoria da ülkemizin başkenti. Pretoria'ya daha önce gitmedim ama ondan çok daha uzağa gittim baba. Ailemizden hiç kimsenin hiç gitmediği bir yere, Amerika'ya gittim baba, okyanusun öbür ucuna."

"Görüyorsun Bhonco, bu çocuğun Amerika'daki o bursu almasına asla izin vermemeliydin" dedi NoPetticoat, bezgin bir sesle.

"Bu da mı benim suçum oldu şimdi?"

"Kasaba ve şehirleri bu kadar çok seviyorsan kızım, Centani'ye, hatta Butterworth'e gitmekten hiç alıkoymadık seni" diyerek alttan aldı NoPetticoat.

"Kasaba da şehir de umurumda değil anne. Zaten Centani büyük bir köyden, Butterworth ise küçük bir kasabadan başka bir şey değil. Anlamıyor musunuz, okulda beraber okuduğum insanlar devlet dairelerinde yöneticilik yapıp bir dünya para kazanıyorlar. Bense onca eğitimden sonra bu köyde oturup üç kuruş için öğretmenlik yapıyorum. Ben gidiyorum. Bu boğucu köyden gitmek zorundayım. Başvurularımı yaptım. Bir iş bulur bulmaz gidiyorum" diye son noktayı koydu Xoliswa Ximiya.

Hain bir geceydi, uyku Bhonco'ya bir türlü uğramıyordu. Gözkapakları ağırlaşıyordu fakat uyuyamıyordu işte. Çocuklar neden büyürdü ki? Küçük kız ve oğlanlar oldukları zamanlar ne kadar da güzeldi; anne babalarının sözünün kutsal olduğu zamanlar... Dünyanın zehri kafalarını bulandırmadan önce. Bunca kargaşanın ortasında horul horul uyumayı başaran NoPetticoat'u kıskanıyordu.

Böyle gecelerde yaraları kaşınırdı. Onları ovalardı. Hepsine ulaşamıyordu çünkü sırtı bunlarla kaplıydı. Ve bu konuda genellikle yardım aldığı kişi de çoktan uykuya dalmıştı. Neden geçmişin izleriyle yüklü olmak zorunda olduğunu anlamıyordu. Belki de bu yüzden İnançsızlar Mezhebi'ni zamanın kovuklarından çıkarıp geri getirmişti.

Evet, Bhonco büyük büyükbabası Twin-Twin'in canını yakan yaraları taşıyordu. Nehrin Adamı Kâhin Mlanjeni tarafından büyücü ilan edildikten sonra onu kırbaçlamışlardı. Twin-Twin'in sülalesinde sonraki nesillerin ilk erkek çocuklarının hepsi bu yaralarla doğmuştu. Orta Kuşaklar'da bile, ilk erkekler bu yaraları taşımışlardı.

Twin-Twin'e istediğiniz ismi takabilirsiniz. Ona her şekilde hitap edebilirsiniz. Ama asla bir büyücü değildi. Bhonco bu konuda çok katıydı. Twin-Twin edepsiz bir adamdı. Öldükten sonra bile öyleydi. Yamaçta odun toplayan ya da nehir kenarında çamaşır yıkayan kadınların karşısına sık sık çırılçıplak çıkardı. Hayattayken de böyleydi. Kadınları severdi. *Amabbinqa*'ya, yani kadınlara karşı cömert bir kalbi vardı. Ama Kâhin Mlanjeni bunu yanlış anlamıştı. Twin-Twin büyücü değildi.

***

Dedenin adı Xikixa'ydı. Bir patrik ve Kral Sarhili'nin muhteşem topraklarında bir asilzadeydi. Twin ve Twin-Twin adlı ikizlerin babasıydı. İkizlerden, önce doğan Twin-Twin'di. Geleneğe göre daha küçük olan oydu. Rahimden daha sonra çıkan ve önce küçük kardeşi tarafından solunmuş havayı soluyansa ikizlerin büyüğüydü.

Twin ve Twin-Twin tek bir insan gibiydiler. Sesleri bile aynıydı. Anneleri bile onları birbirinden ayıramıyordu. Ve birbirlerine tükü-

rükle dil kadar yakın oldukları için genç kızlara oyunlar oynayarak eğleniyorlardı.

Patrik saygın bir hayat yaşadı ve çocuklarını, tüm erkek ve kadınların yüce tanrısı Qamata veya Mvelingqanqi'nin korkusu ve saygısıyla ve yeryüzünde olanlara, atalarına karşı hürmetle yetiştirdi.

İkizler, şefin çocuğuyla birlikte sünnet edildiler ve böylece kendi cemiyetlerinde kabul gören birer erkek oldular. Ve varlıklı bir hayat sürdüler. Xikixa sahip olduğu tarlaları, sığırları ve dolup taşan ambarları onlara bırakmak için ölümü beklemedi, tüm varlığını ikisine paylaştırdı.

Daha önce doğan ve ikizinden daha küçük olan Twin-Twin bir kadını sevdi. Ve ilk o evlendi. Ve sonra tekrar evlendi. Ve tekrar. Bunlar, Twin gecenin sıcaklığını öğrenmeden çok önceydi. Kardeşler yine de birbirlerine daima yakın oldular.

Bir gün Mlanjeni'nin haberleri Twin-Twin'in evine ulaştı. Ve Xikixa'nın evine ki orası aynı zamanda Twin'in de eviydi. Haber ülkedeki her eve ulaştı.

Nehrin Adamı Mlanjeni. Henüz on sekiz yaşındaydı. Aklında güzel genç kızlar bile yoktu daha. Ne bir kavgaya karışmış ne de *umtshotsho* danslarına katılmıştı. Bunların yerine, dünyayı kaplayan, hatta babası Kala'nın evinde bile pusuya yatmış olan kötülüğü düşünüyordu. Annesinin yemeklerini yemeyi reddetti. Zehirli olduklarını söyledi. Oruç tutmaya karar verdi; çünkü yemek onu güçten düşürüyordu. Kadınların etkisi onu takatsiz bıraktığından, bekârlığı seçti.

Temiz kalabilmek için diğer insanlarla ilişki kurmaktan sakındı. Ve zamanını Keiskamma Nehri'ndeki bir havuzda boğazına kadar suya batmış bir şekilde geçirdi. Karınca yumurtalarını ve su bitkilerini yiyerek yaşadı.

"Bu Kala'nın oğlunda bir şeyler var" dedi Xikixa, ikizlerine. "Küçük bir çocuk olmasına rağmen boyundan büyük şeylerden söz ediyor."

"Duyduğuma göre, babası davranışları yüzünden onunla konuşuyormuş ama o yine de dinlemiyormuş" dedi Twin-Twin.

"Kala haklı" dedi patrik. "Daha sünnet bile olmamış bir çocuk büyücülük ve hastalık hakkında ne bilebilir?"

Zamanı geldiğinde, Mlanjeni sünnet olmaya gitti. Twin ve Twin-Twin, yeni gençlere nasıl erkek olunacağını öğreten ve *amakhankatha* denilen topluluğun arasındaydılar. Xikixa'ysa *ingcibi*, yani sünnetçi olarak orada bulunuyordu. Mlanjeni'nin çok zayıf ve güçsüz olduğunu gördüler. Çetin dağ koşullarında hayatta kalamayacağını düşünüyorlardı. Ama öyle olmadı. Ve zamanla, amaXhosa halkının yeni peygamberi oldu.

Ve amaXhosa halkı ona inandı. Çünkü ruhlar âlemiyle bağlantısı olduğu ve ataların ruhları tarafından, insanlığı kendi kendisinden korumak için görevlendirildiği belliydi.

Öğretisini açıkladığındaysa, insanlar onun otuz yıl önce dünyanın gerçeklerini gözler önüne seren Nxele'den sonra gelen yüce peygamber olduğuna inandılar. Her ikisi de *ubuthi*ye, ulusu zehirleyen şeytani cazibelere ve büyücülüğe karşıydılar.

Nxele, vaazlarında siyahların tanrısı Mdalidephu, beyazların tanrısı Thixo ve beyazlar tarafından öldürülen Thixo'nun oğlu Tayi'den söz ederken, Mlanjeni güneşe tapıyordu.

Nxele, ölülerin dirileceği ve cadıların yerin derinliklerindeki cehenneme gireceği büyük günün gelmekte olduğundan söz ederdi. Ama İngilizler tarafından önü kesildi ve Robben Adası'nda hapsedildi. Teslim olmadan önce geri döneceğine söz verdi. Ne yazık ki adadan kaçmaya çalışırken boğularak öldü.

"Acaba Mlanjeni, Nxele'nin reenkarnasyonu olabilir mi?" diye soruyordu Twin. "Neticede amaXhosa halkı hâlâ Nxele'nin dönmesini bekliyor."

Mlanjeni güneşe dua ederken, güneş dünyayı kavurmakla meşguldü. Kıtlık baş göstermişti. Sığırlar ölüyordu. Hayatta kalanlarınsa kemikleri sayılıyordu. Nehrin Adamı oruçtan uzaklaştığı zaman ülkenin kadın ve erkekleri de açlıktan uzaklaşıyorlardı. Onlara, bunun *ubuthi* yüzünden olduğunu söyledi.

"*Ubuthi*yi terk edin" diye telkinde bulundu insanlara. "Aranızda büyücüler oldukça, hastalık da olacak. İnsanlar ve hayvanlar ölecek. *Ubuthi*den uzak durun! İyi talih için veya kendinizi korumak için *ubuthi*ye ihtiyacınız yok! Ondan uzak durun ve temizlenmek için bana gelin!"

"Bu zayıf çocuk Nxele'nin ta kendisi. Nxele söz verdiği gibi döndü" dedi Twin.

"Hayır, o Nxele değil" diye yanıtladı Twin-Twin. "Mlanjeni bir peygamber."

Bu fikir ayrılığı ikiz kardeşler arasında ciddi bir anlaşmazlığa yol açtı ve iş, sopalarla kavgaya tutuşmalarına kadar vardı. Kadınlar çığlık çığlığa patriği çağırdılar. Xikixa geldiğinde gördüğü duruma sevindi. Oğulları daha önce hiçbir konuda anlaşmazlığa düşmemişlerdi, dövüşmelerine izin verdi. İlk kez, olayları farklı açıdan görüyorlardı. Aralarına peygamberler girmişti.

"Ben de sizinle ilgili endişelenmeye başlıyordum" dedi. Sopaları ellerinden aldı. "Şimdi gerçek insanlar oldunuz."

İnsanlar, mucize çocuğun kendilerini arındırması için Mlanjeni'nin babasının evine geldiler. KwaXhosa'nın her yerinden, hatta sınırın ötesinden, İngilizler tarafından fethedilmiş yerlerden bile geldiler. Zehirli kökleri ve şeytani arzuları olanlar bunlardan kurtuldular ve arındırıldılar. Ama yine de kimileri *ubuthi*lerine sıkı sıkıya sarılmışlardı; yine de ondan kurtulduklarına dair yalan söylediler.

Mlanjeni, babasının evinin dışına, büyüye karşı iki direk dikti. Büyücü olduğundan şüphelenilenler iki direk arasında yürütülüyordu. Masum olanlar düz yürüyebiliyordu. İçinde *ubuthi* olanlarsa, kutsal direklere ulaşabilseler bile, çok kötü şeyler yaşıyorlardı.

Gün doğumunda yüzlerce kişi evin dışında toplandı. Aralarında Xikixa, karıları, diğer çocukları, Twin-Twin, onun karıları ve çocuklarıyla Twin de vardı. İnsanlar toplanmıştı; çünkü Maluti Dağları'nın eteklerinde Mlanjeni'nin hastaları iyileştirdiği, kötürümleri yürüttüğü, dilsizleri konuşturduğu ve körlerin gözünü açtığı söylentisi dolaşıyordu.

O, muazzam güçleri olan bir adamdı. Piposunu güneşle yakardı ve dans ettiği zaman vücudundan dökülen ter damlaları yağmur yağmasına sebep olurdu.

Nehrin Adamı kulübenin kapısında göründü, bir kelime söylemesiyle sabah yıldızı gökyüzünden aşağı indi ve onun alnına yerleşti. İkinci kelimesiyle yer sallandı ve dağlar yerinden oynadı. Tekrar kulübeye girdi. Ve insanlar, uzak dağlarda yankılanan gür bir sesle şarkı

söylemeye başladılar. Güneş dağların ardından yükselip gökyüzünün merkezine yerleşene kadar söylemeye devam ettiler.

Mlanjeni tekrar göründü. Mızrağını semaya uzattı ve güneşe dokundu. Güneş yere indi ve onun kafasına değdi, sonra bütün vücudunu dolaştı. Ta ki o da güneş gibi parlak olana kadar. İnsanlar "Mlanjeni! Mlanjeni bizim gerçek tanrımızdır! Nehrin Adamı ölümün fatihidir!" diye haykırarak kendilerini paraladılar.

Sonra tek tek direkler arasında yürümeye başladılar. Temiz olanlar sağ salim atlatıyordu. Temiz olmayanlar direklere vardıklarında ise zayıflık ve korku onları vuruyordu. Oldukları yerde kıvranıyor, hareket edemiyorlardı. İnsanlar, "Defolun, büyüler defolsun!" diye bağırdılar. Ta ki kurbanlar, kendilerine kötülükten korunmaları ve temiz kalmaları için birer dal veren Mlanjeni'nin direklerine yalpalayarak ulaşana kadar.

Twin-Twin'in büyük evdeki karısı ayağa kalktı ve direklere doğru yavaşça yürüdü. Direklerin arasında ilerlerken birden donup kaldı. Felç olmuştu. Mlanjeni direklerin etrafında çılgınca dans etmeye başladı. Ve kalabalık "Dondu! Dondu! O bir cadı!" diye haykırmaya başladı.

Twin-Twin koşarak yerde büyük bir ıstırapla kıvranan karısının yanına gitti. "Hayır! Hayır! Benim karım cadı değil, bir yanlışlık olmalı!" diye bağırıyordu.

Bir grup fanatik, Twin-Twin'i yakaladı ve sürükleyerek Kala'nın kulübesinin aşağısındaki kurumuş nehir yatağına götürdü. Orada onu kamçılarla dövdüler. Neredeyse bilincini yitirene kadar dövdüler. Ve sonra Nehrin Adamı'ndan övgü almak beklentisiyle geri döndüler.

"Twin-Twin bir büyücüdür. Bu yüzden cadı olduğu direkler tarafından apaçık ortaya koyulan karısını savundu" dedi Mlanjeni zayıf bir sesle. "Ama onu dövmeye hakkınız yok. Daha önce de söyledim, hiç kimse cadı olduğu için zarar görmemeli. Büyücülük erkek ve kadının doğasında yoktur. Onunla doğmazlar. Bu, benim tedavi edebileceğim bir hastalıktır."

Twin-Twin'in kamçı izleri açıldı ve yaraya dönüştü. Aylar sonra yaralar iyileştiyse de izleri kaldı. Bu izler zaman zaman kaşındılar ve

ona kırbaçlanışını hatırlattılar. O zamanlar, sülalesindeki gelecek nesillerin bu izlerin yükünü taşıyacağını bilmiyordu.

Bu adaletsizliğe duyduğu öfke uzun süre geçmedi. Ne o bir büyücüydü ne de karısı bir cadı. Yine de babası ve ikiz kardeşi, onu, büyük peygamberin bizzat kendisi tarafından cadı olduğu ilan edilmiş bir kadının şerefini aptalca savunmakla suçluyorlardı. Ve artık Xikixa da Twin de karısıyla görüşmüyorlardı.

Twin-Twin, ikiz kardeşiyle yalnız iki kez kavga etmişti. Ve her iki olayın da peygamberden kaynaklandığının farkındaydı.

Yine de Mlanjeni'yi savunmaktan vazgeçmedi. İngilizler cadı avı ve cadı iyileştirme faaliyetlerini onaylamadıkları iddiasıyla peygamberin peşine düştüklerinde, o da kwaXhosa'daki herkes kadar öfkelenmişti.

Twin-Twin, kalbinin acısını bastırdı ve Twin, babaları ve bir grup atlıyla birlikte, kendine amaXhosalar'ın Büyük Beyaz Şefi diyen Bay Harry Smith'le görüşmeye gitti. Büyük Beyaz Şef'in yaşlılara ve hatta diğer şeflere giysilerini ve çizmelerini öptürerek onları nasıl aşağıladığını izledi. Ve hepsi bunu yaptılar, o da yaptı.

Büyük Beyaz Şef, amaXhosa topraklarının her yerinde cirit atıyor, İngiltere Kraliçesi Victoria adına canı ne isterse yapıyordu. Hatta amaXhosa-ka-Nagika Kralı Sandile'yi bile görevden aldı. Bu durum tüm şeflerin, hatta Sandile'nin rakiplerinin bile, tahtından indirilen kralın etrafında toplanmasına yol açtı.

Büyük Beyaz Şef, dur durak bilmeden Mlanjeni'yi arıyordu. Peygamberin Büyük Kraliçe ve İmparatorluk aleyhinde bir hareket hazırlığında olduğundan şüpheleniyordu. Disiplin soruşturmalarının yürütüldüğü ofise çağrılması için adli memuru görevlendirdi. Peygamber ofise gitmeyi reddedince, kişisel olarak hakarete uğramış gibi hissetti. En gayretli adli memurlarından biri, Nehrin Adamı'nın tutuklanması için Kala'nın kulübesine John Dalton isminde bir asker ve beraberinde bir polis müfrezesi gönderdi. Ama Mlanjeni bulunamıyordu. Kraliçe Victoria'nın adamları kendisini Keiskamma Nehri'nin kutsal suları altına gömdüğünden habersizdiler.

Büyük Beyaz Şef bu rezil olayda komplo ve isyan kokusu alıyordu. Mutat çizme öptürme töreni için amaXhosa halkının tüm kral ve

şeflerini çağırttı. İngiliz Kaffraria'sında ve Xhosaland'ın her yerinde asayişi sağlayacağına dair yemin etti. Fakat kral ve şeflerden bazıları bu törene katılmadılar. Bu, İmparatorluk'a daha büyük bir hakaretti.

Twin-Twin töreni uzaktan gözetledi. Kendini amaXhosa'nın babası ilan eden bu adamın, amaXhosa ulusunu nasıl yerle bir edeceğine dair atıp tuttuğunu köyünün erkeklerine bir bir anlattı.

Büyük Beyaz Şef'le ilgili yeterince şey duymuşlardı. Xikixa liderliğindeki atlılar bu konuyu peygambere danışmak için Keiskamma Nehri'ne gittiler. Mlanjeni tüm boz ve sarı sığırların kesilmesini emretti; çünkü mide bulandırıyorlardı. Askerleri efsunladı, böylece İngilizlerin silahları onlara mermi yerine sıcak su atacaktı. Mlanjeni'nin Büyük Savaş'ı başlamıştı.

Üç yıl süren kirli ve bezdirici bir savaş oldu. Savaş sırasında geleneksel olarak İngilizlerle ittifak halinde olan Kat Nehri Vadisi'nin Khoikhoi halkı saf değiştirdi ve amaXhosa halkıyla birlikte savaştı. Twin ve Twin-Twin de savaşta yer aldılar. Hâlâ kalkan ve mızrak taşıyabilecek kadar güçlü olan Xikixa da onlarlaydı. Büyük Beyaz Şef hüsrana uğramıştı. Pek çok yerde amaXhosa halkını toptan imha etmek niyetinde olduğu konuşuluyordu.

"Bize imhadan başka ne bir söz ne de bir seçenek kaldı. Bu insanları sevdim ve evlatlarım olarak kabul ettim. Ama şimdi diyorum ki, bu vahşi hayvanları yok edin!" dedi komutanlarına. Bunlardan bazıları, savaşa, üstlerinde "Soykırım" yazan keplerle gittiler.

Twin ve Twin-Twin, General Maqoma komutasında Amathole Dağları'nda savaştılar. Bu, genel hatlarıyla bir gerilla savaşıydı. İngiliz askerlerini en tedbirsiz oldukları anda pusuya düşürüyorlardı. Dağ sıralarının büyüklüğü, İmparatorluk güçlerinin işini çok zorlaştırıyor, amaXhosa ordularınaysa düşmana zarar vermek için pek çok avantaj sağlıyordu.

Twin ve Twin-Twin, küçük bir gerilla grubuyla birlikte pusuya yattıkları bir seferde, vadiye gizlenmiş bir İngiliz kampıyla karşılaşmışlardı. Birkaç İngiliz askeri, ölmüş bir umXhosa askerinin kulaklarını kesiyordu.

"Bunu ne için yapıyorlar? Büyücüler mi acaba?" diye sordu Twin-Twin. "Ya da bu onların *igungu*dan kurtulma yöntemi mi?"

Iqungu, savaş büyülerinin ortaya çıkardığı intikam gücüydü. Savaşta ölen bir asker, *iqungu*sunu katiline saldırmak için kullanabilirdi. Vücudunu ölene kadar şişirebilirdi. amaXhosa halkı İngiliz askerlerin de kendi *iqungu*ları olduğuna inanıyordu. Bu yüzden öldürdükleri İngiliz askerlerin *iqungu* güçlerini yok etmek için bedenlerini parçalıyorlardı. İngiliz askerleri Amathole yamaçlarında ne zaman midesi sökülmüş bir yoldaşlarını görseler, bunu yabaniliğin en kötü biçimi sayıyorlardı.

"Bu *iqungu* için değil" diye açıkladı Twin. Cephe dedikodularına kulak kabarttığı için, İngilizlerin yöntemleri hakkında daha bilgiliydi. "Bu yalnızca beyaz adamın büyücülüğü. O kulakları ülkelerine götürüyorlar. Onlara hatıra diyorlar."

İkizler, askerlerin liderini önceden tanıdıklarını fark ettiler. Bu, John Dalton'dı. Çizme öptürme törenlerinden birinde Büyük Beyaz Şef'e eşlik eden askerlerden biriydi. Bu yüzden onu, yanlarındaki askerlere önemli biri olarak tanıttılar. İsiXhosa dili konuşabildiği için çevirmenlik yapıyordu. Beraberinde bir polis müfrezesiyle Nehrin Adamı'm yakalamak için gönderilen de yine John Dalton'dı.

Askerler ölü adamın kafasını kesip kaynar su dolu bir kazana atınca, izleyenler dehşete düştüler.

"Hem de yamyamlar" diye öfkeyle fısıldadı Twin-Twin.

İngiliz askerler kazanın etrafına oturdular ve pipolarını tüttürüp şakalaşmaya koyuldular. Ara sıra askerlerden biri kaynayan kazanı karıştırdığında etin kokusu ikizlerin grubuna kadar geliyordu. Gerillalar daha fazla dayanamadılar. Kan donduran çığlıklarla saklandıkları yerden fırlayıp Kraliçe Victoria'nın adamlarına saldırdılar. Bir İngiliz askeri öldü, ikisi yakalandı. Diğerleriyse kaçmayı başardılar.

"Bu babamız!" diye haykırdı Twin. "Babamızı yiyeceklerdi!"

Yerde yatan gerçekten de Xikixa'nın başsız bedeniydi.

Esir alınmış olan John Dalton mükemmel İsiXhosa'sıyla konuştu: "Babanızı yemeyecektik. Biz medeni adamlarız, insan eti yemeyiz."

"Yalancı!" diye bağırdı Twin-Twin. "Yemeyeceğiniz bir şeyi neden pişiyorsunuz?"

"Etleri kafatasından ayırmak için" diye sabırla açıkladı Dalton. Korkmuş görünmüyordu. Kendinden gayet emin bir hali vardı. "Bu kafalar ya hatıra olarak ya da bilimsel araştırma için kullanılıyor."

Hatıra. Bilimsel araştırma. Mantıklı değildi. Bu, beyaz adamın büyücülüğünden başka bir şey değildi.

Esirlerini en acılı ve acımasız biçimde, en azından başı kesilen patriğin intikamını alacak şekilde nasıl öldüreceklerini tartıştıkları sırada, kaçan İngiliz askerleri yakındaki bir kamptan gelen takviye kuvvetlerle döndüler. Yalnızca Twin ve Twin-Twin kaçmayı başarabildi. Grubun geri kalanı öldürüldü.

Babalarının İngilizlerin kaynattığı bir kazanda son bulan hayatı ve onu usulüne ve geleneklerine uygun bir törenle defnetme şansını asla bulamamaları, ikizlerin ruhunu kemiriyordu. Başsız bir halde diğer atalarıyla nasıl konuşabilirdi?

Başsız bir atanın Qamata'ya yalvarırken etkin bir temsilci olması mümkün müydü?

Bu esnada Büyük Beyaz Şef giderek daha çaresiz bir noktaya geliyordu. Savaşı kesin olarak kazanmayı başaramıyordu. İngilizlerin ateş gücü daha fazlaydı. Fakat amaXhosa askerlerinin gerilla taktikleri büyük hasar yaratıyordu. General Maqoma ve Khoikhoi şefi Hans Brender, İmparatorluk ordularına zor zamanlar yaşatıyordu. Ayaklanmalar günlük bir olay haline gelmişti. Kraliçe Victoria'nın adamları Amathole Dağları'na gidip vahşi amaXhosa askerleri tarafından sığır gibi boğazlanmayı reddettiler. Büyük Beyaz Şef itibarını kaybetti ve ülkesine geri çağrıldı. Yerine, savaşa katılmak için büyük bir hevesle doğu sınırına ilerleyen Bay George Cathcart atandı.

Mlanjeni'nin kehanetleri insanları hayal kırıklığına uğratıyordu. Hiçbiri gerçekleşmiyordu. İmparatorluk mermileri suya dönüşmüyordu. Aksine, her gün amaXhosa askerleri öldürülüyordu.

Fakat amaXhosa halkı pes etmek üzereyken, Khoikhoiler onlara mani oldu. Cephaneleri tükeniyor olsa da en azından misket tüfekleri vardı. General Maqoma ve Şef Brander iki yüzden fazla çiftliği tahrip etti ve sömürgecilere ait beş bin sığırı ele geçirdi.

Khoikhoi kadınları, barut tenekelerini çalıp erkeklerine götürmek için kendilerini İngiliz askerlere sattılar. Twin ve arkadaşları, bu kadınların arkalarından kırıcı sözler sarf ettiler. "İngiliz askerleriyle yattılar" diyorlardı. Bunu amaXhosa halkını kesin bir yenilgiden kur-

taran barut için yaptıklarını, o kadınların bu yüzden fahişelik yapmak zorunda kaldıklarını unutmuş gibiydiler.

Twin'in âşık olduğu Quxu da bu Khoikhoi kadınlarından biriydi. AmaXhosa gerillaları ona Qukezwa diyordu. Beraberindeki bir grup kadınla eteklerinin altına sakladıkları barutları kaçırırlarken görmüştü onu. Ve saygın bir Khoikhoi şefinin kızı olduğunu işitmişti.

Twin'in Qukezwa'yı bir sonraki görüşü, bir yol ağzında oldu. Bir taş yığınının önünde duruyordu ve Twin'i fark etmemişti. Yığına bir taş daha ekledi ve sonra üzerine dikkatle yeşil otlar yerleştirdi. Bu esnada alçak sesle şarkı söylüyordu. "Babaların babası, oh Tsiqwa! Sen bizim babamızsın. İzin ver bulutlar dökülsün, nehirler aksın. Sürülerimize hayat ver ve bize. Ben zayıfım Tsiqwa, açım ve susuzum! Evlatlarını besleyecek meyve tarlaları ver bana. Sen babaların babasısın. Oh Tsiqwa! İzin ver, sana şükranlarımızı sunalım. Sen de bize nimetlerini ver. Babaların babası! Sen bizim Tanrımızsın, oh Tsiqwa!"

Sonra sessizce yürüyüp gitti. Fakat bir şey unutmuş gibi taş yığınına geri döndü.

"Ve Tsiqwa, bu savaşı kazanmamız için bize güç ver! Kutsal topraklarımızı kirletmek için gelenleri denize dökmemiz için bize güç ver!" diye tamamladı yakarışını.

Twin meraktan ölüyordu.

"Kim bu sözünü ettiğin Tsiqwa?" diye sordu sakince. "Ben kimseyi görmüyorum."

Twin'i fark eden Qukezwa ürktü. Ama karşısında dikilen kişinin gülümseyen bir amaXhosa askeri olduğunu görünce kendini topladı.

"Tsiqwa, cennette hikâyelerini anlatan biri. Khoikhoileri ve tüm dünyayı o yarattı. Nehir yatağındaki suyun altında duran kayaları bile. Ve bütün pınarları, içinde yaşayan yılanlarla birlikte. Bu yüzden bir pınardaki yılanı asla öldürmeyiz. Eğer öldürürsek pınar kurur."

Twin onun büyüsüne kapılmıştı. Sözlerinin kendisini aşıp gitmesine izin vermedi. Qukezwa ise onun yanında bir huzur hissediyordu. Kısa sürede eski arkadaşlar gibi sohbet etmeye başladılar. Sonraki günlerde de ne zaman aşırdıkları barutları gerillaların saklandığı mağaralara getirseler, Twin onunla konuşmanın bir yolunu buluyordu.

Âşık olmuştu. Ona orospu diyen yoldaşlarının alaycı kahkahalarını umursamıyordu.

Bu neşeli kızdan Tsiqwa hakkında başka şeyler de öğrendi. Birlikte Khoikhoilerin en eski peygamberi Heitsi Eibib'in şarkısını söylediler. Şarkı, Heitsi Eibib'in, halkını Büyük Nehir'e getirişinin hikâyesini anlatıyordu. Ama karşıya geçemiyorlardı çünkü nehir taşıyordu. Ve insanlar Heitsi Eibib'e, "Düşmanlarımız peşimizde, bizi öldürecekler" dediler.

Heitsi Eibib, "Tsiqwa, babaların babası, kendini aç ki içinden geçebileyim, sonra kendini kapat!" diye dua etmişti.

Bu sözler ağzından döküldüğü anda Büyük Nehir ikiye ayrılmış ve insanlar karşıya geçmişlerdi. Ama düşmanlar oradan geçmeye çalışırken, nehrin tam ortasına geldiklerinde Büyük Nehir üzerlerine kapanmış ve hepsi suların içinde helak olmuşlardı.

Bu şarkıyı her söylediklerinde, Twin aynı şeyin İngilizlerin de başına gelmesini diliyordu.

Bazen Qukezwa, sevgilisini alıp taş yığınının durduğu yol ayrımına götürüyordu. Farklı yol ayrımlarında farklı taş yığınları vardı. Âşıklar her ziyaretlerinde yığına bir taş daha ekliyorlardı. Taşların üzerine de güzel kokulu otların dallarından koyuyorlardı. "Heitsi Eibib'in bu mezarına bir taş koyarsan ruhunun kaynağıyla bir olursun" diye açıkladı Qukezwa.

"Bir adamın nasıl bu kadar fazla mezarı olur?" diye sordu Twin.

"Çünkü o bir peygamber ve kurtarıcıydı. O, Tsiqwa'nın oğluydu. Kabile ayırmaksızın tüm Khoikhoi halkı için yaşadı ve onlar için öldü."

AmaXhosa halkının, Khoikhoiler için canını veren Heitsi Eibib gibi kimsesi olmadığına üzüldü Twin.

Gece olunca Twin'e yıldızlardan söz etti Qukezwa. Tsiqwa'mn hikâyelerini anlattığı göklerdeki Yedi Kız Kardeş dediği parlak yıldızları gösterdi.

"Tsiqwa'nın, yani yaratıcının yedi kızı onlar. Yedi Kız Kardeş tüm insan soyunun türediği yıldız analardır" diye açıkladı Qukezwa.

Twin'in içinde yıldızların bu kızıyla evlenmek istediğine dair en küçük bir şüphe yoktu. Twin-Twin onunla konuşmaya çalıştı. Ona

bacaklarını İngiliz askerleri için asla açmamış amaXhosa kızları olduğunu hatırlattı. "Bu *lawukaz*ide ne buluyorsun?" diye bağırdı.

Ama Twin'in kararı kesindi.

"En azından savaş bitene kadar bekle" diye yalvardı Twin-Twin. Zamanın bu kara sevdanın üstesinden geleceğini umuyordu.

Ama Twin beklemedi. Onunla evlendi. Ve Qukezwa onun için yeni yağmur dansını yaptı. Ve yeni ay dansını.

Tüm bunlar olurken, savaş şiddetini artırıyordu. Ve Bay George Cathcart kazanmak için her şeyi göze almıştı. AmaXhosa halkını savaş alanında yenemezse, aç bırakarak teslim olmaya zorlayacaktı. Askerlerine Amathole Dağları'nın kovuklarında gerilla aramak yerine, amaXhosa'lıların tarlalarını yakmaları ve sığırlarını gördükleri yerde boğazlamaları emrini verdi. Birlikler, tarlalarda buldukları silahsız kadınları da öldürüyorlardı.

Açlığa karşı duyulan büyük korku, nihayet General Maqoma'nın güçlerini yenilgiye uğrattı ve amaXhosa'lılar İngilizlere teslim oldular. Nehrin Adamı Mlanjeni'ye düşman oldular. Çünkü büyüleri tutmamıştı. Ama diğer uluslar ona inanmaya devam ettiler.

Basotho, abaThembu, amaMpondo ve amaMpondomise halklarından elçiler onu ziyaret ettiler ve savaş büyüleri istediler veya cadıları yakalamanın büyük sırrını sordular.

Savaş bittikten altı ay sonra büyük peygamber tüberkülozdan öldü.

İkizler varlıklarından bir şey kaybetmemiş olsalar da (sürülerinin çoğunu Amathole Dağları'nda gizlemişlerdi) peygamberlere karşı gözleri açıldı. Hayatı bir İngiliz kazanında pişirilerek son bulan babalarının ölümüyle harap olmuşlardı.

Her şeye rağmen Mlanjeni'nin Savaşı, Twin'e sarı tenli güzel bir eş ve Twin-Twin'e de tarihin izlerini vermişti.

2

Yeni bir ilahiye başladı. Yaşlı kadınlar, kısılmaya başlayan yorgun sesleriyle ona eşlik ettiler. Neredeyse gece boyunca ilahi söylemişlerdi. Onun sesiyse şaşırtıcı biçimde tazeliğini koruyordu. Hillbrow Johannesburg'da yirmi katlı bir binanın tepesindeki çadırda yatan ölü bir adamın üzerinde değil de masallardaki hayaller ülkesinin yeşil tepelerinde, sarp yamaçlarında ve derin vadilerinde yankılanırcasına tazeydi sesi.

"Tanrım sana daha yakın" ilahisini söylüyordu şimdi. Tanrı'ya daha yakındı. Aşağıdaki sokakların yıkımı, cinayetleri ve kargaşası bu gerçeği ispatlıyordu.

Yersiz bir serap gibiydi. Zayıf sesli buruşuk ihtiyarların ortasında muazzam bir güzellik. Giyimine bakılırsa birilerinin *makotisi*, yani ge-

lini olmalıydı. Başında bir örtü, omuzlarının üzerinde bir şal ve dizlerinin epeyce altına kadar inen bir elbisesi vardı.

Camagu gözlerini ondan alamıyordu. Güzelliği bu ölü eviyle uyuşmuyordu. Yalnızca hayatı çağrıştırıyordu. Kadınca alışkanlıklarının altında saklanan gizli zevkleri çağrıştırıyordu.

Kim olabileceğini merak ediyordu. Merhumun bir akrabasıydı belki. Ama kesinlikle karısı değildi. Öyle olsaydı, karanlık bir odadaki bir kanepede kızarmış gözlerinden yaşlar süzülüyor ve birtakım şişman kadınlar tarafından teselli ediliyor olurdu. Muhtemelen komşulardan biriydi. Ya da bir aile dostu.

Camagu çadırdan çıktı ve belirgin biçimde *dagga* gibi kokan bir şeyler tüttürmekte olan erkek grubuna katıldı. Merhumla ilgili neşeli anılar konuşuluyordu. Konuşulanlara bakılırsa oldukça eğlenceli bir adam olmalıydı. Ama zaten biri öldüğünde hep böyle olurdu. Özellikle böyle taziye gecelerinde. Veya cenazenin yapıldığı günlerde. Yaşayanlar ölünün ardından yalnız iyi şeyleri hatırlarlardı.

Camagu, merhumun kim olduğunu merak ediyordu. Belli ki bu yoksul semtin önemli kişileri olan gangster ve pezevenklerden biri değildi. Öyle olsaydı taziye evi havaya ateş eden hızlı tüfeklerle dolu olurdu. Ve bir daha asla sömüremeyeceği sermayesini sergileyen ve aşırı hareketlerle işletmecilerine veda eden fahişelerle. Yalnızca yaşlılar ve unutulmuş kimseler yasını tuttuğuna göre, kendi halinde düzgün bir vatandaş olmalıydı. Çan sesleri yoktu. Dans eden kızlar yoktu. Müzik yoktu. Özgürlük şarkıları yoktu. Gösterişli kıyafetler yoktu. Yalnızca büyükanne ve büyükbabalar. Gecenin harap olmuş yetimleri. Daimi evleri, taziye gecesi çadırları olan gezginler. Ve genç *makoti* ağıt yakıyordu. Ve Camagu.

Camagu kimseyi tanımıyordu. Kendini burada buluvermişti.

Binanın giriş katındaki ruhsuz gece kulübü Giggles'tayken canı yürümek istedi. Giggles'ın müdavimiydi; çünkü bu binanın dördüncü katında yaşıyordu. Sert bir içki için Hillbrow'un ölümcül sokaklarında dolaşmasına gerek yoktu. Giggles'ın müşterilerinin çoğu bu yeni toplumun neleri kabul etmediğini öğrenmiş olan hoşnutsuz sürgünlerdi. O da onlardan biriydi. Ve kendi ülkesinde sürgün olmanın şaşkınlığını duyuyordu sürekli. Sürgünlerin ağlayıp sızlanmaları, bu

ülke için yaptıkları fedakârlıklar ve Tanzanya'da, İsveç'te, Amerika'da ya da Yugoslavya'da çektikleri zorluklarla ilgili bitmek tükenmek bilmeyen anıları, Giggles'ı çekilmez kılıyordu.

Diğerleri onu suçlayıp duruyorlardı: Vatansever olmadığını, Amerikan emperyalizmi karşısında ülkesinin en çok ihtiyaç duyduğu zamanda kaçıp gittiğini söylüyorlardı.

Belki de onlara bavulunun hazır olduğunu ve ikinci sürgünü için yarın buradan ayrılacağını söylememeliydi. Ama yine de söylemek zorundaydı çünkü bu son dakikada hâlâ emektar Toyota Corolla'sını satmaya çalışıyordu. Eğer bir alıcı çıkmazsa, ona büyük bir kazık atacak galericilerden birine bırakmak zorunda kalacaktı.

Giggles bugün onun mekânı değildi.

Sahnedeki grup da pek iyi sayılmazdı. Acı acı inleyen saksafonlar kulaklarını tırmalıyordu. Akordu bozuk piyano her bir tuşuyla Abdullah İbrahim'i öldürüyordu.

Bu yüzden biraz yürümek istemişti. Bunun için sokağa çıkmaya cesareti yoktu. Gece boyunca dışarısı huzursuz insanlarla dolup taşıyordu. Hillbrow asla uyumazdı. Yine de bu şehirden ölümüne korkuyordu. Amerika sürgününden dönmesinin üzerinden dört yıl geçmesine rağmen, sokaklarda her sabah birkaç ceset bulunmasına alışamamıştı.

Giggles'ın önünde durmuş ne yapacağını düşünürken, binadan içeri bir grup ihtiyar girdi. Alçak sesle bir ilahi söylüyorlardı. Binanın asansörü ezelden beri bozuk olduğu için merdivenlerden çıkmaya başladılar. Onları izlemeye karar verdi. Nereye gittiklerini bilmiyordu. Umurunda değildi. Yalnızca, Giggles'tan mümkün olduğu kadar uzaklaşmak istiyordu.

Bir taziye töreninin devam ettiği, lime lime olmuş çadırın bulunduğu çatıya ulaşana kadar tırmandılar. Nefes nefese kalmıştı. Yaşlılar, Everest'e tırmanmak çocuk oyunuymuş gibi, ilahiye devam ettiler. Matemdeki insanların arasına karıştı ve mateme katıldı.

İlahi sustu. Bir adam, burada yatan kardeşin hayatının baharında bu günahkâr şehrin kurbanı olduğuna dair bir konuşma yapıyordu.

"Bu kardeşimiz büyük bir yetenekti" diye bağırdı adam. "Elleri harikalar yaratabilirdi. Çevik parmakları büyülü dünyalara şekil vere-

bilirdi. Ama bu şehir onu da yuttu ve büzülmüş bir ceset olarak tükürdü. Bu hain şehir, yalnızca hayatımızı yolundan saptıracak çirkin şeyler yaratarak hayatta kalabileceğine karar verdi. O, bunu reddetti. O, güzel şeylere bağlıydı. Bir deri bir kemik kalana kadar solup gitti."

Adam konuşmasına devam etti. Yaşlılar onu, "şükürler olsun"larla ve "amin"lerle onayladılar.

Fakat Camagu'nun zihninde yalnızca *makoti*nin görüntüsü vardı. Onu düşündüğünde soluksuz kalıyordu. Meşhur şehvetinin böylesine kutsal bir törende kendisini dürtmesinden utandı. Ama birden, bunun şehvet olmadığına karar verdi. Öyle olsaydı, vücudunda bir hareketlilik olurdu. Hayır, onu bu şekilde düşünmüyordu. Daha ziyade kendisini rahatlatacak ve yaralarını iyileştirecek bir ruh gibiydi. Anaç bir ruh. Daha önce hiçbir kadın için böyle düşünmediğini fark etti. Buna karşın, tek bir kelime bile konuşmadığı bir yabancıydı o.

Bastırılamaz bedensel arzuları iyi bilinirdi. Ne yazık ki bununla yaşamak zorundaydı. Et. Herhangi bir et. Kendini tutamazdı. İnancını yitirmiş bekârların arkasını toplayarak üç beş kuruş kazanmak için altın şehrine gelen ve pek de alımlı olmayan taşralı hizmetçisiyle bile yatmıştı. Bundan utanıyordu ve kimseye söz etmemişti. Yine de bu aciz kadınla defalarca birlikte olmuştu.

Hizmetkârlıkta Camagu gibi adamları azdıran bir şeyler vardı. Bu, normalde aklı başında, gül yanaklı karısı ve gürbüz çocuklarıyla sevgi dolu bir aile babası olan efendiyi köşkünden çıkarıp bir köle kızla yaşayacağı ihtiraslı gece için müştemilata veya tarlalara sürükleyen şeyle aynı olmalıydı. Elbette yalnızca efendi için ihtiraslıydı bu ilişki. Köle kız bu duruma zorla rıza gösteriyordu. Tecavüzden başka bir şey değildi.

Camagu'nunki tecavüz değildi. Ya da utançla yüz yüze geldiğinde, hizmetçinin onu cesaretlendirdiğini düşünüp kendisini rahatlatıyordu. Kadın, bunu efendisinden daha fazla para alabilmek için bir fırsat olarak görüyordu.

Makoti başka bir ilahiye başladı. Camagu aceleyle çadıra döndü. *Dagga* içenler el çırparak ve özgürlük için savaşıldığı dönemde gençlerin uydurdukları bir dans olan toyi-toyi'ye benzer hareketler yapa-

rak ortama canlılık katıyorlardı. Danstaki coşku artık politik değil dini bir içerikteydi. Camagu onlara katıldı. Doğrusu bu işte pek iyi değildi.

Özgürlük dansını hiçbir zaman öğrenememişti. Zaten ilk ortaya çıktığı sırada sürgündeydi. Politik gösterilerin yaygınlaştığı dönemde de New York'ta doktorasını yapıyor ve aynı zamanda Uluslararası Kalkınma Kurumu'nun iletişim bölümünde çalışıyordu. Şimdiyse, iletişim ve kalkınmayla ilgili onca şey bilip de özgürlük dansını öğrenmediğine hayıflanıyordu.

1994'te işinden ayrılıp oy vermek için Güney Afrika'ya döndüğü zamanı hatırladı. Neredeyse 30 yıl uzak kalmıştı. 40'lı yaşlarının ortalarındaydı ve kendi ülkesine yabancıydı. O zamanın coşkusu onu da içine çekmişti, sonunda New York'a geri dönmemeye karar verdi. Burada kalacak ve ülkesinin gelişimine katkıda bulunacaktı.

İlk iş görüşmesinde kendisi için, "Kim bu adam? Biz özgürlük dansları yaparken onu hiç görmedik" denildiğini işitmişti.

Bu dansın öneminin farkına o zaman vardı Camagu. Kalkınma iletişimi alanındaki vasıflarından, uluslararası kurumlardaki tecrübelerinden, Paris'te UNESCO'ya ve Roma'da Tarım ve Gıda Örgütü'ne danışmanlık yaptığından, Uluslararası Telekomünikasyon Kurumu'nun uluslararası yayıncılık konusunda kendisine sık sık başvurduğundan söz etmeye çalıştı. Mülakatı yapanlar etkilenmişlerdi. Başarılarını övdüler. Yabancı memleketlerde ezilen halkını gururlandırmıştı. Ama özgürlük dansına gelince, ne yazık! Adımları bocalıyordu.

Bir başka iş görüşmesi. Toprak ve tarım sorunlarıyla ilgilenen bir devlet dairesinde haberleşme müdürü aranıyordu. Bu iş, onun için biçilmiş kaftandı. İşi alacağından emindi. Engin bilgisi ve tecrübelerinden söz ederken sabırla dinlediler. Gülümsediler, ona kahveyle bisküvi ikram ettiler ve elini sıktılar. Sonra da kötü haberi verdiler. "Ne yazık ki" diye fısıldadı nazik bir ses, "bu iş için fazla niteliklisin."

Çok şey bildiği için cezalandırılıyordu.

"Fazla nitelikli mi? Bu işi yapabilirim, değil mi?" diye sordu. "Ve önerdiğiniz maaşı da kabul ediyorum. Nasıl fazla nitelikli olabilirim?"

"Çok fazla bilgi tehlikeli bir şeydir" diye mırıldandığını duydu aralarından birinin.

"İşler yoluna girecek" dedi kendine. Gazetelerin ilan sayfalarının müdavimi oldu ve niteliklerine uygun bütün iş ilanlarına başvurdu. Yayıncılık şirketi cevap vermedi. Sağlık Dairesi başvurusunu güçlükle onayladı ve bir daha da ses soluk çıkmadı. Hükümetin haber alma servisi mülakat için bir kez aradı ama sonra varlığını bile unuttu. Bu yeni demokratik topluma olan ilgi ve isteğini yavaş yavaş kaybediyordu.

Yirminci iş görüşmesi. Üst düzey bir hükümet yetkilisi şöyle dedi: "Uzun süredir yurtdışındaydınız. Bu işi yapabileceğinizi size düşündüren nedir? Güney Afrika ve onun sorunları hakkında ne kadar fikir sahibisiniz?"

"Otuz yıldır hapiste veya sürgünde olan yöneticilerimiz, başkanımız, bakanlarımız ve kanun koyucularımız ne kadar fikir sahibi?" diye sordu Camagu. Karşısındakini küçümsediğini saklamaya bile gerek duymuyordu.

İşi alamadı.

"Ülkene özel sektörde çalışarak hizmet edebilirsin" diye fısıldadı bilge bir ses. "Neden özel sektörü veya özerk kurumları denemiyorsun?"

Onları da denedi. İş dünyasının kalifiye siyahları istemediğini keşfetti. Buralarda da yetki verildiğini gösteren numuneler olarak pozitif ayrımcılığın cam ofislerinde oturmakla yetinip mutlu olacak deneyimsiz siyahlar tercih ediliyordu. İşle ilgili ne bildikleri kimsenin umurunda değildi. Bilmemeleri, böylesi örümcek kafalılar için çok daha iyiydi. Kendi pozisyonları korunmuş oluyordu. Akıl hocaları, danışmanlık ve hatta daha büyük mükâfatlar için daima etraftaydılar. Camagu gibilerin bürokratlarla yaşadığı sorunsa, işlerini kendi başlarına gayet iyi becermeleri ve danışmanları geçimlerinden mahrum bırakmalarıydı.

Cam ofislerdeki güzel kadın ve erkekler bu dünyanın Camagularını sevmezlerdi. Zira lüks Alman Sedanları, konut ödenekleri ve banka hesapları için tehdit oluşturuyorlardı.

Eklemleri eskisi kadar sağlam değildi. Dans edenlerin temposuna ayak uyduramıyordu. Bir süre kenarda durmaya karar verdi ve güzel gelini görebileceği bir noktaya yerleşti. Yaşlıların, ritmik hareketleri nasıl bu kadar kesintisiz sürdürebildiklerini merak etti. Üstelik bir kısmı ertesi sabah işe gidecekti. Bulaşıkçılık, hizmetçilik veya sokak satıcılığı yaparak kıt kanaat geçinen bu insanlar bütün gün ayakta duracaklardı. Neyse ki kendisi çalışmayacaktı. Ne yarın ne de bu ülke için herhangi bir gün.

Camagu, dört yıl boyunca aradığı halde, niteliklerine uygun bir iş bulamamıştı. Johannesburg'da iş merkezlerinin bulunduğu bir bölgedeki ticaret okulunda yarı zamanlı öğretmenlik yapıyordu. Daha doğrusu, dün işi bırakmaya karar verene kadar öyleydi.

Gittiği iş görüşmelerinden birinde, "Bunca eğitimin var, neden kendi danışmanlık işini kurmuyorsun?" diyen adamın tavsiyesini önemsememişti.

Danışman olarak iş alabilmek için bile özgürlük dansını bilmek gerektiğini keşfetmişti. Ya da en azından birkaç önemli dansçıyı tanımak gerekiyordu. Ve Giggles'taki akşamcılardan danışmanlık işiyle ilgili atıp tutanlar da sürekli hükümetin en azından bir kez okyanus ötesine gitmiş olan danışmanlara daha çok güvendiğinden söz edip duruyorlardı. Her durumda, ayakta kalacak bir danışmanlık işi kurmak için para gerekiyordu.

Onun için en iyi seçenek sürgüne dönmekti.

Bir kadın, Tanrı'mn gazabının Hillbrow'u yakıp kül etmek için dev alevler göndereceğine dair heyecanlı bir konuşma yapıyordu. Kalabalık "şükürler olsun"larla ve "amin"lerle eşlik ediyordu.

Bir başka adamsa, Tanrı'nın ne kadar mükemmel olduğunu duyuruyordu. Bu taziye gecesini melekler gibi ilahi söyleyen çok güzel ve genç bir yabancıyla kutsadı. Elbette merhumun yolu bu harika sesle açılacak ve gittiği yerde hoş karşılanacaktı. Bir kez daha "şükürler olsun"lar ve "amin"ler duyuldu.

"Mutlaka güzel sesiyle ona eşlik etmesi için Tanrı tarafından gönderildi" diye haykırdı yaşlı bir kadın. "O, benim köyümden, iyi bir çocuktur. Ve bize şişelerce deniz suyu getirdi. Bizim gibi kıyıdan

uzaktaki insanların her türlü hastalığı iyileştiren deniz suyunu içmeyi sevdiğimizi biliyor. Tanrıya şükür!"

"Amin!"

"Şükürler olsun!"

Camagu biraz temiz hava ve bir sigara için dışarı çıktı.

Şafak söküyordu.

Dagga içen bir grup adamın konuşmasına kulak misafiri oldu: "Şimdi her şey... özgürlüğün meyveleri... bunların tadını ya sürgünden ya da Robben Adası'ndan gelenler çıkarıyor" diye yakınıyorlardı. "Ama kurşun yaralarını biz taşıyoruz. Taş atanlar ve özgürlük dansını yapanlar bizlerdik."

"Evet, onlar denizaşırı ülkelerde keyif yaparken, burada biz ölüyorduk. Şimdi sefa sürenler için biz topun ağzındaydık" dedi bir başkası.

"Ağlayıp sızlanmak bu yeni demokratik toplumun eğlence biçimi olmuş" diye düşündü Camagu. Gecenin büyük bir kısmında kendisinin de tam olarak aynı şeyi yapmış olduğu gerçeğinin farkında değildi.

"Çevren yok..." Camagu şimdi hükümette önemli bir yerde görevli bir sürgün arkadaşının söylediklerini hatırladı. "Kulis yapmıyorsun."

"Yeterli niteliklere ve tecrübeye sahipsem neden çevre edinmeye ve kulis yapmaya ihtiyacım olsun ki?" diye sormuştu mağrur bir edayla.

Camagu'yu öldüren, gururuydu.

Hükümet için çalışan önemli adam güldü. "Aptal olma" dedi. "Yarın ofisime gel. Senin için kulis yapacağız. Benim departmanımda iyi bir pozisyon var."

"Kimsenin bana iş bulmak için kulis yapmasına izin verecek değilim. Hepimiz, liyakatine göre çalışması gereken Güney Afrikalılar değil miyiz?"

Öldürücü gurur.

Camagu, çevre ve kulis faaliyetinin Güney Afrika'da yaşamanın çok önemli bir parçası olduğunun farkına vardı. Bu alandan bütünüyle uzaktı. Tüm bu zaman boyunca, hayatını yanlış bir referans nok-

tasıyla yönlendirmişti: Elde ettiğin şeyler hak ettiğin içindir, en etkili kulisçilere sahip olduğun için değil.

İş ilanlarının yalnızca yasa gereği ve formaliteden yayınlandığını bilmiyordu. Yayınlanan ilanlardaki pozisyonlar zaten birileri için ayrılmış oluyordu. Bu kişi en iyi aday olmak zorunda değildi. Ama iyi bir kulisçi olmalı veya kendisi için çalışan iyi kulisçilere sahip olmalıydı. Adayın özgürlük dansı yaparkenki görüntüleri karar verenlerin kafasında yer etmişse, bunun da yardımı olurdu.

Camagu'nun keşfettiği sorunlarından bir diğeri de kokteyl çevresinin bir üyesi olmamasıydı.

Camagu'ya yardım etmeyi yürekten isteyen bir başka hükümet görevlisi, "Devrimin Aristokratları'na katıl" diye öğütlemişti. "Yeterince çabalarsan mutlaka kabul edilirsin. Elbette başlangıçta Devrimin Aristokratları'nın Dalkavukları Kulübü'ne katılacaksın. Ama zamanı gelince, aidatlarını da düzenli ödersen, sen de Devrimin Aristokratları'ndan olabilirsin."

Camagu ancak o zaman, bu yeni demokratik toplumun içeriğini bütünüyle anlayabilmişti. Hiçbir önemli görev için uygun değildi; çünkü yöneticiler, onların aileleri ve arkadaşlarından oluşan Devrimin Aristokratları'nın bir üyesi değildi. Bir kısmı gerçekten de özgürlük mücadelesinin önderleriydiler. Diğerleriyse organizasyonun merkezine sızmak için konumlarını ve zenginliklerini kullanmışlardı.

Başvurduğu işlerin hepsi, tek vasıfları Devrimin Aristokratları'nın oğulları veya kızları olmak olan kimselere verilmişti.

Camagu kartlarını baştan beri doğru oynamış olsaydı, bu sistemden kolaylıkla faydalanabilirdi. Sürgünde bulunmuş pek çok kişiyi tanıyordu. Bunların çoğu Devrimin Aristokratları'nın önemli üyeleri olmuşlardı. Bir kısmıyla aynı okula gitmişliği bile vardı. Bazılarıyla dünyanın çeşitli büyük kentlerinde *apartheid** karşıtı gösterilere katılmıştı. Onlardan birinin yanına ilişmek, hatta bir üye kartı elde etmek çok zor olmazdı. Fakat bağımsız kalmayı ve kayırmacılık dediği şeye karşı yüksek sesle konuşmayı seçti. Şimdiyse işsizdi ve gevezeliğinden dolayı hayıflanıyordu.

Ama gururu hâlâ onu öldürüyordu.

* 1948-1994 yılları arasında Güney Afrika'da uygulanan resmi ırkçı ayrımcılık sistemi. (ç.n.)

"Neden bakanla görüşmüyorsun?" diye sordu bir başka önemli hükümet görevlisi. Kabinede güçlü bir pozisyonda bulunan bir bakandan söz ediyordu. "Senin için bir randevu ayarlayabilirim. Yanlış hatırlamıyorsam, ikinizin Birleşik Devletler'e uzanan bir geçmişiniz vardı."

Gerçekten de saygıdeğer bakanla birkaç macera yaşamışlıkları vardı. Günün birinde özgürlüğün geleceğini ve bu kadının kabinede yer alacağını kimsenin bilmediği uzun yıllar önceydi bu olanlar. Kötü şiirler yazan ve bunları hevesle herkese okuyan sıradan bir şairdi.

Amma da nefes kesici maceralardı Ülkenin en güçlü kadınını bir zamanlar becerdiği için Camagu'nun burnu epey havadaydı. Nice kudretli adamın önünde titrediği kadın, merhamet için çığlık atıyordu. Camagu'ysa "Anne!" diye bağırıyordu o sırada.

Ölümcül gurur.

"Belki işler yoluna girer" diye düşündü. Bir veya iki yıl sonra kapılar açılabilir.

Çatal sesli bir adam, "*Noyana, noyana, phezulu*" sesleriyle düşüncesini dağıttı. Coşkuyla ilahiyi söylerken, elindeki İncil'e vurarak ritim tutuyordu. İlahi, burada toplananların cennetin kapılarından girmelerini diliyordu. Yaşlılar adamın etrafında daire olmuş, dans ediyorlardı. Birden adam bir vaaza başladı.

"Bu kardeşimiz ölmeden önce acılar içindeydi" diye bağırdı. "Bu acı, yaratıcılığıyla uçmasına izin verilmeyen bir ruhun acısıydı. Bastırılmış bir aklın acısıydı. Ve acı, kendi bedenine saldırmasıyla son buldu. Kendini tahrip etti. Ölümün güzelliği, bizi, bedenimizi harap eden acıdan ayırmasındadır."

Camagu'nun işlerin yoluna gireceğine dair ümitleri, öğretmenlik yaptığı okulda düzenlenen bir gösteride yerle bir oldu. Çocuklar müdürü kaçırdılar. Ticaret okulunun Çalışma Bakanlığı'ndan alınıp Eğitim Bakanlığı denetimine geçmesini talep ediyorlardı. Bir bakanla görüşmek istediler, onlarla pazarlık etmeyi kabul edecek alçakgönüllü bir kabine üyesiyle.

"Biz açık fikirli ve şefkatli bir hükümetiz" dedi bakan. "Öğrenciler şikâyetlerinde haklılar. Şu anda müdürü serbest bırakmaları için görüşüyoruz."

Günler süren pazarlıklardan sonra öğrenciler müdürü bıraktılar. Tam anlamıyla bir halk adamı olan Bakan, galip gelen öğrencilerle birlikte televizyonda özgürlük dansı yaptı.

Bu olay Camagu'nun aklını başına toplamasını sağladı. Bakan saldırı suçu işlemiş insanlarla birlikte zafer dansı yapıyordu. Bu coşku dalgası yaşandığı sırada, bir hafta boyunca özgürlüğünü kaybetmiş olan müdürün hakları tamamen unutulmuştu. Kimse onun çocuklarını düşünmemişti. Mesaj açıktı: Hükümetten istediğiniz şeyi elde etmek istiyorsanız, kanuna karşı gelmek zorundasınız. Birini kaçırın, bir binayı yakın, yollara barikat kurun, Güney Afrika'yı mahvedin!

Camagu dün okula istifasını vermişti. Bavulunu toplamıştı ve yarın da buradan gidiyordu.

Çadırın içinde artık son dualar ediliyordu.

"Uçacağım! Yükseleceğim!" diye bağırdı Camagu yükselen şafağa.

Çadırın dışına akın edenler onu duydular. Taziye gecesi bitmişti. Artık cenaze için hazırlanma zamanıydı. Biri kendi kendine konuşmaya başlarsa, insanlar gülerler ve delilikten söz ederlerdi.

Hep birlikte aşağı iniyorlardı. Dik basamaklardan aşağı yürüdüler. Camagu bir basamağı atlayınca düşeyazdı ve kendisini *makoti*nin hemen yanında buldu.

"Dikkat et" dedi güzel kadın.

"O ilahileri çok güzel söyledin" dedi sürgün.

"Teşekkür ederim."

"Adın ne?"

"NomaRussia."

"Hillbrow'dan değilsin. Hillbrow'lulara benzemiyorsun."

"Kimse Hillbrow'lu değildir. Herkes buraya başka bir yerden gelir. Ben Qolorha'lıyım."

"Orası nerede?"

"Qolorha. Qolorha-by-Sea. Nongqawuse'yi hiç duymadın mı?"

Elbette, Nongqawuse... Genç bir kızın amaXhosa halkını kandırıp toplu intihara sürüklediğine ilişkin belli belirsiz bir şeyler hatırlıyordu tarih derslerinden. Ama orasının gerçekte varolan bir yer olduğunu düşünmemişti hiç.

Güzel kadın şehre bir "dost"unu ziyaret etmek için geldiğini söyledi. Ama geldiğinde onun öldüğünü öğrenmişti. Hemen bu sabah Nongqawuse'ye geri dönecekti. Doğu Cape'e giden otobüsü çok erken kalkıyordu ve bu yüzden cenazeye katılamayacağı için çok üzgündü. Yine de dostunun taziye gecesine katıldığı ve sevgi dolu bir veda şarkısı söyleyebildiği için memnundu.

Yaşlı bir adam onu kenara çekti ve yabancılarla konuşmaması için uyardı.

Camagu, eskiden kendini hayal taciri olarak görürdü. Bu, bir şeyleri gerçekleştirebildiği zamanlardaydı. Şimdiyse yeteneğini kaybetmişti. Asıl kendisinin bir hayal tacirine ihtiyacı vardı artık. Görülmeyi bekleyen bir çuval dolusu hayali olan bir tacire. Hayallerle dolu koca bir belleğe.

3

İnançsızlar, Orta Kuşaklar'ın acıları için yas tutarken, Zim bu acıların son bulmasını kutluyordu. O da, İnançsızların lideri olan Bhonco gibi, başsız atanın soyundan gelmesine rağmen, ikisi hiçbir konuda anlaşamazlardı.

İnananların kılavuzu ve önderi olan Zim, varlığını ve inancını büyük büyükbabası Twin ve onun açık tenli karısı Qukezwa'ya borçluydu. Bu yüzden ilk erkek çocuğuna, bir ikizi olmamasına rağmen Twin ismini vermişti. Ve açık tenli kızına da Qukezwa.

Zim'in kendisi de açık tenli, tıknaz bir adamdı. Ve Khoikhoilerin yüksek çıkık elmacık kemiklerine sahipti. Büyük büyükannesinin tarafına çekmişti. Çocukları da öyle. Anneleri, çocukların Khoikhoi tarafını daha da güçlendirmişti. NoEngland, Nongqawuse'nin döneminden

bile önceki zamanlarda amaXhosa ve Khoikhoi halklarından olanların yaptığı evliliklerle oluşan amaGqunukhwebe kabilesindendi.

NoEngland bir yıl önce ölmüştü ve Zim hâlâ onun yasını tutuyordu. Bugün bile, dev yabani incir ağacının altındaki kulübesinin önünde otururken aklında o vardı: Acaba ataları NoEngland'ı böylesine erken yaşında çağırmaya karar vermeseler hayat nasıl olurdu? Gerçekten de çok genç ölmüştü. Yalnızca kırk dört yaşındaydı, kocasından on sekiz yaş küçüktü.

Yabani incir ağacı Zim'in bütün sırlarını bilirdi. Bu ağaç onun sırdaşıydı. Onun altında teselli bulurdu. Çünkü bu ağaç, bir asırdan daha uzun süre önce onu diken atalarına, Twin'in tüm nesline doğrudan bağlıydı. Bugün gövdesi bir kulübenin alanı kadar büyüktü. Dalları, topraktan yükseldiği yerden itibaren her yöne uzanıp evinin üstüne bir şemsiye gibi yayılmıştı. Bazı dalları bahçeyi çevreleyen umsintsi ve sarısabır ağaçlarının tepesine kadar ulaşıyordu. Orta Kuşaklar zamanında bir tür mercanağacı olan bu *umsintsi*lere *kaffirboom* denirdi.

Qolorha'da yaşayan herkes, Zim'i bu incir ağacının altında bulacağını bilirdi. Günün çoğunu burada pinekleyerek, kuş seslerini dinleyerek geçirirdi. Ne mevsim ne de havanın durumu onu bu zevkinden alıkoyardı. Sonbaharda yapraklarını döktüğünde de altında olurdu, kışın tamamen çıplak kaldığında da. Onunla hasbıhal etmek arzusu alevlendiğinde, denizden gelen soğuk rüzgâr bile onu evin içine sokamazdı.

Atalar dörde ayrılıyordu: denizin ataları, ormanın ataları, bozkırın ataları ve evin ataları. Hepsi de bu ağacın düzenli ziyaretçileriydi.

Bugün bahar havası özellikle güzeldi. Ağacın yeşil yaprakları ürkekçe başlarını uzatmaya başlamışlardı. Kırmızı ayaklı ve kırmızı gagalı yeşil güvercinler etrafında dönüp duruyorlardı. Çok yakında, belki yazdan bile önce olgunlaşacak yaban incirleriyle beslenecekleri. Amahobohobo göçmen kuşları yeni yuvalar yapıyorlardı, dalları sarkmış olan incir ağacı nesiller boyu bunca güçlenmemiş olsaydı, bu yüke dayanamayabilirdi.

Bu ağacın üzerinde yüzlerce kuş yaşıyordu. Belki de binlerce. İnsanlar, bu İnanan'ın, bir tekini bile akşam yemeği için öldürmeden bu kadar fazla etle iç içe yaşamasını aptalca buluyorlardı.

Zim, NoEngland'la ve inancın hazlarıyla ilgili düşüncelere dalmıştı. Edepsizce kafasına düşen bir kuş yuvası tarafından uyandırıldı. Bazen aptal bir göçmen kuş, yuvasını yapmak için çok zayıf bir dal seçerdi. Yuva büyüdükçe ağırlığı da artar, sonunda dal kırılır ve yuva düşerdi. Bu her olduğunda Zim kederlenirdi. Kuşun günler süren emeği ziyan olurdu.

Zim yuvayı düştüğü yerden aldı ve nasıl büyük bir ustalıkla yapıldığına baktı. Neredeyse bitmişti. Ama zavallı kuş şimdi baştan başlamak zorundaydı.

Yuvayı tekrar yere bırakıp uyuklamaya döneceği sırada Qukezwa geldi ve sinirle uyandırırdı onu. "Bunların ne kadar utanç verici olduğunu görüyor musun baba?" diye bağırdı. "Şimdi bana işyerinde bağıracakları İşimi kaybetmemi mi istiyorsun?"

"Neden işini kaybetmeni isteyeyim? Dalton, o işi sana, benim kızım olduğunu bildiği için verdi" dedi Zim. "Hem bu tavırları nereden öğreniyorsun sen? Babanla böyle mi konuşuyorsun? Ben ne yaptım ki?"

Ama Qukezwa cevap vermeden öfkeyle eve yürüdü. Ve babasını, onu sıkan şeyin ne olduğu konusunda merakta bıraktı. Ciddi bir şey olmalıydı. Yoksa babasını derin düşüncelere dalmışken rahatsız etmezdi. İnanan bir kişinin meditasyon zamanlarının ne kadar kıymetli olduğunu bilirdi. Nihayetinde yeşil güvercinler ve sarı göçmen kuşlarla birlikte büyümüştü.

Çok kızmış olmalıydı. Mutlu olduğu anlarda babasıyla ıslıkla konuşurdu. İnananlar kendi aralarında kuşların diliyle konuşurlardı.

"Daha on dokuz yaşında ama şimdiden annesi gibi alıngan" diye homurdandı kendi kendine.

Düzgün tıraşlı kafasını ve yüzünü bir mendille sildi. Yavaşça ayağa kalktı ve kendini eve sürükledi.

Olay olduğu sırada, Qukezwa, temizlikçi olarak çalıştığı Vulindlela Alışveriş Dükkânı'nda yerleri süpürüyordu. O sırada bir grup genç kız, boncuk, kalamin losyonu gibi, genç kızların kendilerini güzelleştirmek için kullandığı ürünleri almak için dükkândaydılar. Qukezwa'yı süpürge yaparken görünce, parmaklarını ona doğrulttular. O da gözlerini kızlara dikti ve kendisiyle ilgili her ne fısıldaşıyor-

larsa, bunu yüzüne söylemelerini istedi. Çoğu ondan büyük, yirmili yaşların ortalarında olmasına karşın, onlardan korkmuyordu.

Kızlardan biri öne çıktı ve bağırmaya başladı: "Senin annen iğrenç bir kadındı! O zavallı kıza yaptıkları yüzünden cehennemde çürüyordur şimdi!"

"Arkadaşınız layığını buldu" diye yanıtladı Qukezwa. Eteğini yukarı çekti ve topladı, kavgaya hazırlanıyordu. "Bir daha başkalarının kocalarının peşinden koşmaz."

Missis olacakları anladı ve kızları dışarı attı. Kızlar kıkırdayarak dükkânı terk ettiler.

"Ve sen Qukezwa" dedi Missis, "eğer dükkânımda kavga çıkarırsan, Bay Dalton'a seni kovmasını söylerim."

Missis'in bu kibirli kızdan hiçbir zaman hoşlanmadığını herkes biliyordu.

Qukezwa'ya göre, başkalarının kocalarına musallat olmamayı öğrenen bu "zavallı kız"la ilgili mesele, üç yıl önce NoEngland, Missis'ten eski bir Singer dikiş makinesi satın alıp okul kıyafetleri dikmeyi öğrendiğinde başlamıştı. Qolorha-by-Sea Ortaokulu'ndan yüklü bir sipariş almış, bu kızı da parçaları birleştirmesi ve düğmeleri dikmesi için yardımcı olarak tutmuştu.

NoEngland ve kız, Zim'in üç kulübesinden birinde birlikte çalışmaya başladılar ve yakın arkadaş oldular. Fakat kızın aranan gözleri Zim'e kenetlenmişti. Bu ilgi, Zim'in egosunu şişirdiği için karşılık buldu. Yaşlanmakta olan sıradan bir adam, sıra dışı bir güzelliğe sahip yirmi iki yaşındaki bir kızın arzu nesnesi olmuştu. Zim'in susuzluğu sınır tanımadı ve kendisini zaman zaman yasak kuyudan su içerken buldu. Bu zamanlar, özellikle NoEngland'ın malzeme almak için Butterworth'e gittiği günlere rastlıyordu.

Ama kız açgözlü ve bencil davranmaya başlamıştı. Bu seyrek buluşmalar onu tatmin etmez oldu. Zim'e sahip olmak istedi. Zim'in NoEngland'ı terk edip yalnızca kendisini sevmesini sağlayacak bir iksir yapması için ünlü bir *igqirba*ya, yani büyücüye gitti.

"Bana öbür kadının iç çamaşırlarından birini getir" dedi büyücü. "Onun üzerinde çalışacağım ve adam yalnızca seni sevecek."

Kız, NoEngland'ın iç etekliğini çaldı ve *igqirha*ya götürdü. Adam etekliği görür görmez kime ait olduğunu anladı ve "üzerinde çalışmak" yerine NoEngland'a geri götürdü.

"Evet, bu benim iç etekliğim" dedi şaşırmış vaziyetteki NoEngland. "Ben de ne zamandır bunu arıyordum."

Kalbini açtığı bu kızın, kocasını çalmaya çalışması, ona ihanete uğradığını hissettirmişti. Ama büyücü ona şöyle dedi: "Bu kızla senin için ben ilgilenirim. Bana onun bir iç çamaşırını getir de üzerinde çalışayım."

NoEngland kızın külotlarından birini çalmayı başardı ve onu *igqirha*ya verdi. Büyücü de "üzerinde çalıştı".

O günden sonra genç kız kendine bir daha asla bir erkek bulamadı. Âşıkları ondan kaçıyorlardı; çünkü ne zaman bir erkeğe yanaşmaya kalkışsa ayı görüyordu. Her şey bir sel gibi taşkınlaşmaya başlıyordu.

NoEngland'ın ölümünün üzerinden bunca zaman sonra, bugün bile, talihsiz kızın cezası devam ediyordu. Büyücü, şifacı ve her türden doktorla görüşmüştü. Hepsi de yardım etmeye çalıştılar ama başarısız oldular. Ünlü *igqirha*, ona, bu durumun yalnızca başlangıçta ona sebep olan kişi tarafından tersine çevrilebileceğini söylemişti.

Arkadaşlarının öfkesi bu yüzdendi. Köydeki pek çok kadın bu skandalı ilk duyduğunda öfkeye kapıldı. Kimileri bir erkek yüzünden birbirlerine zarar vermeye çalıştıkları için her iki kadını da suçluyordu. Ukukrexeza'nın, evlilik dışı ilişkiler kurmanın sonu böyle olur diyorlardı.

"Ne yapabilir ki?" diye sordular. "Ukukrexeza yaradılıştan beri var. Şimdi kalkıp kadının ve erkeğin doğasını değiştiremeyiz."

Artık herkes bu olanları unutmuştu; kızın kendisi ve dayanmak zorunda olduğu acıları bilen ve öfkelerini Qukezwa'dan çıkarmak isteyen arkadaşları dışında.

Zim, kızıyla makul bir şekilde konuşmaya çalıştı. "Dinle çocuğum" dedi. "İki yıldan uzun süre önce olup bitmiş şeylerden ötürü beni suçlamaya devam edemezsin."

Qukezwa babasını seviyordu. Ve normalde ikisi çok iyi anlaşırlardı. Ama köylülerin alayları baş edilmesi güç bir hale gelmeye başlamıştı.

"Ölünün arkasından kötü söz etmemek gerekir. Ama annen de bu işte çok masum değildi" diye sözünü sürdürdü Zim. "*İgqirba* iç etekliğinin annene ait olduğunu nasıl anladı sanıyorsun?"

Ve nasıl olup da *igqirba*, parasını ödemiş bir müşteriye ihanet etmeye niyetlenmişti? Bu soru Qukezwa'nın kafasını kurcalıyordu şimdi.

"Missis, o kızlar yüzünden beni kovmakla tehdit etti" diye hıçkırmaya başladı babasının küçük kızı.

"Öyle bir şey yapamaz" dedi Zim, kendinden emindi. "Ben Dalton'la konuşurum."

Sık sık John Dalton'ın yoluna çıktığının farkındaydı. Her nasılsa, tüccarın Zim ve ailesine karşı yumuşak bir tarafı vardı. Johannesburg şehrine gitmiş olanların anlattıkları tarifsiz zenginlikleri oğlu Twin'in aklına sokan kişi oydu. Ama Zim de Qukezwa da bunu kendi gözleriyle görmüş değillerdi.

Twin, tahta oymayı seviyordu. Örtülü kafaları olan şişe benzeri figürler yapmış ve varlıklı adamın satın almasını umarak bunları Dalton'a götürmüştü. Dalton, çocuğun yeteneğini görmüş ve geliştirebileceğini düşünmüştü. Kendisi oymacı olmamasına rağmen, Twin'e kolları, bacakları ve ayakları nasıl yapacağını; kulak, göz, burun ve ağızları daha detaylı oyarak yüzleri nasıl daha gerçekçi hale getirebileceğini anlatmıştı.

Ertesi hafta Twin, Alışveriş Dükkânı'na, tıpkı Dalton'ın anlattığı gibi oyulmuş erkek ve kadın figürleri götürdü. Dalton bunların bir kısmını satın aldı ve vitrinine koydu. Bugün bile bu figürlerden yüzlercesi dükkânda duruyordu ve Nongqawuse'nin mucizelerini gerçekleştirdiği yerleri görmeye gelen turistler bunlardan satın alıyorlardı.

Zim, oğlunun yeteneğiyle gurur duyuyordu. Bunun İnançsızlarla mücadelede işlerine yarayacağını düşünüyordu. Dinlemeye vakit ayıran herkese Twin'in hikâyesini anlatıyordu.

"Bu çocuk" diyordu, "Centani'de bir benzin istasyonunda pompacılık yaptı. Sonra ağır bir hastalığa tutuldu. Nöbetler geçiriyor, hayaller görüyordu. Atası Twin onu rüyasında ziyaret edip tahtadan heykeller oymasını ancak o zaman iyileşeceğini söyledi. Dalton'ın dükkânında gördüğünüz güzel oymaları yaptı ve iyileşti."

Ama Twin babasının beklentilerine göre yaşamayacaktı. Zim'in İnananların ritüellerini korumak için verdiği savaşta babasının izinden gitmeyi reddetti ve bir dönek oldu. Sıradan insanlar gibi düşünmeye, başkalarının çıkardığı modaları takip etmeye karar verdi. Ve köydeki tüm diğer gençlerle aynı tutkuyu paylaştı: Johannesburg ve Free State'teki altın madenlerinde çalışmak.

Zim bu savaşı kaybetti ve oğlunun gitmesine izin verdi. O zamandan beri onu görmüyordu. Madenleri bırakıp şehre yerleştiğini, gökyüzüne uzanan bir binada yaşadığını ve oymalar sayesinde büyük bir servet edindiğini işitmişti.

Söylentiye göre, Qolorha-by-Sea'ye hiç gelmemesinin sebebi Xoliswa Ximiya'ydı. Bu ikisinin yıllar önce, henüz ilkokul çağında yaşadıkları aşk henüz unutulmamıştı. Ama zaman akmış, Xoliswa Ximiya eğitiminde ilerledikçe Twin'i unutmuştu.

Twin, okulu altıncı sınıfta bırakmıştı. Ama Xoliswa Ximiya'dan hiç vazgeçmemişti. Dört yıl onun özlemini çekmişti. Dedikodulara bakılırsa, Johannesburg'a gitmesi de ondan uzak kalıp kalbini tamir etmek istemesindendi. Yine de köylüler hâlâ bu ikisinin bir gün evleneceklerini ve ailelerini barıştıracaklarını umuyorlardı.

"Bir insan ancak uyurken veya öldüğü zaman iyi olur" dedi Zim. Sigarasının dumanını üfledi ve yere hızla tükürdü. "Buna rağmen Dalton iyi bir adam. Birkaç gevşek ağızlının demesiyle seni kovacak değil. Sen orada işini yapıyordun ve o kızlar gelip seni tahrik ettiler. Bak, yarın *nkamnkam*ımı yatırıyorlar, sana istediğin bir şeyi alayım."

"Bana rüşvet vermen gerekmez baba. Artık kendi paramı kazanıyorum" dedi Qukezwa gururla.

Gerçekten de ertesi gün *nkamnkam* günüydü. Yaşlılar ve otlakçıları, en güzel kıyafetleriyle Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na akın edeceklerdi.

Bhonco ve NoPetticoat ilk gelenler arasındaydılar.

Bhonco her zamanki kahverengi tulumunu, lastik çizmelerini ve takkesini giymişti. Boynunda *isidanga* denen gevşek dizilmiş boncuklardan oluşan bir aksesuar vardı. İsiXhosa'daki şıklık anlayışına uymuyor, pasaklı görünüyordu. Omzunda, pipo ve tütününü içine

koyduğu kaya tavşanı derisinden bir çanta vardı. Bugün NoPetticoat'un *nkamnkam* çeki de bu çantadaydı.

NoPetticoat ise, *amahombalardan*, yani modaya uygun giyinen ve güzel görünenlerden biriydi. Üzerinde kırmızı bir *isikhakha* elbisesi vardı. Boynunda da çeşit çeşit boncuktan kolyeler: köşeli *amatikiti* boncukları, rengârenk *uphalaza* ve *icangci*ler. Yüzünü beyaz gösteren kalamin losyonundan sürmüştü ve başına, omuzlarından daha geniş bir *iqhiya* örtüsü örtmüştü. Örtünün üstünde, kulaklarındaki amacici boncuklarından küpelerle uyumlu süslemeler vardı.

Amahombalara göre, kıyafetler sanatın bir türüydü. Konuşurlardı. Onları giyen insan hakkında bir şeyler söylerlerdi. Fakat Xoliswa Ximiya gibi son derece medeni insanlara göre, İsiXhosa kıyafetleri tam bir utanç kaynağıydı. Annesinin bu kadar güzel görünmesinden nefret ediyordu; çünkü ailesinin bu *ubuqaba*dan, yani geri kalmışlık ve ilkellikten kurtulmasının zamanı geldiğini düşünüyordu. Onun gibi *amagqobba*, yani kültürlü insanlar olmalıydılar. Anne ve babasına en son Avrupa modasına uygun kıyafetler almıştı. Gerçi bunlar, yataklarının altındaki güveleri daha çok sevindirmişti.

Zim dükkâna girince, gözler ona çevrildi. Beline bağladığı, ayak bileklerine kadar uzanan beyaz *ingqawa* battaniyesiyle görkemliydi. Boynunda idiliza ve isidanga boncuklarından kolyeler vardı. Kafasında rengârenk boncuklardan yapılmış bir *isiqweqwe* saç bandı vardı. Uzun piposunu büyük bir ihtişamla ve ayin havasında üflüyordu.

Yaşlılar ve beraberindekilerin hepsi tüttürüyor ve dükkânı sert duman bulutlarıyla dolduruyorlardı. Özellikle kadınlar, erkeklerinkine oranla çok daha uzun olan pipolarıyla çok zarif görünüyorlardı.

"Söyle de artık içmesinler John. Dumandan nefes bile alamıyoruz" diye homurdandı Missis. Bunu İngilizce söyledi.

"Tütün içecek olanlar dışarı çıksın!" diye bağırdı Dalton mükemmel konuştuğu İsiXhosa dilinde.

"Ve yerlere tükürmesinler" diye ekledi Missis. "Bu insanlar her yere tükürüyorlar."

"Dükkânın içinde tükürmeyin. Çok ayıp bir şey. Tütün içmek ve tükürmek isteyenler dışarı çıksın!"

"Ve sıramızı kaybedelim, öyle mi? Hayatta olmaz" dedi inatçı bir ihtiyar.

"O zaman, paranı aldıktan sonra içersin piponu. Dükkânın içinde tütün içen kimseye hizmet vermiyoruz."

Nkamnkam günü, Vulindlela Alışveriş Dükkânı'nda işler çok yoğun olurdu. Yaşlılar ve otlakçıları, yani gelinleri, torunları ve çeşitli akrabaları, çeklerini Dalton ve Missis'e bozdurmak için dükkâna gelirlerdi. Bankoların arkasındaki tezgâhtarlar, en sevdikleri torunlarına şekerleme, bisküvi ve konserve et almak isteyen ninelerle meşguldüler.

Qukezwa, küçük siyah defterlerle dolu bir sepeti bankonun arkasına sürükledi ve içindekileri yere döktü. Her emekli, bunların arasından kendine ait olanı buluyor ve bankonun arkasındaki Dalton'a veriyordu.

Bu insanlar okuma yazma bilmemelerine rağmen, kendi defterlerini gayet iyi tanırlardı. Çünkü bu defterlerde kendi yaptıkları alışverişlerin borçları yazılıydı. Ay boyunca alışverişlerini veresiye yaparlar, Dalton ile Missis de bunları sebatla küçük siyah defterlere kaydederlerdi.

Şimdi Dalton önceki borçları topluyor, bunu çekin karşılığından düşüyor ve kalan parayı emeklilere veriyordu. Ay boyunca hesapsızca alışveriş yapanlarsa para alamıyorlardı. Çünkü bütün aylıkları borçlarına gidiyordu. Sonraki aylarda da bu kısır borç döngüsü devam ediyordu.

Bhonco ve NoPetticoat sepete ulaşmak üzere oldukları sırada, Zim yüksek sesle, "Hayi hayi bo, sepette bir defteri olmayanlar bile burada!" diye şarkı söylemeye başladı.

İnsanlar güldüler. Bhonco'dan söz ettiğini biliyorlardı. Herkes Bhonco'nun *nkamnkam* almadığını biliyordu.

Ximiya'nın oğlu Bhonco da kendi şarkısıyla cevap verdi: "Hayi hayi bo, kızları ortaokulda müdür olmak yerine beyazların yerlerini süpürenler saçmalamayı kesmelileri"

İnsanlar yine güldüler. O sırada yaşlı bir kadına defterini bulması için yardım eden Qukezwa, Bhonco'ya düşmanca bir bakış attı. Zim de öyle.

"Siz ikiniz anlamsız bir tartışmaya girmeyin. En azından benim dükkânımda" diye uyardı Dalton. Bu durumun gerçek bir kavgaya dönüşebileceğini tecrübelerinden biliyordu.

"Hiç bana bakma" diye çıkıştı Bhonco. "Bu İnanan başlattı. Kendisi de bilmiyor mu sanki? Her şey, onun atalarının amaXhosa halkını sığırlarını kesmeye zorlamalarından oldu. Bu yüzden böyle acı çekiyoruz. Bu yüzden benim bir emekli aylığım bile yok."

"Dedi İnançsız. Aslında her şeyin sebebi, atalarının, Nongqawuse, Nonkosi ve Nombanda gibi kadın peygamberlerin emrine rağmen sığırlarını kurban etmeyi reddetmeleriydi. Bu yüzden hayat bu kadar zor. Bu yüzden onun bir emekli aylığı yok."

İnananlarla İnançsızların savaşı.

Zim ve kızı, dükkânda yaşananlardan ötürü hâlâ bir parça kızgındılar. Şimdi Nongqawuse Vadisi'ndeydiler. Qukezwa, babasının kahverengi-beyaz atı Gxagxa'nın üstündeydi. Zim ise, atın dizginleri elinde, yanlarında yürüyordu. Nongqawuse Göleti'ne doğru ağır ağır gidiyorlardı.

Bugün bulutlar alçaktaydı. Ve dağların zirveleri, onları matem başlıkları gibi giymişlerdi.

"Hepsi senin suçun" diye patladı Qukezwa. "Beni utandırdın baba. Beni herkesin önünde rezil ettin."

Vadiyi kaplayan yabani zambakların arasında yetişen usunu palmiyelerinin yanından geçiyorlardı. Serin bir öğleden sonraydı ve Namaqualand güvercinleri aheste aheste ötüyorlardı. Nongqawuse Göleti'nde yılanbalıkları, zıplayan balıklar ve nehir samurları türlü maskaralıklarla ziyaretçilere marifetlerini gösteriyorlardı.

"Eskiden göletin etrafında sarısabır ağaçları vardı. Nongqawuse'nin zamanında" dedi Zim. Islıkla konuşuyordu.

"Konuyu değiştirme baba. Dediklerimi duydun."

"Biz büyürken bile vardı sarısabır ağaçları. Bir de sazlıklar. Her taraf sazlıklarla kaplıydı. Yalnızca kırk yıl önce. Ben gençken... Sazlıklar vardı. Nongqawuse'nin zamanında bütün bu yamaçlar onun mucizelerini görmek için gelen insanlarla dolardı."

Vadiden tutkuyla söz ediyordu. Yürümeyi bu vadide öğrenmişti. Bu vadide sığır gütmüştü. Burada sünnet olmuştu. Büyükbabasının tarlaları buradaydı. Hayatının merkezinde bu vadi vardı. O, Intlambo-ka-Nongqawuse'yle, yani Nongqawuse Vadisi'yle birlikte vardı.

Qukezwa, Zim'in Bhonco hakkında nefes tüketmeye hiç niyeti olmadığını anlamıştı. Belki de ona, şehre duyduğu hasreti anlatmalıydı. Şimdi o da ıslıkla konuşuyordu. İkisinin sesleri de orman kuşları gibiydi.

"Butterworth'e mi gitmek istiyorsun, Centani'ye mi? İstediğin zaman gidebilirsin. Sana engel olan yok."

"Ben Johannesburg'dan söz ediyorum baba. Ortaokulu bitirdim ama yerleri süpürüyorum. Yaşlı Bhonco'nun dediklerini duydun. Şehre gidersem belki sekreter olup Dalton'ın bana verdiği bozukluklardan fazlasını kazanabilirim. Şehirde bir işe yarayabilirim."

Zim afalladı. Kuşkusuz yine İnançsızların işi olmalıydı bu. Kızı şimdiye dek hiçbir zaman köyde yaşamayı dert etmemişti. Gidemeyeceğini söyledi. Çünkü inançlarını ve geleneklerini devam ettirecek tek kişi oydu.

"Ağabeyin gitti ve geri dönmedi. Şehrin zenginliği onun aklını çeldi. Atalarımız böyle bir şeyden hoşnut olamaz. Mlanjeni adına yemin ederim ki kalın bir sopayla onun hakkından gelecekler."

"Mlanjeni mi baba? Kehanetleri yanlış çıkmasına rağmen mi?"

"Kim öğretiyor sana bunları? Mlanjeni gerçek bir peygamberdi. Tüm söyledikleri doğruydu. Ama her şey, kadınlardan başka bir şey düşünmeyen genç bir adam tarafından bozuldu. Mlanjeni en başından beri çok haklıydı. Onun büyüleri kadınlara uymadı. Bu yüzden kendisi hayatı boyunca kadınlardan uzak durdu."

Sonra, kadın peygamber Nongqawuse'yi anlatmaya başladı.

"Nomyayi kuşu gibi güneye uçtu" dedi. "Nomyayi, olacak şeyleri önceden görmek için Gobe'ye uçar. Nongqawuse de Nomyayi'yle birlikte uçtu. İkisi tek bir insandılar."

Zim, kızına, eğer yeterince gayret ederse, Nongqawuse gibi bir peygamber olabileceğini söyledi.

O gece Qukezwa, rüyasında bir kargayla birlikte uçan Nongqawuse'yi gördü. O karga, Nomyayi kuşuydu. Uyurken mutlaka ayaklarını uzatırdı. Böylece rüyaları kâbusa dönüşürse onlardan kaçabilirdi. İnsan, rüyalarındaki büyücülerden, hatta rüyanın kendisinden bile kaçabilmeliydi.

Ama bu gece kaçmasına gerek yoktu. Nomyayi'yle birlikte peygamberler diyarında uçuyordu.

***

Burası peygamberler diyarıydı. Sonra müjdeciler geldi. Mhlakaza ilk müjdecilerden oldu. Ama sonra peygamberlerin arasına katıldı.

İkizler, müjdeciler hakkında her şeyi biliyorlardı. Mhlakaza'yı, henüz ismi Wilhelm Goliath iken bile tanıyorlardı. Bu garip ismi taşıyordu çünkü bir müjdeciydi. Beyazlarla birlikte Grahamstown'da yaşadı. Twin ve Twin-Twin bir zamanlar onun Nathaniel Merriman'ın cemaatine müjdeleri anlatışını dinlerlerdi. Nathaniel Merriman, Grahamstown'un Anglikan baş diyakozuydu.

Başlangıçta Metodist Kilisesi'nde vaftiz olmuş ve amaMfengu kabilesinden olan karısı Sarah'la da bu kilisede evlenmişti. Ama kısa süre sonra Metodist arkadaşlarını terk etti ve Anglikanlara katıldı. "Metodistler kalplerini herkesin içinde açıyorlar" dedi. O, Anglikanlardaki gibi, günah çıkarmanın özel kalmasını tercih ediyordu. Ayrıca Anglikanların cübbeleri daha güzeldi.

Twin ve Twin-Twin, Metodistler ve Anglikanlar arasında bir fark görmediler. Büyük peygamber Nxele'nin öğretisine göre, hepsi de Thixo'nun oğlu Tayi'yi öldürmek için suya atlamış olan beyaz insanlardı. Dalgalar onları kwaXhosa kıyılarına atmıştı. Ve şimdi gönülsüz ev sahiplerine uykusuz geceler yaşatıyorlardı.

Mhlakaza'nın Wilhelm Goliath olduğu zamanlarda insanlar ondan çok hoşnutlardı. Onu Merriman'ın eşyalarını taşırken seyrettiler. Mübarek adamın arkasında güçlükle ilerliyor, onunla çok uzak mesafelere gidiyordu. Müjdeciler taşra kasabalarında ve köylerde gezer, İsa adında bir adamla ilgili vaazlar verirlerdi. Grahamstown'dan

Graaf-Reinet'e uzanan yolu on sekiz ayda yürüdüler. Ardından Orange Nehri kıyısındaki Colesberg'e gittiler. Goliath ağır yükünden ötürü kimi zaman geride kaldığında, Merriman onu tembellik günahına düşmemesi için uyarırdı. Bir dere kenarına gelince, Goliath mübarek adamın kıyafetlerini yıkardı. Ve kıyafetler kuruyana dek, Merriman etrafta kim varsa ona vaaz verirdi.

Müjdeci adam, gittiği yerlerde büyük bir eğlence vesilesi olurdu. İkizlerin köyüne ne zaman gelse büyük bir şenlik düzenlenir ve insanlar karınlarına ağrılar girene kadar güleceklerini bilirlerdi.

Wilhelm Goliath, Anglikan Cemaati'ne kabul edilen ilk umXhosa olduğu için gururluydu. Mezhebinin bütün öğretisini, doğru sırasıyla On Emir'i ve İsa'nın duasını ezberden okuyabilirdi. Flemenklerin dilini de sanki onlardan biriymişçesine konuşuyordu.

Bazen bir vaazın arasına girerdi: "Yalvarırım benim köylü insanlarım, kötü yolları terk edin, onlar şeytanın yollarıdır. *Ububomvu*yu da *ubuqaba*yı da ortadan kaldırın. Kâfirlere özgü icraatlarınızı, batıl inançlarınızı... Ve birer amaGqophoka olun, medeni olanlardan olun... İsa tarafından bizim için açılmış olan yola dönenlerden olun... Kızıl toprak boyalı battaniyelerinizi atın üzerinizden! Pantolon giyinin! Kızıl *isikhakha* eteklerinizden kurtulun! Elbiseler giyinin! Bizi sonsuz lanetten kurtarmak için çarmıhta can veren Rab İsa için!"

Bunlar, izleyiciler arasında kahkahalara yol açması kesin olan sözlerdi. Beyaz adamın cennetine giden yolun pantolonlardan ve elbiselerden geçmesini komik buluyorlardı. Goliath, Merriman'ın kendisine bol gelen eski takım elbisesi içinde olağanüstü gülünç durumdaydı zaten.

Müjdeciler, yalnızca dirilişten söz ettiklerinde ciddiye alınıyorlardı. Merriman köylülere insan soyunun bir gün ölümden dirileceğini söyleyince, ortalığı bir sevinç sarıyordu. Büyükbabalarını ve bu dünyadan göçüp atalarına karışan tüm akrabalarını görmek istediklerini söylediler.

Ama yine de Goliath'ın ağzından çıkan sözleri gülünç buluyorlardı. Hiçbir konuda hiçbir fikri olmayan beyaz adamın Tanrı'sı adına konuşma cesaretini nereden buluyordu ki?

"Bu adam seçkin bir aileden geliyor. Babası King Sarhili'nin danışmanıydı. Bu denize düşmüş adamlarla ne işi olabilir?" diye sordu Twin-Twin.

"Bizim şimdi atalarımızla birlikte olan kendi peygamberlerimiz var" diye bağırdı Twin. "Beyaz adamın geleceğini bize önceden bildiren Ntsikana'mız var. Bize beyazların Tanrı'sı Thixo'nun karşıtı olan kendi Tanrı'mız Mdalidephu'dan söz eden Nxele'miz var. Ve şimdi de Mlanjeni'miz var. Sahte peygamberleri ve sahte tanrılarıyla gelen bu insanlara ihtiyacımız yok."

Bunlar Mlanjeni'nin veremden ölmesinden önceydi.

Ama Twin onun adını hiç anmamalıydı. Bu, Twin-Twin'i öfkelendirmişti. Twin'in, Mlanjeni'nin adını peygamberlerin arasından çıkarması gerektiğini söyledi. Çünkü o gerçek bir peygamber değildi.

"Savaşta bize olanlara bak! Biz burada konuşurken babamız nerede şimdi?" dedi Twin-Twin.

Fakat Twin, Mlanjeni'nin de tıpkı Ntsikana ve Nxele gibi gerçek bir peygamber olduğu konusunda çok netti.

İkizleri kanlı bir sopa düellosundan vazgeçirebilmek için akrabaların çağrılması gerekti. Köyün yaşlıları, Xikixa'nın çocukları arasındaki barışı tesis etmek için toplanmak zorunda kaldılar. İkizler el sıkıştılar ve babalarının kesik başı üzerine bir daha asla kavga etmeyeceklerine söz verdiler.

Bir kez daha yakınlaşmışlardı.

Ama bu kez de başka bir bela çıkageldi. Ahırlarda, bozkırda hatta uzak tepelerdeki sürülerde bile, sığırları perişan eden bir hastalık peyda oldu. Kurbanlarının en beklemedikleri anda, geceleri bastırıyordu. Beyazların yaşadığı bölgelerde tanıdıkları olanlar, bunun bir tür ciğer hastalığı olduğu haberini getirene kadar, bölgede böyle bir şey duyulmamıştı.

Ciğer hastalığı azgınlaşıyordu. Bir zorba gibi ortalıkta dolaşıyordu. En sevdikleri sığırlarının eriyip gitmesi karşısında gözyaşı döken koca koca adamların suratlarına bakıp gülüyordu.

Beyazlar ciğer hastalığını biliyorlardı çünkü kendi ülkelerinden gelmişti. Beyazların denizaşırı ülkelerinde çok sayıda sığırın bu hastalıktan öldüğüne dair haberler vardı. AmaXhosa halkının toprakla-

rına, iki yıl önce, 1853'te gelen bir Hollanda gemisinden inen Friesland boğalarından bulaşmıştı. Bu yüzden en iyi İsiXhosa hekimleri bile ciğer hastalığının nasıl tedavi edileceğini bilmiyorlardı.

Hastalık, amaXhosa halkının topraklarından amaMfengu topraklarına doğru, önlenemeyen bir yangın gibi ilerledi. Sığır sahipleri sürülerini dağlık ve uzak yerlere kaçırıp hastalıktan korumaya çalışıyorlardı. Yine de çok sayıda hayvan telef oldu.

Çok geçmeden, hastalık, ikizlerin köyüne de saldırdı. Twin-Twin en sevdiği boğasının yavaş yavaş ve acılar içinde ölmesi karşısında gözyaşı döktü. Hastalık kabızlıkla başladı. Sonra ishale dönüştü. Dili sarkmış olan hayvan güçlükle nefes alıyordu. Öldüğünde, Twin-Twin nihayet bu acının son bulmasından ötürü rahatladı ve diğer sığırlarını mutlaka kurtarmaya karar verdi. Twin'i ikna etmesi gereksizdi. Onun da kaybı çoktu. Twin-Twin'le birlikte ailelerini alıp yerleşebilecekleri yeni otlaklar bulmaları gerektiği konusunda hemfikirdi.

Ciğer hastalığı yetmezmiş gibi, bir de tarlalardaki mısıra hücum edip onları çürüten yeni bir hastalık ortaya çıktı. Bitkinin köklerine kadar inip mısır henüz meyvesini veremeden onu öldürüyordu. Bereketli bir yıl olmayacağı kesindi.

KwaXhosa'da böyle bir musibet daha önce hiç görülmemişti. Bu, kötü ruhların ve *ubuthi*nin, büyücülüğün işiydi. İkizler yeni bir yere yerleşip tüm bunlardan kurtulabileceklerini ümit ediyorlardı.

İkizlerin büyük göçü günler sürdü. Kadınlar ve çocuklar, domuzlar ve tavuklar tarafından daha da yavaşlatılan ağır ve zor bir yolculuktu bu. Gündüzleri durakladılar. Böylece sığırları otlayabiliyor, karıları yemek pişiriyor ve yorgun olanlar uyuyabiliyorlardı. Gece çöktüğünde tekrar yola koyuluyorlardı. Khoikhoi soyunun yıldızları, yani Yedi Kız Kardeş onlara eşlik ediyor ve onları koruyordu. Tsiqwa'nın yedi kızı. Cennette hikâyelerini anlatandı o... Yaratıcı.

Yıldızların dilini bilen Qukezwa yolu gösterdi. Twin'in kahverengi-beyaz atı Gxagxa'ya eyersiz biniyordu. Gxagxa, QUKEZWA ONU yönlendirmese de ne yöne gideceğini biliyor GİBİYDİ.

Twin karısıyla gurur duyuyordu. Twin-Twin 'İN ÇOK SAYIDA KARISININ yapamadığı pek çok şeyi yapabiliyordu. HERKES İNGİLİZ ASKER-

lerine bacaklarını açtığı için onunla sürekli alay etmesine rağmen, şimdi onun halkının yıldızları bu insanları yeni otlaklara götürüyordu. Twin ve karısı zaman zaman yol ağızlarında taş yığınları görüp bunlara yeni taşlar ve kokulu otlar eklediklerinde ve Tsiqwa adındaki birinden yol göstermesini ve himayesini dilediklerinde, Twin-Twin küçümseyen yorumlar yapmak yerine müteşekkir olmalıydı.

İkizler her gece dağların eteklerinden aşağı uzanan ateş nehirleri görüyor ve korkudan titriyorlardı. O yönden uzak durmaları gerektiğini biliyorlardı. Çünkü orada hastalık vardı.

"Yıldızlar, denizle karşılaşana kadar devam etmemiz gerektiğini söylüyor" dedi Qukezwa yolculara.

Haftalar sonra ikizler Qolorha'ya vardılar. Twin ve Qukezwa, evlerini Ngcizele köyüne kurdular. Denize o kadar yakındılar ki gece uyurken dalgaların sesini bile duyabiliyorlardı. Burada Twin'in sığırları için yeterince otlak vardı.

Twin-Twin ve karıları da birkaç mil uzaklıkta bulunan KwaFeni isminde küçük bir köye yerleştiler. Burada da sığırların otlaması için harika çayırlar vardı.

Hayat güzeldi. Ama hastalık bütünüyle gitmiş değildi. Bazen sinsi ciğer hastalığı gecenin karanlığında kıymetli öküzlerden birine sokuluyor, etini ve kanını kurutana kadar saldırıyordu. Fakat ikizler o zamana kadar bir şeyler öğrenmişlerdi. Hasta öküzü ölene kadar sürünün geri kalanından ayırıyor, sonra da leşini köyden uzakta bir yere gömüyorlardı.

İkizler çok geçmeden Mhlakaza'yı tekrar gördüler. Qolorha onun atalarının eviydi çünkü. Kendine Gxarha Nehri kıyısında bir kulübe yapmıştı. Ve buraya, KwaFeni ve Ngcizele köylerinin de içinde bulunduğu Qolorha bölgesinin *imbhizosu** dedi. Burada kendi bölgesinde olan mucizeler görüşülecekti.

Qukezwa onu ilk bakışta tanıdı ve Twin'in kulağına "Bu adam Wilhelm Goliath değil mi?" diye fısıldadı.

"Evet!" diye bağırdı Twin heyecanla. "Bu müjdeci adam, Wilhelm Goliath."

* Halka açık toplanma alanı.

"Bir daha bana bu isimle hitap etme cüretinde bulunayım demel" dedi Mhlakaza sinirle. "Ben Wilhelm Goliath değilim. Ben Mhlakaza'yım."

Twin ne olduğunu anlamadı. Bu adam eskiden kendine Wilhelm Goliath diyordu ve aslında Mhlakaza olarak çağrıldığında kızması gerekirdi.

"Bu isimle anılmak konusunda hassas" dedi yanlarında dikilen bir adam.

Twin ve Qukezwa'ya durumu anlattı: Merriman, seyahati bırakıp kendini Grahamstown'daki kiliseyle sınırladığında, Mhlakaza da müjdeci adam olarak yolun sonuna gelmişti. Başlangıçta mübarek adam onu İsiXhosa dilini öğretmesi için okulda görevlendirmiş ve kendi bahçesinde ona bir kulübe yapmıştı. Ama o, mübarek adamın evinde mutlu değildi. Merriman ve karısı ona bir uşak gibi davranmışlardı. Oysa seyahatleri sırasında hakkıyla bir müjdeci olmuştu o. Merriman'ın karısının kendisinden hoşlanmadığını anlamıştı. Kadın onun hayalperest bir adam olduğunu söylüyordu. Bunlar yüzünden, kendisinin müjdecilik konusundaki gayretini Merriman ailesinin ciddiye almadığını anladı. Oradan ayrıldı ve kız kardeşinin Gxarha Nehri yakınındaki evine geldi. Beyaz adamın Tanrı'sından vazgeçmiş ve kendi atalarının gerçek Tanrı'sına dönmüştü.

"Sizi buraya çağırdım hemşerilerim çünkü olağanüstü bir şey oldu!" dedi Mhlakaza, kulübesinin önünde toplanan kadınlı erkekli küçük gruba. "Üç gün önce, yeğenim Nongqawuse ve baldızım Nombanda, sorgumları yiyen kuşları kovalamak için tarlalara gittiler."

"Bu gerçekten de olağanüstü bir şeymiş" dedi Twin-Twin alay ederek. "Çocukları, kuşları korkutmak için tarlaya gitmiş. Bütün milleti, bunu anlatmak için topluyor."

Ama Mhlakaza amatör komedyeni görmezden geldi ve konuşmasına devam etti. İki genç kızı çağırdı. "Bu büyük olanı Nongqawuse" dedi. "On beş yaşında. Ailesi Mlanjeni'nin Savaşı'nda İngiliz askerleri tarafından katledilince onu kendi kızım olarak yanıma aldım. Bu sekiz yaşında olan da Nombanda, karımın kız.kardeşi. Bu çocuklar tarladayken, olağanüstü bir şey oldu."

"Bunu zaten söyledin" dedi Twin. "Sadede gel, bize ne olduğunu anlat."

"Tarlaları ve sığırları başıboş bırakıp geldiğimizden haberi var mı?" diye sordu. Diğerleri de ona katıldılar.

"Et pişmeden et suyu için ekmeği hazır etmeyin" dedi Mhlakaza ve sabırlı olmalarını istedi. "Nongqawuse, usundu çalılarının ardından birinin, adını söylediğini işitti."

"Sakın ola usundu çalılarının ardından kızı ayartmaya çalışan sen olmayasın Twin-Twin? Gençlerden hoşlanan edepsiz bir adam olduğunu bilmeyen yok! " diye araya girdi başka biri. O da komiklik yapma peşindeydi. Ama gülen olmadı. İnsanlar usundu çalılarının ardından gelen sesin ne olduğunu merak ediyorlardı.

Mhlakaza devam etti: "Önce yanlış duyduğunu düşündü. Ve Nombanda'yla birlikte kuşları kovalamaya devam etti. Ama ses kesilmedi. Nombanda donup kaldı, sonra o çalılara doğru yavaşça yürüdü. Tam o sırada çalıların etrafını bir sis bürüdü. Sisin arasında iki yabancının yüzü göründü, ona bakıyorlardı."

"Ne söylediler?" diye bağırdı kalabalık. "Kim olduklarını söylediler mi?"

"Bırak da kız kendisi anlatsın" dedi Twin-Twin.

"Gel kızım, bize yabancıların mesajını söyle" dedi Mhlakaza.

Nongqawuse utangaç bir tavırla öne çıktı. Hırpani bir haldeydi ve kimsesiz bir çocuk gibi görünüyordu. Eskiden beri, bütün büyük peygamberlerin kafası karışık görünürdü.

"Kim bu yabancılar, evlat?" diye sordu Twin.

"Bilmiyorum baba" diye yanıtladı Nongqawuse. "'Geniş Göğüslü Olan'ın, Sifuba-Sibanzi'nin neslinden gelen 'Ebedi Olan' Naphakade'nin elçileri olduklarını söylediler."

Köylülerin kafası karışmıştı. Ne "Geniş Göğüslü Olan"ı ne de "Ebedi Olan"ı duymuşlardı daha önce. Bunlar amaXhosa halkının tanrılarının yeni isimleri olmalıydı mutlaka; herkesin Qamata veya Mvelingqanqi olarak bildiği Tanrı ile Peygamber Nxele tarafından Mdalidephu denilen Tanrı.

Nongqawuse anlatmayı sürdürdü: "Yabancılar"ın dediğine göre, bütün ulusa, yaşayan bütün sığırları kurban etmelerini söylemem ge-

rekiyormuş. Onlar kirli eller tarafından yetiştirilmişler çünkü büyücülükle uğraşanlar varmış. Tarlalar ekilip biçilmemeli, dev tahıl çukurları kazılmalı, yeni evler yapılmalı ve büyük, sağlam sığır ahırları kurulmalıymış. Yeni süt keseleri yapmayı ve buka köklerinden kapılar örmeyi bırakmalıymışız. Yabancılar bütün ölülerimizin dirileceğini söylediler. Zamanı geldiğinde ölülerimiz dirilecek, ahırlarımız yeni sığırlarla dolacakmış. İnsanlar büyücülüğü terk etmeliymiş. Pek yakında kâhinler tarafından sınanacaklarmış."

Mhlakaza, Yabancıların mesajını önce şaka olarak gördüğünü söyledi. Ama Nongqawuse'ye tekrar görünmüşlerdi. Ve ona mesajlarını amcasına iletmesini söylemişlerdi. Bunun üzerine o da kabile şefleriyle konuşmuş ve *imbhizo*yu toplamak için izin almıştı.

Burada toplananların, Yabancıların bu sözlerini hafife almaması gerektiğinde ısrar ediyordu.

"Ciğer hastalığının bu kadar hızlı yayılması Yabancıların haklı olduğunu kanıtlıyor" dedi. "Elimizdeki sığırlar pisler ve kötü durumdalar. Büyülenmişler. Hepsinin yok edilmesi gerekiyor. Hepiniz günahkârsınız, bu yüzden size ait olan her şey de kötü. Her şeyi yok edin. Ölümden dirilecek yeni insanlar, yeni sığırlar, atlar, keçiler, koyunlar, köpekler ve kümes hayvanları ve insanın isteyebileceği tüm diğer hayvanlarla birlikte gelecekler. Ama yeni insanların yeni hayvanları sizin kirlenmiş hayvanlarınızla karışamaz. Bu yüzden onları yok edin. Her şeyi yok edin. Tarlalarınızdaki ve ambarlarınızdaki mısırları yok edin. Nongqawuse, bize, yeni insanlar geldiğinde güzel bir dünya olacağını ve bir daha kimsenin sıkıntı çekmeyeceğini söylüyor."

***

Camagu taşlı yolda Toyota Corolla'sıyla giderken, Qolorha-by-Sea Köyü'nü cömert bir ressamın suluboya darbeleriyle çizdiği hissine kapıldı. Yeşil ve mavinin hâkim olduğu bir tabloydu bu. Gökyüzünün, uzak tepelerin, okyanusun ve ona dökülen nehirlerin maviliği... Çayırların ve vadilerin, uzun otların ve usundu palmiyelerinin yeşilliği...

Burada hâlâ İsiXhosa kıyafetleri giyen insanların olması onu memnun etti. Gerçi sayıları epey azdı. Yolda gördüğü kadın ve erkeklerin pek azı şehirdekilerden farklı giyinmişlerdi.

"Bu üzücü bir şey" diye düşündü. Dünya halklarının kendi kıyafetlerini gururla giydikleri bir zamanda, amaXhosa halkı kendisininkini küçük görüyordu. *Amaqaba*ya uygun olarak *isikhakba* giymeyi aşağılamayı *ubugqobhoka*nın, medeniyetin gereği olarak görmeyi misyonerler öğretmişti onlara. Kendilerini hâlâ kırmızı toprak boyasıyla kirletenlerin ışığı görememiş kişiler olduğunu öğretmişlerdi.

Bugün bile, medenileşmiş olanlar, özel kültürel etkinliklerde ilginçlik olsun diye, *amaqaba* kıyafetlerine tenezzül edip onları giyiyorlardı. Bu medeni kimseler gündelik hayatlarında Batı Afrika geleneklerine uygun süslenmiş Alman ve Java baskıları giyer ama yine de Afrika elbiseleri giymekle övünürlerdi. Onlara göre Afrika modası Batı Afrikalı demekti. Asla amaXhosa veya Güney Afrika'daki başka bir etnik grubun giyimleri olamazdı.

Camagu arabasını park etti ve Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na yürüdü. Bankonun önünde uzun bir kuyruk vardı. Bankoya gidip aradığını sormakla sıranın arkasına geçmek arasında kararsız kaldı. Herkesin şüpheyle ona baktığını düşünüyordu. Onların gözünde, kendini köylülerden üstün gören ve bu yüzden de kuyruğun önüne giriverecek bir adamdı. Sıraya girmeye karar verdi.

Uzun bir kuyruk vardı ve bankonun arkasındaki tezgâhtarın hiç acelesi yok gibiydi. İşlerini görürken müşterilerle şakalaşıyor, son dedikoduları anlatıyordu. Camagu, şapkası sayesinde etrafını çevreleyen bir grup çocuk arasında popüler olan bir genci izleyerek oyalanıyordu. Bu, Kaizer Chiefs futbol takımının sarı siyah renklerini taşıyan bir madenci şapkasıydı. Üzerinde çocukların ilgisini çeken çok sayıda boynuz vardı. Onlara boynuzların büyüdüğünü çünkü büyükannesinin ona gündüz vakti halk hikâyeleri anlattığını söyledi. Böyle hikâyeler yalnızca geceleri anlatılmalıydı.

"Bana her hikâye anlatışında bir boynuz çıktı" dedi zoraki dinleyicilerine.

Nihayet Camagu'nun sırası gelince, dükkânın sahibini sordu. Tezgâhtar dükkân sahibi ve karısının orada olmadıklarını söyledi.

Arka taraftaki evdeydiler. Tezgâhtar, Qukezwa'ya, misafiri eve götürmesini söyledi.

Dükkândan çıktıklarında Qukezwa, Camagu'ya güldü ve kırıtarak "Ben evli değilim" dedi.

Camagu kıza dikkatle baktı. Gözleri şaşkınlığını ele veriyordu. Kız kısa boylu ve dolgundu. Mavi sarı çiçekli dar bir elbise vardı üzerinde. Fazla güzel değilse de oldukça çekiciydi. Pierre Cardin'in sembolü "P" harfinin yeşil ve sarı renklerle işlendiği siyah yün beresi yüzünün yarısını kapatıyordu.

"Eğer istersen ben hazırım" diye ekledi.

"Ne demek istiyorsun?"

"İstersen beni *lobola* yapabilirsin."

"Senin adın ne?"

"Qukezwa Zim."

Evin kapısına vardılar. Tek kelime etmeden gülerek dükkâna döndü. Camagu kararsızca kapıyı çaldı ve Missis onu içeri aldı.

Kanepeye oturdu; karşı duvarda, çıplak Afrikalı bir kadın ve kucağındaki çıplak bebeği gösteren, çerçevelenmiş bir resim asılıydı. Bu, yol boyunca geçtiği bütün küçük kasabalarda sokak satıcılarının tezgâhlarında gördüğü, çok bilinen bir posterdi.

John Dalton odaya girdi.

"Karımın sanatla ilgili fikri bu kadar" dedi duyduğu utancı önemsemeden. "Sizi temin ederim, benim daha seçkin zevklerim vardır."

İkisi de güldüler ve el sıkıştılar.

"Sizin için ne yapabilirim?" diye sordu Dalton.

"Bir kadını arıyorum. Adı NomaRussia. Köye girdiğimde bunu sorduğum ilk kişi, sizin eskiden bu isimde birini çalıştırdığınızı söyledi."

"NomaRussia mı?" dedi Dalton, hafızasını zorluyordu. "Hiç hatırlamıyorum. Bu bölgede oldukça yaygın bir isim. Tarihi öneminden ötürü... Nongqawuse zamanından. Ne yapmış ki? Neden onu arıyorsunuz?"

Camagu, Johannesburg'da kendisi için çalıştığına ve pasaportunun yanlışlıkla onda kalmış olduğuna dair bir hikâye uydurdu. Amerika'ya gidecek uçağına binmek üzere havaalanına giderken,

birden yolunu değiştirip buraya kadar geldiğini, bu kadını neden aradığını kendisinin de bilmediğini bu beyaz adama anlatacak değildi. Haritaya bakmış ve Qolorha'ya kadar on saatlik yolu tepmeye karar vermişti. NomaRussia ismi kafasının içinde uğulduyordu.

"Soyadı nedir?" diye sordu Dalton. "Bu bölgedeki bütün aileleri tanırım."

Ne yazık ki Camagu bilmiyordu. Dalton yardım edemediği için üzgün olduğunu söyledi. "Şehirliler hayret verici insanlar. Kadın yanınızda çalışıyor ama siz onun soyadını bilmiyorsunuz!" diye bağırdı.

Ama Dalton bu yabancıyı merak etmişti, onun hakkında bir şeyler öğrenmek istiyordu. Johannesburg'dan, oradaki politik durumdan ve Amerika'dan söz ettiler. Dalton uzun yıllar Amerika'da bulunmuş bu umXhosa'lıdan çok etkilenmişti. Kendisi Güney Afrika dışına hiç çıkmamış ve hayatının çoğunu Doğu Cape'te geçirmişti. Camagu, Dalton'ın İsiXhosa dilini kendisinden çok daha iyi konuşmasını hazmedemedi.

İki saat ve birlikte içilen bol miktarda çaydan sonra, Dalton, Camagu'yu arabasına uğurladı.

"Gece kalabileceğim bir yer var mı buralarda?" diye sordu Camagu.

"Blue Flamingo Otel var. Fena bir yer değildir."

"Sanırım orada birkaç gün kalacağım. Şu NomaRussia meselesini halledene kadar."

Arabayla uzaklaşırken dükkânın basamaklarını süpüren Qukezwa'yı gördü. Sarı kalçaları akşamüstü güneşinde parlıyordu.

"Ne girişken kızmış!" dedi kendi kendine. Camagu cinsel iştahıyla ünlü bir adamdı. Ama o daha bir çocuktu. Evlenip çocuk yapma zahmetine girmiş olsaydı, onun yaşında bir çocuğu olabilirdi.

4

*Amaggiyazana*lar, yani henüz ergenliğe girmemiş genç kızlar, fıkır fıkır, harika bir dans gösterisi yapıyorlardı. Saf bir kendinden geçme halinde küçük bellerini kıvırıyor, ayaklarını sallıyorlardı. Şarkıları rüzgârla birlikte yükselip alçalıyordu. Denizin çınlayan sesini taşıyan ve vadilere savuran da aynı rüzgârdı. İzleyenler, ritme göre alkış tutuyorlardı. Kızlardan bazılarının sürekli olarak adımlarını kaçırmaları herkese sevimli geliyordu.

Camagu, gençliğinde duyduğu mutluluğa karşı yakıcı bir özlemle dolmuştu. Denize uzak, yüksek tepelerdeki köyünü hayal meyal hatırlıyordu. Meyve ağaçlarını ve uzun zaman önce ölmüş akrabalarının mezarlarını anımsıyordu. Aradan geçen onlarca yılın sisleri arasından, büyükbabasının bahçesindeki bereketli bitkileri, farklı

türlerden sarısabır ağaçlarını ancak seçebiliyordu. Çok güzel evler de vardı anılarında: teneke çatılı, dört duvarlı *ixande*, *rondavel*ler, sığır ahırı, kümes ve ardiye. Sonra hükümet gelmiş ve insanları düzlüklere göndermiş, onlara küçük araziler vermiş ve zararlarını da karşılamamıştı.

Ailesi köyden ayrılıp Johannesburg'a bağlı Orlando East kasabasına yerleştiğinde, Camagu yürümeye yeni başlamıştı. Orada, *amagqiyazana*ların şarkı söylemediği farklı bir hayat vardı. 1960'lardaki politik ayaklanmalara katılıp henüz yirmi yaşına gelmeden sürgüne gönderilene kadar orada yaşamıştı. Qolorha'daki pek çok şey, uzun zaman önce unutulmuş hatıraları canlandırıyordu. Kendisini bu cümbüşün ortasında bulmuş olmaktan memnundu.

Kuşların, maymunların ve dalgaların seslerinden oluşan kakofoni onu sabah erkenden uyandırdı. Kimilerine göre, çevredeki ormanlardan ve yakındaki Hint Okyanusu'ndan gelen bu gürültü müzik gibi olabilirdi. Ama o, Blue Flamingo Otel'in sert tahta yatağında, başka bir rahatsızlığa maruz kalmadan keyif yapmayı tercih ederdi. Bitmek bilmeyen bir rüya onu bütün gece huzursuz etmişti.

Rüyasında kendisi bir nehirdi, NomaRussia da nehrin suyu. Kristal berraklığında. Üzerinde akıyordu. Gövdesinin üzerinde yavaşça kayıp gidiyordu. Ta ki okyanusa ulaşıncaya kadar. Peşinden koşuyor ve geriye doğru akması için bağırıyordu. Nehre doğru akması için. Yukarı doğru. Ateşli bedenine doğru. Hatta şehvetli dağlarına tırmanmasını istiyordu. Onu yakalayamadığında rüyanın kendisini yakalamaya, onu esir almaya çalıştı. Böylece sonsuza dek kendisiyle olacaktı. Nehrin suyu parmaklarının arasından kaydı ve kaçıp gitti. Kovaladı ama yetişemedi. Terden sırılsıklam, nefesi kesilmiş bir halde uyandı. Kendini tekrar uykuya bıraktı ve aynı rüyayı tekrar gördü. Sonra bir daha, bir daha. Bütün gece böyle devam etti.

Rüyasındaki kovalamacadan yorgun düşmüş olsa da yataktan fırladı, hızlıca bir duş aldı ve ahşap kulübesinden çıkıp bu tuhaf köyde geçireceği belirsiz güne attı kendini.

Köy boyunca yürümeye karar vermişti. Önünden geçtiği bütün evlerdeki kadın ve çocuklar ona dik dik baktılar. Yabancı olduğu çok belliydi. NomaRussia'ya az da olsa benzeme ihtimallerini göze-

terek, yol boyunca karşılaştığı bütün genç kadınlara büyük bir dikkatle baktı.

Neşeli bir kutlamaya davet edilmişti.

"Burada dikilip çocukların dans etmesini mi izleyeceksin yoksa diğer erkeklerle birlikte et yiyip bira içmeye gelecek misin?"

Buruşuk suratlı ihtiyarın yüzü dost canlısıydı. Koyu renk takım elbisesi ve beyaz gömleğiyle yakışıklıydı. Ütüsü bozulmuş kravatında dev bir düğüm vardı. Camagu elini uzattı ve yaşlı adamla samimi bir şekilde tokalaştı.

"Ben Johannesburg'dan gelen bir turistim. Adım Camagu, Cesane'in oğlu."

"Siyah bir turist!" diye haykırdı ihtiyar. "Buraya yalnızca beyaz turistler gelir. Genellikle de aptal olanlar. Budala bir kızın bir zamanlar birtakım mucizeler gördüğüne dair attığı yalanların peşinden Qolorha'ya gelirler."

"Evet, Nongqawuse değil mi? İlkokulda öğretmişlerdi. Hatta onunla ilgili bir şarkı bile vardı."

"Senin gibi okumuş olanlar, onu, tapılması gereken bir Tanrıça'ya dönüştürdüler işte. Hem de amaXhosa halkını öldürdüğü halde. Her neyse, niye bir yabancıyı kendi problemlerimizle sıkıyorum ki? Ben Bhonco, Ximiya'nın oğlu."

Burasının kendi evi olduğunu ve bu şölenin ev sahibi olduğunu söyledi. Kızı ortaokula müdür olunca, toprağın altındakilere, yani atalarına teşekkür etmek için bir şölen yapmaya karar vermişti. Johannesburg'dan gelen yabancının başının üzerinde yeri olduğunu ve mütevazı sofralarına hoş geldiğini söyledi. Hoplayıp zıplayan çocuklardan birini çağırdı ve hatırlı misafirine ikramda bulunacakları yere kadar eşlik etmesini istedi.

Çocuk, Camagu'yu, köyden birtakım erkeklerin büyük bir çanaktan et yiyip teneke bir bardaktan sırayla bira içtikleri umsintsi ağacının altına götürdü.

Bhonco çocuğa bağırdı: "Hey kwedini! Aptal çocuk! Misafiri neden köylü dangalakların yanına götürüyorsun? Görmüyor musun, o bir öğretmen. Evde öğretmenlerin yemek yediği yere götür onu!"

"Dangalaklar" buna güldüler. Aralarından yaşlı bir adam, Bhonco'ya, kızı Qolorha-by-Sea Ortaokulu'na müdür oldu diye bu kadar mağrur olmaması gerektiğini söyledi. Talihin sis gibi bir şey olduğunu ve her an yok olabileceğini unutmamalıydı.

Camagu, masadaki Qolorha-by-Sea seçkinlerine katıldı. "Mütevazı sofra"nın biftek, koyun eti, tavuk, mısır, pilav, patates, domates ve soğan suyu, pancar ve yeşil salatadan oluşan bir dağ olduğunu keşfetti. Ve şişelerce bira, brendi ve şarap. Sonradan öğrendiğine göre aile reisi, kızının terfisi için hiç para harcamamıştı. Bir öküz, iki koyun ve birkaç tavuk kesmişti. Kadınlar da varil varil sorgum birası mayalamışlardı. Xoliswa Ximiya, kendi onuruna gösterişli bir şenlik yapılmasına baştan karşıydı. Ama evin reisi, İnananlara, Qolorha-by-Sea'de İnançsızların borusunun öttüğünü gösterme fırsatını kaçıramazdı.

Köy şenliklerine kimse davet edilmezdi. İnsanlar birinin evinde şenlik olduğunu duyduklarında oraya gider ve eğlenceye katılırlardı. Diğerleri, özellikle de yakın dostlar ve komşular da önceden gidip hem hazırlıklara yardım eder hem de güçlerinin yettiğince yiyecek götürürlerdi. Bir köy şenliğine herkes buyur edilirdi. Bir ahbabın düzenlediği şenliğe gitmemek de saygısızlık olarak kabul edilirdi.

Ama İnananlardan hiç kimse gelmemişti. İnananlar ve İnançsızlar arasındaki savaş buralara varmıştı. Birbirlerinin şenliklerine katılmıyorlardı. Yine de yaşlıların dediği gibi, ölüm her evin gelini olduğu için, birbirlerinin cenazelerine katılıyorlardı.

Kimi alaycılar, merhumun gerçekten öldüğünden emin olmak için birbirlerinin cenazelerine katıldıklarını söylerlerdi. Sinir bozacak bir kişinin eksilmesi demekti bu.

Ama bu boykot Bhonco ve NoPetticoat'u kaygılandırmıyordu. Bu şenlikte, İnananların lideri olan Zim'in kendi yaptığı şenliklerde asla toplayamadığı bir kalabalık vardı. Neticede Qolorha çevresinde Twin-Twin'in soyundan gelenler, Twin'in soyundan gelenlere göre daha fazlaydı. Bu durum Twin-Twin'in beş karısının, Twin'in tek karısının yapabileceğinden çok daha fazla çocuk doğurmasından kaynaklanıyordu. Bir diğer sebep de Twin-Twin'in ilk İnançsız olmasıydı. Nongqawuse, amaXhosa halkına sürülerini yok etmeleri emrini verdiğinde, sığırlarını öldürmeyi reddetmişti. Kadın peygamberin, be-

yazların siyah ırkı yok etmek için satın aldıkları bir yalancı olduğunu söylemişti. Bugün köy Twin-Twin'in torunlarıyla doluydu. Çünkü Nongqawuse'nin kehanetleri yanlış çıktığında yaşanan kıtlığa rağmen, çocuklarının çoğu hayatta kalabilmişti. Yalnızca Blue Flamingo Otel'de bile, gündelikçilerin, bahçıvanların, garsonların ve barmenlerin yarısı, Twin-Twin'in tohumlarından olanların tohumlarından olanlardandı. Üç nesildir Zimbabvelilerin eğittiği şefler de Twin-Twin'in soyundandı. Ve herkes, sürekli olarak Twin ve Twin-Twin'in soylarının farklı olduğunu vurguluyordu. Başsız atalarına kadar uzanıldığında soylarının birleşmesine rağmen böyleydi bu.

Qolorha sosyetesinin masanın etrafında oturan üyeleri, et ve birayla tıkınırken, bir yandan da tam olarak bu konuları tartışıyorlardı. Tüm bunlara gülüyorlardı. Öğretmenlerden biri "Bu basit meseleleri nereye kadar uzatabilirsin ki?" diye sorduğunda masadakiler bir kez daha güldüler. Camagu, Xoliswa Ximiya'nın gülmediğini fark etti. Zorla gülümsüyordu yalnızca. Utanmış görünüyordu.

Masanın ilgisi, ortalarındaki yabancıya döndü. Camagu kendini tanıttıktan sonra, Xoliswa Ximiya, "Bu ücra yere kendisini neyin getirdiğini" sordu.

"Bu ücra yer mi? Bana sorarsan burası dünyanın en güzel yeri" diye cevap verdi Camagu. Söylediğinde ciddiydi.

"Muhtemelen yalnızca turist olduğunuzdandır. Sonsuza kadar burada yaşamak zorunda olsaydınız, bu söylediğinizi iki kere düşünürdünüz."

"Belki de haklısınız. Daha önce hiç köyde yaşamadım."

"Sizi buraya getiren önemli bir şey olmalı."

Camagu, Johannesburg'da kendisi için çalışan ve buralardan olan NomaRussia adındaki genç kadınla ilgili uydurduğu hikâyeyi tekrar etti. Amerika'ya yerleşmeye gideceği için kadını göndermişti. Fakat havaalanına doğru yola çıktığında NomaRussia'nın yanlışlıkla pasaportunu almış olduğunu fark etmişti.

"O kadını arıyorum. Ve umarım, aranızdan birileri onu tanıyordur" dedi masadakilere.

Öğretmenlerden biri NomaRussia'nın çok yaygın bir isim olduğunu anlattı. 1854'teki Kırım Savaşı'nda Sir George Cathcart'ın Rus-

lar tarafından öldürülmesi üzerine, bu bölgedeki insanlar kızlarına bu ismi vermeye başlamışlardı. İsim "Rusların anası" anlamına geliyordu. Öğretmen açıklamasını sürdürdü. Cathcart, Mlanjeni'nin Savaşı'nı sona erdirmiş ve en sonunda amaXhosa halkını mağlup etmeyi başarmış, nefret edilen bir sömürge valisiydi. Bu savaşı en baştan kışkırtan ve başlatansa, kendine "Xhosalar'ın Büyük Beyaz Şefi" diyen, kendini beğenmiş geri zekâlı Sir Harry Smith'ti. Sömürgeciler, amaXhosalara "AmaXhosalar" hatta "Kosalar" diyorlardı!

Sanki sınıftaymış gibi büyük bir özgüvenle bir çırpıda bunları anlatırken aynı zamanda yargılayan kişi, Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nun tarih öğretmeni olmalıydı.

"O zamandan beri amaXhosa halkı Ruslara büyük bir hayranlık duyar" diye ekledi.

Ne yazık ki Camagu'nun aradığı NomaRussia'yı tanıyan kimse yok gibiydi aralarında. Soyadını biliyor olsa, belki yardımcı olabilirlerdi. Tarif ettiği kadınla, ismi NomaRussia olup da Johannesburg'da hizmetçi olarak çalışan kimseyi eşleştirememişlerdi.

Camagu'nun hikâyesini düzeltmesi için artık çok geçti. Bir dahaki sefere NomaRussia'nın kendisi için hizmetçi olarak çalışmadığını hatırlaması gerekiyordu. Johannesburg'da yalnızca bir cenazeye katılmak için bulunmuştu. Bu aramayı genişletecekti. Son zamanlarda Qolorha-by-Sea'den Johannesburg'a bir cenazeye katılmak için giden çok fazla NomaRussia olmamalıydı. Peki ama bu durumda pasaportu onda nasıl kalmış olacaktı?

Camagu gözlerini Xoliswa Ximiya'ya dikti. Daha önce bu kadar güzel bir kadın gördüğünü hatırlamıyordu. Güzelliği moda dergilerinde süper model olarak adlandırılan aç kadınların çok ötesindeydi. Yine de soğuk ve mesafeli türden bir güzellikti bu. NomaRussia'nınki gibi tüm bedeninizi ısıtan ve elektrik akımıyla yükleyen türden bir güzellik değildi. Keşke bir parça olsun gülebilseydi. Çoğu besbelli içkiyle uyarılmış haldeki meslektaşları şimdi gürültülü bir neşe içindeydiler. Yine de aklı başında ve derli toplu tavrını sonuna kadar koruyordu. Sert bakışları baktığı kişiyi delip geçiyordu. O gözlerin derinliklerinde uçsuz bucaksız bir keder gizlenmişti.

NoPetticoat, misafirin bir isteği olup olmadığına bakmak için içeri girdi. Onu Johannesburg'dan gelen misafire tanıttılar. Xoliswa Ximiya'nın güzelliğinin kaynağını görebiliyordu Camagu. Dışarıda Bhonco'yla tanıştığı zaman, onun yüzünün kırışıklarla gizlenmiş gerçek güzelliğini de görebilmişti. Şimdiyse evin annesi, tüm sevimliliği ve zarafetiyle buradaydı. Cıvıl cıvıl bir kadın olmasına rağmen, kızının zarafeti ve ciddiyeti onda yoktu.

NoPetticoat odadan çıktığında "Güzel insanlardan oluşan bir aileniz var" dedi Camagu. "Babanız, anneniz ve siz."

Xoliswa bu iltifata teşekkür etmedi. "Belki de komplimanlara ve güzelliğinin övülmesine teşekkür etmek gibi önemsiz şeylere ayıracak vakti yoktur" diye düşündü Camagu. Peki, öyleyse böyle son moda bir tarzda saçını örerek güzelliğini öne çıkarma zahmetine neden giriyordu? Elbisesi çok şıktı. Ağırbaşlı ama şık.

Xoliswa Ximiya'yı asıl etkileyen, yabancının Amerika'ya gitmek üzere oluşuydu. O harika ülkede çok mutlu olacağını söyledi Camagu'ya. Kendisi de orada yaşamış, ikinci dil olarak İngilizce öğretmenliği konusunda eğitim almıştı. Harika insanlarıyla masal gibi bir ülkeydi. Dolly Parton ve Eddie Murphy gibi insanlardı bunlar. Yüksek teknolojiye sahip büyük bir ülkeydi. Camagu Johannesburg'dan geliyor olsa da Amerika onu büyüleyecekti. Örneğin New York, Johannesburg'un on katı büyüklüğündeydi. Washington'a gittiğini ve Beyaz Saray'ı, Meclis Binası'nı ve birkaç tarihi kişinin anıtlarını gördüğünü hatırlıyordu. New York'ta metroyla seyahat ettiğini de hatırlıyordu. Metronun yerin altından giden bir tür tren olduğunu açıkladı. Aptalların bile görebileceği gibi, yerin üstünde giden Johannesburg-East London treninden bütünüyle farklı bir şeydi bu.

Gitmeden önce Camagu'ya Amerika'da hayatta kalmakla ilgili birkaç taktik vereceğini ekledi abartılı jestler eşliğinde.

Amerika, harikulade Amerika!

Meslektaşları huzursuzlanmaya başlamışlardı. Belli ki bu söyleve daha evvel de maruz kalmışlardı. Camagu, Xoliswa Ximiya'nın adına utandı.

"Amerika'da ne kadar kaldınız?" diye sordu.

"Altı ayl Ohio'nun Atina şehrinde bir üniversitedeydim."

"Yunanistan'daki Atina gibi!" diye ekledi, daha önce Vathiswa olarak tanıtılan bir kadın. Xoliswa Ximiya'nın yanında oturuyordu ve ona hayran olduğu görülüyordu. Müdürün söylediği her şeyi enerjik bir şekilde başıyla onaylıyordu. Camagu, Atina'nın, bu yakınlardaki Butterworth kasabasından bile küçük bir üniversite şehri olduğunu söylemeye cesaret edemedi.

"Orayı çok sevmiş olmalısınız" dedi Camagu.

"Dünyanın en güzel ülkesi. Bir gün dönmeyi umuyorum. Oraya gittiğiniz için şanslısınız. Sizi kıskanıyorum. Bir kurs için mi gidiyorsunuz ya da bir konferans?"

"Hayır. Çalışmaya gidiyorum. Güney Afrika'da iş bulamadım."

Güney Afrika'da bile iş bulamazken Amerika gibi büyük bir ülkede kolayca iş bulacağını düşünme cesareti Xoliswa Ximiya'yı hayrete düşürdü.

"Size Amerika'da bir iş bulabileceğinizi düşündüren nedir?"

"Daha önce orada çalışmıştım. Çalıştığım kurumdan iyi bir referansım var."

Xoliswa Ximiya'nın gözlerinde öfke parıltıları belirdi.

"Daha önce Amerika'ya gittiniz yani?"

"Orada otuz yıl yaşadım. Daha doğrusu orada büyüdüm sayılır. Gittiğimde çocuktum daha."

Şimdi gerçekten kızmıştı. Meslektaşları durumdan keyif alıyorlardı. Yine de bu neşelerinde ihtiyatlıydılar. Zira onun öfkesinin hedefi olmaktan çekiniyorlardı. Camagu rahatsızdı. Onu meslektaşları önünde, daha doğrusu astları önünde utandırmak gibi bir niyeti olmadığını nasıl göstereceğini bilemiyordu.

"Neden bana söylemediniz?"

"Sormadınız bayan."

"Bayan değilim ben! Benim adım Xoliswa."

"Ximiya" diye ekledi Vathiswa.

Camagu'yu görmezden gelmeye ve köyün gelişimiyle ilgili konuşan diğer konuklarına odaklanmaya karar verdi. Camagu bu sohbeti doğru düzgün takip edemiyordu. Anladığı kadarıyla, Afrika'nın güneyinde bir dizi oteli bulunan büyük bir şirket, Gxarha Nehri ağzına bir kumarhane yapmak istiyordu. Büyük lagünde su sporları

yaptırmak niyetindeydiler. Dünyanın her tarafından turistler kumar oynamaya, tekne ve sörf kullanmaya geleceklerdi. Nihayet Qolorha-by-Sea gelişebilecekti. Ama görünüşe göre köylülerin bir kısmı bu gelişime karşıydılar.

Vathiswa da bu tartışmaya derinlemesine dahil olamamıştı. Ya da yabancının kenara atılmasından ötürü üzgündü. Camagu'nun yanına gitti ve Amerika'da ne eğitimi aldığını sordu.

"İletişim ve ekonomik kalkınma alanında doktora yaptım" dedi Camagu. Söylediklerinden bir şey anlayıp anlamadığını merak ediyordu.

"Keşke sizin yerinizde olsaydım. Belki de beni bavulunuza koyup yanınızda Amerika'ya götürmelisiniz. Xoliswa Ximiya'nın sözünü ettiği o harika şeyleri görmek isterim."

Camagu kadının kulağına fısıldadı: "Her şeyden bu kadar emin olma. Onun aşırı sözleri sana yanlış şeyler düşündürmesin. Amerika'da harika olan hiçbir şey yok. Tabii eğer ırksal önyargıları ve diğer ülkelere uygulanan zorba politikaları harika bulmuyorsan."

Ama o artık dinlemiyordu. Yalnızca kıkırdıyordu. Camagu'nun kulağına fısıldamasından gıdıklanıyordu. Ve bunu çapkınca buluyordu. Belki de arkasından daha büyük şeyler gelecekti.

Kadın kendinden söz etti. Queenstown'da hemşire olarak çalışmıştı. Ama ne yazık ki kovulmuştu.

"Kovuldunuz mu?"

"Hamile kaldım. Evli olmayan hemşirelerin bebek yapmalarına izin vermiyorlardı. Sonraları Durban'da Mahomedy'de modellik yaptım. Kataloglarında yer aldım."

Şimdi de Blue Flamingo Otel'de resepsiyonist olarak çalışıyordu. Camagu onu otelde gördüğünü ve on yıl öncesinin modası olan abartılı kıyafetlerine hayret ettiğini hatırladı. Xoliswa Ximiya'nın ona neden birkaç ipucu vermediğini merak etti. Sonuçta arkadaşlar ne içindi ki? Yoksa bir zamanların katalog modeli, yalnızca Xoliswa Ximiya'yı daha da ışıl ışıl gösterdiği sürece mi hoş karşılanıyordu?

Xoliswa Ximiya'nın görünürde kendisini yok saymasına karşın Vathiswa'yla olan konuşmasını gizlice dinlemesi, Camagu'nun dikkatinden kaçmadı. İkisi arasındaki muhabbet koyulaşmaya başlayın-

ca, Xoliswa Ximiya, çalışmak için Amerika'ya gitmek üzere olan bir adamı görmezden gelemeyeceğine karar verdi. Sonuçta adam, Vathiswa'ya kıyasla, kendisiyle aynı sınıftan sayılırdı. Birbirlerine denktiler. Çünkü her ikisi de özgür ve cesur olanların diyarında yaşamışlardı.

Camagu'yu gelişmeyle ilgili tartışmaya çekmeye çalıştı.

"Amerika'daki gibi tatil beldelerinden biri olma şansı, Qolorha için bir daha ele geçmeyecek bir fırsat. Eddie Murphy, Dolly Parton gibi büyük yıldızların tatil için buraya gelmeleri..."

"Bu güzel olurdu" dedi Camagu isteksizce.

"Cape Town'a gidiyorlar, biliyorsunuz. Cape Town şimdi ünlüler için bir cennet. Bu tutucu köylüler gelişmenin önünde durmaktan vazgeçerlerse, Qolorha da öyle olabilir. Sizce de öyle değil mi?"

"Bu konuları bilmiyorum. Ama eminim haklısınızdır."

"Elbette haklıyım. Buranın ne kadar geri kaldığını görüyorsunuz. Birtakım duygusal yaşlı aptallar kuşları, ağaçları ve demode yaşam tarzını korumak istedikleri için medeniyetten vazgeçemeyiz."

Bu ilerleme karşıtlarının liderliğini Zim adında, ruhunun derinliklerine kadar İnançlı olan bir adamın yaptığını öğrendi. Asıl üzücü olansa, şimdi onlara beyaz tüccar John Dalton'ın da katılmasıydı. Beyazlar medeniyetin ve ilerlemenin taşıyıcısı değiller miydi? O halde Dalton neden bu cahil köylülerle birlikte, köye yeni iş imkânları, sokak lambaları ve modernleşmenin başka biçimlerini getirecek olan böylesine bir ilerlemenin karşısına dikiliyordu?

Vathiswa'nın bu konuda söyleyeceği bir şey vardı: Dalton'ın yalnızca derisi beyazdı. İçindeyse hâlâ karanlıkta yaşayan, tam anlamıyla ham bir umXhosa vardı.

"Bu yüzden" diye ekledi, "her hafta sonu turistleri dört çeker kamyonetine bindirip Nongqawuse Göleti'ne götürüyor. Medeni insanlar neden amaXhosa halkını öldürmüş olan aptal bir kızı yâd etmek istesinler ki?"

Nongqawuse'nin adı geçer geçmez Xoliswa Ximiya donup kaldı. Masadakiler Nongqawuse konusunda çok tepkiliydiler.

"O insanlar neden bu yaramızı kaşıyıp duruyorlar?" diye sordu yalvarırcasına.

Öğretmenlerden birinin, Dalton'ın bu işe soyunmasıyla ilgili farklı bir görüşü vardı.

"O da tıpkı diğer bencil beyazlar gibi. Özellikle de sahil şeridimize yazlıklarını dikenler gibi" dedi öğretmen. "Bu insanları önemsediklerini mi sanıyorsunuz? Hayır. Onlar kendi bencil sebepleri için buradalar. Buranın halkıyla hiç ilgileri yok. Buraya yalnızca yazları denizin tadını çıkarmak ve sonra da East London'a veya yaşadıkları şehir her neresiyse, oraya dönmek için geliyorlar."

"Ama bu hiç adil değil" dedi bir başka adam. "Dalton bu köyün bir unsuru. Burada kalıcı olarak bulunuyor. Ondan önceki nesli de öyleydi. Benim ağabeyimle birlikte sünnet olmuştu. Köyün içme suyu projesini organize eden de odur. Onun yazlıkçılara benzer hiçbir tarafı yok."

Camagu yazlıkçıları merak etmişti. Taşradaki köylerde toprak satılmazdı. Şef ve yerleşim izni heyeti tarafından yerleşimcilere verilirdi. Yazlıkçılar burada ev yapmak için araziyi nasıl bulmuşlardı?

Bunun bazı köylüler için de can sıkıcı bir konu olduğunu anlattılar Camagu'ya. Beyazlar –ve eski Transkei bölgesinden kimi zengin siyahlar– Şef Xikixa'ya rüşvet olarak bir şişe brendi verip araziyi alıyorlardı.

"Başta yalnızca bir şişe brendiydi" diye düzeltti tarih öğretmeni. "Ama şimdi rayiç yükseldi. Deniz kenarındaki en iyi araziyi elde etmek için girilen rekabet kızıştı. Beyazlar şimdi şefe cep telefonları ve uydu antenleri getiriyorlar. Duymadınız mı? Hatta şef, kızlarından birinin ismini NoCellphone* koymuş. Karısı hamile. Eğer çocuk erkek olursa onun da adını Satellite** koyacakmış. Kız olursa da NoSatellite olur herhalde."

Sahile bir kilometre mesafede ev yapmak yasaktı. Ama yazlıkçılar bunu dikkate almıyorlardı. Evlerin çoğu denize sıfırdı.

Manzara çoktan değişmişti. İnançsızlar yine de bunun iyi bir şey olduğunu söylüyorlardı. Çünkü yazlıkçılar sayesinde, onların arabalarını yıkayan ve evlerinde hizmetçilik yapan yerli insanlar iş sahibi oluyorlardı. Fakat yazlıkçıların çoğunun bahçeleri East London'dan

* (İng.) *Cellphone*: Cep telefonu. (ç.n.)
** (İng.) *Satellite*: Uydu. (ç.n.)

gelen peyzajcılar tarafından tasarlanmış yaban bahçeleri olduğu ve bunlar da bakım gerektirmediği için bahçıvan olarak iş bulabilen kimse yoktu.

Tarih öğretmeni, "İlerleme, onu görenin gözündedir" diyordu. Bir seferinde Sağlık Bakanı'nın köye gelip aile planlamasıyla ilgili bir *imbbizo* düzenlediğini hatırlıyordu. Bakan o toplantıda çocuk sayısını üçle sınırlamanın gerekliliğine vurgu yapmıştı.

Yaşlı bir adam bakana sordu: "Şimdi bana de bakalım evladım, senin ailende kaç çocuk vardı?"

"Sekiz" diye yanıtladı bakan. "Ama o eskidendi. Şimdi işler değişti."

"Ben ondan bahsetmiyorum. Sen sekiz diyorsun. Bu sekizin içinde sen kaçıncısın?"

"Yedinciyim."

"Şimdi bana söyle bakalım, eğer senin anan baban bugün bize verdiğin tavsiyeye uysalardı, sen nerede olurdun?"

İhtiyarın bakanı rezil ettiği bu *imbbizo* hiç unutulmamıştı.

Masadakiler güldüler. "Bakan aptallık etmiş. Çocuk sayısını sınırlandırmaktan söz etmiyoruz. Mesele düzgün aralıklarla çocuk yapmak" diye homurdanan Xoliswa Ximiya hariç.

"Zaten" dedi bütün akşam hemen hiç sesi çıkmayan sıska bir adam, "Sağlık Bakanı'yla ilgili hikâye bu köyde yaşanmadı. Bu eski bir şaka. Bir yerlerde okumuştum."

Tarih öğretmeni buna bozuldu.

"Aşçılar da kitap okuyor, değil mi?" diye sordu.

"Ben aşçı değilim."

"Ne zamandan beri? Hepimizin bildiği gibi, sen Blue Flamingo Otel'de beyazlar için yemek pişiriyorsun."

"Ben şefim, aşçı değil."

"Ne farkı var? Yemek pişiriyorsun, o halde aşçısın."

"Bana aşçı deyip durma, şimdi senin anandan başlarım!"

Tarih öğretmeni masanın etrafında hoplaya zıplaya dönüyordu: "Aşçı! Aşçı! Aşçı!"

Şef, kaşla göz arasında bir sopa bulup tarih öğretmeninin kafasına şimşek gibi indirdi. Adamın kafasından patlamış bir su borusu gibi

kan fışkırıyordu. Yere yıkıldı. Kısa sürede zemin üzerinde uzun, kırmızı bir birikinti oluştu. Bir telaş başladı. İnsanlar bilincini yitirmiş tarih öğretmenine daha fazla zarar vermemesi için şefi tuttular. Xoliswa Ximiya, daha ziyade, Johannesburg'dan gelen yabancının kendileriyle ilgili ne düşüneceğinden endişeliydi. Babasının evinde vahşiler gibi hareket ediyorlardı. Camagu'nun koluna girdi ve onu dışarı çıkardı.

"En kötü yanımızı gördüğünüz için üzgünüm" dedi.

"Önemli değil" diye yanıtladı Camagu, önemsememiş gibi görünmeye çalışıyordu. "İyi bir ders aldım: Bir şefe asla aşçı deme!"

Güldü. Xoliswa Ximiya ise sert yüz ifadesini korudu.

"Her neyse, benim gitmem gerekiyor. Ama lütfen, sizi tekrar görebilir miyim?"

"Elbette."

"Yarın?"

"Öğleden sonra müsaitim."

Pembe kulübenin önündeki açıklıkta, kadınların belden yukarısı *umngqungqo* dansıyla sallanıyordu. Bhonco ise umsintsi ağacının altında erkeklerle şakalaşıyordu. Camagu'nun gittiğini görünce, onu geri çağırdı.

"Hey, öğretmen! Yelin götürdüğü osuruk gibi bir boşça kal bile demeden kaybolup gidecek misin?" diye bağırdı Bhonco.

"Tat'u Bhonco, kusura bakma. Seni görmedim" dedi Camagu.

"Bu çocuklar seni hemen gönderdiler mi? Daha gecenin başındayız."

"Çok keyif aldım, teşekkürler. Beni gayet iyi ağırladılar."

"Kavgayla mı? Öğretmenler dövüşüyor diye feryat eden bir kadın geldi buraya. Huzur içinde biramızı içtiğimizi, bizi rahat bırakmasını söyledim. Okumuş kişiler içtikleri zaman daima kavga ederler. Mesele neydi?"

"Bilmiyorum. İlerlemeyle ilgili bir tartışmayla başladı."

"İlerlemeciler bu köyde daha çok kavgaya sebep olacaklar!"

İlerleme konusunda hevesliydi. Öfkesi, Qolorha'daki insanların hayatını geliştirecek her şeye karşı çıkan İnananlara yönelikti.

"Barbar halimizle kalmamızı istiyorlar!" dedi ihtiyar. "Hayatımız boyunca kızıl kalalım! Kızıllığın karanlığında oturalım!"

İnançsızlar zamana ayak uyduruyorlardı. Bu yüzden yeni yapılacak kumarhane ve su sporları tesisini destekliyorlardı. İnançsızlar medeniyet yanlısıydılar. Bunu kanıtlamak için tespihini bir kenara bırakmış ve kızının yıllar evvel kendisi için aldığı takım elbiseyi yatağının altındaki sandıktan çıkarmıştı. Bundan sonra yalnızca takım elbise giyecekti. Karısını da kadınların vücutlarına sürdükleri ve aynı zamanda *isikhakha* eteklerini boyadıkları kırmızı toprak boyasından vazgeçirmeye çalışıyordu. Köylüler, cahilliğin kızıllığından kırmızı toprak boyasını kast ediyorlardı. Ama aslında *isikhakha* eteğinin kendisi geri kalmışlığı temsil ediyordu. NoPetticoat bu gösterişli İsiXhosa kıyafetinden uzak durmalıydı. Ama o, inatçı bir kadındı. Kocası gibi sağlam bir İnançsız olmasına rağmen, geleneksel amaXhosa modası onun aklını çeliyordu. Fakat Bhonco tam bir takım elbise adamıydı. Hatta Vulindlela Alışveriş Dükkânı'nın büyük vitrinlerinden birinde kendi yakışıklı yansımasını gördüğünde ağlamıştı. Ne olursa olsun, bu takım elbise kızı tarafından sevgiyle alınmıştı ve onu giymekten mutluydu.

Camagu, İnananların köydeki herkesin yararına görünen gelişmelere neden karşı olduğunu merak ediyordu.

"Bu delilik!" diye bağırdı Bhonco. "Delilik kafalarına işlemiş. Ve o John Dalton, babası benim akranım olan John Dalton, milleti yoldan çıkarıyor. Şimdi de kuş vurmayı yasaklamak istiyorlar. Hiç böyle bir şey duydun mu? Çocuklar bozkırda ve ormanda yakaladıkları kuşları karınca yuvalarının yanındaki kum tepelerinde pişirirler. Bu bizim usulümüzdür. Hepimiz böyle büyüdük. Şimdi çocuklar kuşları vurduğunda Dalton ve onun İnanan dostları onları hapse mi atacaklar? Sana bir şey söyleyeyim mi, bunların hepsi Nongqawuse'nin suçu!"

Gece olduğunda Camagu yeniden nehre dönüştü, NomaRussia ise onun üzerinden akıyordu. Yine ele avuca sığmıyordu. Rüyanın kendisi de öyleydi. Yakalanmayı reddediyordu. Ama sürekli geri geliyordu. Ta ki kuşlar, dalgalar, maymunlar ve rüzgâr ona yataktan çıkma vakti geldiğini söyleyene dek. Tüm bunlara meydan okudu ve öğlene kadar uyudu.

Öğlen yemeğinin ardından tekrar Bhonco'nun evine gitti. Onu fısıltıyla konuşan NoPetticoat karşıladı. O da fısıltıyla Xoliswa Ximiya'yı görmeye geldiğini söyledi.

"Xoliswa burada kalmıyor" diye fısıldadı NoPetticoat. "Onun okulda kendi evi var."

"Teşekkür ederim. Ama neden fısıldıyorsun?"

Kadın ona içeride bir toplantı olduğunu söyledi. İnançsızların ileri gelenleri, ritüellerine başlamadan önce birkaç sorunu açıklığa kavuşturuyorlardı.

Umsintsi ağacının altında karışık bir erkek topluluğu oturmuş bira içiyordu. Bazılarının üzerinde geleneksel İsiXhosa kıyafetleri vardı. Diğerleriyse kot kumaştan tulum ve lastik çizmelerden, Bhonco'nun buruşuk takım elbisesi ve kravatına kadar uzanan yelpazede Batı usulü kıyafetler giymişlerdi.

Bhonco, Camagu'yu gördü ve kendisini görmeye geldiğini düşündü. Onlara katılması için işaret etti. Camagu çekinerek gruba yaklaştı ve ihtiyarları toplantılarında rahatsız ettiği için özür diledi.

"Müsaade edin, genç adam otursun. Onu azarlamayı bitirdiğimizde Bhonco'yla konuşur" dedi aksi bir ihtiyar.

Camagu'nun oturmaktan başka çaresi yoktu. Onlara Bhonco'yu değil, kızını görmeye geldiğini söyleyemezdi. Oturması için bu kadar açık bir talimat aldıktan sonra cevap vermesi kabalık ve saygısızlık olarak kabul edilecekti. Yabancı memleketlerde uzun yıllar geçirmiş olmasına rağmen, kendi halkının kültürünü gayet iyi hatırlıyordu.

Akranları, Ximiya'nın oğlu Bhonco'yu uyarıyorlardı.

"Ximiya'nın bu oğlu güzel şeylerden ötürü ağlıyorsa, bundan şikâyet edemeyiz" dedi aksi ihtiyar. "Ama ülkemizi mahveden ve etkisi bugün bile hissedilen aptal inanışın doğurduğu kederimize katılmayı reddederek bize ihanet etmemesi gerekir. O, yaraları taşıyanlardan biri. O izler onun bedeninde sonsuza dek yaşayacak. Öldüğünde onları taşıyacak bir oğlu yok ama bu başka bir mesele. Buna atalarımız karar verecek. Belki de yaralar başka bir İnançsız aileye geçecek. Benim sözünü ettiğim bu değil. Söylediğim, Ximiya'nın bu oğlunun ıstırap çekmek zorunda olması. Başsız atanın bu torunu matem tutmalı."

Başka yaşlılar da aynı minvalde konuşmalar yaptılar. Bhonco utanç içindeydi. Akranlarının sözleri içine işlemişti. Uzun ve keskin bir feryatla karşılık verdi söylenenlere. Dolunayda bir dağ köpeğinin ulumasıydı bu. Camagu bir parça üzüldüğünü hissetti ansızın.

Yaşlılar yavaş bir tempoda dans etmeye başladılar. Eziyetli bir danstı bu. Kollarını ve bacaklarını kaldırıp indirirken çektikleri acı yüzlerinden okunuyordu. Sonra hepsi feryat etmeye ve kendi kendine konuşan insanlar gibi mırıldanmaya başladı. Ama bu mırıldanma Hıristiyanlarınki gibi değildi. Kendilerini geçmişe götüren bir trans haline giriyorlardı. Ataların dünyasına. Ataların bugün yaşadığı Öbürdünya'ya değil. Bizim dünyamıza paralel bir dünyaya değil. Bizim dünyamızın, ataların sağ olduğu zamanına. Etleri ve kanlarıyla bugün dünya üzerinde dolaşan insanlar gibi oldukları zamana.

Yaşlılar, abaThawa halkı gibi (Khoikhoiler onlara küçümseyerek "San" derdi. Çünkü Khoikhoilere göre göçebe olan ve sığırı olmayan herkes "San"dı), danslarıyla ölümü ikna etmeye çalışır görünüyorlardı. Öldüklerinde ataların dünyasını ziyaret edeceklerdi. Trans bittiği zaman da yaşayanlar dünyasına geri döneceklerdi. Yaşlılar Öbürdünya'ya değil, geçmişin dünyasına "ölüyorlardı".

Camagu derin bir üzüntüden başka, bir de korku duyuyordu. Yaşlılar trans halinde öldükten sonra sessizce sıvışmayı denedi. Parmakları üzerinde pembe kulübenin yanından geçip gitmeye çalışırken, az kalsın, o sırada üç ayaklı dev bir kazanı yıkamakla meşgul olan NoPetticoat'un üstüne düşüyordu.

"Gece gelen hırsız gibi sessizce gitmen gerekmez" dedi gülümseyerek.

"Korktum. Daha önce hiç böyle bir şey görmemiştim."

"Korkacak bir şey yok. Hayatlarındaki kederin farkına varmaya çalışıyorlar yalnızca. Böylece mutluluğu daha iyi idrak edebilecekler."

"AmaXhosa halkının böyle bir geleneği olduğunu duymamıştım."

"Yoktu zaten. Nongqawuse zamanındaki İnançsızlar bile bunu hiç yapmamışlardı. Bu, bugünün İnançsızları tarafından bulundu. Kötü zamanlar geçtikten ve Orta Kuşaklar'ın çilesi bittikten sonra, onları yeni çağın bu yeni mutluluğunu idrak etmeye zorlayacak bir şeyler yarat-

mak gerekti. Bunun için, çocuk yaştaki kadın peygamberin çağındaki inanç çılgınlığına ve aynı inanç saçmalığı yüzünden Orta Kuşaklar'ın çektiği acılara matem tutmaktan daha iyi bir yol olabilir mi?"

Camagu sessizce kaçmaktan vazgeçmişti. Kalıp tüm ritüeli izlemek istiyordu. NoPetticoat sözüne devam etti: "İnançsızlığın yeniden canlandırılması, İnançsızların onu kutlamayı yeniden öğrenmeleri gerektiğini gösterdi. Xoliswa'nın babası, kişiyi ataların dünyasına götüren dansları ve transları öğrenmek için abaThawa halkının topraklarına gidenlerden biriydi."

Yaşlılar, umsintsi ağacının altında harika bir acı çekme gösterisi sunuyorlardı. Bir bellek ritüeline girerek acıyı kendilerine hatırlatıyorlardı. Trans halinde hızla Orta Kuşaklar zamanına dönüyor ve atalarının açlık çektiği zamanı yaşıyorlardı.

***

Açlık amaXhosa halkının topraklarına sızıyordu. Komşu amaMfenguların haram topraklarına da varmıştı. Fakat kwaXhosa topraklarının Kraliçe Victoria'nın çocukları tarafından fethedilmiş ve yerleşilmiş bölümü yemeye devam ediyordu. Onların kulakları güneş ışıklarını yansıtıyordu.

Başsız olanın oğulları, babalarının bir İngiliz kazanında yahni olmazdan önceki hali gibi çalışkandılar. Patrik, toprağı işleme sanatını ve hayvanlarına bakmayı onlara iyi öğretmişti. Mevsimi geldiğinde topraklarını ektiler. Çapa zamanı geldiğinde kadınlar tarlayı çapalamaya gittiler. Mısır iyi ürün verecek gibi görünüyordu. Ama daha meyveler olgunlaşmadan hastalık baş gösterdi. İnsafsızca. Bitkiler bir kez daha felakete uğradı.

Ciğer hastalığının öfkesi devam etti. Yeni buldukları çayırlara kadar bile ulaştı. Ondan kaçış yoktu. Sığırlardan birini rastgele seçiyor ve alıyordu.

Hastalık, Twin'in evinde daha da küstahlaştı ve onun kıymetli atı Gxagxa'yı vurdu. Ciğer hastalığının atlara saldırdığını daha önce duyan olmamıştı. Ama şimdi o güzel kahverengi-beyaz at, sahibinin gözleri önünde bir kemik torbasına dönüşüyordu.

Twin uyumadı. Gxagxa'nın ahırında nöbet tuttu. Qukezwa ona çökelek ve *umphokoqo* lapası getirdi. Ama o yiyemedi. Gxagxa yiyemezken kendisinin yemesi imkânsızdı. Qukezwa taktik değiştirdi ve bu kez mayalanmış sorgumdan yapılan *inqodi* çorbasıyla mayalanmış mısırdan yapılan *amahewu* çorbası götürdü. Bunlar kocasının en sevdiği içeceklerdi ve en zor çalışma gününün ardından bile bunları tazeleyici bulurdu. Ama Twin bunlara elini sürmedi. Orada öylece oturdu ve Gxagxa'nın, hastalığın çok iyi bildiği aşamalarından geçmesini izledi: kabızlık, sonra ishal, sonra da kilo kaybı. Zavallı at, günlerce güçlükle nefes aldı, dili dışarı sarktı. Ve sonra da öldü.

Ama Twin nöbetine devam etti. Eriyip gidiyordu. Qukezwa, onun da Gxagxa'nın ardından Öbürdünya'ya gideceğinden korkuyordu. Yalvardı. Dil döktü. Tehdit etti. Twin, bir deri bir kemik kalana kadar nöbetine devam etti. Kurtlar ve sinekler geldiğinde bile öylece oturdu ve onların ziyafetini seyretti.

Qukezwa hiçbir zaman Twin-Twin'den hoşlanmamıştı. Çünkü Twin-Twin ondan hiçbir zaman hoşlanmamıştı. Ama cennette hikâyelerini anlatana dua ettikten sonra gururunu bir kenara attı ve Twin-Twin'den yardım istemek için KwaFeni'ye gitti. Twin-Twin *karossunu** omzuna attı ve kardeşini hasta eden şeyin ne olduğunu görmek için Ngcizele'ye gitti.

"O öldü, anamın oğlu! O at öldü!" diye bağırdı Twin-Twin. Kardeşinin zayıflığı onu çok korkutmuştu. Yetişkin bir umXhosa erkeğinin bir hayvanın ölümünden böyle etkilendiği duyulmuş şey değildi. Evet, en sevdiği öküzü öldüğünde o da kötü hissetmişti. Yanaklarından birkaç damla yaş süzülmüştü. Ama böyle mi? Bu rezaletti. Bu durum kardeşinin tam bir hanım evladı olduğunu gösteriyordu.

Neredeyse iki haftanın ardından Twin ilk kez dudaklarını araladı. Heitsi Eibib'le ilgili bir şeyler söyledi.

"O bir peygamberdi. Tsiqwa'nın Khoikhoi halkı için ölen oğlu" diye açıkladı Qukezwa.

"Bizimle ne ilgisi var? Bu Heitsi Eibib bizden biri değil ki kardeşim onunla ilgili hayaller görsün. Senin yüzünden kadın, bu tuhaf

* *Kaross*: Kare şeklinde dikilmiş, deriden yapılan bir Afrika giysisi. (ç.n.)

şeyleri kafasına sokan sensin. Şimdi kardeşim amaXhosa halkıyla ilgisi olmayan yabancı peygamberleri rüyasında görüyor. Onu bu hale getiren senin *ubuthin*, senin cadılığın mı yoksa?"

"Onu bu hale ben getirsem, seni buraya çağırır mıydım?"

Twin'in gözlerinde yeniden bir hayat ışığı göründü. Kardeşine baktı ve gülümsedi.

"Heitsi Eibib'in Khoikhoileri kurtardığı gibi, bize de amaXhosaları kurtaracak bir peygamber gerek" dedi.

"Bizim peygamberlerimiz var. AmaXhosa halkının peygamberleri, Khoikhoilerin veya abaThwaların değil. Ntsikana'mız ve Nxele'miz var. Daha başka ne istiyorsun?" diye sordu Twin-Twin. Bu saçma sapan konuşmalar sabrını taşırıyordu.

"Belki de bu Nongqawuse meselesinde bir şeyler vardır" dedi Twin. "Belki de o, bizi kurtaracak yeni peygamberdir."

"O yalnızca aptal bir kız" diye itiraz etti Twin-Twin.

"Bırak da ona bir şans verelim, anamın oğlu. Onun Yabancılar'la ilgili kehanetlerinde bir şeyler olabilir. Yabancılar'ın ona sahip olduğumuz bütün bitki ve hayvanların hastalanacağını anlattığını söylüyor. Ve aynen öyle oluyor, her gün bitki ve hayvanlarımız ölüyor. Gxagxa'yı burada kaybettim. Bizi bu yeni topraklara getiren Gxagxa. Gxagxa toprağın üstünü örtenlerin hastalığından ötürü öldü. Bu yeni çayırlarda bile hastalıktan kurtulamadık. Belki de kurtuluşumuz Nongqawuse'nin sözlerini dinleyip tüm hayvanlarımızı öldürmektedir."

"Onun söylediği her şeyin Mhlakaza'nın sözleri olduğunu görmüyor musun? O da Mhlakaza gibi. Yalanlarını yayan, bize beyaz adamın Tanrı'sını izlememiz gerektiğini söyleyen Mhlakaza. O beyaz adam kendi Tanrı'sının oğlunu öldürdü!"

Ama Twin artık dinlemiyordu. İnsanların, Nongqawuse tüm hasta hayvanların öldürülmesinin ardından ölümden gelecek olan yeni insanlar ve yeni hayvanlarla ilgili kehanette bulunduktan sonra söylediği şarkıyı mırıldanıyordu.

"Şimdi beni çok iyi dinlemeni istiyorum Twin" dedi Twin-Twin, sabrının sınırlarını sonuna kadar zorluyordu. "Çok tehlikeli bir yola

girdiğini görebiliyorum. Bizim kendi Tanrımız var. Ve onun, beyazların Tanrı'sının veya senin karının Tanrı'sının olduğu gibi bir oğlu yok."

Twin savunmaya geçti: "Khoikhoiler, beyazlar gibi kendi tanrılarının oğlunu öldürmediler."

"Mesele bu değil. Ben sana kendi Tanrı'na ve onun gerçek peygamberlerine dönmeni söylüyorum. Başkalarının tanrılarını terk et. Bu tanrıların oğullarını, kızlarını ve ailelerinin başka üyelerini de."

Sonraki günlerde, Twin nihayet sakinleşmiş ve huzur bulmuş gibi görünüyordu. Mhlakaza'nın gerçekten de ölülerin diyarını, yani ataların yaşadığı Öbürdünya'yı ziyaret ettiğini ve Kral Hintsa'nın hayaleti tarafından kucaklandığını anlatan ve yayılmaya başlayan hikâyelere sarıldı. Kral Hintsa'nın 1853 yılında Vali Sir Benjamin D'Urban tarafından vahşice öldürülmesinin üzerinden neredeyse yirmi yıl geçmesine rağmen, amaXhosa halkı onu hâlâ büyük sevgiyle anıyordu. D'Urban'ın, kralı görüşmeye çağırıp güvende olacağı sözünü vermesinin ardından kulaklarını kesip hatıra olarak aldığını ve başını kestirip Britanya'ya gönderdiğini unutmamışlardı. Eğer Mhlakaza bu sevilen kralın hayaleti tarafından kucaklandıysa, Nongqawuse'nin kehanetlerinde mutlaka bir şeyler olmalıydı.

Twin'i çeken, yalnızca Öbürdünya'dan yeni insanlarla birlikte yeni sığırların da geleceği haberi değildi. Nongqawuse, tüm hayvanlarını öldürüp tüm tahıllarını yakarlarsa, kutsal ruhların ölümden dirilip tüm beyazları denize dökeceğini de duyuruyordu. Dalgaların amaXhosa topraklarına sürüklediği ve kendi tanrılarının oğullarını bile öldürebilmiş olan beyaz işgalciler tarafından kirletilmesinden önceki haline dönen bir dünyayı kim görmek istemezdi ki?

İyi haber, Kral Hintsa'nın oğlu Kral Sarhili'nin zihnini tutsak etmişti. D'Urban'ın karargâhında babasına eşlik ettiğini, o yirmi beş bin sığır ve beş yüz attan oluşan bir fidye istenerek rehin tutulurken, kendisinin nasıl şans eseri kaçabildiğini unutmamıştı. Babasının kaçmaya çalışırken vurulduğunu öğrendiği günden bu yana İngilizlere olan öfkesi bir parça bile azalmamıştı. Onun kederli sözleri her gün, pek çok umXhosa evinde anılırdı: "Babam nerede? O öldü. Bu insanların ellerinde öldü. Kendi ülkesinde öldürüldü. Savaşmadan öldü."

Bu kehanetler, halkına, Kraliçe Victoria'nın köpeklerinden intikam alma fırsatıyla birlikte sunulmuştu.

Sarhili, amaGcaleka kabilesinin şefi olmasına rağmen, tüm amaXhosa kabilelerinin kralı olarak kabul edilirdi. Yaşadıkları bu topraklar bugün artık İngilizlerin hâkimiyetinde olsa da amaXhosalar ona hâlâ sadakatle bağlıydılar. Kehanetlere büyük bir ilgi gösterdiği zaman da amaXhosa halkından pek çok kişi onu izledi.

Kral Sarhili'nin Hohita'daki Büyük Ev'inden çıkıp denize doğru geldiği haberi Twin'in evine ulaştığında büyük bir heyecana sebep oldu. Yolculuğunu bir gün ve gecenin de bir kısmını kapsayacak şekilde hesaplıyordu. Çünkü herkesin sözünü ettiği mucizeleri kendi gözüyle görmek istiyordu.

Twin ve Qukezwa, sabah erkenden Mhlakaza'nın evine gittiler. Qukezwa'nın sırtında yeni sarışın bebekleri Heitsi vardı. Khoikhoilerin kurtarıcısından almıştı ismini. Xikixa'mn torununa, geleneklere uygun olarak, babasının değil, annesinin halkından bir ismin verilmesi üzerine, Twin-Twin, ikiz kardeşinin, karısının *isikbakha* eteği altında gezen bir asalak olduğuna hükmetmişti. Ama Twin, iş Qukezwa'yla olan ilişkisine gelince bildiğini okuyan bir adam olduğunu daha evvel pek çok kez göstermişti.

Kışın en soğuk zamanı olmasına rağmen, her taraftan insanlar toplanmaya başlamışlardı. Bazıları çoktan Gxarha Nehri'nin kıyılarına kamp kurmuşlardı. Daha önce pek çok kez –hemen her gün Yabancılar'ı görmeye devam eden– Nongqawuse'yi görmek için orada bulunmuşlardı. Bazen ruhlar o kadar çok üzerine geliyordu ki hasta düşüyordu. O zamanlarda Mhlakaza görevi alıyor ve duyurularını yapıyordu. Ama herkesin, şeflerin bile en sevdiği, küçük Nombanda'ydı. Yabancılar'ın talimatlarını yerine getirenleri nasıl güzel bir hayatın beklediğini tatlı tatlı anlatıyordu.

Öğle vakti Kral Sarhili ve maiyeti, kadınların feryatları arasında geldiler. Twin de Qukezwa da onu ilk kez görüyordu. Leopar derisinden pelerininin altında etkileyici görünüyordu. Uzun sakalı kış güneşinde parıldıyordu.

Her yeri şarkı ve danslar sarmıştı. Festival ruh hali, havayı, nehri ve okyanusu da etkisi altına almıştı. İnsanlar birbirlerine karşı sevgi

doluydu. Orada bulunmak, bu kadar çok sevilmek ve diğerlerini koşulsuz sevmek harikaydı.

Nongqawuse'yle konuşan ses, Kral Sarhili'yle de konuşmuştu. Yabancılar'ın talimatlarını kendi kulaklarıyla duymuştu. Denizdeki uzak dalgalarda, yakın zamanda ölen oğlunu görmüştü. Canlıydı, iyiydi ve Öbürdünya'da Kral Hintsa'yla birlikte yaşıyordu. Yine yakın zamanda ölen en sevdiği atını da görmüştü. Babasının D'Urban'ın kelle avcılarının elinde kaderiyle buluşmadan hemen önce bindiği atıyla birlikte neşe içinde oynuyordu.

Kral için bir şölen hazırlanmıştı. Nongqawuse ona taze bira ikram etti ve taze bir mısır başağı gösterdi. Kışın ortasında mısır başağı mı? Ona söylediklerine göre, bu, yeni insanlarla birlikte Öbürdünya'dan gelmişti.

"Daha önce bu kadar güzel bir bira içmemiştim" dedi Kral Sarhili sakalında kalanları silerken. "Bu bira mutlaka ataların dünyasından. İnsanlarımı şahane bir hayat bekliyor. Ama Yabancılar'ın bu harika vaatleri, elimizdeki tüm sığırları yok etmeden gerçekleşemez mi?"

"Olamaz..." diye yanıtladı Mhlakaza. "Bu konudaki talimatlar kesin. Mevcut hayvanlar hastalıklı. Ekinler de öyle. Yabancılar, bize söyleneni aynen yapmazsak, yenilerin gelmeyeceğini söylüyorlar. Tüm sığırlarımızı ve hem tarlalardaki hem de ambarlardaki tahıllarımızı yok ederek dünyayı temizleyene kadar, yeni insanlar, atalarımız ölümden dirilmeyecekler."

"Talimatlar açık" dedi kral. "Ama benim sürülerim çok kalabalık. Yalnızca hepsini yok etmek için üç ay süre istiyorum."

Sonraki haftalarda kral sığırlarını öldürmeye başladı. İlk kurban, güzelliğiyle nam salmış olan en iyi boğasıydı. Şairler, hakkında şiirler söyler, müzisyenler onunla ilgili şarkılar yazarlardı. İnsanlar, o düştükten sonra geri dönüş olmayacağını biliyorlardı. Sığırlar öldürülmeliydi.

Aynı zamanda tüm kwaXhosa'ya, amaXhosaların Mhlakaza'nın talimatlarına uyması için *imiyolelo*, yani kesin buyruk gönderdi.

Twin ve Qukezwa, her gün Mhlakaza'nın yerine giden kalabalıklara katıldılar.

"Bu aptallık seni esir almış anamın oğlu" diye uyardı Twin-Twin, kardeşini. "Ve sığırlarınla tarlalarını ihmal ediyorsun."

"Her halükârda öleceklerse onlara bakmam ne işe yarar?" diye yanıtladı Twin. "Hepsini yok edeceğim."

Twin-Twin kafasını salladı ve hayvanlarıyla ilgilenmeye gitti.

Twin ve Qukezwa, Mhlakaza'nın evinde, yerin sallandığını ve yerin altında boğaların böğürdüğünü hisseden topluluğa katıldı. Bunlar, öldürülecek olanların yerine gelmeyi bekleyen safkan boğalardı.

Önemli misafirlerin hepsi, genç kadın peygamberler Nongqawuse ve Nombanda'ya takdim ediliyordu. Ve onlara, kızların ruhlarla konuşmasını izleme imkânı sunuluyordu. Misafirlerden ruhları duyan olmamıştı, ruhlar ancak seçilmiş kişiler tarafından duyulabilirdi. Twin zaman zaman onları duyduğunu düşünüyordu. Ama yine de tam olarak ne dediklerini söyleyemiyordu.

Nongqawuse'nin perişan görünüşü, onun peygamber olduğunu belli ediyordu. Ruhlar dünyasının tüm büyük elçileri gibi o da hırpaniydi ve kendi görünüşünü hiç umursamıyordu. Kendi yaşıtı kızların güzel görünmek için vücutlarına sürdüğü kırmızı toprak boyasıyla bile ilgilenmiyordu. İlgilendiği, yalnızca ruhlardı. Ve her gün kalabalık grupları Öbürdünya'nın mucizelerini göstermek için Gxarha Nehri'ne götürüyordu.

KwaXhosa'nın çeşitli yerlerinden gelen şeflerden oluşan özel bir delegasyon geldi ve Mhlakaza'nın evinde giderek, öne çıkmakta olan Twin'den, misafirleri, Nongqawuse ve Nombanda'nın yeni gelenlerle sohbet etmekte olduğu Gxarha Nehri ağzına götürmesini rica ettiler.

Şefler nehre vardıkları anda müthiş bir korkuya kapıldılar. Bir patlama olmuştu ve nehre bakan yamaçlardan taşlar yuvarlanıyordu. Kısa sürede tüm vadi bir toz bulutuyla kaplandı. Hava sığırların böğürmeleri, atların kişnemeleri ve koyun ve keçilerin melemeleriyle dolmuştu.

"Gözlerinizi deniz tarafına çevirin" diye buyurdu Nongqawuse.

Ve şefler denizde yüzlerce sığır gördüler. Ufukta büyük bir insan kalabalığı göründü ve tekrar kayboldu. Bu durum birkaç kez tekrarladı. Şefler yeni insanlara kıyıya doğru gelmelerini söylemesi için Nongqawuse'ye yalvardılar. Böylece onlarla iletişim kurabilirlerdi.

"Yeni insanlar ancak tüm sığırlarınızı öldürürseniz gelecekler" dedi şeflere. "Şimdi onlarla konuşamazsınız. Yalnızca ben onlarla konuşabilirim."

Twin, Ngcizele'ye geri döndüğünde, gördüğü mucizeleri herkese anlattı. Kardeşini kehanetler konusunda ikna etmek için KwaFeni'ye bile gitti.

"Saçmalık" dedi Twin-Twin. "Siz görmek istediklerinizi görüyorsunuz. Elbette denizin kendi yaratıkları var. Denizin balinaları, yunusları, su bufaloları, deniz aslanları ve deniz atları var. Hatta denizkızı denilen deniz insanları bile var. Sizin gördükleriniz bunlar."

"İzin ver, seni oraya götüreyim anamın oğlu. O zaman sözünü ettiğim mucizeleri kendi gözlerinle görürsün."

"Benim boşa harcayacak zamanım yok Twin. Sığırlarıma bakmak ve toprağı sürmek zorundayım. Evimin yeni çocuklarla ve yeni karılarımla ne kadar büyüdüğünü gördün. Aileme şu sizin ruhlarınız bakmıyor."

Twin kardeşi için üzüldü. En iyi iki öküzünü kesmek için eve döndü.

Birkaç gün sonra Twin, inatçı Twin-Twin'le bir kez daha görüşmek için KwaFeni'ye gitmeye karar verdi. Birkaçı hâlâ eyerli vaziyette kardeşinin ağılına bağlı olan dört atı gördüğünde şaşırdı. Kendi anasının rahminden olan öz kardeşinin kendisine haber vermeden bir şölen yapıyor olması mümkün müydü? İyi durumdaki atlarına bakılacak olursa varlıklı kimselerin de katıldığı bir şölen.

Bir umsintsi ağacının altında beş adam ciddi düşüncelere dalmışlardı. Kardeşini gören Twin-Twin'in gözleri şaşkınlığını ele verdi.

"Geleceğini bilmesem de hoş geldin anamın oğlu" dedi.

"Ne zamandan beri kardeşimin evini ziyaret etmek için izin almam gerekiyor?" diye sordu Twin.

Adamlar onu şüpheyle süzüyorlardı. O da gözünü meydan okurcasına adamlara dikti. Yalnızca birini tanıyabildi: Sigidi. Onu İngiliz işgali altındaki bölgede yaşayan amaGcaleka kabilesinin büyük reisi

olarak tanıyordu. Özenli İsiXhosa kıyafetinin içinde her zaman olduğu gibi heybetliydi. Twin, saçları Amathole Dağları'ndaki karlar kadar beyaz olan yaşlı adamın kim olduğunu merak ediyordu. Bunlardan başka, Avrupalı kıyafetleri giyen daha genç iki adam vardı. Yaşlı adamın kendisi de Avrupa ve İsiXhosa elbiselerinin bir karışımını taşıyordu üzerinde: pantolon, uzun botlar ve omuzlarında hayvan derisinden bir pelerin. Twin-Twin de tabaklanmış deriden bir İsiXhosa eteği, zebra derisinden bir pelerin ve çeşitli türlerden boncuklarla görkemliydi. Twin, gündelik eşek örtüsü (gri renginden ötürü bu ismi almıştı) içinde kendini küçük ve hırpani hissetti.

"Twin, yaşıtınmış gibi gözlerinin içine baktığın bu büyükbabanın adı Nxito, Kral Sarhili'nin amcası" dedi Twin-Twin.

Ardından, Avrupalı kıyafetleri giyen adamları işaret etti. "Ve bu da Ned, General Maqoma'nın oğlu. Evet, bize Mlanjeni'nin Savaşı'nda liderlik eden adamın. Bu besili olan da Mjuza, büyük peygamberimiz Nxele'nin oğlu. Baba ve kardeşlerim, kardeşimi affedin. Sahte peygamberlere inanmaya başladığından beri kendinde değil."

Twin yaşlı adama terbiyesizce gözlerini diktiği için utanç içindeydi. Öte yandan, kardeşinin böylesine önemli insanları nereden tanıdığını merak ediyordu.

"Kabalık etmek istememiştim, baba ve kardeşlerim" dedi mahcup bir halde.

"Dediğim gibi" dedi Nxito, Twin'i ve özrünü görmezden gelerek. "Bizim Tanrımız, büyük Qamata, insanlarına zorbalık yapanları nasıl cezalandıracağını bilir."

Mlanjeni'nin Savaşı'nın galibi Sir George Cathcart'tan söz ediyorlardı.

Konuşma sırası Ned'deydi. Bölge Hastanesi'nde, ihtiyaca göre kimi zaman hamallık yapan kimi zamansa ayak işlerine bakan bir işçi olarak çalışıyordu. Beyaz doktor ve hastane müdürünün, Kırım Savaşı'nda Ruslar tarafından öldürülmesinin üzerinden neredeyse iki yıl geçmesine rağmen, hâlâ valinin yasını tutuyor olmalarının ne kadar gülünç olduğunu anlattı.

Cathcart'ın ölüm haberinin tüm kwaXhosa'da nasıl bir yangın gibi yayıldığını, büyük bir sevince ve *impromptu* kutlamalarına sebep

olduğunu herkes hatırlıyordu. İnsanlar Rusları ilk defa o zaman duymuşlardı. İngilizler, onların da tıpkı kendileri gibi beyaz olduğunda ısrar etseler de amaXhosalar bunun bir yalan olduğunu biliyorlardı. Ruslar siyah bir milletti. Onlar İngiliz sömürgecilere karşı pek çok savaşta dövüşmüş amaXhosa askerlerinin ruhlarıydılar. Hatta Cathcart'ı öldüren Ruslar bizzat Mlanjeni'nin Savaşı'nda İngilizler tarafından öldürülen amaXhosa askerleriydi.

Diğerleri onu görmezden gelmekte kararlı görünseler de Twin cesaretini toplayıp "Büyük ihtimalle Rusları babam kumanda ediyordu" diyerek lafa girdi.

"Xikixa kafası olmadan nasıl Rus askerleri kumanda edebilir?" diye sordu Nxito.

Belki de bu yüzden, İngilizlerin onun kafasını kestiğinde herkes hemfikir oldu. Böylece işe yarar bir ata olamayacaktı.

"Ruslara inanmamız iki yıl önceydi, Cathcart'ı öldürmelerinden sonra" dedi Twin-Twin. "Rus gemilerinin gelip gelmediğine bakmaları için aylar boyunca tepelere adamlar gönderdik. Ama hiçbiri dönmedi."

Şef Sigidi güldü ve ekledi: "Bu Mjuza'yı hatırlıyorum, Nxele'nin oğlu. Büyük peygamberin Robben Adası'ndan kaçarken boğulmadığını, denizlerin ötesinden gelip İngilizleri yenecek bir siyah orduya liderlik ettiğini anlatıyordu."

"Bir tek ben değildim" diye savundu kendini Mjaza. "Pek çoğumuz Mlanjeni'nin ölümden dirildiğine ve Rus kuvvetlerine doktorluk yaptığına inanıyorduk. Ben de Gxarha'ya gidip bu Nongqawuse'nin sahte olduğunu gözümle görene kadar, babamın ölümden dirilen Rusların lideri olduğuna inanıyordum."

"Ruslar gelebilirler" dedi Twin. "Belki Cathcart'ı öldüren Ruslar değil. Belki de sığırlarımızı öldürmemizden sonra ölümden dirilen atalarımız olarak gelirler. Denizden çıkacaklar. Nongqawuse öyle diyor."

"Nongqawuse bir hayalperest. Tam da bu yüzden burada toplandık, insanları onun sahte kehanetlerinden korumak için ne yapabileceğimizi konuşmak için" diye yanıtladı Nxito.

"Görünüşe göre, kardeşinin sadık bir İnanan olduğu doğruymuş Twin-Twin!" dedi Ned.

"Yakında değişecek" diye güvence verdi arkadaşlarına Twin-Twin.

"Benim adıma konuşma anamın oğlu. Benim kendi ağzım var. Gxarha Nehri'nin ağzında kendi gözümle mucizeler gördüm. Hatta senin yeğenin de gördü Tat'uNxito. Bizzat Kral Sarhili. Mucizeleri gördüğünde ben de yanındaydım. Bu yüzden kesin buyruğunu, amaXhosa halkının büyük kehanetlerdeki talimatlara uyması gerektiğine ilişkin *imiyolelo*sunu duyurdu."

Twin-Twin hiddetlenmişti.

"Seni buraya kim davet etti?" diye sordu. "Bu, İnançsızların buluşması. Kral Sarhili'nin yoldan çıktığını düşündüğümüz için buradayız. Ve sen buraya saçmalıklarınla geliyorsun!"

"Durun evlatlarım" dedi Nxito. "Bir insan evladı böyle şeyler için kavga etmemeli. Meseleleri konuşursak çözümlerini buluruz."

Twin, beş İnançsız karşısında tek başına olmasına rağmen, kendini çok güçlü hissediyordu. İlham alması için kadın peygamberler Nongqawuse ve Nombanda'yı düşünmesi yeterliydi. Bu İnançsızlardan korkmuyordu. Onlarla tartışacaktı. Onları dönüştürecekti. Onların ışığı görmelerini sağlamak onun göreviydi. İçlerinden bazıları ulusun önde gelen yaşlılarından olabilirdi. Veya beyazların hastanelerinde çalışmış eğitimli kişiler de. Ya da büyük peygamberlerin oğulları. Ama onlar kayıp ruhlardı. Sessiz kalmayacaktı. Sessizliğe sinmeyecekti. Burada amaXhosa halkının geleceği söz konusuydu.

"İnsanların kendi kurtuluşlarına inanmalarını engelleyemezsiniz!" diye bağırdı Twin. "Denizin ötesinde, ölümden dirilmiş bir siyah ırk bizi beyaz adamdan kurtarmak için geliyor. On Nehre İsim Veren Adam'ın orduları bile bunun karşısında duramaz! Cathcart'a ne olduğunu gördünüz!"

On Nehre İsim Veren Adam, Sir George Grey'di. Cathcart'ın ölümünün ardından Cape Kolonisi'ne vali olarak atanmış, yerlileri medenileştirme misyonuna büyük bir şevkle sarılmıştı. AmaGqobhoka'ya dönüşen (Hıristiyan olan) amaXhosalar Grey'e inandılar. Beyazlarla arası iyi olan Ned gibi insanlar Grey'in büyüklüğüyle ilgili hikâyeler anlatmaya başladılar. Daha önce Avustralya ve Yeni Zelanda'da valilik yaptığını, misyonun bu ülkelerin yerli halkları için pek çok güzel şey yaptığını anlatıyorlardı. Elbette medeniyetin karşılığında topraklarını almak zorundaydı. Medeniyet ucuz değildi. Bu

ülkelerin yerli halkları ve bitkileri hakkında kapsamlı yazılar yazmıştı. Hatta nehirlerinden on tanesine ve dağ sıralarına isimler vermişti. Bu yerlilerin atalarının bu nehir ve dağlara eski zamanlarda verdiği isimler önemli değildi. Ned nehirlere isim verdiğiyle ilgili hikâyeyi anlattığında alaycı bir ihtiyar ona "On Nehre İsim Veren Adam" ismini takmıştı. Zamanla böyle anılır oldu.

"Bana On Nehre İsim Veren Adam'dan söz etmeI" dedi Twin-Twin. "Diğer hepsi gibi o da bir hırsız. Tıpkı denizlerin ötesindeki ülkelerde yaşayan insanların topraklarını çaldığı gibi amaXhosa halkının topraklarını da çalıp amaMfengulara verdi. Kendi insanlarını yerleştirmek için daha fazla toprağımızı çaldı!"

Ned ve Mjuza, Grey'i savunmaya başladılar. Grey'in diğer valilerden farklı olduğunu söylediler. Grey, amaXhosaların dostuydu. Grey iyi bir İncil okuruydu. Gerçek kurtuluşun, gerçek Tanrı'nın oğlunun kanıyla geleceğini söyleyen büyük kitaptı sözünü ettikleri İncil. Grey, medeni kıyafetler giydikleri ve düzgün alışkanlıklar edindikleri takdirde herkesin eşit olduğuna inanıyordu ya da neredeyse eşit olduklarına. Grey, amaXhosaların sağlığı ve eğitimiyle ilgileniyordu. Bunun için okullar açmış ve Bölge Hastanesi'ni kurmuştu. Grey, amaXhosa halkını çok seviyordu, onların halk hikâyeleriyle, bitkileri ve hayvanlarıyla ilgiliydi. Ona alay ederek On Nehre İsim Veren Adam demek yerine "Dünyanın Avrupalı Olmayan Halklarının Hayrına Çalışan Adam" demeliydiler. Grey, amaXhosa topraklarına gelip burayı yönetmesindeki tek maksadı, barbar yerlilerin geleneklerini değiştirmek ve onlara İngiliz medeniyetini tanıtmak olan büyük bir adamdı. Bu süreçte el koyduğu topraklar, medeniyet denen harikulade armağan karşısında ödenen çok küçük bir bedeldi yalnızca.

"Saçmalık" dedi Twin-Twin. İnançsız arkadaşlarına olan sabrını yitiriyordu. "Sizin Grey'in buraya gelmesinin tek sebebi, kendi ülkesinde beyazlara yetecek yer kalmamış olması ve bizden topraklarımızı çalmak istemesi."

Twin, İnançsızlar arasındaki bu anlaşmazlıktan keyif alıyordu.

"Bunlar mı senin arkadaşların, kardeşim? Beyaz adamın ve onun Tanrı'sının yönetimine inananlar mı?" diye sordu alay ederek.

Bu, Twin-Twin'i çok rahatsız etti. Başta Mlanjeni'ye ve Nongqawuse ile "sığırlarınızı öldürün" mesajını ortaya atıp yayan diğer sahte peygamberlerin hiçbirine inanmayışı, onu beyaz adamın Tanrı'sı için kendi tanrılarını terk eden bu insanlarla tuhaf bir ittifak oluşturmaya zorlamıştı. Ned ve Mjuza gibileri, amaXhosa kahramanlarının soyundan gelseler de şimdi beyazların takipçisiydiler. Bununla birlikte, Nxito kendisi gibiydi. Onun Nongqawuse'ye inançsızlığı, amaXhosaların geleneklerine, törenlerine ve ritüellerine ve Ntsikana ve Nxele gibilerin terk ettiği Tanrı'ya inançsızlık değildi. Mdalidephu. Qamata. Mvelingqangi. Zamanın başlangıcından bu yana atalarının ibadet ettiği Tanrı. Elçileri atalar olan Tanrı.

Twin kardeşinin evinden ayrıldığında kederliydi. Kardeşi kurtarılabilecek noktadan çok uzaktaydı. Sömürgeci efendilerin uşakları olan, tehlikeli adamlarla işbirliği içindeydi.

Sonraki haftalarda, Mjuza'nın zaman zaman Mlanjeni'nin Savaşı'nda sömürge ordusunda subay olan John Dalton'la görüştüğünü öğrendi. Dalton, On Nehre İsim Veren Adam'ın memurları tarafından, sömürgecilere destek olmayan amaXhosa şeflerini hizaya sokması için sık sık görevlendiriliyordu. Dalton'un adı anıldığında, Twin'in aklına her zaman babasının bir kazanda kaynayan kesik başı gelirdi. Twin-Twin nasıl olur da Xikixa'yı başsız bırakanlara yalakalık eden Mjuza'yla yan yana durabilirdi? İkiz kardeşiyle yolları ayrılıyor muydu?

Pek çok ailede durum böyleydi. İnanan ve İnançsız olan kardeşler birbirleriyle dövüştüler. İnançsız eşler İnanan eşleriyle karşı karşıya geldiler. İnançsız babalar, İnanan oğullarını evden kovdular. İnançsız oğullar İnanan babalarını reddettiler. İnançsız babalar oğullarını öldürmeye kalkıştılar. Kardeşler birbirlerine nefretle baktılar. Pek çok amaXhosa, yeniden dirilişin gerçekleşmesi için sığırlarını öldürdü. Pek çoğu da İnanan akrabalarının tehditleri altında gönülsüzce yaptı bunu.

AmaXhosa halkı, İnananlara, kalpleri yumuşak ve merhametli olanlar anlamında amaThambalar dedi. Akıllı olanlar, kafaları çabuk alanlar. Cömert olanlar. İnançsızlara ise, zor olanlar anlamında amaGogotya denildi. İnatçı olanlar. Sığırlarını kendilerine saklamak isteyen, bu yüzden de tüm amaXhosa halkını yeniden dirilişin tatlı meyvelerinden mahrum bırakacak olan bencil ve açgözlü adamlar.

Twin, ne zaman maneviyatı alevlense, Qukezwa'yla birlikte mucizelerin olduğu yere giderdi. Orada bir şeyler yer, gece yarısına kadar dans ederlerdi. Sorgum birası içerlerdi. Ve sabahın erken saatlerinde, çalılıklarda ve denizde sığırlar görürlerdi. Hatta kimileri çok uzun zaman önce ölmüş akrabalarını ve eski arkadaşlarını görürlerdi. Twin bir sabah denizden yükselen kahramanları gördü. Kimileri ayakta, kimileri at üstünde, muhteşem fakat sessiz bir alay halinde geçiyorlardı. Ve sonra yine dalgaların arasında kayboldular.

Ertesi gün Twin ve Qukezwa evlerine gidip birkaç sığırlarını daha büyük bir şevkle kurban ettiler. Aynı zamanda gelecek olan yeni sığırların beklentisiyle ahırlarını genişletip yeni insanların, dirilecek olan akrabaların rahat etmeleri için kulübelerini onardılar.

İnananlar, tüm kwaXhosa'da her gün yüzlerce sığır öldürüyorlardı. Bir önceki gün kestikleri hayvanın etini yemelerine izin verilmiyordu. Her gün yeni bir hayvan kurban ediliyor ve önceki günden kalan etler atılıyordu. Kısa sürede çürüyen etlerin kokusu köyleri sardı. İnananlar, çok fazla et yemekten ötürü midelerini bozmuşlardı. Ve köyleri tekrar pis bir koku sardı.

Twin ve karısı, yeraltındaki ambarlarından darıyı çıkarıp nehre atmaya gittiler.

Bazı İnananlar, mısır ve sığırlarını, İnançsız amaMfengulara ve Kingwilliamstown ve East London'daki marketlere piyasa değerinin çok altına sattılar.

Tüm bu faaliyetler Twin-Twin'i rahatsız ediyordu. Şefin yerindeki bir *imbbizo*da İnananlar ve İnançsızlar arasındaki tartışma kızıştığı bir sırada, "Size söylüyorum İnananlar, Nongqawuse denen o aptal kızı getirin de onunla bir yatayım. Onun hakkından öyle bir geleceğim ki yalanlarını yaymayı bırakacak! Tüm bu yalanları söylemesinin, hayalleri, uydurma şeyleri görmesinin sebebi erkeksiz kalmış olmasıl" diye bağırdı.

Twin ve İnanan dostları için, kulaklarını tıkayıp inançlarına edilen bu küfürleri duymaktan kaçınmak için çok geçti.

***

Camagu, Xoliswa Ximiya'ya İnançsızların anma ritüelinden söz etti. Bu ağırbaşlı acı onu büyülemişti. Xoliswa, otuz yıl Amerika'da yaşamış ve bu kadar iyi bir eğitim almış birinin böyle bir saçmalıktan etkilenmesine şaşırmıştı.

"Bu gerçekten utanç verici" dedi. "Utanç verici geçmişimizi neden unutmak istemediklerini bilmiyorum."

"Ben çok güzel olduğunu düşünüyorum."

"Benim halkımı aşağılama."

"Gerçekten. Kederin hayatlarımızın özünde olduğunu bilmek için romantik bir şair olmak zorunda değilsin."

Xoliswa Ximiya başka şeylerden konuşmayı tercih edeceğini açıkça söyledi. Qolorha-by-Sea'yi terk etmek, bu geri kalmış topraklardan, miadı dolmuş bir kültürü korumak isteyen taşralılardan uzaklaşmak istediğini anlattı. Hükümet için önemli görevlerde çalışan arkadaşları vardı. O da devlet hizmetinde çalışmak istiyordu. Pek çok yere başvurmuş ama eline geçen yalnızca "maalesef"li yanıtlar olmuştu. Belki o da Camagu gibi güzelim Amerika'ya uçmalıydı.

Amerika'ya olan takıntısı haricinde, Camagu onu oldukça çekici buluyordu. Gözlerindeki keder, Camagu'ya, onu sımsıkı kavrayıp dünyanın zalimliklerinden koruma arzusu veriyordu. Ama arzularına yenilmeye cesaret ederse, Xoliswa Ximiya'nın kendisine haddini bildirmekte tereddüt etmeyeceğini de biliyordu.

Bir bardak portakal suyu ve ertesi gün için görüşme sözünden sonra vedalaştılar. Hava kararmadan deniz kıyısını biraz daha görmek istiyordu.

Nongqawuse Vadisi'nde yürürken, bir toz bulutu neredeyse ayaklarını yerden kesecek kadar yakından geçti. Hemen sonra toz bulutu geri döndü ve tam önünde durdu. Bu, eyersiz ve dizginsiz Gxagxa'ya binen Qukezwa'ydı. Qukezwa kıkırdadı.

"Merhaba yabancı" dedi, attan inip Gxagxa'yı otlaması için salarken. Kınından çıkardığı *pangayı** sallamaya başladı. Camagu korkuyla geri çekildi. Bu, Qukezwa'nın hoşuna gitti ve onu güldürdü.

---

* *Panga*: Afrika'da âlet veya silah olarak kullanılan geniş ve ağır bıçak.

"Korktun mu? Merak etme, kafanı kopartacak değilim, en azından şimdilik."

Etraftaki çalılıkları budamaya başladı.

"Sen kimsin?" diye sordu Camagu.

"Qukezwa Zim."

"Ha, sen şu dükkândaki kızsın. Bana şey diyen..."

"Ne diyen?"

"Hadi ama çalıştığın dükkânda karşılaştığımızı biliyorsun. Doğrusu bana teklif etmiştin, seni yaramaz kız!"

"Seni daha önce hiç görmedim."

"Tamam, öyle olsun. Ama ben tanıştığımızı biliyorum."

Qukezwa çalıları budamaya devam etti.

Belki bu kız NomaRussia'yı tanıyor olabilirdi. Camagu ona sormakta bir sakınca görmedi.

"Ben birini arıyorum."

"NomaRussia değil mi? Öyle duydum."

"Ama beni daha önce görmediğini söylemiştin."

"Bu NomaRussia... Onu gerçekten seviyorsun, değil mi? Johannesburg'dan buraya onca yolu onu bulmak için geldin! Onu gerçekten tanıyor musun? Sana kendinden söz etti mi? Onun kadınlığının tadına baktıktan sonra mı onu dünyanın sonuna kadar takip etmeye karar verdin?"

"Çirkinleşme!"

"Onu içki içilen bir yerde görüp sarhoş gözlerinle bir tanrıça mı sandın?"

"Onunla içkili bir yerde tanışmadım!"

"Ha, unutmuşum, senin için çalışıyordu ve pasaportun onda kaldı."

"Sana bunu kim anlattı?"

"Sen beni çocuk mu sanıyorsun? Sence bu köydeki herkes çocuk mu?"

"Elbette hayır!"

"NomaRussia hiçbir zaman senin için çalışmadı. O kimse için çalışmadı."

"Onu tanıyorsun o zaman, öyle mi? Lütfen bana onu nerede bulacağımı söyle."

"Hayır. Onu tanımıyorum. Hiçbir fikrim yok."

"Lütfen. NomaRussia'yı bulmam gerekiyor."

"Peki ya evli bir kadınsa? Hayatında birileri varsa?"

Bir *makoti*, yani yeni evli bir kadın gibi giyindiğini hatırladı. Johannesburg'dan buraya onca yolu gelirken bunu hiç düşünmemişti. Şimdi, köylülerin birilerinin karısını soruşturmasına hoşgörü göstermeyeceklerinden korkuyordu.

"Evli mi peki?" diye sordu, alacağı cevaptan korkarak.

"Ya dermansız bir hastalığı varsa?"

"Benimle oynama kız!"

"Ya ona yan bakanları hadım etmekte tereddüt etmeyen kötü bir devin geliniyse?"

"Onu tanıdığına eminim. Lütfen, yalvarırım..."

"Hayır, onu tanımıyorum. Onu tanımak istemiyorum. Bu yüzden bana NomaRussia'yı sorup durma!"

Çalılara daha bir hiddetle saldırmaya başladı.

"Senin bu yaptığına ne denir biliyor musun?" diye sordu Camagu gülümseyerek.

"Aptal bir bitkiyi budamak denir, ya ne olacak?"

"Vandalizm. Böyle güzel mor çiçekler açan bitkilere neden zarar veriyorsun?"

"Güzel mor çiçekler mi? Bana göre onlar mavi."

"Sana göre mavi oldukları için mi ölmeyi hak ediyorlar?"

"Güzel çiçekler ha? Sana güzel olabilir. Ama doğal bitkiler için güzel değil. Buna *inkberry* denir. Kei Nehri'nden gelir. Diğer bitkileri öldürür. Senin beğendiğin bu çiçekler bir süre sonra meyveye dönüşürler. Her meyve de atalarımın bitkilerini öldürecek bitkilerden birine dönüşür sonra. Hem bu bitki hayvanlar için de zehirlidir. Meyveleri değildir ama. Kuşlar bu meyveleri zarar görmeden yer ve sonra bu iğrenç bitkileri boklarıyla yayarlar."

Qukezwa Zim birden keskin bir ıslık çaldı ve Gxagxa koşarak geldi. Atına bindi ve *pangas*ını sallayarak uzaklaştı.

Camagu arkasından bağırdı: "Ders için teşekkürler!"

Ve kendi kendine söylendi: "Lanet olası orospu."

Gece olunca kendisi nehir oldu, NomaRussia da onun soğuk, berrak suyu. Nongqawuse Vadisi'ndeki *pangalı* kız rüyasına zorla girerek onu kirlettiğinde soğuk terler içinde uyandı. Kara üzümlerin suyunu nehre sıkıyor ve nehri mor bir balçığa dönüştürüyordu.

Yeniden uykuya dalamadı.

5

Ximiya'nın oğlu Bhonco, ihtiyarlardan yediği azardan sonra değişmişti. Orta Kuşaklar'ın acıları için yas tutuyordu şimdi. Yine de güzel şeyler için ağlıyordu hâlâ. Ama artık kederlenmemeye inanmıyordu. Kederlenmeye inanıyordu da diyemeyiz; fakat bir İnançsız olarak, inanmıyordu.

Olması gerektiği gibiydi.

Açık toplantıda kavga çıkarmaya hazırlanıyordu. Mademki Şef Xikixa bu ilerleme konusunda ağırlığını koyup makul bir pozisyon alamayacak kadar zayıftı, İnananlara Qolorha-by-Sea'de hâlâ erkeklerin bulunduğunu kendisi gösterecekti. Şef her konuşanın sözüyle yalpalayan, *imbbizo*nun sonundaysa hangi tarafı tutacağını bilemeyen türden bir adamdı.

Art niyetli yorumlar yapmaya meraklı olanların sık sık şefle ilgili konuştuğu duyulurdu. "Bu konuda veya başka herhangi önemli bir konuda onun mantıklı davranmasını nasıl bekliyorsun? Adını başsız atadan almış zaten."

Ama hangi tarafta olacağına karar vermek pek çok kişi için zordu. Onca eğitim almış olan Camagu bile karar veremiyordu. Son iki haftanın her gününü bu köyde, Xoliswa Ximiya'yla birlikte geçirmişti. Bazen okuldan sonra bir ya da iki saat, hafta sonlarındaysa neredeyse yarım gün. Bu durumda, bu *imbhizo*da İnançsızların tarafına daha yakın olması anlaşılabilir bir durumdu.

Xoliswa Ximiya boyun eğmez tavrıyla hemen yanında duruyordu. Keşke Giggles'taki arkadaşları, bu model gibi kadının, su götürmez zarafetiyle kendisine eşlik ettiğini görebilselerdi!

Bu köyde, onları anlamak için inanmanın ve inançsızlığın özünü idrak etmeye çalışmıştı. Yine de onları kavramaktan çok uzaktı. Bhonco'yla uzun uzadıya konuşmuştu. Fakat ne yazık ki Zim'le konuşma imkânı bulamamıştı. Camagu, bu insanların hiçbir konuda asla aynı tarafta bulunmamak üzere tavır aldıkları sonucuna ulaştı. İkisi de Şef Xikixa'nın heyetinin üyesi ve şefin danışmanı olmalarına karşın, daima kavga halindeydiler.

"İnançsızlar ilerlemenin tarafındadır" diye öne çıktı Bhonco, takipçilerinin onaylayan homurtuları arasında. Ciddi ve öfkeli bir tavırla yumruğunu havada sallıyordu. Camagu'nun bir zamanlar onun kırışık yüzünde gördüğü dost canlısı hava, ihtiyarların azarından sonra uçup gitmişti. "Medeniyetsizliğimizin bir simgesi olan bu çalılıktan kurtulmak istiyoruz. İlerlemecilerin gelip topluluğumuza para getirecek kumarhaneyi yapmalarını istiyoruz. Böylece hayatımız modernleşecek ve bizi kızıllığımızdan kurtaracak."

Xoliswa Ximiya babasının tavrıyla gurur duyuyordu. Keşke babası NoPetticoat'tan takımını ütülemesini istemiş olsaydı. Yine de buruşuk bir takım elbise, hiç olmamasından iyiydi. İhtiyarın kırık beyaz gömleği ve kıvrılmış kravatının üzerinde kaya tavşanı derisinden bir çanta asılı olsa da bunlar yine de boncuklardan ve geleneksel İsiXhosa kıyafetlerinden çok daha iyiydi.

Geleneksel süsleriyle muhteşem görünen Zim ayağa kalktı. Gülümsüyordu.

"Bu Ximiya'nın oğlu gelişmeden bahsediyor. Bir de atalarımızın zamanından beri burada olan çalıları yok etmek istiyor. Bu nasıl bir gelişme böyle?" diye sordu. Tavırları ve sözleri kendinden emindi.

"Çalı senin ne işine yarıyor?" diye bağırdı Bhonco. İnananların aptallığı karşısında sabrı tükenmişti. "Yeni gelişmeler buraya turistleri getirecek. Yeni gelişmeler hepimiz için iş sahası açacak. Yeni gelişmeler dünyanın her yerinden insanları buraya çekecek. Amerika'dan!"

Camagu, bu son vurgusunun kızından kaynaklandığını düşündü.

"Evet. Şu insanlar!" dedi Zim alay ederek. "Şu sözde turistler! Kertenkele ve kuşlarımızı çalmak için buraya geliyorlar."

"Kertenkeleleri kim ne yapsın?" diye sordu Bhonco aşağılayıcı bir tavırla. "Sen kertenkeleleri yiyor musun Zim? Neden kuşlardan ve kertenkelelerden şikâyet edip duruyorsun? Senin gibi yetişkin bir adam genç bir çoban gibi kuş yer mi? Bozkırda sürüleri güden bir çocuk gibi?"

"Sarısabır, sikas ve usundu palmiyelerimizi, ikhamanga yaban muzu ağaçlarımızı çalmaya geliyorlar" diye ısrar etti Zim.

Bhonco öfkeden çılgına döndü. Sözümona köyün ileri gelenlerinden bir adamın bütün gözeneklerinden böylesine aptallık sızdığını hiç duymamıştı. İlerleme ve medeniyet böyle bir çılgınlık yüzünden mi gecikecekti? Evet, Qolorha'nın *cycad*larını (palmiye ağaçlarını) ve sürüngenlerini kaçırmaya çalışırken yakalananlar olmuştu ki bu büyük bir ahmaklıktı. Hiç kimsenin malı olmayan yabani şeyleri alan bir adamı neden tutuklayasın? Üstelik bu kertenkeleler çirkin şeyler. Ve bu bitkilerin insanlara hiçbir faydası yok. Ne yiyecek ne de yakacak olarak bir işe yarıyorlar. Ayrıca ilerlemeler olduğunda ormandan gelecek oduna kimin ihtiyacı olacak ki?

"İnsanlar ısınmak için elektrik kullanacaklar" dedi Bhonco gururla. "Tıpkı benim kızımın okul bahçesindeki evinde yaptığı gibi, biliyorsunuz, kendisi okulun müdürü."

Okul yakın zamanda, Blue Flamingo Otel ve Vulindlela Alışveriş Dükkânı'yla birlikte, Butterworth'ten çekilen elektrikten yararlanan üçüncü yer olunca, Xoliswa Ximiya iki tane elektrik sobası almıştı.

Aslında yazlık evlerin çoğu da ya elektrik şebekesine bağlıydı ya da jeneratörle kendi elektriklerini üretiyorlardı.

Ama Xoliswa Ximiya, babasının, bu büyük başarısından söz etmesinden hoşlanmadı. Bu *imbbizo*ya en baştan gelmek istememesinin sebebi de buydu. Hasım aileler arasındaki tartışmalar esnasında işlerin kişiselleştiğini biliyordu. *Nkamnkam* gününde isminin bizzat babası tarafından dükkândaki kavgaya karıştırıldığını duymuştu. Camagu onu gelmesi için ikna etmişti; şimdi elektrik kullanmasıyla ilgili atışma utanmazca sürerken onlarca insanın bakışları onun üzerindeydi. Camagu ona güven verici bir gülümsemeyle baktı.

"Gelişme olduğu zaman" dedi Bhonco, "sokak lambaları bile olacak."

"Neden bu konuda kavga ediyoruz?" diye sordu Zim. "Hepimiz başsız atanın soyundan geliyoruz."

Zim bu numaraya güvenirdi. Ne zaman bir tartışmada köşeye sıkışsa, konuyu duygusal bir yere çekip ortak atalarına bağlardı. Sanki hayatı buna bağlıymış gibi, kötü bir iddiayı umutsuzca sürdürecekti.

Olması gerektiği gibiydi. Bir İnanan için İnançsızların söylediği herhangi bir şeyle uzlaşmak kutsal değerlere saygısızlık olurdu. Bir *muciea* gerçekleşip Bhonco ilerlemecilere karşı tavır alsa, Zim'in aniden fikir değiştirip ilerlemecilerin safına geçebileceğinden şüpheleniyordu Camagu.

"İşine gelince hepimiz başsız atanın soyundan geliyoruz" diyerek gülümsedi Bhonco. "Ama benim başıma, mesela yaşlı olmama rağmen devletin bana *nkamnkam* vermemesi gibi kötü bir şey gelince, aynı soydan olduğumuzu hemen unutuyorsun. Ya da ilerleme yolunda gitmek isteyenlere zarar vermek istediğin zaman. Çok kurnazsın Zim. Beni sırtımdan vurmak için fırsat kolluyorsun, tıpkı dedelerinin benim dedelerimi sırtından vurduğu gibi. Tıpkı senin dedelerinin Nongqawuse'nin söylediklerinin peşine takılıp milletimizi yok oluşa sürükledikleri gibi."

Zim, Bhonco'yla dalga geçmeye devam etti. Alay ederek gülüyordu. Takipçileri de ona katıldılar. Neye güldüklerini kimse bilmiyordu. Bhonco mosmor olmuştu.

"İlerlemeye inanan bu adam..."

Bhonco, Zim'in cümlesini bitirmesine fırsat vermeden bastonuyla onu işaret etti. "Ben ilerlemeye inanmıyorum" diye bağırdı üzgün bir ses tonuyla. "Ben bir İnançsız'ım. Biz İnançsızlar, hiçbirimiz inanmayız! Biz ilerlemenin tarafındayız!"

"Pekâlâ, ilerlemenin tarafındaymış" dedi Zim kibarca. "Yine de eski kulübesini modern altıgen olanlarla değiştirmedi. Bazılarımızın hanelerinde bir sürü altıgen kulübe var. Onunsa bir tane eski pembe kulübesi. Bu nasıl bir ilerleme böyle?"

Bir insanla sahip olduğu veya yoksun olduğu şeyler yüzünden alay etmek, bir fikir ayrılığı olduğunda lafı başka yere çekmek alçakça bir şeydi. Besbelli makul olmaktan hızla uzaklaşıyordu Zim. Eğer Şef Xikixa ve onun ilerleme komitesinin biraz olsun cesareti varsa, mutlaka Bhonco'nun yolundan gideceklerdi. İlerleme çalışmalarının başlaması gerektiğine ilişkin kesin bir yargıya varacaklardı.

"Şefler kendi başlarına karar veremezler" dedi ortaokulun tarih öğretmeni. Bhonco'yla birlikte evine doğru yürürken onu sakinleştirmeye çalışıyordu. "Demokrasi böyle bir şeydir. Önce vatandaşlar meseleleri tartışırlar. Karar verilmeden önce bir konsensüse varılması gerekir."

"Bunlar demokrasinin kötü tarafları!" dedi Bhonco.

"Ama dedelerimizin zamanında da böyleydi" dedi öğretmen. "Şefler hiçbir zaman tek taraflı kararlar almazlar. Bu yüzden, önce insanların görüşlerini öğrenmeleri için bir heyetleri vardır. Bu yüzden tüm erkeklerin mecburi olarak katıldığı *imbbizo*lar vardır. Orta Kuşaklar döneminde, beyaz adam bize yeni bir sistem empoze edip efendileri adına despotluk yapan aşağılık şefler yarattığında bunlar bozuldu."

"Git başımdan çocuk! Benimle yürüyebileceğini kim söyledi?" diye bağırdı Bhonco. "Sen kimsin ki bana atalarımız zamanında işlerin nasıl olduğunu öğretiyorsun?"

Münasebetsiz öğretmen geri çekildi. İlerde birlikte yürüyen Xoliswa Ximiya ve Camagu'yu gördü. Onlara yetişmek için aceleyle yürüdü. Müdirenin de onun varlığını rahatsız edici bulduğu çok belliydi. Ama Camagu onu buyur etti ve büyük tartışmada hangi tarafta olduğunu sordu.

"Bilmiyorum" dedi öğretmen.

"Bilmiyor musun?" diye sordu Xoliswa Ximiya nefretle. "İlerleme konusundan habersiz bir ortaokul tarih öğretmeni! Ailen seni okula ne için gönderdi?"

"Bunlar zor meseleler Bayan Ximiya" dedi öğretmen, özür diler gibi. "Bazen İnananların tavrını kendime daha yakın buluyorum. Doğayı, ormanları, nehirlerimizi korumak; bunlar önemli şeyler."

"Peki ya iş olanakları? Turistler?"

"Turistleri yine çekebiliriz. Farklı türden turistleri. Doğayla kaynaşmak isteyenleri. Egzotik buldukları bitkilerimizi takdir edenleri. Kuşlarımızın fotoğrafını çekmek isteyenleri."

"Yerli halkı ilkel halleriyle görmek isteyenleri, demek istiyorsun" dedi Xoliswa Ximiya küçümseyerek. "Bu türden turistler sayesinde yalnızca düzenbazlar iş sahibi olur; NoManage ve NoVangeli gibi."

Camagu, NoManage ve NoVangeli'nin, John Dalton'un kültür turizmi dediği işi yaparak hayatlarını kazanan iki güçlü kadın olduğunu öğrenmişti. Dalton, dört çeker kamyonetine bindirdiği beyazlara, Nongqawuse Vadisi'ndeki çeşitli patikaları, büyük lagünü, gemi enkazlarını, nehirleri ve geçitleri, antik harabe ve höyükleri gezdirdikten sonra, onların kulübelerini gösteriyordu. İşleri, gelenlere *amasikoyu*, yani amaXhosa halkının geleneklerini ve gündelik yaşamlarını göstermekti. Turistler geldiğinde, NoManage çoğu zaman geleneksel bir şifacı rolüne bürünür (ki turistler ona büyücü derdi), kendi uydurduğu sihirli bir gösteri sergilerdi. Bu gösterilerde NoVangeli ve turistler birtakım eşyaları saklar, NoManage de doğaüstü güçlerini kullanarak bunların nerelere saklanmış olduklarını bulurdu. Sonra turistler iki kadının yerleri inek gübresiyle cilalamalarını seyrederlerdi. Son olarak da turistler değirmende mısır ve sorgum öğütmeyi veya granit ya da tahta bir havanla mısır ezmeyi denerlerdi. Tüm bu saçmalıklar sırasında bu iki kadın Amahombaların geleneksel İsiXhosa kostümlerini giyerlerdi ki bu elbiselerle çalışmak hayli zordu. Aslında böyle kıyafetler, insanların şık ve güzel görünmek istedikleri özel zamanlarda giyilirdi, zahmetli bir işle uğraşıp terlerken değil. Ve turistler tüm bu maskaralık için iyi para öderlerdi.

Xoliswa Ximiya, halkının bu beyaz turistler için maskaralık yapmasından memnun değildi. İlkel hareketleri öven tavırlardan hoşnutsuzdu. İnsanları, sanki hayvanat bahçesindeki maymunlarmış gibi, John Dalton'un yanındaki yabancılar tarafından eğlenerek izleniyorlardı. Dalton'un onları iyi şans getirmesi için bozuk paralar attıkları Nongqawuse Göleti'ne götürmesini ise hiç affetmeyecekti. Nongqawuse'den nefret ediyordu. Adının anılması bile onu utanca boğuyordu. Halkının geçmişinin o kısmı, utanç verici ve rezil bir şeydi.

"Dalton gibi insanlarla ilgili tuhaf olan şey" diye geçirdi içinden Xoliswa Ximiya, "beyaz ataları, Nongqawuse zamanında, insanlar ölülerin dirileceği gün için denize doğru sürüklenirken amaGogotya, yani İnançsızlarla birlikte durmalarına rağmen, bugün kendisinin amaThamba, yani İnanalar'la birlikte ilerlemeye karşı savaşıyor olması."

Camagu izin istedi. Otel odasında birkaç mektup yazması gerekiyordu. Xoliswa'nın yanağına küçük bir öpücük kondurdu ve ertesi gün için görüşme sözü verdi. Blue Flamingo Otel'in yolunu tuttuğunda ardı sıra dolanan sözler de onu izledi. Bira partilerinde, Xoliswa Ximiya'yı evde kalmışlıktan kurtaracak birinin geldiği dedikodusu yapılıyordu. Ama kimileri de ondan kuşku duyuyordu. Bu yaşına kadar niye evlenmemişti? Daha akıllı olanlar onun evlenmeye zaman bulamadığını söylüyorlardı. Bunca yıldır okuldaydı. Kafasının eğitim görmekten bozulduğunu duymamışlar mıydı? O kadar çok şey öğrenmişti ki, dünyada mümkün olan en yüksek sınıfa erişmişti. Hatta Vathiswa, onun, hastalıkları tedavi etmeyen türden bir doktor olduğunu yaymıştı. Başka türden doktorlar da olduğuna ikna etmişti insanları. Bu unvanı, bütün bilgilerin sonunun geldiği menzile ulaşarak elde ediyorlardı.

Köy halkının, okul müdirelerinin yaşlı bir bakire olarak ölebileceğinden kaygılandığı kesindi. Erkeklerin eğitimli kadınlardan ürktüğü herkesçe malumdu. Ve eğitimli kadınlardan kasıt, evde ve çeşitli törenlerde geleneksel İsiXhosa eğitimini almış olanlar değil, Batılı bir eğitim almak için lise ve üniversitelere devam etmiş olanlardı. Erkekler, ayakları altında çiğneyebilecekleri kadınlarla daha rahat hissediyorlardı. Eğitimli erkekler bile eğitimsiz kadınları ter-

cih ediyorlardı. Belki de Johannesburg'dan gelen bu yabancı, başka türlü bir eğitimli erkek olabilirdi. O hissiz güzellik onun gözünü korkutmuyordu. Yoksa iki haftadır her gün neden onu görsündü ki? İnsanların gözleri vardı. Görebiliyorlardı. Kulakları vardı. Duyabiliyorlardı.

Camagu, sabah bir süre yatakta uzandı, geleceğini tasarladı. İlk bakışta tasarlayacak bir geleceği yoktu, en azından bu köyde. Bu oteli sonsuza kadar karşılamaya yetecek parası yoktu. NomaRussia'yı bulma görevi başarısız olmuştu. Zaten onu bulsa bile ne olacaktı ki? Aptalca bir maceraydı bu. Buradan ayrılmaya hazırlanması gerekiyordu. Johannesburg'a dönmeliydi. Ve havaalanına doğru yarım kalan yolculuğuna. Xoliswa Ximiya'nın Amerika'sına dönmeliydi. Bu düşünceyle büsbütün bunalıma sürüklendi.

Kapının çalınmasıyla düşünceleri bölündü. Temizlikçiye kapıyı açtı. Kadın yatağını toplarken duş almak için banyoya gitti. Birdenbire kadının ürpertici çığlığıyla banyodan dışarı koştu.

"Ne oluyor?" diye sordu.

Kadın cevap veremeden battaniyenin üzerinde yavaşça ilerleyen kahverengi yılanı gördü. Kadın yardım çığlıklarıyla odadan fırladı. Çok geçmeden bahçıvanlar, işçiler ve hatta benzin pompacısı bir adamdan oluşan bölük, kürek ve benzeri aletleri kuşanmış olarak odaya doluştular.

"Durun!" diye bağırdı Camagu. "Kimse yılana dokunmasın."

"Yılanı öldürmememizi söylüyor!" diye bağırdı pompacı.

"Neden? O da kertenkeleleri korumak isteyen şu İnananlar gibi deli miymiş?"

"Hayır" dedi Camagu. "Bu sıradan bir yılan değil. Bu Majola."

Adamlar durumu anlamaya başladılar.

"Sen amaMpondomise kabilesindensin o zaman?"

"Evet, amaMpondomiselerdenim. Bu yılan benim totemim."

Camagu çok heyecanlanmıştı. Kabilesinin totemi olan kahverengi yılan Majola, daha önce hiç ziyaret etmemişti onu. Yılanın yeni doğan her çocuğu ziyaret ettiğine, bazen kabilenin üyelerinden seçtiği birine iyi şans getirmek için uğradığına dair hikâyeler duymuştu. Bugün seçilen kişi oydu.

Adamlar anladılar. AmaGcaleka kabilesindendiler ve yılan totemleri yoktu. Bildikleri kadarıyla, yılanlar öldürülmesi gereken düşmanlardı. Fakat amaMpondomise kabilesinin Majola'sını biliyorlardı. Yetiştirilme tarzlarından ötürü, başkalarının âdetlerine saygı gösterdikleri zaman kendi âdetlerinin de saygı göreceğini biliyorlardı. Odadan giderken, Camagu'dan büyük bir saygıyla bahsediyorlardı. Bunca eğitim görmüş, beyazların ülkelerinde otuz yıl yaşamış birinin, halkının âdetlerine bu kadar saygı göstereceğini tahmin etmemişlerdi. Camagu gerçekten de onların saygısını hak eden bir adamdı.

Camagu büyük lagünün kıyısında şarkı söyleyerek yürüme keyfine devam edemezdi. Yılanı yatağının üzerinde bırakmıştı. Buna canı istediği bir zaman devam edebilirdi. Bir koşuya başlıyor ama nefesi kesildiğinde duruyordu. Yaşıyla da ilgisi vardı mutlaka. Saatlerce koşabildiği zamanlar olmuştu. Aslında bu çok da uzun zaman önce değildi.

"Merhaba yabancı!"

Camagu irkildi. Etrafına baktı ama kimseyi göremedi. Bir ıslık sesi duydu ve bir kadının suya batıp çıkan kafasını gördü. Yine o baş belası kızdı bu! Berrak suyu zehirli sularla kirleten, onu mor bir balçığa dönüştüren kız.

"Senin sinsice dolaşmadığın bir yer var mı?"

Kız sudan çıktı. Külot ve sutyeniyle havalı havalı yürüdü. Sanki birinci sınıf bir bikiniyi tanıtan bir büyük beden manken gibiydi. Kuruması için bir kayanın üzerine bırakılmış olan elbisesine ulaştı. Henüz ıslak olmasına rağmen giydi ve kumsaldaki Camagu'nun yanına gitti. Camagu kızın cazip kıvrımları ve ıslak elbisesinin olduğu gibi ortaya serdiği vücuduyla ilgilenmiyor gibi görünmek için büyük çaba sarf ediyordu.

"Sinsice dolaşmak mı? Bana kalırsa sinsice dolaşan sensin. Burası benim lagünüm. Burada yaşıyorum. Sen Johannesburg'da yaşıyorsun. Ve yerinde olsam, oraya geri döner ve zararsız insanların canını sıkmayı bırakırdım."

Bir müddet birbirlerine baktılar. Sonra kız gülmeye başladı. Camagu fermuarının açık kalmış olma ihtimalini düşünerek utangaçça kendini yokladı.

"Günümü berbat etmene izin verememem" dedi Camagu uzaklaşırken. "Bugün bir yılan tarafından ziyaret edildim. Benim şanslı günüm olacağını düşünüyorum."

"Bu kadar çabuk mu?" diye sordu kız.

Camagu durdu ve kıza baktı.

"Bu kadar çabuk mu?" diye tekrar etti. Camagu, kızın ne demek istediğini merak ediyordu.

"Sıska kız arkadaşını bu kadar çabuk böyle görmeye başlayacağını düşünmemiştim. Sana katılıyorum, Xoliswa Ximiya bir yılan."

"Ben kendi totem yılanımdan söz ediyorum aptal kız!"

Bıkkınlıkla yürüdü. Kız da onu takip etti. Camagu hızlandı. Kız tempoyu korudu. Bu kızdan kurtulamamak Camagu'nun canını sıkıyordu.

"Sahiden, o bir yılan. Güzelliğini görmüyor musun? Normal değil. Benim halkım, bu kadar güzel bir kadının bir yılan tarafından yalandığını söyler. Onu gayet iyi tanıyorum. Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nda öğretmenimdi. Güzel olmayanlara karşı hiç sabrı yoktur."

Camagu bu kez koşuyordu. Ama kız bir yandan Xoliswa Ximiya'nın güzelliği hakkında gevezelik ederken, bir yandan da onunla arasındaki mesafeyi koruyordu. "Sınıfta" diye devam etti sinir bozucu kız, "Bayan Ximiya derse başlarken, bir gazeteden kestiği, Hu Pao-yin adında Tayvanlı bir kadın hakkındaki hikâyeyi okurdu. Kadın kayınvalidesini öldürmüş ve annesini bıçaklamıştı. Bunu, yaşamayı hak edecek kadar güzel olmadıkları için yapmıştı. Hu Pao-yin, dünyadaki en güzel kadının kendisi olduğunu ve diğer kadınların varlığının gereksiz olduğunu ilan etmişti."

Xoliswa Ximiya'nın hisleri tam olarak böyleydi.

Her dersten önce sınıfında bu hikâyeyi okuyordu. Hikâyenin sonundaysa, nefesi kesilmiş bir şekilde yorumluyordu: "Çok romantik, değil mi?"

Camagu sonsuza kadar koşamazdı. Yorgunluktan tamamen nefessiz kalmış bir halde bir kayaya oturdu. Qukezwa önünde durdu, ellerini beline koydu ve "Gazete kâğıdı eskiyip sararıncaya kadar Hu Pao-yin'in hikâyesini tekrar tekrar okudu" dedi. "Tayvanlı kadının yaptığını yapacak kadar cesareti olmasını dilerdi. Zamanla buna kat-

lanamaz hale geldik. Gazete parçasını çaldık ve parçaladık. O günden sonra asla eskisi gibi olmadı."

"Asla eskisi gibi olmadı mı?"

"Senin şimdi gördüğün hali, donmuş bir heykel."

"Sen tam bir baş belasısın, biliyor musun? Eski öğretmenine bile iftira atıyorsun. Ne biçim bir çocuksun sen?"

"Çocuk mu? Beni böyle mi görüyorsun? Bir çocuk? On dokuz yaşındayım ben, biliyor musun? İki ay sonra yirmi olacağım. Yaşıtlarımın çoğu evlendi, çocukları bile var."

"Bana göre çocuksun."

"Çünkü sen yaşlı bir adamsın. Yaşlı. Yorgun ve *klaar**. Yaşlı bir kemik torbası. Viagra'nın bile kurtaramayacağı bir yumuşak. NomaRussia gibi küçük çocukları takip ederek ne yapmaya çalışıyorsun bilmiyorum!"

Bu, Camagu'ya ağır geldi.

Bu kızın sivri diliyle baş edemeyeceğine karar verdi. "Onun tarafına geçmeliyim" dedi kendi kendine. Kız ölümcül bir düşman olabilirdi. "Onun tarafına geç. Belki seni NomaRussia'ya bile götürebilir. Belli ki onu tanıyor."

"Dinle, burada durup karşılıklı hakaret etmek istemiyorum" dedi. "Ben sana ne yaptım ki? Senin düşmanın olmak istemiyorum. Arkadaş olmaya ne dersin?"

"Bana iyi davranma rolü oynama. Sana yardım edemem. Senin aradığını NomaRussia'yı tanımıyorum."

Cadı!

"Sana ortaokulu bitirdiğimi söylemiş miydim? Senin sıska kız arkadaşın gibi Fort Hare'i bitirmiş bir '*affedersiniz*' olmayabilirim. Ama en azından okuyup yazabiliyorum."

"Pekâlâ, tebrik ederim!" Tükürür gibi söyledi bunu Camagu. Sesindeki alaycılığı ıskalamasını istemiyordu.

Ama kız artık onunla ilgilenmiyordu. Kumsalda yürüyüp bir yandan da feryatlarla şarkı söyleyen beş kadına alkış tutuyordu. Her birinde bir bohça dolusu midye ve birer *ulugxa* vardı. Dalgaların üzerlerini açtığı kayalardan *imbhaza* ve *imbhatyisa* (yani midye ve

* (Afr.) Bitik. (ç.n.)

istiridye) toplamak için kullandıkları metal alete ulugxa deniyordu. Kadınlardan bazılarının ayağında lastik çizme vardı. Diğerlerininse ayakları çıplaktı. NonGiant ve MamCirha'nın ellerinde birer plastik torba dolusu da istiridye vardı. Qukezwa'yla konuşmak için durdular.

"Hey! Zim'in çocuğu! Bugün işe gitmedin mi?" diye sordu NoGiant.

"Zim'in çocuğunun talihi var! Dalton, ne isterse yapmasına izin veriyor" diye ekledi MamCirha.

"Hey Qukezwa! Arkadaşına neden sormuyorsun, bizim mahsullerden almaz mı?"

"Burada ona epey yetecek kadar *imbhaza* var!"

"*İmbhatyisa* da var. Erkekler *imbhatyisa* sever!"

Kadınlar bilmiş bilmiş kıkırdadılar.

Camagu merak etmişti. Midye bohçalarını inceledi. Deniz ürünleriyle arası pek iyi sayılmazdı. AmaXhosaların denizden çıkan bu sümüksü yaratıkları yediğinden de habersizdi. Qukeza, en iyi ürünlerini Blue Flamingo Otel'e veya turistlere sattıklarını açıkladı. Erkek turistler istiridyeleri satın alıp hemen oracıkta çiğ olarak yemeyi seviyorlardı. Bunlar satılmayan ve kadınların evlerine götürdükleri *imbhaza* ve *imbhatyisa*lardı. Soğanla birlikte kızartıp mısır lapası veya iri taneli mısır unuyla birlikte çeşni olarak tüketiyorlardı. Çok lezzetli ve faydalı bir gıda olmasına rağmen, çocukların istiridye yemelerine izin verilmiyordu çünkü afrodizyak etkisi vardı. Onu yiyen erkekler yerlerinde duramıyorlardı. Bu yüzden *imbhatyisa* diyorlardı buna, insanı azdırdığı için.

NoGiant ve MamCirha, istiridyelerini denerse, ilgisinin yalnızca müdireye değil Qukezwa'ya da yöneleceğini söyleyerek Camagu'yu ikna etmeye çalışıyorlardı. Kadınlardan biri kıkırdadı ve diğerlerine fısıldadı: "Erkeğe toplayabileceği bütün güç gerekli."

Kadınlar kahkahayı patlattılar. Camagu da bu şakadan hoşlanmıştı ama yine de bir parça utandı. Onlarla birlikte güldü.

"Sahiden. Hem istiridyeleri çiğ yemek zorunda değilsin. Kızarttığın zaman çok güzel bir ettir bu! Bir kere denesen bir daha bırakamazsın" dedi NoGiant.

Ama Camagu otelde kaldığını ve bütün yemeklerin orada hazırlandığını söyledi. Ürünleri satın alırsa pişirebileceği bir yer yoktu. Kadınlar ona "hoşça kal" dedikten sonra, köye doğru gürültülü ve şarkılı yürüyüşlerine devam ettiler.

"Sıska kız arkadaşından senin için pişirmesini isteyebilirdin" dedi Qukezwa.

"Yine benimle uğraşmaya başlama" dedi Camagu yalvarırcasına.

"Yemek pişirebildiğinden şüpheliyim gerçi. Leşi boydan boya yarmış akbabanın pençeleri gibi uzun kırmızı tırnaklarıyla..."

"Zim'in kızı olduğunu bilmiyordum. Babanla tanışmak isterim" dedi Camagu. Konuyu değiştirmeye çalışıyordu.

"Ne için?"

"İlerlemeye neden karşı olduğunu bilmek isterim."

Qukezwa uzun bir süre güldü. Sonra da "Sıska kız arkadaşın seni yalanlarla besliyor. Onun pişirmeyi bildiği tek şey de budur zaten" dedi.

"Ben de *imbbizo*daydım. Köye para ve iş olanakları getirecek kumarhane kompleksinin yapılmasına karşı çıktığında ben de oradaydım."

"O kumarhane kompleksi buraya yapılırsa, bu lagünde yüzmek için para vermem gerekeceğinin farkında mısın?"

"Denizde yüzmek için neden para veresin?"

"Vathiswa, beyazların ülkesinde, dünyadaki bütün bilgiyi bitirdiğin için seni doktor yaptıklarını söylüyor. Ama çok ahmaksın. Beyaz adamın eğitimi seni aptallaştırmış. Bu denizin tamamı turistlere, onların teknelerine ve su sporlarına ait olacak. Bu kadınlar artık denizden yiyeceklerini toplayıp Blue Flamingo'da satamayacaklar. Su sporları denizi ele geçirecek!"

"Bunun telafisi olacaktır. Köylüler kumarhanede iş bulacaklar."

"Ne işi? Köylüler kumarhanede çalışmakla ilgili ne bilebilir? Böyle bir işi yapmak için ne eğitimleri var? İnançsız bir aptalın, 'Erkekler bahçelerde iş bulurlar' dediğini duydum. Kaç tanesi bulabilir? Hem onlar o tür bahçelere bakmakla ilgili ne bilirler? Kadınlar makinelerle temizlik yapmakla ilgili ne bilebilir? Hadi üç, bilemedin dört kadın onları kullanmayı öğrenmiş olsun. Üç ya da dört kadın iş sahibi

olur. Kumarhanenin sahipleri, diğer tüm çalışanları, bu işte tecrübeli olanları yanlarında getirirler."

Camagu, kızın coşkusu ve muhakemesi karşısında şaşkına döndü. Kumarhane, İnançsızların düşündüğü gibi bir lütuf olmayabilirdi. İnşaat sırasında bile köyden yalnızca birkaç kişinin iş bulabileceğini düşündü. İnşaat firmaları, gereken tecrübeye sahip işçileri yanlarında getireceklerdi. Elbette az da olsa iş imkânı, hiç olmamasından iyiydi. Ama bunlar denizden ve onun cömert nimetlerinden, ormanlardan, kuşlardan, maymunlardan vazgeçme pahasına olacaksa, o zaman birkaç kişinin bulacağı iş buna değmezdi. Qukezwa'nın söyledikleri çok mantıklıydı. Vulindlela Alışveriş Dükkânı'nda temizlikçi olarak çalışan, ortaokul mezunu bu sersem kıza, istemeyerek de olsa hayranlık duymaya başlıyordu Camagu.

Qukezwa uzaklaştı.

Camagu hiç soru sormadan peşinden gitti. Kız kendisini neden takip ettiğini sormak için arkasına bile bakmadı. Kumda bata çıka yürüdüler. Yazlık evleri ve köyün denize bakan tarafını geçtiler. Evlerin üstünü örtmek için kullanılan uzun otların arasından sessizce yürüdüler. Sonra değişik renklerde yosunlarla kaplanmış kayalara geldiler. Kayaları birer soyut sanat eserine dönüştüren yeşiller, kahverengiler ve kırmızılar Camagu'yu büyülemişti. Aşağıda çıkıntılı bir örtüyle kaplı ince dallardan yapılmış bir kulübe görüyorlardı. Aylak bir kuşun yuvasına benziyordu. Dışarıda, çıplak yeni *abakhwetha*lar güneşin altında oturmuş, yeni sünnet edilmiş penisleriyle ilgileniyorlardı. Vücutlarını kaplayan beyaz toprak boyası, hayalet gibi gösteriyordu onları. İçlerinden biri Camagu'ya seslendi, tütün istiyordu. Ama Camagu insafsız kızın peşinden yürümeye devam etti.

Yarım saat kadar sonra, Intlambo-ka-Nongqawuse'ye, Nongqawuse Vadisi'ne ulaştılar. Kırmızı çan çiçeklerinin, orkidelerin, sikas ve usundu palmiyelerinin arasında koşuşturan keklik ve beçtavukları karşıladı onları.

Nongqawuse Göleti'ne ulaştıklarında, Qukezwa ilk defa konuştu ve Camagu'dan gölete biraz bozuk para atmasını istedi. Camagu cebinde birkaç tane iki sentlik buldu ve gölete fırlattı.

"Bu şekilde olmaz" dedi kız sakince. "Kutsal gölete kahverengi para atamazsın. Gümüş para atman gerekir, böylece yolun iyi şansla parıldar. Sıska kız arkadaşın, sana, Qolorha'ya ilk kez geldiğinde, buradandenize para atman gerektiğini söylemiş olmalıydı. Nongqawuse'nin sözünü ettiği ataların olduğu yere."

"O benim kız arkadaşım değil. Ve sıska da değil!"

"Ve atalara da inanmıyor! Tıpkı kafası beyaz adamın eğitimiyle bulanmış hepiniz gibi."

"Ben atalara inanıyorum, lanet olsun! Benim atalara inanmadığımı nereden çıkarıyorsun?" diye bağırdı Camagu. Beş randlık iki parlak metal parayı gölete fırlattı.

Çalıların arasından beyaz bir yabaninciri yükseliyordu. Camagu incirleri yiyen kuşların maskaralıklarına dalıp gitmişti. Qukezwa onu Gxarha Nehri'nin Hint Okyanusu'na döküldüğü kıyıdaki açıklığa sürükledi. Bir Mısır kazı sürüsü nehirden havalandı. Camagu, çok uzakta, denizin gökyüzüyle birleştiği ufukta kaybolana dek, kahverengi, beyaz ve siyah desenlerini gözüyle takip etti.

"Bu kuşlar eskiden yalnızca yazın gelirdi" dedi Qukezwa. "Ama şimdi bütün yıl kalıyorlar."

"Kuşlar ve bitkiler hakkında çok şey biliyorsun."

"Onlarla birlikte yaşıyorum."

Denizin üzerinden sis yükseldi.

Şimdi geniş yapraklı cennet çiçeklerinin arasında yürüyorlardı.

"Bunlar muz ağaçlarına benziyor. Doğu Cape'te muz yetiştiğini bilmiyorum."

"Bunlar gerçek muz ağacı değil. Buna *ikhamanga* denir. Beyazlar yaban muzu derler. Ama yalnızca muz çiçeğine benzer, meyvesine değil. Kuşlar nektarını ve tohumlarını severler."

Sis kesifleşiyordu.

Qukezwa'nın gözlerinde soğuk bir bakış vardı.

"Bir yığın insan burada durduk" dedi. Sesinde büsbütün bir nostalji havası vardı. "Suda görüntüler belirdi. Nongqawuse de buradaydı.Nehrin karşı tarafında, vadi *ikhamanga*larla DOLUYDU. ÖNCEDEN sazlıklar da vardı. Artık yoklar. YALNIZCA İKBAMANGALAR KALDI.VE BİRKAÇ sarısabır. Eskiden sarısabırlar her tarafı KAPLARLARDI.BİZİM GELDİĞİMİZ

lagünden buraya kadar, bu sırtın tamamı sık sık sisle kaplanır. Nongqawuse zamanında da böyleydi. Burada durduk ve mucizeleri gördük. Tüm bu yamaçlar, mucizeleri görmeye gelen insanlarla doluydu. Pek çok şey değişti. Sazlıklar gitti. Geriye yalnızca, Nongqawuse ve Nombanda'nın, Yabancılar'ı ilk kez gördüğü yerdeki çalılar kaldı. O çalı. Ityholo-lika-Nongqawuse."

Camagu bir çılgınlık nöbetine tutulmuştu. Bu kızı sıkıca kavrayıp her tarafından öpme arzusuna karşı amansız bir mücadele veriyordu. Daha önce yaşadığı, Xoliswa Ximiya'yı sarmak ve korumak arzusundan farklıydı bu. Bu kadının korunmaya ihtiyacı yoktu. Camagu'nun vardı. Sanki az önce bir tepeye tırmanmış gibi güçlükle nefes alıyordu. Avuç içleri terliyordu. Bedeninin her parçası ona yabancılaşıyordu. Bulundukları yerin romantik havası ve bu kızın peygamberlere olan tutkusu Camagu'yu neredeyse hipnotize etmişti. Bunun geçici bir delilik olduğuna ikna etti kendini.

Fakat kalbi hiç olmadığı kadar hızlı atmaya devam ediyordu.

Bu baştan çıkarıcı kadından kaçmalıydı. Ateşli kıvrımlarından uzağa. Henüz iki adım atmışken bir taş yığınına çarptı ve düştü. Kız, kalkması için yardım etti. Dokunuşu bu deliliği şiddetlendirmişti. Muhteşem sıcaklığı bütün bedenini tüketiyordu. Cehennem ateşi gibi.

Kız, yığına bir taş ekledi.

"Bu bir mezar" diye açıkladı. "AmaXhosalar buna *isivivane* der. Khoikhoi tarafında yaşayan insanlar, bunların, peygamberleri Tsiqwa'nın oğlu Heitsi Eibib'in mezarı olduğunu söylerler. Bir sürü yol ayrımında vardır bunlardan. Güvenli bir yolculuk için ataların korumasını istersen, yığına bir tane taş eklersin. Haydi, bir taş ekle. Amerika'ya güvenle seyahat etmeni sağlar."

Camagu mezara yavaşça bir taş ekledi.

***

Qukezwa yığına bir taş ekledi ve Heitsi Eibib'i öven bir şarkı söyledi. Twin de birkaç tane dal kokulu *buchu* bitkisi koydu. Annesinin sırtındaki bir battaniyeye sarılı olan Heitsi'ye de bir dal verdi.

Qukezwa çocuğun dalı yığına koyabilmesi için eğildi. Ve yollarına devam ettiler. Gittikleri yer yol ayrımına yakın olmasına rağmen, Heitsi Eibib'in mezarlarından, ritüeli yapmadan geçmemeyi alışkanlık edinmişlerdi.

Kalabalık şimdiden Mhlakaza'nın evinde toplanmıştı. Daha fazla mucize görmek istiyorlardı. Ruhlar âlemindeki atalarının varlığını görmek için ısrar ediyorlardı. Ama Nongqawuse, onlara, denizden gelen insanların görünmez olacağını anlattı. Himayesindeki hacılar, yeni insanlarla tanışabilmeleri için birer sığır başı getirmek için evlerinde gönderilmişlerdi.

Twin ve Qukezwa, bütün hayvanlarını öldürdükleri ve artık bakacak sığırları kalmadığı için, neredeyse bütün zamanlarını Mhlakaza'nın evinde geçiriyorlardı. Ngcizele'deki evlerine yalnızca haftada bir kez, kulübelerinin zeminini ve bahçesini süpürmek için gidiyorlardı. Böylece ölümden dirilenler, başsız ata Xikixa ve ondan önceki atalar geldiklerinde temiz bir evde karşılanacaklardı.

Twin ve Qukezwa, peygamberlerin yanında yöresinde olup gün boyunca kaynayan büyük kazanlardaki et ve mısırla beslenenlerden olmuşlardı. Günlük ziyafetler, soludukları havaya sinen kardeşlik ruhu, şarkılar, danslar ve gelecek umutları, herkese dış dünyanın dertlerini ve İnançsızlara eziyet eden ciğer hastalığını unutturuyordu. Pek çoğu, Twin ve Qukezwa gibi her gün Gxarha Nehri'nin kıyılarında toplanıyordu. Kaygılanacak hayvanları kalmamıştı artık. Ciğer hastalığı geçmişte kalmış bir kâbustan ibaretti.

Bazen dalgaların üzerinde yeni insanlar geliyordu. Her zamanki gibi yalnızca Nongqawuse ve Mhlakaza onları görebiliyordu. Veya yalnızca, peygamberlerin, yeni insanların gölgelerini görmelerine izin verdikleri kişiler. Ya da en fazla, denizle gökyüzünün buluştuğu yerde siluetler görünüyordu.

Çoğu zaman peygamberler bile yeni insanları gözleriyle göremiyorlardı. Çünkü onlar kendilerini *imilozi* biçiminde, yani ruhların dili olan ıslıklarla gösteriyorlardı. Nongqawuse ve Nombanda, yeni insanlarla ıslıkla konuşuyorlardı. Sonra, insanlara verdikleri mesajlar tercüme ediliyordu.

Yeni insanların yalnızca Nongqawuse, Nombanda ve Mhlakaza'yla konuşuyor olması, peygamberlerin saygınlığını arttırdı. Bu durum üzerine, inanmaya niyeti olmayan pek çok kişi de döndü.

"Yeni insanlar diyor ki, aranızda sığırlarını öldürmeyi reddedenler olduğu müddetçe, ölüler dirilmeyecek" diye duyurdu Nongqawuse. "Hastalığı olmayan yeni sığırlar gelmeyecek. AmaGogotya (İnançsızlar) inanmamaya devam ettiği sürece, kehanetler gerçekleşmeyecek."

Bu, insanlar arasında büyük bir öfkeye sebep oldu. AmaXhosa halkını çok güzel bir hayat bekliyordu. Ama hainler vardı, amaGogotya, herkes için her şeyi berbat etmek isteyenler. Onlar bu milletin düşmanlarıydılar. Bir şeyler yapılmalıydı. Nongqawuse, Qukezwa ile bir grup ziyaretçiyi, yeni sığırların, karıncayiyen yuvalarından ve Yabancılar'ın ilk göründüğü çalılardan duyulan alçak seslerini dinlemek için vadiye götürdüğü sırada, Twin, erkekleri Mhlakaza'nın kulübesinin arka tarafında topladılar. Gündemdeki tek konu, İnançsızlara karşı yapılması gereken hareketin ne olacağıydı.

"Seçeneğimiz var mı? AmaGogotya'yı öldürün! Ekinlerini yok edin! Sığırlarını öldürün! Evlerini yakın!" diye bağırdı adamlar.

Twin'in kalbi Twin-Twin için sızlıyordu. Birbirlerine hakaret ettikleri, üç hafta önceki o günden beri kardeşini görmemişti. Twin-Twin, kardeşini, sığırlarını öldürme ahmaklığına son vermesi ve azmış bir kızın hayallerine inanmaktan vazgeçmesi için bir kez daha ikna etmek için Ngcizele'ye kadar gitmişti. Twin'in tüm sığırlarını çoktan kesmiş olduğunu görünce de şaşırıp kalmıştı. Evinde sinekler vızıldıyor, çürümüş etin leş kokusu bir kilometre öteden insanın üstüne saldırıyordu.

"Bunu yapan karın!" diye feryat etmişti Twin-Twin. "Sana bu aptallığı yaptıran o rezil yabancı!"

"O yabancı değil. Bu toprakların asıl sahibi o" demişti Twin gururla.

"O bir umXhosa kadını değil. Bir fahişe!"

"Karıma bir daha o sözü söylersen seni doğduğuna pişman ederim!"

"Herkes onun İngiliz askerlerine bacaklarını açtığını biliyor."

"Senin özgürlüğün için. Sen, nankör küçük adam. Şimdi git ve bir daha asla şeytani varlığınla evimi karartma. Seni bir daha asla görmek istemiyorum."

Twin'in, kardeşini son görüşüydü bu. Onunla ilgili pek çok hikâye duymuştu. En az John Dalton kadar az katil olan Mjuza ve Ned'le arkadaşlık edip etrafta dolaştığı söyleniyordu. Peygamberleri itham ettikleri, insanları Yabancılar'ın talimatlarına meydan okumaya zorladıkları söyleniyordu.

"Twin'e güvenebilir miyiz?" diye sordu bir adam. "İkiz kardeşi en sadık İnançsızlardan biri. Planlarımızı ona anlatmaz mı?"

Twin bu küstahlığa çok sinirlendi. Ayağa kalktı ve tehditkâr bir tavırla doğruca adamı işaret etti.

"Sen kim oluyorsun, ayıptır sorması? İnananlara daha dün katıldın. Karım ve ben, mütevazı peygamberlerimiz vasıtasıyla yeni insanlarla konuşmak için uzun zamandır Gxarha Nehri kıyısına geliyoruz. Yeni insanları kendi gözlerimle görme fırsatım bile oldu. Sen kalkıp benim hakkımda şüphelerini dile getirmeye cüret ediyorsun. Şimdi dinle de seni dinleyecek kadar aptal olanlara güvence vereyim. Ben de en az buradaki herkes kadar İnançsızlara öfkeliyim. Aslında ben daha da öfkeliyim! İkiz kardeşim yalnızca pasif bir İnançsız değil. John Dalton'la etrafta dolaşıp kırsaldaki İnanalar'a zarar veriyor. Peki, John Dalton'ın kim olduğunu biliyor musunuz? Benim babamın kafasını kesen adam. O ve yoldaşları, babamın kafasını bir kazanda kaynattılar. Burada, Gxarha Nehri'nin kutsal sularının denize döküldüğü bu noktada, o başsız atanın dönüşünü bekliyorum. Sen, aptal herif, hâlâ benden şüphe ediyor musun?"

Twin'in etrafındaki erkekler uzun uzun özür dilediler ve patavatsızlığından ötürü arkadaşlarını azarladılar. İnançsızların bencilliği yüzünden diriliş olmazsa, Twin'in gerçekten kaybedecek çok şeyi olduğunu söylediler. Adam Twin'in elini sıktı. Onu kırmak istemediğini söyledi. Ve Twin'in, İnançsızların sığır ve ekinlerini imha edecek gizli grubun lideri olmasını önerdi. Ve Twin oy birliğiyle lider oldu.

Öz kardeşine karşı bir yağmaya önderlik ederek, bu işte ciddi olduğunu herkese göstermeye kararlıydı. Ve bu işi, normalde her şe-

yini paylaştığı Qukezwa'dan sakladı. Ama insanlar konuşuyorlardı. Çok geçmeden Qukezwa planı öğrendi ve Twin'in karşısına dikildi.

"Bu korkunç bir şey Heitsi'nin babasıl Atalar bundan hoşlanmayacak" diye uyardı onu.

"Nasıl hoşlanmazlar? Bunu onlar için yapıyorum. Geri gelip bize katılabilsinler diye. Yaşayan bütün sığırları öldürmezsek dirilemeyecekler. Beyazlar denize dökülmeyecekler, bize hükmetmeye devam edecekler."

"Ama o senin kardeşin, aynı rahimden, aynı andan."

"Sen ne zaman onu savunur oldun? Senden nasıl nefret ettiğini biliyorsun."

"Bunu yalnızca o adamları etkilemek için yapıyorsun. Başta senden şüphe ettiklerini duydum. Bunu ölüler için yapmıyorsun. Yaşayanlar için yapıyorsun."

Twin ilk defa karısının isteğine karşı çıkmaya karar verdi. Ulusunun hayatı söz konusuydu. Bu konuda anlaşmazlığa düşen ilk aile kendi ailesi değildi. Her yerde bu oluyordu. Yalnızca kardeşler arasında değil, karı-koca arasında bile olabiliyordu. Bu toprakları asıl ekip biçenler amaXhosa kadınlarıydı. Kocaları İnançsızlara katıldıklarında bile, pek çoğu tarlalara gitmeyi reddettiler. Kadınlar peygamberlerin en güçlü destekçileri haline geldiler. Pek çoğu kocalarını terk edip aileleriyle yaşamaya gittiler. Sığır kesme hareketinin liderleri kadınlar oldu. Twin bu yüzden şaşkındı. Ona cennette hikâyelerini anlatanla doğrudan konuşmayı öğreten Qukezwa, görünüşe göre bu korkunç zamanda ayak sürüyordu.

Twin-Twin yanlışından dönmüyordu. John Dalton gibi kelle kesicilerle utanmazca arkadaşlık ederek kendini batağa sürüklediği herkesçe malumdu. İnançsızlığı bir sağduyu meselesi olarak başlamıştı. Başlangıçta, İnançsızlıkları beyaz adamın Tanrı'sına inanmalarına dayanan, kendilerine amaGqobhoka veya Hıristiyanlar diyenlerle bir alakası yoktu. Atalarının Tanrı'sına iman etmeye devam ediyordu. Ama sonradan, beyaz adamın yönetimiyle yeni imkânlardan fayda sağlayan Mjuza ve Ned gibi adamlarla daha sık görülmeye başladı. Twin gibi amaThamba veya İnananlarsa, işgalcilerin boyunduruğun-

dan tek kurtuluşları kehanetlerin yerine getirilmesi olan sıradan insanlardı.

AmaGogotyalar ikiye ayrılıyordu: Kehanetlerin doğru çıkması ve İnançsızların da beyazlarla birlikte denize dökülmesi ihtimaline karşı evlerini denizden uzak iç kesimlere yapanlar birinci gruptu. Diğer grup evlerini hemen deniz kıyısına yapan cüretkârlardı. Bunlar kehanetlerin doğruluğuna açıkça meydan okuyorlardı. Twin-Twin'in inançsızlığa olan şevki öylesine artıyordu ki, denize yakın olmak için evini KwaFeni'den Ngcizele'ye taşıyacağı dedikodusu dolaşıyordu. Twin bunun doğru olup olmadığını öğrenemezdi. Çünkü bu söylenti yayıldığında, artık kardeşiyle konuşmuyordu. Ama dedikodular, kendisine komşu olmadan önce kardeşinin evini yakıp kül etme arzusunu güçlendirdi.

İnançsızların tarafında Sigidi ve Nxito gibi güçlü şefler vardı. Sığır kesme hareketinin kökünü kazımak için hükümetle yakın işbirliği içindeydiler. Bu, tüm amaXhosaların kralı Sarhili'nin, peygamberlere itaat edilmesini emretmesine rağmen böyleydi.

John Dalton en iyi zamanlarını yaşıyordu. Hükümet görevlileri arasında en heveslisi oydu. On Nehre İsim Veren Adam'ın görevlendirdiği bir adli memurun altında çalışıyordu. Ve mahkemedeki diğer kişilerin hepsi amaXhosaların önemli şefleriydi. Kırsal kesimde İnananlardan olduğu düşünülen kişileri sürgün ediyordu. Bu sürgünler genellikle el altından yapılıyordu. Bu durum, Twin ve takipçilerinin, İnançsızlara ve onların sömürgeci efendilerine karşı bir gerilla savaşı yürütme kararını kesinleştirdi.

Twin bir gece yarısı, adamlarını İnançsızların tarlalarını imha etmeye gönderdi. Kendi kardeşinin tarlasından başladı. Twin-Twin'in ahırının kapılarını açtı ve sığırları, ekinleri ezmeleri için tarlaya yönlendirdi. Twin-Twin'in ailesi ertesi sabah uyandığında, korkunç bir öfkeyle doldu. İnançsızlar, Twin-Twin'in, Mhlakaza'nın evine gidip hainlere çamurdan yapılmadığını gösterme arzusunun önünü güçlükle alıyorlardı. Tam bu sırada, Twin-Twin'in bir zamanlar peygamber Mlanjeni tarafından cadı olarak damgalanan ilk karısının İnananlara katılmak için kaçtığı ve Gxarha Nehri kıyısına gittiği haberi geldi.

Twin-Twin yıkılmıştı.

İnananların eli, İngiliz hâkimiyeti altındaki amaXhosa topraklarında ortaya çıkan beş peygamberle biraz daha güçlenmişti. Hepsi de denizden yükselip insanlara özgürlüğü getirecek ataların elçileri olduklarını iddia ediyorlardı. Mesajları, Gxarha Nehri'nin büyük peygamberleri Nongqawuse ve Nombanda'yla aynıydı. İnsanlar sığırlarını öldürmeli ve toprağı işlemekten kaçınmalıydılar. Peygamberlerden biri olan, meclis üyesi Bhulu'nun karısı, Ntaba kaNdoda Dağı'nın zirvesinde, giyim ihtiyacı için sınırsız sayıda vahşi hayvan derisinin ve muhteşem ziynet eşyalarının olacağı kehanetinde bulundu. Bunlar ancak amaXhosa halkı büyücülüğü terk ederse ve tüm sığırlarını öldürürse olacaktı. Bir başka peygamber olan, Phetsheni'nin gelini, insanların yeni insanlarla birlikte gelecek yeni sığırlara ahırlar yapmak için baltalar almalarını emretti. Diğer peygamberler gibi o da, "Beyazlarla dostluk kurmayın! Kendi tanrılarının oğlunu öldüren bu insanlara katılmayın! Yoksa amaXhosaların Tanrı'sı sizi cezalandırır!" buyurdu.

Sığır kesme hareketini destekleyen şefler, sömürgecilerin adli memurlarının hışmına uğramamak için bunu gizlice yapsalar da Şef Maqoma, hareketi desteklediğini açıktan kabul etti. Mlanjeni'nin Savaşı sırasında general olarak büyük saygınlık kazandığı için, onun desteğiyle İnananlar bir kat daha güçlendiler. Maqoma kendi bölgesinde yaşayan herkesin sığır kesme hareketi içinde aktif olarak yer almasını emretti. Emrine uymayanları ise sürgünle tehdit etti.

Ama İnananlardan olan şefler tarlalarını ekip biçmeye devam ettiler. Onların bölgeleri de Twin'in yağmacılarının hedefi oldu.

Twin-Twin'in ekinlerinin yok edilmesinden kısa süre sonra, Twin, kardeşinin evine bir grup silahlı adamla tekrar gitti. Önce ahıra gittiler. Katliam için mızrakları hazırdı. Ama ahırda üç süt danası dışında bir şey yoktu. Twin-Twin, kalan sığırlarını saklamaları için oğullarını Amathole Dağları'na göndermişti.

Silahlı adamlar öfkelerini kulübeye yönelttiler ve evi ateşe verdiler. Çatırtı sesleri ve evin üzerinden yükselen siyah bir bulut havayı kapladı. Büyük bir ekin yığını, siyah dumanlarla kaplanmış gökyüzüne yükselen alevlerin arasında çakan turuncu bir parlamayla saçıldı.

Çığlık atan kadınların ve telaşla koşturan çocukların gölgeleri görünüyordu. Bazıları evlerinden değerli eşyalarını kurtarmaya çalışıyordu. Twin-Twin her şeyi bırakıp canlarını kurtarmaları için ailesini çekiştiyordu. Bir kulübeden diğerine koşup tüm çocuklarının güvende olduğundan emin olmaya çalışırken, muzaffer bir edayla şarkı söyleyip dans eden adamların başındaki kardeşiyle yüz yüze geldi.

"Sen, anamın oğlu... Sen bana bunu yapıyorsun öyle mi?" diyebildi güçlükle. Sesi dehşet içinde boğulmuştu.

Ama Twin cevap vermedi. Bunun yerine bir el işaretiyle adamlarına hareket etmelerini buyurdu. Daha yakacak başka evler vardı.

Twin-Twin, karıları ve çocukları, kendilerini dağlara sürgün edilmiş halde buldular. Onlar gibi her şeylerini kaybeden pek çok başka aile vardı. Yaşlı Nxito'nun kurul üyeleri onlara hizmet ederken kayalıkların altında birbirlerine sokulmuşlardı. Şef Nxito'nun kendisi de gizli bir yerde sürgündeydi. İnananlar tarafından, Qolorha'nın Gxarha Nehri'nin kıyı bölgelerinde bulunan şefliğinden sürülmüştü.

Mültecilerin çoğu, amaXhosaların Tanrı'sı Qamata'ya inanmış olan İnançsızlardı (Bu, İnançsızların inandığı zamanlardaydı). Eski zamanın değişik peygamberlerinin Mdalidephu veya Mvelingqangi dediği Tanrı'ydı bu. Beyaz adamın Tanrı'sı Thixo'ya inanan İnançsızların kimileri, söylentiye göre, adli memurların mülklerine, kimileri de Kingwilliamstown'daki Bölge Hastanesi'ne yerleştirilmişlerdi. Battaniye ve gıda desteği de almışlardı.

Twin-Twin'in yaşadığı en aşağılayıcı zamandı bu. O varlıklı ve başı dik adam, bir dilenciye dönüşmüştü. Geceyi yıldızların altında birlikte geçirdiği sefil durumdaki diğerleriyle birlikte ateşin başında oturuyordu.

İnançsızlardan bazılarının şu anda tereddüt içinde olduğunu biliyordu. İnananlara katılan ve kazma, kürek ve sabanları nehre atan İnançsızlara dair asılsız dedikoduları üzüntüyle dinliyordu. Tarlalarını işlemeye çalışan ama yere yapışıp hareketsiz kalan kadınlar hakkında bir şeyler duydu. Söylentiye göre, bazı kadınlar da tohum ekmeye çalışırken rüzgâra kapılıp denize kadar savrulmuştu. Ve bir adam da hayvanlarının otladığı alanı çitle çevirmek için bir çalıyı keserken bir hortum tarafından yutulmuş ve bir müddet havada asılı kalmıştı.

Bu hikâyeler büyük kahkahalar eşliğinde anlatılıyor olsa da Twin-Twin bunları üzücü buluyordu.

Yara izleri kaşınmaya başladı. Bu izler ona yıllar önce Mlanjeni'nin adamları tarafından verilmişti. Kaşıntı öylesine şiddetliydi ki, onu dindirmek için yerde yuvarlanıp bir kaya parçasıyla sırtını kaşıması gerekti.

***

Bhonco'nun yaraları kaşınmaya başlamıştı yine. Ne zaman İnananlar canını sıksa, yara izleri kaşınırdı. Ve bu olduğunda, gözyaşı dökmesine sebep olacak güzel şeylere karşı bile körleşirdi. Öfke onu körleştirirdi. NoPetticoat'u yanında isterdi. O, Bhonco'yu kendi yöntemiyle teskin eder, sakinleşip uyuyakalıncaya kadar yaralarını nazikçe, neredeyse okşar gibi kaşırdı. Bhonco uykusunda, dağlarda dolaşan, çocukları beslemek için bitki kökleri çıkaran ve inanç saçmalığının matemini tutan atalarına katılırdı.

Uyandığı zaman tazelenmiş olur ve hayattan zevk almak için can atardı. Güzel şeyler için ağlamaya hazır olurdu. Bunlara bir de denizden gelen hafif bir esinti eklenirse, ciğerlerini temiz havayla doldurmak için bir yürüyüşe çıkardı.

"Tat'uBhonco!"

Bu, Camagu'ydu. İhtiyar onu gördüğüne sevindi. Bu adam ve kızı hakkında bir şeyler duymuştu. Ama bir şey bilmiyormuş gibi davrandı. Genç adam (ona göre genç bir adamdı Camagu), ailesiyle birlikte kızını istemeye gelene kadar da böyle davranacaktı. Ve dedikodulara bakılırsa, pek yakında olabilirdi bu.

"Epeydir görmedim seni" dedi ihtiyar. "Şu adını bile anmak istemediğim *imbbizo*dan beri. Bu köy sana iyi bakıyor mu?"

"Çok iyi bakıyor, babam. Hatta sanırım burada kalıp Qolorha'daki insanların arasında yeni bir hayata başlamak istiyorum."

Bhonco gülümsedi. Fakat bir İnançsız olarak gülmemesi gerektiğini hatırladı. Orta Kuşaklar'dan önce başlayan inanç saçmalığından ve Orta Kuşaklar'ın acılarından ötürü öfkeli olmalıydı. Ve bu da yü-

züne yansımalıydı. Ah şu İnançsızlar Mezhebi, onun nazik tabiatına ne ağır yükler bindiriyordu!

Gülümsemeyi kesti ve kaşlarını çattı.

"Demek burada kalmak istiyorsun, öyle mi? Şefe bundan söz ettin mi? Eğer onun tebaasına katılacaksan, bu meseleyi önce ona açmalısın" diye tavsiyede bulundu Bhonco.

"Şimdilik sadece düşünüyorum" dedi Camagu.

Dedikodular doğruydu o halde. Kızıyla bu okumuş adam arasındaki ilişki bu kadar ciddi bir noktaya gelmiş miydi? Yoksa Johannesburg'un ve harikalar diyarı Amerika'nın konforundan neden vazgeçmek istesindi ki? Kızıyla "evde kaldı" diye alay eden yoldan çıkmış ruhlara acımaya başladı. Bakın bakalım en son kim gülüyormuş! Dünyayı görmüş, gelişme hakkında her şeyi bilen bir adam ailesine katılacaktı; İnananların hiç şansı yoktu artık. Bu, onu ağlatabilecek bir şeydi.

Gelecek nesillere kadar anlatılacak düğünün hazırlıkları sırasında nedimelerin *umbhororho* şarkıları söylediğini şimdiden duyabiliyordu. Harika haberi NoPetticoat'a vermek için sabırsızlanıyordu.

"Bana müsaade oğlum" dedi. "Eve gitmem gerekiyor. Bir şey unutmuşum."

Alelacele eve giderken, kızının, son zamanlarda, hükümet için çalışmak için şehre gitmekle ilgili konuştuğunu hatırladı. Qolorhaby-Sea Ortaokulu'nun müdiresi olarak, köyde şefin ardından ikinci önemli kişi olmasına rağmen, köydeki talihinden mutsuzdu. Şef zaten tek fonksiyonu rüşvet yemek olan kafasız budalanın tekiydi. Peki ya bu Camagu kızının şehre gitmek için aradığı fırsat olursa ne olacaktı? O zaman kızını bir daha asla göremezdi. Kızının şu anki görevinin getirdiği saygınlığı kaybedecekti. Belki de bu evlilikle ilgili bu kadar hevesli olmamalıydı.

Camagu, Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na giden yokuşu tırmandı. Tepeye vardığında aşağıdaki manzara etkileyiciydi: Müzikal bir şiddetle kayaları döven dalgalar, puslu bir zarafetle Hint Okyanusu'na akan Gxarha Nehri, kutsal ikhamanga çalıları ve yas tutan Nongqawuse Vadisi. Tam da bu manzarayı görmek için arabasını otelde bı-

rakmış ve buraya kadar yürümüştü. Qukezwa'yı düşünüyordu. Onu bir an olsun görmeyi umuyordu. Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na da bu yüzden gelmişti. Kısacık bir an da olsa Qukezwa'yı görmek için.

Bir hafta önce tutulduğu çılgınlık nöbetinden sonra onu hiç görmemişti. Lagüne ve Nongqawuse Vadisi'ne, oralarda olabileceği umuduyla defalarca gitmişti. Ama bu gidişlerin hiçbirinde orada değildi.

Ne yazık ki dükkân kalabalık değildi bugün. Gözleri gizlice Qukezwa'yı ararken, kalabalığın arasına karışabileceğini ümit etmişti. Ama bütün tezgâhtarların gözü onun üzerindeydi. Belli ki dedikodu çarkları işliyordu. John Dalton selam vermek için küçük ofisinden çıktı.

"Duydum ki Bhonco'nun kızıyla aranızda bir şeyler oluyormuş" dedi satıcı, gözlerinde münasebetsiz bir parlama vardı. "Belki artık bizimle birlikte bir süre kalmaya karar verirsiniz. Özellikle de pasaportunuzu hâlâ bulamadıysanız."

"Sen bunu nerden biliyorsun?"

"Yani, burası bir köy. İnsanlar konuşuyor. NomaRussia'yı bulamasanız da en azından aşkı bulmuşsunuz."

"Eğer burada kalmaya karar verirsem, bu, Xoliswa Ximiya'dan ötürü olmaz. Bu vadi benim ruhumu esir aldı."

"O halde kalıyorsunuz?"

"Yalnızca bir süre için. Kafamı toplayana kadar. Yine de para kazanmam gerekiyor. Aklımda birkaç fikir var."

"Bu harika. Kişisel gelişim projelerimiz için çok yararlı olabilirsiniz."

"Sakın, İnananlar ve İnançsızlar arasındaki savaşta taraf olmak istemiyorum."

"Neden olasınız ki? Buradaki pek çok insan bu önemsiz atışmalarla ilgilenmiyor. İlerlemenin gerçekleştiğini görmek istiyorlar. Temiz su istiyorlar. Sağlık hizmetleri istiyorlar. Bhonco ve Zim'i ve onların küçük taraftar gruplarını, hâlâ umutsuzca geçmişin kavgalarını sürdüren palyaçolar olarak görüyorlar. Ama tüm bunlar ilerlemenin önünde engel oluyor."

"Kimileri de kumarhane ve tatil köyü karşıtlığında İnananlarla birlik olduğunuz için sizin ilerlemenin önünde engel olduğunuzu söyleyebilir."

"Ben İnananlara katılmadım. Bu kumarhane meselesinde tesadüfen benimle aynı taraftalar yalnızca. Kumarhane burayı mahvedecek."

Camagu onunla hemfikirdi. Başlangıçta, İnançsızların ilerleme dediği şeye neden karşı çıkıldığını anlamadığını söyledi. Ama şimdi, kumarhanenin köye yarar sağlamayacağına kanaat getirmişti. Bu fikri Qukezwa'dan edindiğinden söz etmedi.

"İş imkânı yaratmak bir yana" diye devam etti Camagu, "köydeki bütün küçük birikimleri de götürecek. Lesotho'da ve ülkenin başka yerlerinde kumarhanelerde bulundum. Gündüz vakti her türden sıradan yoksul insan görürsünüz orada. Çoğunlukla da kadınlar. Büyük ikramiyeyi kazanmak uğruna paralarını kumarda çarçur ederler. Burada başımıza gelecek olan da budur. Kocaları Johannesburg madenlerinde didinen kadınlar, onların alın terini kumarda harcar."

"Çok haklısınız. Erkekler de izinli oldukları zamanlarda bütün servetlerini kumarda harcayacaklar. Ama biraz sizden konuşalım. Burada bir süre daha kalacaksanız, bir yere ihtiyacınız olacak. Sonsuza kadar otelde kalamazsınız. Tabii eğer milyoner değilseniz."

Dalton, ona, Butterworth'te yaşayan birinin yazlık evinden söz etti. Kadın deniz kıyısında yapılacak düğün, eğlence gibi törenler için evini bölgenin yerlilerine kiraya veriyordu. Bu da genellikle tatil sezonunda, çoğunlukla da aralık ayında oluyordu. Yılın çoğunda ev boş kalıyordu. Dalton, doktor hanımın, evine göz kulak olacak birini bulmaktan mutluluk duyacağını düşünüyordu. Camagu'nun evde bakıcı olarak kalması için sahibiyle konuşma sözü verdi.

Zim'i görmek ve iyi haberi ona vermek için evine gitmeye karar verdiler. Dalton'ın dört çeker kamyonetine bindikleri sırada, Camagu, dükkâna yakın bir açıklıkta bir yığın büyük kazanı yıkamakta olan Qukezwa'yı gördü. El salladı. Qukezwa karşılık vermedi.

Eve vardıklarında, Zim'i ağacının altına uzanmış, *amahobohobo* kuşlarıyla yarenlik ederken buldular. Kuşlarla ıslıkla konuşuyordu.

"Bu, ruhlardın dili" diye açıkladı misafirlerine selam verdikten sonra. "Peygamberlerin yeni insanlarla konuştukları zaman kullandıkları dil."

Burada ne işi olduğunu anlamasa da Camagu'yu gördüğüne sevindiğini söyledi. İnançsızların onu Bhonco'nun kızının kalçalarıyla satın aldığını biliyordu. İnançsızların anı töreninde görülmüştü.

"Senin tam bir İnançsız olduğunu söylüyorlar" diye ekledi Zim. "Ormanlarımızı, kuşlarımızı ve kertenkelelerimizi yok etmek için verdikleri mücadeleyi güçlendirmek için getirmişler seni buraya."

"Bu doğru değil" dedi Camagu, kızgınlığını gizlemeye çalışarak.

"O halde, Bhonco'nun evinde ne yapıyordun? Küstahça ataların dünyasına dönüp onları kendi küçük sorunlarıyla rahatsız ettikleri o evde? Bugünün zevklerinin tadını çıkarmak yerine, geçmişin acılarıyla gururlandıkları o yerde?"

"Bugünün zevklerini daha iyi tadabilmek için geçmişin acılarıyla gururlanıyorlar."

"Görüyor musun?" dedi ihtiyar heyecanla. "Onların içlerini bile biliyor. Onları savunuyor. O da onlardan biri."

John Dalton, Camagu'yu savunmaya geçti. "Yabancıyla tartışma Tat'uZim" dedi. "O bizim tarafımızda."

"Ne zamandan beri? O, Bhonco'nun damadı değil mi?"

"Ben kimsenin damadı değilim" dedi Camagu. Sabrını yitirmeye başlıyordu. "Ve İnançsızlardan da değilim. Sizin çekişmelerinize sürüklenmek istemiyorum. Sizin düşmanlığınız başladığında, benim atalarım henüz burada bile değildi. Ben ülkenin başka bir yerinden geliyorum."

"Evet" diye ekledi Dalton. "İzin ver, inanma ve inanmama meselesini bu işe karıştırmayalım. İlerlemeden konuşmak için geldik."

"Sen de atalarının burada olmadığını iddia edemezsin Dalton" dedi Zim. Tükürükle dolmuş simsiyah bir tütün topağı çıkardı ağzından. Ziyaretçilerin önüne doğru düştü topak.

"Bunu yapmasan iyi olurdu Tat'uZim" dedi Dalton.

Tükürmek, halkının henüz kabullenemediği davranışlarından biriydi. Her zaman, her yere tükürüyorlardı. Özellikle de uzun pipolarını tüttürürken.

"Burasının benim evim olduğunu unutuyorsun Dalton. Vulindlela'da değiliz."

Kuşlar çok ses yapıyorlardı. Bugün fazlaca heyecanlıydılar. Havanın yakında değişeceği anlamına geliyordu bu. Yağmurdan söz ediyorlardı. Birbirlerini duyamaz hale gelince, Zim, kulübelerinden birine gitmelerini önerdi. Camagu rahatlamıştı. İhtiyar, konuşma boyunca uzandığı yerden bakıyordu onlara.

Oda az sayıda eşyayla döşenmişti. Çam ağacından yapılmış masaya oturup kumarhane ve tatil köyüne karşı uygulayacakları strateji hakkında konuştular. Camagu, bu büyüklükte bir projenin bölgeye özgü ağaçlardan oluşan ormanları kesmeden, kuşların yaşam alanlarına dokunmadan ve nehirleri, denizi ve büyük lagünü kirletmeden yapılamayacağını öğrenmişti.

"Peki ama yerine ne önereceğiz?" diye sordu Camagu. "Yeni projelere karşı çıkacaksak, bunların kendilerine iş olanağı açacağına inanan insanlara bir alternatif sunabilmeliyiz. O *imbbizo*da duyduğuma göre, insanlar senin John'un yararına olduğu için o tarafta olduğunu düşünüyor. Eğer her şey olduğu gibi kalırsa, yalnızca onun dükkânı ve Blue Flamingo Otel'in turistlerden yarar sağlayacağını söylüyorlar. Ve tabii bir de John'un yancıları, NoVangeli ve NoManage'nin."

"Herhalde buna inanmıyorsun" diye itiraz etti Dalton.

"Önemli olan, onların inanıyor olması. Bizim korumak istediğimiz şeylerden insanların yarar sağlayabilmeleri için bir plan yapmalıyız. Bize gereken..."

Kapının önünden geçmekte olan Qukezwa'yı gördüğünde bir an kalbi duracakmış gibi oldu. Kuşlara ıslık çalıyordu. Ve kuşlar da heyecanla cevap veriyorlardı ona.

"Gel Qukezwa" dedi babası. "Seni Johannesburg'dan gelen misafirle tanıştırayım."

Qukezwa kulübeye girdi. Mavi sarı çiçekli elbisesi ve siyah yün Pierre Cardin şapkasıyla oldukça vahşi görünüyordu. Misafiri saygıyla selamladı.

"Bu benim kızım. Tek çocuğum. Abisi Twin, büyük şehir tarafından yutuldu."

"Daha önce birkaç kez karşılaşmıştık" dedi Camagu, Qukezwa'nın elini sıkarken.

"Sizinle karşılaştığımı hatırlamıyorum" dedi kız, beklenmedik bir şekilde. Ve kulübeden çıkıp gitti.

"Misafirlere bir şeyler hazırla" diye arkasından seslendi Zim.

Bir süre sonra, dumanı tüten tabaklardaki mısır unuyla pişirilmiş fasulye ile istiridye ve midyelerden oluşan çeşniyle geri geldi.

Gözlerini Camagu'ya dikti ve yemeği tanıttı: "Bu çeşni *imbbatyisa*."

"AmaXhosa yemeklerinden yemek istediğimde hep buraya gelirim" dedi Dalton, tabağındakileri kaşıklarken. Yemeğin sosu sakalının her tarafını kaplamıştı.

"Çok lezzetli" dedi Camagu.

"Kimileri *imbbatyisa*yı soğanla kavuruyor" diye açıkladı Zim. "Ama ben kaynamış seviyorum. İşin sırrı tuz atmadan pişirmekte çünkü onların zaten denizden gelen kendi tuzları var."

Ertesi gün Camagu büyük lagündeydi. Qukezwa'yla karşılaşma ümidini kaybetmiş olmasına rağmen her gün buraya geliyordu. Qukezwa'yı anlayamıyordu bir türlü. Mesela dünü. Neden kendisini tanımıyormuş gibi davranmıştı? Bunu yapmasının tek sebebi babası ve Dalton'ın orada olması değildi. Bunu daha önce de yapmıştı. Intlambo-ka-Nongqawuse'de karşılaştıkları zaman. Daha önce tanışmadıklarına yemin etmişti. Oysa henüz ilk karşılaştıkları gün kendisine teklifte bulunup aklına tohumları eken de oydu. Damdan düşer gibi yapmıştı bunu.

Kadınların kendisine böyle bir tavır göstermelerine alışık değildi Camagu. Ama belli ki Qukezwa böyle şeyler yapıyordu. Kim bilir Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na yolu düşen kaç gezgin pazarlamacıya böyle davranmıştı? Kaç turiste? Her türden hastalık taşıyor olabilirdi. Camagu onu tamamen unutmalı ve Xoliswa Ximiya ile arkadaşlığına devam etmeliydi. Ve NomaRussia'yı aramaya.

Ama Qukezwa kendisini unutmasına izin vermeyecekti. Ayağını yere sertçe basıp kumda derin ayak izleri çıkararak yanına geldi. Elinde bir *ulugxa* vardı; midye, istiridye ve hatta denizkulağı toplamak için kullanılan bir tür demir çubuk. Gülümsedi ve "Dün *imbbatyisa*yı sevdin mi?" dedi.

Camagu tam anlamıyla yılmıştı ondan. Kolunu yakaladı ve "Neden beni tanımıyormuş gibi davrandın?" diye hesap sordu.

"*İmbbatyisa* nasıldı, güzel miydi?" diye ısrar etti Qukezwa.

"Güzeldi. Şimdi soruma cevap ver."

"Vücuduna bir şey yapmadı mı?"

"Ne gibi? Saçmalama."

Ama Qukezwa vücuduna bir şeyler yapıyordu. Bir anda azmıştı ve bu utanç verici durumda görünmemeliydi ona. Qukezwa kıkırdadı ve ne olduğunu sordu.

"Hiçbir şey" dedi. "Denizden ürün toplamaya mı geldin?"

"Evet. Ama bugün mümkün değil" diye açıkladı. "Gelgit böyle olduğunda olmaz. Görüyor musun? Su maviden siyaha dönüyor. Kumlar mavileşiyor. Su kayaları kaplıyor. Bugün *imbbatyisa* veya *imbbaza* toplamaya çalışan başarısız olur. Denizin böyle olması çok kötü bir fırtınanın habercisidir."

"Peki, fırtına çıkacaksa burada ne yapıyoruz?"

"Senin ne yaptığını bilmiyorum. Ben denizi seviyorum. Deniz beni seviyor."

Denizden hep çok korktuğunu söyledi Qukezwa, ta ki üç yıl önce annesi ölene kadar. Annesi NoEngland, asla yalnız başına veya diğer çocuklarla birlikte denize gitmemesini söylermiş. Ne zaman denize gitmek istese, annesine sorar, o da yetişkin birini eşlik etmesi için yanına katarmış. Refakatçisi ona kesin talimatlar verir, denize ayağını bile sokmamasını söylermiş. Bu yüzden hiçbir zaman yüzme öğrenememiş. Diğer kızlar okyanustaki kayalardan imbhaza, *imbbatyisa* veya *amangquba* (yani denizkulağı) toplamaya veya yüzmeye gittiklerinde onlara gıpta edermiş.

Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nda öğrenciyken, bir seferinde neredeyse boğuluyormuş. Annesinden izin almadan bir arkadaşıyla denize gitmiş. Okul formasını çıkarmış ve külotuyla yüzmeye çalışmış. Sonra iki kaya arasına sıkışmış ve bir santim bile kımıldayamamış. Dalgalar üzerinden aşıyor, sonra geri çekiliyor ve bir daha geliyormuş. Öleceğini düşünmüş. Arkadaşı köye koşmuş ve yardım çağırmış.

O gece NoEngland ona temiz bir sopa çekmiş.

Annesi öldükten sonra yüzmeyi öğrenmiş ve denizden ürün toplamakta da bayağı ustalaşmış. Şimdiyse deliler gibi yüzüyor ve en şiddetli fırtınalardan bile korkmuyormuş.

"Sana gelince" dedi sadistçe, "fırtına gelince seni süpürüp atar. Buraya ilk geldiğinde kendini arındırmadın. Yabancıyken denizden su içmen gerekir, böylece deniz sana alışır. Sonra seni sever. Cildin bile daha pürüzsüz olur, daha güzel görünürsün. Buna ihtiyacın var."

Yürüyüp gitti. Hoşça kal bile demedi. Öylece yürüyüp gitti. Acıklı gözlerle baktı ona Camagu. Nefesinin onunkine karışmasını öylesine arzuluyordu ki. Ama sonra, bu olduktan sonra, ne hakkında konuşacaklardı?

6

John Dalton, Şef Nxito'nun heyetine, Sir George Grey'in İngiliz medeniyetini yaymak istediğini anlatıyordu. Onun yüce gönüllü dileği, amaXhosa halkını barbarlıktan kurtarmaktı. Bu onların kendi iyiliği içindi ve kendi geleneklerini terk edip İngilizlerin yolunu izlemelilerdi. Yerlilerin kültürlerinde ve dinlerinde, kurtarılmaya değecek bir fazilet yoktu. Sığır kesme hareketi, bunu şüpheye yer bırakmayacak biçimde kanıtlamıştı. O olay, üstlendiği medenileştirme misyonu açısından büyük bir geri adım olmuştu.

"Fakat amaXhosaların topraklarından giderek daha fazlasını alıyor" diye yakındı Twin-Twin.

"Medeniyete kıyasla, toprak nedir ki?" diye sordu Dalton sabırsızca. "Ömür boyu sahip olacağınız bir armağanın küçük bir karşılığı

toprak. Gelecek nesillerinizin de tadını çıkaracağı bir şeyin. İngiliz medeniyetinin!"

"On Nehre İsim Veren Adam'ın medenileşme görevi, çocuklarımızın ekmeğini ellerinden alıyor" diye ısrar etti Twin-Twin. Babasının kafasını kesen bu İngiliz subayından korkmadığını pek çok kez göstermişti. Ve o olayı da unutmamıştı. Ona göre, bugün aynı tarafta olmalarının sebebi, kendisinin öyle uygun görmesiydi. Bir gün, babasının kesik başının intikamını alma fırsatı da karşısına çıkacaktı.

Dalton acıyarak kafasını salladı. Bu adama hiçbir zaman gerçekten güvenmemişti. Dağdaki sığınağından kurtarıldıktan sonra, Ned ve Mjuza, İnananların yağmacı gruplarından korunmalarına faydası dokunacağını söyleyerek, Qolorha'da, Şef Nxito'nun Büyük Ev'inin yakınında ona yeni bir ev yapılmasını önerdiklerinde, bundan memnun olmamıştı. Yine de İngiliz İmparatorluğu'nun tarafında olan yerlilerin, özellikle de Twin-Twin gibi dinsizlerin, her zaman korunacağını göstermek için bu fikri kabul etmek zorunda kalmıştı. Fakat bu adamın iğneleyici soruları ve yorumları, gerçekte Majesteleri'nin tarafında olmadığını gösteriyordu.

"Çocuklarınızın ekmeğini ellerinden alan sizin vahşi hareketleriniz, Sir George değil" dedi Dalton. "Sığırlarınızı öldüren ya da ekinlerinizi yakan Sir George değil. Sizin kendi insanlarınız yaptı bunları."

Dinleyenler, bazı İnançsızlar arasında, gerçekten de sığır kesme hareketinden On Nehre İsim Veren Adam'ın sorumlu olduğuna dair dedikodular olduğunu konuşuyorlardı. Böylece, Kei Nehri'ne kadar uzanan, İngilizlerin ele geçiremediği topraklarda bile, amaXhosaların direncini kırıp onlara boyun eğdirebilecekti. Hatta kimileri, Nongqawuse'nin çalıların ardında gördüğü Yabancılar'dan birinin bizzat On Nehre İsim Veren Adam olduğunu söylüyordu. Ama John Dalton bu dedikoduları duymamıştı. Sir George'un ne kadar yüce ruhlu ve akıllı biri olduğundan, denizaşırı bir ülke olan Yeni Zelanda'daki yerlilere daha önce göstermiş olduğu gibi, dünyanın tüm yerli halklarına olan koşulsuz sevgisinden söz etmeye devam ediyordu.

Dalton, dinleyicilerini On Nehre İsim Veren Adam'ın yaklaşan ziyaretine hazırlıyordu. Sir George, kwaXhosa çevresinde yaşayan

şefleri ve şeflerin yanına atanmış adli memurları ziyaret ediyordu. Ertesi gün Nxito'ya gelmesi bekleniyordu. Üzücü olansa, Nxito'nun Gxarha Nehri kıyısındaki Qolorha'da bulunan şefliğini ziyaret etmeyecek olmasıydı. Yaşlı şef, bütün bu bölgeyi ele geçirmiş ve sanki her biri birer şefmiş gibi davranan İnananlara olan mesafesini koruyordu.

"Ama vali herhangi bir tören istemiyor" diye uyardı Dalton. "Bu ziyaretin olabildiğince sessiz olmasını istiyor. Yalnızca, halkın durumuyla ilgili olarak şeflerle konuşmak ve İngiliz hâkimiyetini şartsız ve isyansız kabul etmenizin sağlayacağı faydaları tartışmak istiyor."

John Dalton, On Nehre İsim Veren Adam'ın karşılama istemediğini söylemiş olmasına rağmen, ev sahipleri onun bu kadar da sessiz gelmesini beklemiyorlardı. Geldiğinde yanında yalnızca Dalton ve Şef Mhala'nın bölgesindeki genç adli memur John Gawler vardı.

Twin-Twin, sabık Büyük Beyaz Şef Sir Harry Smith'in bot yalama ritüelini ve Ruslar tarafından öldürülmesi amaXhosa halkınca coşkuyla karşılanan Sir George Cathcart'ın debdebeli törenlerini hatırladı. Büyük Beyaz Şef'in atını kibirle sürüşünü, İngiliz İmparatorluğu'nu temsilen yaptığı güç gösterilerini ve hatta amaXhosaların bazı saygın yaşlılarını kırbaçladığını hatırladı.

On Nehre İsim Veren Adam farklıydı. Halka açık bir toplantı bile istememişti. Yalnızca şefle ve onun en güvendiği danışmanlarıyla özel olarak konuşmayı talep etmişti. Twin-Twin bu danışmanlardan biri olduğu için gurur duydu. Çoğu zaman olduğu gibi John Dalton çevirmenlik yapıyordu.

"Xhosaland'daki tüm şefleri aynı barış mesajıyla ziyaret ediyorum" dedi ölçülü bir ses tonuyla. "Siz barış istiyorsunuz, biz barış istiyoruz. Her düzgün insan barış ister. Birlikte uyum içinde yaşamamız mümkün."

Nxito'yu görmeye geldiğini çünkü Kral Sarhili'nin amcası ve neredeyse seksen yaşına gelmiş saygın bir ihtiyar, hem de bir İnançsız olarak, diğer şefler üzerinde büyük bir etkisi olabileceğini anlatarak sözünü sürdürdü. Hatta yeğenini, sığır kesme hareketine verdiği desteği kesmesi ve niyeti amaXhosa halkına medeniyet ve ilerleme getirmekten başka bir şey olmayan İngiliz hükümetinin iyi niyetlerini kabul etmesi için ikna edebilirdi. İngiliz hükümeti, bizzat vali tara-

fından tasarlanan yeni bir yönetim sistemi getiriyordu. Şeflerin bunu kabul etmekten başka seçeneği olmadığını açıkça belirtti. Bir kısmıyla, kendi bölgelerinde özel olarak görüşmüştü zaten. Hazırladığı büyük planların taslağını da yine bu bölgelerde çıkarmıştı. Şefler bunlardan gayet memnunlardı. Ama sığır kesme hareketi yeni sistem önünde büyük bir engeldi. Durdurulması hayati önem taşıyordu.

"Gxarha Nehri'ndeki şefliğinden çok uzakta sürgünde olan Nxito'nun elinden ne gelir ki?" diye sordu Twin-Twin.

"Şef, şefliğine geri dönmeli" dedi Gawler. "Yoksa İnananlar galip geldiklerini düşünürler."

"Bu, şef için tehlikeli olur" diye karşı çıktı Twin-Twin.

"Senin için niye tehlikeli değil?" diye sordu Dalton. "Gxarha Nehri yakınındaki Qolorha'da sana yeni bir ev yapmamızın üzerinden çok geçmedi. Orada senin için yeterli koruma sağladık. Aynısını ihtiyar için de yapabiliriz."

Fakat Nxito'nun durumu karışıktı. Sadık bir İnanan olan oğlu Pama, şefliğini ele geçirmişti. Nxito'nun evi bölünmüştü. Pek çok ailede durum böyleydi. İnananların önde gelenlerinden, Mlanjeni'nın Savaşı'nın saygın komutanı Şef Maqomba bile aynı durumdaydı. Hem İnançsız hem de Hıristiyan olan oğulları Kona ve Ned tarafından reddedilmişti. Hatta Ned, Bölge Hastanesi'nde çalışıyordu. Sonra, Twin ve Twin-Twin arasındaki çatlak vardı. Ve babası büyük peygamber Nxele olan Mjuza. O da bir İnançsız'dı. Aileler bölünüyordu.

Nxito'nun sorununu nasıl çözecekleri On Nehre İsim Veren Adam'ın umurunda değildi. Bütün küçük sorunlarını kendisinin çözmesini bekleyemezlerdi. Önemli olan, Nxito'nun, Sarhili'nin amcası olmasıydı. Yeğenini gittiği yolun tehlikeleri konusunda uyarmak onun sorumluluğuydu.

"Kreli'ye yazdım ve onu, devam eden sığır kesme hareketinin açlığa ve kargaşaya yol açacağına dair uyardım" dedi On Nehre İsim Veren Adam. Sömürgeciler, Sarhili'ye Kreli diyorlardı. "Bu işin sonunda meydana gelecek her şeyden onu sorumlu tutacağım ve ona büyük bir ceza vereceğim. Ben, Kreli'nin ve halkının iyi bir dostuyum. Öyle devam etmesini de arzu ediyorum. Ama böyle davranmaya devam ederse, beni bir arkadaştan çok bir düşman olarak görmesi gerekecek."

Vali gülümsedi, amaXhosa halkını sevdiğini ve kendilerine zarar verdiklerini görmek istemediğini söyledi. Onlar için sağlık programları başlatmıştı; büyük bir başarıydı bu. Kendisiyle birlikte Yeni Zelanda'dan gelen Doktor Fitzgerald vardı mesela. Fitzgerald bir göz cerrahıydı ve tüm kwaXhosa'da körlerin gözünü açan mucizeleri yaratan adam olarak ünlenmesini sağlayan katarakt operasyonları yapmıştı. Günde elliden fazla insanı tedavi ediyordu. On Nehre İsim Veren Adam'ı hayrete düşürense, Doktor Fitzgerald'ın tedavilerinden yararlanan amaXhosaların bile kendi geleneksel doktorlarına da gitmeye devam etmeleriydi.

"Çünkü Fitzgerald yalnızca hasta bedenleri tedavi ediyor" diye açıkladı Twin-Twin. "Fakat amaXhosa doktorları aynı zamanda ruhlara şifa verirler. AmaGqobhoka kiliselerinin papazları gibiler. İşleri orada bitmiyor. Hem kafayı hem de aklı iyileştiriyorlar."

"Değiştirmemiz gereken şey, tam da bu" dedi Vali. "Tüm bu hurafelerden kurtulmak zorundayız. Bu, medeniyetin size sunacağı bir şey. Şeflerle tartıştığım başka bir konu daha var. Biliyorsunuz, Cape Town'da şeflerin oğulları için bir okul açmayı planlıyorum. Orada, İngiliz medeniyetinin bağrında yetişecekler. İngiliz İmparatorluğu'nun büyüklüğüne değer vermeyi öğrenecekler ve yeni davranış biçimlerini benimseyecekler. Barbar kültürlerini ve dinsizliği terk edecekler. Ve şefliklerini aldıklarında, iyi birer şef olacaklar. Bütün şeflerin, oğullarını bu okula göndermeyi taahhüt etmesini istiyorum."

"Şimdiye kadar görüştüğünüz şefler... Onlar ne dediler?" diye sordu Nxito.

"Nedense gönülsüzler. Anlamıyorlar. Çocuklarından vazgeçeceklerini sanıyorlar. Onları böyle olmayacağına ikna etmek, sizin gibi görmüş geçirmiş yaşlılara kalıyor."

On Nehre İsim Veren Adam, ziyaret ettiği bölgelerdeki şeflerin kendisine gösterdikleri tavırların onu yüreklendirdiğini söyledi. Bu durum onun uzlaştırma ve medenileştirme görevinin başarıya ulaştığını gösteriyordu. Birkaç hafta içinde Cape Town'a ulaştığında, İngiltere'deki Koloniler Bakanlığı'na yazacak ve amaXhosa halkının koloni yönetimine karşı hiç de düşmanca davranmadığını ayrıntılarıyla anlatacaktı.

"Birkaç hafta mı?" diye sordu Gawler. "Ekselansları'nın sınır bölgelerindeki turları henüz tamamlanmadı mı demek oluyor bu?"

"Cape Town'a dönmeden önce görmem gereken birkaç şef daha var" diye yanıtladı Vali.

"Ekselansları'nın sağlığından endişe ediyorum" dedi Gawler. "Bu yolculuk oldukça zorlu geçiyor."

On Nehre İsim Veren Adam sinirlendi. Bu sonradan görme gencin, dünyanın en tehlikeli bölgelerine öncü seyahatler yapmış, Avustralya ve Yeni Zelanda'da haritalarda bile olmayan yerlere gitmiş, on nehre isim vermiş bir İngiliz kâşifi olarak sahip olduğu engin tecrübelerini ve erkekliğini küçümsediğini hissetti. Gawler özür diledi ve kesinlikle Ekselansları'na saygısızlık etmek gibi bir niyeti olmadığını söyledi.

Belki de Vali, bu adli memurun dostça uyarısını dikkate almalıydı. Vahşi sınır bölgelerindeki turlarının bitiminden önce ciddi bir sinir bozukluğu yaşamış, sanrılar ve ağlama nöbetleri içinde Cape Town'a gönderilmişti.

Twin-Twin, On Nehre İsim Veren Adam'la medeniyeti tartışırken, Twin rüyasında Heitsi Eibib'i görüyordu. Rüyalarını, kendisini amaXhosa halkının yeni Heitsi Eibib'ine dönüştürmek için kullanıyordu. Gerçek Heitsi Eibib'in Khoikhoi halkına liderlik ettiği gibi, o da halkının Büyük Nehri geçmesine öncülük edecekti. Onun suya iki yana ayrılmasını emrettiği ve suyun itaat etmesiyle halkını selamete kavuşturduğu gibi. Ama düşman, yarılan sudan geçmeye çalıştığında... Düşman tam ortaya geldiğinde... Su tekrar kapanmış ve düşman boğulmuştu. Twin'in rüyalarında ise Büyük Nehir'in yuttuğu düşmanlara On Nehre İsim Veren Adam önderlik ediyordu ve yanında da ünlü kafa avcısı John Dalton vardı.

Twin böyle rüyalardan uyandığında, kız peygamberlere olan tutkusu on misline çıkıyordu.

Twin-Twin'le arasındaki anlaşmazlıktan ötürü dertliydi. Ona göre bütün suç ikiz kardeşinin inadındaydı. Ve babalarının başsızlığında. İngilizler kafasını kestiği için, Xikixa tesirli bir ata olamıyordu. İyi bir ata, dünyadaki insanlarla büyük Qamata arasında elçilik

edebilmeliydi. İyi bir ata, soyundan gelip de kavgalı olanlar ona bir hayvan kurban ettiğinde, barışmalarını sağlardı. Xikixa, kafası olmadığından, kendi soyundan olanları bir araya getiremiyordu. Bu yüzden kendi aralarında kavgalıydılar ve babalarının başsızlığına bir çare bulununcaya kadar da öyle olmaya yazgılıydılar.

Yalnızca ölümden diriliş, ihtiyarın itibarını geri getirebilirdi. Ve tüm amaXhosa halkının itibarını, ölü ya da diri. Dünyanın yenilenmesini sağlayacaktı bu. Kız peygamberlerin sözünü ettiği yeni kurtarıcı, Sifuba-Sibanzi'nin oğlu Geniş Göğüslü Olan, asıl yaradılışın yeniden sahnelenişine liderlik edecekti. AmaXhosa halkının uzun zaman önce ölmüş akrabaları, ataların dünyasından geri gelecek ve bir kez daha yaşayanların dünyası üzerinde yürüyeceklerdi. Beyaz sömürgeciler yok olacaklardı. Onların okyanusun ötesinden getirdikleri ciğer hastalığı da öyle.

İnananlar en çok da otuz yıl kadar önce Robben Adası'ndan kaçmaya çalışırken boğulan Peygamber Nxele'nin geri geleceğine ve tıpkı Kırım Savaşı'nda Rus ordusuna önderlik edip Cathcart'ı mağlubiyete uğrattığı gibi, sömürgecilere karşı kazanılacak zafere önderlik edeceğine seviniyorlardı. Nxele'nin oğlu ve varisi olan Mjuza'nın, Nongqause'nin kehanetlerini reddetmesi önemli değildi. Mjuza, sömürgeci efendileri tarafından aldatılmış bir kayıptı.

Twin ve Qukezwa'nın en mutlu zamanlarıydı bunlar. Dünyada kaygılanacakları pek az şey vardı. Onları bekleyen harikulade hayatı düşleyerek, işlenmemiş tarlalarında veya deniz kumlarında geziniyorlardı. Mhlakaza, Nongqause ve Nombanda'yı öven şarkılar söylüyorlardı. Kalpleri sevgi ve neşeyle dolup taşıyordu. Tüm İnananların kalbi de öyle.

Ve çok da güzel görünüyorlardı. Nongqause, takipçilerine, ataların pek yakın olan gelişini kutlamak için en güzel şekilde süslenmelerini buyurunca, Qukezwa her gün kızıl ve sarı kök boyasıyla yaptığı makyajla dolaşır olmuştu. Uzun zaman önce süslenmeyi bırakmış yaşlı kadınlar bile, kök boyaları ve gösterişli ziynet eşyalarıyla kaplıydılar. Atalar Öbürdünya'dan geldikleri anda, gençliklerinin geri geleceğini biliyorlardı.

Nihayet diriliş günü peygamberler tarafından belirlendi: 1856 Haziran'ının dolunayı. İnananlar bunu bilerek beklediler. Ama o gün geldi ve diğer günler gibi geçip gitti. Gxarha'da ne mucize ne de bir keramet görüldü. AmaGcaleka topraklarının veya kwaXhosa'nın başka bir yerinde de. Bu İlk Hüsran'dı.

İnananlardan bazıları inanmamaya başladılar. Ve Kral Sarhili öfkelenmeye başladı. Kendi Büyük Ev'inde bir *imbhizo* düzenlenleyip amaGcaleka kabilesinin önde gelen tüm erkeklerini davet etti.

"Sözlerini tutamayan bu peygamberlere nasıl güvenebiliriz?" diye sordu. "Neden yeni insanların gelişini engelliyorlar? Peygamberler sözlerini tutana kadar, sığırların kesilmesinin durdurulmasını emredeceğim."

"Mhlakaza bize yeni insanları göstermek zorunda!" diye haykırdı erkekler. "Sözlerinin doğru olduğunu kanıtlamalı!"

Gxarha'mn peygamberi nihayet sözü aldığında, ataların yeniden doğuşunun olmadığını çünkü o gün, Öbürdünya'nın erişilmez köşesine bir ziyarete gittiklerini açıkladı. Onları yakalamayı başaramamıştı. Çünkü Nongqause ve Nombanda gibi büyük peygamberlerin erişebileceğinden bile daha uzaktaydılar.

"Ama onlarla konuştuk" diye teminat verdi ihtiyarlara. "Diriliş gerçekleşecek. Bir sonraki dolunay, mucizelerin ve tehlikelerin ayı olacak. O büyük günde, gökyüzünde iki güneş yükselecek. Kanın rengi gibi kızıl olacaklar. Göğün ortasında, kutsal dağımız Ntaba kaNdoda'nın üzerinde çarpışacaklar ve tüm dünya karanlığa gömülecek. Büyük bir fırtına çıkacak. Ve yalnızca, atalarımızın gelişi için üzerleri yeni örtülmüş olan kulübeler ayakta kalacak. Tüm büyük nehirlerin ağzında, ölüler, yeni sığırlarıyla birlikte topraktan dışarı çıkacaklar. Dedelerimiz nihayet beyaz örtüleri ve parlak pirinç yüzükleriyle gelecekler. Ve sizi uyarıyorum tüm İnançsızlar, İngilizler ve onların işbirlikçileri, tüm bu pantolon giyen hainler deniz tarafından yutulacak, deniz onları geldikleri yaradılış yerine geri gönderecek. Ve orada iyi insanlar olarak yeniden yaratılacaklar."

Bir sonraki dolunay ağustosun ortasındaydı. Twin ve Qukezwa o gece uyumadılar. Gxarha Nehri kıyılarında eğlenenlere katıldılar ve Qolorha'nın vadilerini şarkılar ve kahkahalarla doldurdular. Neşeli

sesler yamaçlarda yankılandı ve sömürgecilerin belkemiğini titreştirdi.

Tüm bu tantana sürüp giderken, Heitsi, Mhlakaza'nın kulübesinin arkasında, otlardan yapılmış bir hasırda uyudu. Yalnız değildi. İnananların başka çocuk ve bebekleri de yanındaydı. Şenliklere katılmak için çok küçük olan kızlar bakıyordu onlara. Heitsi buna alışıyordu. Son zamanlarda, Qukezwa inanç meselelerine katıldığında yabancılarla epey zaman geçiriyordu.

Çok geçmeden, gece anılara karıştı. Herkes yorulmuştu. Ama kimse uyumadı. Mucizeleri ve tehlikeleri kendi gözleriyle görmek istediler.

Qukezwa, Gxarha Nehri kıyısında oturmuş, Heitsi'yi kucağında sallıyor, ona bir Khoikhoi ninnisi söylüyordu. Gözlerini ufka dikmiş, iki kızıl güneşin pembe ve mora boyanmış gökyüzünde patlamasını bekliyordu. Kocası hemen arkasına oturdu ve ninninin atışma kısımlarına eşlik etti. Gözleri kızarmıştı ve ağzı domuz ağılı gibi kokuyordu. Geğirdiği zaman, ölümcül koku bulutunun, adeta şafağın taze havasına saldırdığı görülüyordu. Uykusuzluk ve akşamdan kalmalıktan kafası çatlıyordu. Yine de yılmadan günün geri kalanını bekliyordu. Uyursa, Xikixa'yı ve diğer saygın akrabaları kim karşılayacaktı?

Doğan güneş kızıl değildi. Belki de gökyüzündeki yolculuğunun ilk adımlarında rengi değişecekti. İnananlar nefeslerini tutup umutla beklediler. Başka bir güneş görünmedi. Büyük çarpışma olmadı. Karanlık da. Aksine, gün her zamankinden daha parlaktı. Beyhude beklediler. Atalar, nehirlerin ağızlarında belirmediler.

Bu da İkinci Hüsran'dı.

Bir kez daha kutsal kişilere ve peygamberlere yönelik bir öfke patlak verdi. Sadık İnananlar inançlarına sıkıca tutunurken, inancı zayıf olanlar gerçekleri görmeye başladılar. Kral Sarhili, kehanetlerin kaynağı olarak gördüğü için suçladığı Mhlakaza'yı çağırttı. O da bütün suçu Nongqawuse'nin üstüne attı.

"Yeni insanlarla konuşan oydu" dedi. "Ben yalnızca onun söylediklerini aktardım."

Kral Sarhili, ağaç kesmenin, hayvanları ve kuşları avlamanın yasak olduğu doğal koruma alanı Manyube'ye çekildi. Halkına sık sık

şöyle derdi: "Bir gün doğanın sahip olduğu tüm bu güzel şeyler tükenecek. Onları gelecek nesiller için koruyun." Orası huzurlu bir ortamdı ve meseleleri daha rahat düşünebiliyordu. Şeflerin kendi bölgelerindeki tüm sığır kesme faaliyetlerini durdurmalarını buyurmaya karar verdi.

Fakat birkaç gün sonra, büyük nehirlerin ağızlarındaki kırlıklarda yeni insanların gezindiği haberinin duyulması İnananları cesaretlendirdi. Bu durum, kehanetlerin büsbütün boşa çıkmadığını kanıtlıyordu. Muhtemelen bir yerlerde bir şeyler ters gitmişti. Çok geçmeden gerçek ortaya çıktı: Sorun, sığırlarını kesmek yerine satanlardan kaynaklanıyordu. Ve sığırlarını kesen ama onların ruhlarını korumak için yapılan *imiphefumlo* ritüeline uymayanlardan.

İkinci Hüsran için yapılan bu açıklama Kral Sarhili için yeterliydi. Sığır kesmenin devam etmesini emretti. Bu kez kesinlikle ısrarcı davrandı. Delirmiş gibiydi. Bir kez daha Hohita'daki Büyük Ev'inde peygamberlerle görüştüğü Qolorha'ya gitti.

Qukezwa ve Twin, kralın nehre gidişine eşlik eden kalabalığın arasındaydılar. Kral, Gxarha Nehri'nin ağzını da geçti ve Kei Nehri'nin ağzına kadar gitti. Ve orada, yirmi bir yıl önce İngilizler tarafından kafası kesilen babası Kral Hintsa'yı gördü. Nehrin ağzındaki teknelerde beliren bir grup yeni insanla beraberdi. Siyah halkları özgürleştirmek için geldiklerini ve bu mesajın tüm dünyaya yayılması gerektiğini söylediler krala. Bu arada, sığır kesme hareketi de güçlendirilmeliydi.

Sarhili çok heyecanlanmıştı. Kalabalığa seslendi: "Babamı gördüm! Hintsa'yla karşı karşıya geldim."

O gece, kral ve onunla birlikte Büyük Ev'ine doğru uzun bir yolculuğa gidecek maiyeti için yemekler hazırlanırken, kral bir yürüyüş yapmaya karar verdi. Geri döndüğünde babasını tekrar gördüğünü duyurdu.

"Yaban mısırlarının arasında babamla görüştüm" dedi. "Bana onunla birlikte gömülen mızrağını verdi. Şimdi bende."

Bu sözleri, yeni bir sığır kesme dalgasını tetikledi. Twin ve Qukezwa'ya yeni bir şevk verdi. Göğüslerinde kutsal bir ateş yanıyor, peygamberlerin sözlerini aktardıkları vaazlarla ağızlarından çıkıyordu.

Kral Sarhili, yeni insanların mesajını ciddiye almıştı. Büyük Ev'ine döner dönmez, bölgedeki diğer siyah liderleri de sığırlarını kesmeye teşvik etmek için, onlara temsilciler gönderdi. Basotho halkının kralı Moshoeshoe, sığır kesme meselesinin ne anlama geldiğini öğrenmesi için kendi elçisini Qolorha'ya gönderdi. Fakat diğer kralllardan hiçbiri kehanetleri önemsemediler.

Bu sırada, Mhlakaza, beyaz yerleşimcilere barış eli uzatıyordu. Kendi kurtuluşları için sığırlarını öldürmelerini ve ekinlerini yok etmelerini istiyordu onlardan. Gxarha Nehri'ne gelip dirilişin güzel haberlerini kendi gözleriyle görmeleri ve duymaları için davette bulundu.

"Büyük kara kitabı okumanız sizin için yeterli değil" diye uyardı onları. "Büyücülükten vazgeçmelisiniz. Gelecek olan insanlar, savaş yapmaya değil, herkes için her şeyi daha güzel kılmaya gelecekler."

Ama koloniciler bu daveti kabul etmemekte direttiler. İnananların öteden beri şüphelendiği, beyazların kurtarılamaz olduğu fikri böylece onaylanıyordu. AmaXhosalardan farklı bir yaradılışın ürünü olan, kendi tanrılarının oğlunu öldürecek kadar vicdansız olan bu insanlardan başka ne beklenebilirdi ki?

Twin, inanç meselelerine derinlemesine daldığı sırada, Twin-Twin vicdanıyla boğuşuyordu. Görünüşe göre, inançsızlığı onu işgalcilerle olan işbirliğinde giderek daha da batırıyordu. Kendisi din değiştirmeye direnecek kadar güçlü olsa da bazı İnançsız arkadaşları Hıristiyan oluyorlardı. Ve bunu yaptıktan sonra, işgalcilerin kraliçesine övgüler yağdıran şarkılar söylemeye başlıyor, bir Tanrı'dan onu korumasını istiyorlardı. Sömürgecilerin kwaXhosa'dan çekip gittiklerini görmekten daha çok istediği bir şey yoktu. Ama bu, Nongqawuse'nin yoluyla olmayacaktı.

Şef Nxito, Twin-Twin'in tavsiyelerine giderek daha fazla bel bağlıyordu. Özellikle de Twin-Twin, İngiliz hükümetinin koruması altında Qolorha'ya yerleştikten ve ihtiyarın şefliğinde neler olup bittiğini izlemeye başladığından beri. Şef ne zaman On Nehre İsim Veren Adam'ın temsilcilerinden biriyle görüşse (bu yalnızca John Dalton olsa bile) Twin-Twin'in de mutlaka orada olması gerekiyordu.

Dalton ve Gawler, On Nehre İsim Veren Adam'ın yeni talimatlarını getirdiklerinde de oradaydı. Şefler bundan böyle koloninin parasından aylık olarak maaş alacaklardı. Şeflik mahkemelerinde suçlu bulunanlara para cezaları vermelerine de izin verilmeyecekti. Şeflere yardım eden ve karşılığında bu para cezalarından pay alan Twin-Twin gibi heyet üyeleri de hükümetten para alacaklardı. Bu durum, onların, şeflere değil hükümete sadık olmalarını sağlayacaktı. Şeflerin işleri de hafifleyecekti. Çünkü artık resmi davalara kendi başlarına bakmalarına da izin verilmeyecekti. Her davada bir İngiliz adli memur görevli olacak, işin çoğunu o yapacaktı. Bu durum, hükümetin şeflere, davalara nezaret etmek gibi gündelik işlerle sıkılmalarını istemeyecek kadar değer vermesinden kaynaklanıyordu.

Nxito ve heyet üyeleri bu yeni düzenlemeden memnun görünüyorlardı. Koloni parası, kwaXhosa'nın her yerinde açılmaya başlayan alışveriş dükkânlarından başka yerde bulunmayan malları almalarına yarıyordu. Pek çok kişi bu malları hububat karşılığında alıyordu. Britanya Kraliçesi'nin resminin işli olduğu bu paraya sahip olan kişilerse, Ned ve Mjuza gibilerin nazarında statü sahibi insanlardı. Ama daima diğerlerini gerçekçi davranmaya çağıran Twin-Twin, "Şimdi, davalarımıza beyaz adam bakacaksa, kimin kanunları uygulanacak?" diye sordu.

"Her gün uyguladığımız kanunlar" diye yanıtladı Nxito. "Bizim kanunlarımız."

"Beyaz adam bizim hukukumuzu bilmez" dedi Twin-Twin hiddetle. "Bizim kanunlarımıza saygı göstermez. İngilizlerin kanunları uygulanacak. Kanunlarını halkımıza kabul ettirmenin bir yolu bu. Koloni parasına gelince, On Nehre İsim Veren Adam, şeflerimizi satın alıyor. Ondan para aldıkları zaman, sahip oldukları şeyler için ona borçlu olacaklar, amaXhosa halkına değil. Ve kanunlarımıza, geleneklerimize ve âdetlerimize değil!"

Twin-Twin her iki konuda da haklıydı. On Nehre İsim Veren Adam'ın niyeti, şeflerin gücünü kırmaktı. Sinir bozukluğunu atlattıktan sonra, kıdemli subaylarını çağırmış ve sınır bölgelerine yaptığı

seyahat ve yerliler arasında uygulamaya koyacağı yeni yargı sistemiyle ilgili bilgi vermişti.

"Bu şekilde amaXhosa kanunlarının ve geleneklerinin altı yavaş yavaş oyulacak" demişti. "Avrupa kanunları yavaş yavaş onların barbar geleneklerinin yerini alacak. Ve önemli amaXhosa şeflerinin tümü, becerikli ve onurlu Avrupalı birer centilmenle birebir temas halinde olacak. Bu kişiler, tüm kabilenin ıslahı ve gelişmesiyle, yerli ırklar üzerinde etkimizin artması için zaman kazanılmasıyla, sürekli olarak bizzat ilgilenecekler."

Kulakları sağır eden bir alkış kopmuştu. Savaşın büyük külfetlerine girmeden yerli halkla baş etmeyi bilen bir vali gelmişti nihayet. Akşamki baloda, Cape Town'ın kibar cemiyet insanları onun şerefine kadeh kaldırıyordu. Sınır bölgelerindeki durumla ilgili daha fazla şey öğrenmeye can atan hayranları etrafını sardılar.

Onlara büyük sığır kesme hareketin anlattı. Bu olayın, Kreli'nin ve Basotho halkının kralı Moshesh'in bir tertibi olduğunu açıkladı. Sarhili ve Moshoeshoe'dan sömürgecilerin verdikleri isimlerle söz ediyordu. Bu ikincisi, tüm Güney Afrika'da beyaz hâkimiyetine karşı birleşik bir siyah direnişi fikrini destekliyordu. Bu yüzden Kreli'ye bir elçi göndermişti. Basotho Kralı, birkaç yıl önce Vali Cathcart komutasındaki İngilizleri, Berea Muharebesi'nde yenilgiye uğrattığından beri çok hırslıydı.

"Kreli ve Moshesh, Mhlakaza'yı kullanarak sıradan insanların cahilliğinden ve batıl inançlarından yararlanıyorlar" dedi vali.

"Bu şefler sığır kesme hareketinden ne kazanacaklar?" diye sordu bir subay.

"Basit, sevgili dostum. Yerlilerin aklı oldukça çarpık olabiliyor" dedi Vali bilgece.

Yerlilerde şeytani bir sinsiliğin bulunduğunda herkes hemfikir oldu.

"Tüm bu sığır kesme hareketi yalnızca batıl bir yanılgı değil, iki şef tarafından kurulan bir komplo. Hükümeti savaşa sürüklemek, çaresiz düşmanlarımıza yataklık etmek için hazırlanmış vicdansız bir siyasi tertip."

Şüphesiz, Vali'nin etrafını saran hayran grubu bu karmaşık politik entrikayı kavrayabilecek kapasitede değildi. Boş boş bakıyorlardı.

"Kreli ve Moshesh, barış içindeki amaXhosaları İngilizlerle girmek istemedikleri bir savaşa sürüklemek istiyorlar. Açlık onları çaresiz bırakacak ve savaşacaklar. Savaşan adamlarını besleyebilmek için beyazlardan ve Thembus'tan sığır çalacaklar. Şimdi sığırlarını kesiyorlar ki savunacakları bir şey kalmasın. Böylece daha fazla sayıda adam savaşa hazır durumda olacak. Sığır kesme hareketinin gerçek sebepleri bunlar."

Sonra, Avustralya'da kana susamış Aborjinlerin törelerinin yerine İngiliz hukukunu yerleştirmesine dair hikâyeler anlatarak dinleyicilerini eğlendirdi. Aborjin halkının bir araya gelmesini ve eski medeniyetsiz alışkanlıklarını uygulamasını engelleyen koşullar yaratmıştı. Yerli halkı yeni yerleşimlerin her yerine dağıtmıştı. Buralarda, modern dünyada yaşayabilmelerini sağlayacak eğitim ve becerilerle donanabileceklerdi.

"Xhosa halkıyla da bunu yapmayı planlıyorum" diye açıkladı, kurnazca göz kırparak.

Yerlilerin kökünü kazımaktan söz eden Sir Harry Smith gibi önceki valilerden farklı olarak, o, yerlileri medenileştirmek ve İngilizlerin yüce seviyesine getirmek gibi insani bir plan sunuyordu.

İmha politikası Avustralya'da sonuç vermişti. Ama Cape Kolonisi'nde, bu politikanın savunucusu olan Sir Harry elinden geleni yapmasına rağmen başarısız olmuştu.

"Cape Kolonisi ve İngiliz Kaffrariası'nın yerlileri, benim açık fikirliliğime müteşekkir olmalılar" dedi Vali. "Bu fırsatı kaçırmamalı ve itaat etmeliler. Avustralya'daki başarımızdan birkaç ders çıkardık."

Yeni Zelanda'da da benzer bir başarı elde etmişti. Çevresindeki kibar kalabalığın hayranlık dolu iç çekişleri arasında, Te Rauparaha adında bir Maori şefini nasıl hizaya getirdiğini anlattı. Boyundan büyük işlere niyetleniyordu ve ileride yerleşimcilere sorun çıkarması kuvvetli bir ihtimaldi. Bu yüzden Grey, onu beyaz yerleşimcileri öldürmeyi ve kadınlarına tecavüz etmeyi planlamakla suçlamıştı. Şef tutuklanmış ve ancak halkının on iki milyon dönümden fazla verimli araziyi beyaz yerleşimine vermesi karşılığında serbest bırakılmıştı.

Böylece Sir George'un, askeri davalar açmak, işbirliğine yanaşmayan liderleri idam etmek ve bazılarını da Avustralya'ya göndermek gibi çeşitli yöntemlerle Maorilerden aldığı milyonlarca dönüm toprağa bir miktar daha eklenmişti. Te Rauparaha'ya gelince, boş yere suçlanmasından ötürü epeyce gürültü kopmuş olsa da buna değmişti. Şefin halkı, alabilecekleri en güzel hediyeyi almışlardı: eğitim ve İngiliz medeniyeti. Vali, onlar için okullar ve hastaneler yapmıştı. Yerleşimcileri öldürmek ve kadınlarına tecavüz etmek gibi boş fikirlerle kafalarını doldurmaz ve medeniyetin yolundan giderlerse, bunları Cape Kolonisi ve İngiliz Kaffrariası yerlileri için de yapabilirdi.

"Ama korkarım, sınır bölgelerindeki sığır katilleri tam olarak buna niyetliler: yerleşimcileri öldürmek ve beyaz kadınlara tecavüz etmek" dedi Vali. "Ve Te Rauparaha'yla nasıl baş ettiysem, onlarla da aynı şekilde baş edeceğim."

***

Orta Kuşaklar'ın acıları yalnızca fısıldanırdı. Israrlan kaynaklanıyordu bu: *Geçmişi unut. Yalnızca bağışlamakla kalma. Unut. Geçmiş yaşanmadı. Yalnızca sen hayal ettin onu. O yalnızca senin zengin kolektif hayal gücünün bir uydurması. O yaşanmadı. Anılarını kov. Anılara sahip olmak günahtır. Unutmakta fazilet vardır. Geçmiş. Yaşanmadı. Yaşanmadı. Yaşanmadı.*

John Dalton'ın arkadaşları, anıların, babalarının günahları yüzünden onlara eziyet etmek için kullanıldığını düşünüyordu. İyi niyetle işlenmiş günahları.

Gelecek hafta, aralarından iki kişi ayrılacaktı; biri Avustralya'ya, diğeri de Yeni Zelenda'ya gidiyordu. Birinin Qolorha-by-Sea'de bir yazlığı vardı. Diğeriyse Port Elizabeth'te yaşıyordu. Bugün o ikisi ve birkaç yazlık sahibi daha muhacirin bahçesinde toplanmışlardı, ayaklı bir mangalda et pişirip bira içiyorlardı.

Misafirlerden biri de Dalton'dı.

"Bu güzel yazlığa ne olacak?" diye sordu.

"Satıyorum" dedi muhacir. "East London'daki evimi de satıyorum. Karoo'daki devekuşu çiftliğimi de. Her şeyimi emlakçımın ellerine bırakıyorum."

"Camagu bu yazlık evle ilgilenebilir" diye düşündü Dalton. Qolorha'da mutlu görünüyordu. Köylülerin arasına da karışıyordu. Birtakım köylü kadınlarla birlikte kendine bir iş bile kurmuştu.

Her şey Zim'in evinde yediği istiridye ve midyelerle başlamıştı. Bu lezzet aklını çelmişti. Butterworth doktoru için göz kulak olduğu deniz kıyısındaki yazlığa taşındığında, kadınlardan taze midye ve istiridye almayı alışkanlık edinmişti. Kadınlardan özellikle ikisi, NoGiant ve MamCirha, yazlığına sürekli uğruyorlardı. İki günde bir, bozulmasın diye deniz suyuyla doldurulmuş bir kovada taşıdıkları midye ve istiridyeleri getiriyorlardı. Deniz ürünlerinin, deniz suyu dolu bir kovada günlerce kalabileceğini anlatmışlardı ona. O günden beri hiç et alması gerekmemişti.

Sonradan kendisi de deniz ürünlerini toplamayı öğrenmek istedi. Ama kadınlar ona öğretmediler. Müşteri olarak ondan memnundular ve rakip olmasını istemiyorlardı. Bir sabah Qukezwa'yı deniz ürünü toplarken buldu. Qukezwa iyi günündeydi ve ona midye ve istiridye veya *imbhatya* ve *imbhatyisa* toplamayı öğretmeyi teklif etti. Bu kıymetli deniz ürünlerini toplamak için en uygun zamanın sabah yedi ile dokuz arası olduğunu anlattı Camagu'ya.

"Ay kızıl olduğunda" diye açıkladı. "Veya batarken, geride çok küçük bir parçası kaldığında, ertesi gün sabahın deniz ürünü toplamak için doğru zaman olacağını biliriz."

Denizde nasıl yürüyeceğini, bazen suyun göğsüne kadar geleceğini, dipteki kayaları hissetmek için ellerini nasıl kullanması gerektiğini ve kayalardan *imbhatya* ve *imbhatyisa*ları çıkarırken *ulugxa*yı nasıl kullanacağını anlattı. Denizkulağı türleri olan ve büyük salyangozlara benzeyen *amangquba* ve *amaqonga*ları nasıl toplayacağını da öğretti. Camagu hızla öğrendi. Ertesi gün Qukezwa'nın iyi gününde olacağının bir garantisi yoktu.

NoGiant ve MamCirha, artık deniz ürünlerini toplayabildiği için onlardan bir şey satın almamasına üzüldüler. Aslında yiyebileceğinden fazlasını topluyordu. Ve bu, ona bir fikir verdi. Bu köyde para kazanabileceği bir işi yoktu. Elindeki para çok yakında bitecekti. Hemen hiçbir yere arabayla gitmediği için Toyota'sı da öylece duruyordu. Kararını verdi. Midye ve istiridyeleri toplayıp kadınlardan

öğrendiği gibi deniz suyuna koyacak, sonra da arabasıyla East London ve çevresindeki küçük kasabalardaki otellere satmaya götürecekti. Kadınlarla rekabet etmeyecekti. Aksine, onlarla birlikte bir kooperatif oluşturacaktı.

Nitekim NoGiant ve MamCirha'nın önderliğindeki çok hevesli bir grup kadınla birlikte iş kurmayı başardı. İstedikleri kadar kârlı değildi. Güçlükle götürüyorlardı. Ama Camagu, uzun yıllardan sonra ilk kez gerçekten bir şey yaptığını hissediyordu.

Bunu pek dile getirmiyor olsa da artık Qolorha'yı evi gibi görüyordu. Ve Dalton'ın, yakın gelecekte Amerika'ya, hatta Johannesburg'a bile gitmeyi düşünmediğini söylemesi şaşırtıcı değildi. Sık sık hayatında gördüğü en güzel yerin burası olduğunu itiraf ediyordu. Buradan ayrılacak olsa bile, yatırım yapmanın zararı yoktu, özellikle de güzel bir ev olursa. Dalton bu konuyu kesinlikle kendisiyle görüşecekti.

"Bu, özleyeceğim şeylerden biri olacak" dedi ikinci muhacir, birincisine. "Gideceğimiz yerde, bir şişe konyak karşılığında bu kadar güzel bir arazi bulabileceğimizi sanmıyorum."

Herkes güldü. Dalton hariç.

"Bu karmaşada bir yere gitmeyen bir tek sen varsın, John." dedi, ileride bir muhacir olacağına kesin gözüyle bakan bir yazlıkçı. "Herkes gidiyor."

"Herkes değil" dedi Dalton, kızgınlığını saklamaya çalışmadan. "Afrikanerler gitmiyor."

"Sırf onlardan biriyle evlendin diye kendine Afrikaner mi diyorsun?"

"Ben burada kalıyorum" dedi Dalton. "Sizin nereye varacağı belirsiz koşuşturmanıza katılmıyorum. Burası benim toprağım. Ben buraya aidim. Burası benim dedelerimin toprağı."

"Kendini kandırıyorsun John" diye uyardı ilk muhacir.

Dalton artık sinirlenmeye başlamıştı. Sağlam sağduyusuna karşın sesini yükseltti ve "Afrikaner sizden daha güvenilirdir beyler. Toprak adamıdır. Afrikalıdır. Mevcut durumdan memnun olmasa bile bir yere gitmez. Hiçbir yere gidemez" dedi.

Birden patlayan öfkesi karşısında herkes şaşkına dönmüştü. Şakayı neden bu kadar ciddiye aldığını hiçbiri anlamadı. Neden bu kadar kişisel algılıyordu? Yüzüne hayretle baktılar.

"Orania'ya* gidebilir" dedi, bir başka müstakbel muhacir. Ortamı tekrar neşelendirmeye çalışıyordu.

"Sorun da bu. Kendi insanları için bir yurt istediğinde Afrikaner'e ırkçı diyorsunuz. Boşa umut bağladığı Orania yurduyla dalga geçiyorsunuz. Ki haklısınız aslında. Ama sizin de aklınızda bir yurt fikri olduğundan haberiniz yok. Sizin yurtlarınız Avustralya ve Yeni Zelanda. Bu yüzden, siyahlar olmadan, kendi dilinizden ve kendi kültürünüzden insanlarla mutlu mesut yaşayabileceğiniz bu ülkelere göçüyorsunuz kümeler halinde. Tıpkı Orania Afrikanerleri gibi. Bu ülkede ne zaman bir sorun olsa, hemen ayrılmakla tehdit ediyorsunuz. Yalnızca bu ülkeden gidebileceğiniz için buradasınız. Hepimizi rehin tutabileceğinizi sanıyorsunuz."

"Hepiniz mi? Sen yerli değilsin John. Öyle olduğunu düşünebilirsin ama değilsin" dedi ikinci muhacir. "Yerli" kelimesini geçmiş devirlerden bir şeymiş gibi kullanmıştı şaka yollu.

"En azından Avustralya'da neredeyse tüm yerlileri öldürdüler" diye kıkırdadı birinci muhacir.

Ama diğer yazlıkçılar Dalton'ın suçlamalarını sindirmeye hazır değildiler. *Apartheid*a karşı savaşan liberaller oldukları halde onları ırkçılıkla suçlamaya nasıl cüret ederdi? Henüz üniversitenin ilk zamanlarında bile sistemin adaletsizliğine karşı gösteriler yaptıklarını, liberal öğrenci örgütlerinde aktivist olduklarını, daima dönemin tek ilerici partisine oy verdiklerini Dalton da gayet iyi biliyordu. Nasıl olur da onları gerici zihniyete sahip insanlarla kıyaslardı? Ülkenin suç, şiddet, pozitif ayrımcılık ve yozlaşmadan oluşan bir girdaba sürüklenmesine seyirci kalmaları gerektiğini mi söylemeye çalışıyordu? Çocuklarının geleceğini düşündükleri için mi suçluyordu onları?

"Evet, birer liberal olarak kendinizi onurlandırdınız" dedi Dalton. "Ama şimdi siyahların baskın olduğu hükümet realitesiyle yüzleşemiyorsunuz. Sistemin adaletsizliğine karşı gösterilerde bağırırken, Ulu-

* Afrikanerlerin kültür ve dillerini korumak için kurdukları, Northern Cape yakınlarındaki özel yerleşim birimi. (ç.n.)

sal Parti bu sistemi kurduğu ve kırk altı yıl boyunca koruduğu için içten içe Tanrı'ya şükrediyordunuz belli ki."

Bu sözleri bahçeden ayrılırken söyledi. Arkadaşları hâlâ, bir zamanlar son derece dürüst olan bu adama ne olduğunu merak ediyorlardı.

"Hiç kendisi gibi değil. Çok baskı altında olmalı" dedi birinci muhacir üzüntüyle.

"Başlarım baskısından!" diye hiddetle bağırdı ikinci muhacir. "Adam siyahların kıçını yalama sanatında usta olmuş. İktidar partisine bile katıldı."

John Dalton dört çeker kamyonetine atladı ve oradan uzaklaştı. Bu soytarılardan da onların tavırlarından da bıkmıştı. Hepsi birden çekip gidebilirdi. Evet, hepsi gitsindi. Onlara ihtiyacı yoktu. Qolorha-by-Sea'nin köylüleri ona yeterdi. Ve karısının halkı.

Birisi kamyonete el ediyordu. Bhonco'ydu bu, Ximiya'nın oğlu.

"Ne tarafa gidiyorsun rahmetli dostumun oğlu?" diye sordu.

"Dükkânıma gidiyorum elbette. Sen nereye gidiyorsun?"

"Blue Flamingo Oteli'ne" dedi ihtiyar.

"Atla."

İhtiyar, kamyonetin kasasına güçlükle tırmandı. Dalton ön tarafta tek başına oturuyor olsa da alışkanlıklar kolay değişmiyordu. Dalton, yaşlı adamın yüzündeki belli belirsiz öfkeyi görebiliyordu. Fakat bunu İnançsızların tabiatındaki olağan öfke hali olarak gördü ve umursamadı.

Blue Flamingo Oteli'ne giden yol ayrımında Dalton durdu ve Bhonco kamyonetten atladı. İnerken biraz sendeledi. Dalton hareket etmek üzereyken Bhonco, kamyonetin arkasında bastonunu ve *knobkierie*sini* unuttuğunu fark edip bağırdı. Kamyonetin kasasına tırmanıp silahlarına uzandı.

"Hey! Senin ne işin var silahla?" diye sordu Dalton.

"Kavgaya gidiyorum!" diye yanıtladı öfkeli ihtiyar.

"Hayır! Yine mi İnananlarla İnançsızlar kavgası? Geçmişin aptal savaşlarından hiç vazgeçmez misiniz siz?"

* Güney ve Doğu Afrika'da, saldırı aygıtı olarak kullanılan, bir ucu top şeklindeki sopa. (ç.n.)

"Qolorha'daki gelişmeyi engellemek için yaptıklarınızdan sonra, sizin aptal kafalarınıza birer tane indirmekten mutluluk duyardım ama şimdi İnananlarla kavga etmeye gitmiyorum."

Bhonco, Blue Flamingo Otel'deki beyaz turistlerle dövüşmeye gittiğini açıkladı. Karısına hakaret etmişlerdi. NoPetticoat, oteldeki çocuk bakıcılığı işinde, İngiltere'den gelmiş orta yaşlı beyaz bir çiftle çocukları tarafından küçük düşürülmüştü ve eve vardığında öfkeden deliye dönmüş bir haldeydi. Dalton'ın anladığı kadarıyla, bir kameraları vardı ve onun fotoğraflarını çekmişlerdi. Hep birlikte onunla poz vermişlerdi. Buraya kadar sorun yoktu. Turistler bunu hep yapardı. Ama kraliçenin kendi memleketinden gelen bu tipler için bu yeterli değildi. Bir makineye kendi dilinde konuşmasını istemişlerdi. İyi de ne söyleyecekti? Ne olursa. Herhangi eski bir şey olabilirdi; kendi çıtırtılı dilinden olması yeterliydi. Hiçbir anlamı olmayan birkaç şey söylemişti. Bu sefer de şarkı söylemesini istemişlerdi. Bu defa kendini aptal gibi hissetmesine rağmen, makineye doğru bir şeyler söylemişti. İş arkadaşları ona bakıp gülüyorlardı. Sonra turistler dans etmesini istemişlerdi. Gururu kırılmıştı ama otel müdürünün onu misafirlere kaba davranmakla suçlamaması için bunu yapmak zorundaydı.

"Karımın böyle aptal durumuna düşürüldüğüne inanabiliyor musun Dalton'un oğlu?" diye sordu Bhonco. "Sence böyle bir şeyi kendi annelerine yaparlar mıydı?"

Dalton bu telaşın sebebini tam olarak anlamasa da ihtiyarı sakinleştirmeye çalıştı. Oteldeki turistlerle kavga etmeye giderse, bu Qolorha'nın geleceği için iyi bir şey olmayacaktı. Bölgeye bir kumarhane yapıp daha fazla turist çekmek isteyenlerden biri de o değil miydi? Köylülerin bariz bir sebep olmaksızın kendilerine saldırmak için otellere gittiğini duysalar, buraya gelirler miydi?

"Bariz bir sebep olmadan mı?" dedi Bhonco öfkeyle. "Senin karına bunu yapsalar hoşuna gider miydi?"

"Tat'uBhonco, senin karın otelde çalışıyor. Akşamları turistler için *izitibiri* söylüyor. Şimdi neye bozuluyor ki?"

Dalton, Blue Flamingo'ndaki barda yapılan konserlerden söz ediyordu. Otelde her cumartesi deniz ürünleri gecesi olurdu. Süslenmiş bilardo masalarının üstü, çiğ istiridye, ızgara karides, ıstakoz, deniz-

kulağı, midye ve olta balığıyla dolduruldu. Bunların yanında, sarımsak, tereyağı ve acı biber sosu ile kızarmış pirinç servis edilirdi. Turistler tıka basa doyduktan sonra, şarap ve bira içerek rahatlarlardı. Temizlikçi, çocuk bakıcısı, garson ve aşçı yamağı olarak çalışan kadınlar da bir koro oluşturur ve *izitibiri* söylerlerdi. Bunlar, okul konserlerinde popüler olan ve "sesler" olarak da bilinen şarkılardı. Çalışanlar türlü soytarılıklarla, etrafta dolaştırılan bir tabağın içine para atan turistleri eğlendirirlerdi. Konserin sonunda, gösteri dünyasına her hafta yaptıkları bu cesur dalışların hasılatını paylaşırlardı.

"Bu sefer başka!" diye itiraz etti Bhonco. "O konserlerde herkes şarkı söyleyip dans ediyor. Benim karımı alay konusu etmeye çalışmıyor kimse."

Dalton, ihtiyarı yatıştırmak için dükkâna davet etti. Birlikte oturup bu sorunu çözmenin başka yolları üzerine konuşacaklarına söz verdi. Bhonco, Dalton'ın herhangi bir sorunu çözebilme ihtimalinden kuşku duyduğunu, ayrıca bu sıralar ilerleme karşıtlarıyla ortaklık kurduğunu söyledikten sonra kamyonetin kasasına geri bindi. Dalton, aracı Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na sürdü.

Dükkâna vardıkları anda, bu öngörüsüz hareketinden pişman oldu. Zim ve Camagu, dükkânın verandasında birbirine bağlanmış olarak duran tahta boyundurukların üzerinde oturmuş onu bekliyorlardı. Gürültücü bir çocuk çoban grubu da duvarın karşısındaki televizyondan eski bir siyah-beyaz film izliyordu. Camagu tamamı İngilizce olan konuşmaları nasıl anladıklarını merak etti. Üstelik, doğru yerlerde gülüyorlardı. Filmin kahramanını destekliyor, kötü adamları lanetliyorlardı. Hikâyenin tüm detaylarını takip ediyor ve anlıyorlardı. Sonra şaşırmaması gerektiğini hatırladı. Johannesburg çevresindeki kasabaların haşarı bir çocuğu olduğu zamanlar, ucuz sinemaların sürekli müşterisiydi. Arkadaşlarıyla birlikte, hiçbiri İngilizce bilmemesine rağmen, Roy Rogers ve Tex Ritter'ın maceralarını tüm karmaşıklığına rağmen takip ederlerdi.

Bhonco'yu görür görmez, Zim'in suratı ekşidi. Camagu gülümsedi, ayağa kalktı ve ihtiyara elini uzattı. Bhonco onu görmezden geldi.

"Demek söylenenler doğruymuş" dedi Bhonco üzüntüyle. "Şimdi de İnananlara katılmışsın."

"Bu doğru değil Tat'uBhonco. Benim İnananlarla bir ilgim yok. Aynı şekilde İnançsızlarla da öyle. Ben yalnızca bir insanım. Peygamber Nongqawuse'yle birlikte bu kavgalar başladığında atalarım burada değildi."

"Görüyor musun, İnanan olmuş işte!" diye bağırdı Bhonco, zafer kazanmış gibi. "O kadına peygamber bile diyor. O, peygamber falan değildi. Sahteydi. Bizi sömürmek isteyen beyazlar tarafından kullanıldı."

"İkinizin de şunu anlamasını istiyorum" dedi Camagu, kararlı bir ses tonuyla. "Benim için ikiniz de saygın yaşlılarsınız. Sizin İnanan ya da İnançsız olmanız umurumda değil. İkinize de aynı şekilde saygı duyuyorum. Lütfen beni kavgalarınızın içine çekmeyin. İkiniz de birinizden birinizle arkadaşlık etmememi beklemeyin."

Bhonco, Dalton'a baktı ve öfkeyle dişlerinin arasından konuştu: "Bir de diyorlar ki bu çocuk benim kızımla evlenmek istiyormuş. Gelecekteki kayınpederine bile erkek gibi arka çıkamıyor daha. Amerika'dan öğrendikleriyle buraya gelmiş. Ama daha fazla turistin gelmesinin değerini anlayamıyor."

"Anlamıyor musun Tat'uBhonco?" dedi Dalton sabırla. "Buraya gelip para harcayan turistler, tam da burası el değmemiş bir yer olduğu için geliyorlar."

"Parayı nerede harcıyorlar?" diye sordu Bhonco. "Elbette senin dükkânında. Senden yiyecek alıyorlar. Onları kamyonetine doldurup yüz karamız olan yerlere götürüyorsun. İlerlemeye karşısın çünkü her şey olduğu gibi kalırsa en çok sen kâr edeceksin. Ve bir de otelin sahibi olan arkadaşların."

"Köyden insanları çalıştırıyoruz."

"Aynen öyle. Senin engellemeye çalıştığın ilerlemelerle daha da çok kişi iş bulacak. Herkesin işine yarayacak."

Zim, bu konular kendisini hiç ilgilendirmiyormuş gibi gökyüzüne bakıp bir şarkı mırıldanıyordu.

Sonra yavaşça, kendi kendine konuşur gibi, "Duydum ki birileri kendi evlerini yapması için kızlarına yaslanıyormuş. Erkeklerin çalıştığı zamanlarda neredeydiler acaba?"

"Benden söz ediyorsan, niye doğrudan yüzüme söylemiyorsun? Neden korkuyorsun?" diye sordu Bhonco. "Yoksa benim kızım beyazların pisliğini temizlemek yerine ortaokulda müdür olduğu ve babasına bir ev yaptırabildiği için kıskanıyor musun?"

Camagu, köy dedikodularını yakından takip edenlerden olmadığı için, Xoliswa Ximiya'nın, babası yalnızca bir tane pembe kulübeye sahip olduğu için gülünç duruma düşmesin diye ikinci bir ev (dört duvarlı, çatısı tenekeden bir *ixande*) daha yaptırdığını ilk defa duyuyordu. İnançsızlar bunu, iyi yetiştirilmiş olduğu besbelli bir kız evladın güzel bir jesti olarak görüyorlardı. İnananlara göreyse, bir adamın avlusunu *rondavel*ler, *hexagon*lar ve en azından bir tane *ixande*yle doldurmak için kendisi çalışmak yerine kızına yük olması, büyük bir utanç kaynağıydı. Bu adamın bir İnançsız olması ve İnançsızların Nongqawuse zamanında sığırlarını kesmemiş olmaları, onun nispi yoksulluğunu daha da dikkate değer kılıyordu. Kaygısız bir hayat sürmüş olmalıydı. Ya da dedeleri, Twin-Twin'in Orta Kuşaklar zamanındaki varlığını har vurup harman savurmuş olmalıydılar. Sığır kesme çılgınlığından kurtulmuş sığırları, gelecek nesilleri düşünmeden afiyetle yemişlerdi herhalde.

Ama ona acımayla bakan ve zavallı adamın sığırlarının, kızını üniversite seviyesine kadar okuturken tükendiğini söyleyenler de vardı. Bu eğitim, gençliğinde East London ve Cape Town'da çalışıp biriktirdiği paraları bile bitirmişti. Şimdiyse hükümet ona bir yaşlı aylığı, bir *nkamnkam* bile vermiyordu.

"Bence kızının sana bir ev yaptırması harika bir şey Tat'uBhonco" dedi Dalton. "Sence de öyle değil mi, Camagu?"

"Bence de" diye katıldı Camagu. "Xoliswa Ximiya gibi bir kızın olduğu için gerçekten çok şanslısın."

Zim, kırgın gözlerle dik dik bakıyordu.

"Bir adamın, başka birinin kızının kalçalarıyla satın alındığını duymamıştım" dedi aşağılayıcı bir sesle.

KIZIMA HAKARET Mİ EDİYORSUN ZİM? DEDİ BHONCO HİDDETLE BUKÖYÜN OKUL MÜDÜRÜNE HAKARET Mİ EDİYORSUN? SENİN YER YER SÜPÜREN KIZINA DÜZGÜN BİR TALİP ÇIKMAMASI BENİM SUÇUM MU ?

Dalton ihtiyarların arasında girdi ve bu saçmalıklara başlamak istiyorlarsa, başka bir yere gitmelerini söyledi. Camagu'ysa, şimdi hepsi buradayken, Zim ve Bhonco arasındaki uçurumu konuşarak kapamaya çalışmayı önerdi. İhtiyarlar, köyün yararı için, takipçilerini farklı yönlere çekmek yerine birlikte çalışmaya önderlik etmeliydiler. Buna aracılık etmeyi önerdi.

"Sen aracı olamazsın" dedi Zim. "Bhonco'nun kızıyla senin arada olanları hepimiz biliyoruz. Onun damadı olacağını duyduk."

"Dalton'la birlikte senin evinde yemek yedik ve bu konuları hep birlikte açıklığa kavuşturduk. Bunu nasıl söyleyebilirsin?" dedi Camagu.

"İşte!" diye bağırdı Bhonco. "Demek ki ben haklıydım. Sen çoktan tarafını seçmişsin. Köylüler seni kızıllığın safında olmakla itham ettiğinde seni savunmuştum. Köyde kalmaya karar verdiğini duyduğumuzda hepimiz sevinmiştik. Şimdi aramızda okumuş bir adam var ve bizim bakış açımızı anlayacak, hayatımıza medeniyetin girmesini destekleyecek demiştik. Dalton'ın bu oğlunun ve onun İnananları'nın safına geçerek pek çok kişiyi hayal kırıklığına uğrattın."

Dalton, onun bir İnanan olmadığı açıklamak için zayıf bir girişimde bulundu. Fakat Ximiya'nın oğlu Bhonco'nun söyleyecekleri bitmemişti.

"Sen çeneni kapa! Johannesburg'dan gelmiş ve sünnet olduğu bile şüpheli olan bu çocukla konuşuyorum ben! Sana gelince Dalton, baban hayatta olup da bu rezilliği görmediği için Tanrı'ya şükret. Baban ilerici bir adamdı. Bu köyü karanlığa sürüklemeye çalıştığını görseydi, senden utanırdı. Bize her gün biraz aydınlanmaya ihtiyacı olan vahşiler olduğumuzu söylerdi. Şimdiyse köye aydınlanma geliyor ve sen ona karşı savaşıyorsun!"

Bu arada dükkâna gelmiş olan bir grup insan çevrelerini sarmıştı. Konuşan kişiyi haklı veya haksız bulduklarında lafa giriyorlardı. Çoğunluğun, kumarhane ve su sporları cennetinin temsil ettiği medeniyete taraf olduğu görülüyordu. Dalton dükkâna sıvıştı. Camagu, bunun farklılıkları tartışarak çözmek için bir fırsat olabileceğini düşünüyordu. Ama anlaşılan, her iki taraf da tribünlere oynamak isti-

yordu. Örneğin Zim, sürekli kıpırdanıyor, Bhonco'nun görüşüne taraf olanlara hakaretler yağdırıyordu.

"Bu İnançsızlarla nasıl aynı fikirde olursunuz anlayamıyorum" dedi. "Bunlar, ağaçlarımızı kesmek isteyen Johannesburg'lu beyaz işadamlarıyla arkadaşlık ediyorlar."

Kendi elleriyle Bhonco'ya koz vermişti. İhtiyar sanki bu aptalca açıklamayı bekliyormuşçasına lafa girdi.

"Belli ki İnananlar iyice delirmiş" dedi. "Yerel ağaçları korumaktan söz etmek saçmalık. Sonuçta her zaman medeni ağaçlar dikebiliriz. Denizaşırı yerlerden gelen ağaçlar. Korumak istediğiniz çirkin ağaçlardan bazılarında olduğu gibi dikeni bulunmayan ağaçlar. Nogqoloza ormanında büyüyen akasya ve okaliptüsler gibi ağaçlar. Nogqoloza'nın çok güzel bir orman olduğunu çünkü ağaçların yıllar önce sıralı olarak dikildiğini bilirsiniz. Orta Kuşaklar'ın acılarından ötürü beyazları sevmesek de en azından Nogqoloza ormanını kurdukları için onlara teşekkür etmeliyiz."

Kalabalığın çoğu, İnananların çılgınlıkta fazla ileri gittiğinde birleşti. Mesela Dalton, çocukların kuş yuvalarından yumurtaları almamasını sağlaması için şefi uyarıyordu. Böyle saçma şey duyulmuş muydu acaba? Herkes çocukluğunda bunları yapmamış mıydı? Çok eski zamanlarda? Şimdi bu çocukların yaban hayvanlarını köpekleriyle avlamaması hikâyesi nereden çıkmıştı? Hem Dalton'a bu halkın eski geleneklerini değiştirme hakkını kim veriyordu? Ne cesaretle Şef Xikixa'yı bu konularda etkilemeye çalışırdı? Kafasız şef, en küçük esintide bile eğilebiliyordu ama neyse ki Dalton'ın tavsiyelerine uyacak kadar aptal değildi.

"Kendi kulaklarınızla duydunuz" dedi Zim. Bir fırsat yakalamıştı. "Ximiya'nın bu oğlu diyor ki, topraklarımızı alan beyazlar çok iyi insanlarmış çünkü Nogqoloza'ya okaliptüs ağaçları dikmişler. Bu yüzden köyümüzü bizim faydalanamayacağımız bir ticaret ortamına çevirmek isteyen beyazlarla birlik olmalıymışız. O da zamanında On Nehre İsim Veren Adam'a maşa olan dedeleri gibi beyazların maşası."

"Neden söz ediyor bu Zim?" diye bağırdı Bhonco. "Köyümüzü kızıllığın derinliklerine sürüklemek için beyaz adam Dalton'la birlikte çalışan o değil mi?"

"Dalton gerçek bir beyaz sayılmaz" dedi Zim, tüccarı savunarak. "Yalnızca deri rengi yanlış. Yoksa çoğumuzdan daha umXhosa'dır o. Tüm amaXhosa erkekleri gibi sünnetlidir. İsiXhosa'yı buradakilerin çoğundan iyi konuşur."

Kendiliğinden ortaya çıkan toplantı, giderek herkese açık bir şamataya dönüşüyordu. Herkes, diğerleriyle paylaşmaya değecek bilgece bir şeyleri olduğunu düşünüyordu. Ve yine herkes, bu bilgeliği aynı anda dağıtmaya çalışıyordu. Birden Dalton ve Missis koşarak dışarı çıktılar. Missis o kadar şiddetli çığlık atıyordu ki herkes derhal sustu.

"Burası birahane değil!" diye haykırdı. "Toplantınızı burada yapamazsınız!"

Camagu giderken, Dalton'ın çalışanlarından birkaçıyla birlikte dışarıdaki tantanayı izleyen Qukezwa'yı gördü bir an için. Deniz ürünlerini nasıl toplayacağını öğrettiği o sabahtan sonra görmemişti onu. Neredeyse dört ay oluyordu. Bu süre zarfında Zim'in evine uğramış, Dalton'ı ziyaret etme bahanesiyle dükkâna gitmişti. Tek derdi Qukezwa'yı görebilmekti. Nongqawuse Vadisi'nde tek başına yürüyüşler yapmış ve kutsal höyükleri ziyaret etmişti. Havanın açık olduğu günlerde deniz kıyısındaki yazlıktan görebildiği büyük lagüne bakmıştı pek çok kez. Ama Qukezwa'yı hiçbir yerde görememişti. Belki de herkes için en iyisi budur diye ikna etmişti kendini. Herkes için en iyisi. Onun arkadaşlık edeceği türden bir kadın değildi Qukezwa.

İnsanlar Zim'in kızıyla neden ilgilendiğini sorgulamasın diye onun nerelerde olduğunu kimseye sormayacak kadar da ihtiyatlıydı. Xoliswa Ximiya'yla dengeli arkadaşlığını sürdürdü. Bu durum, evliliklerinin yaklaştığı hakkında köyde yayılan dedikoduları besliyordu. Ve Bhonco'yla NoPetticoat'un, kızlarının Amerika'ya veya Johannesburg'a gidebileceğinden ötürü duydukları kaygıyı da. Aynı zamanda toplumdaki konumlarını güçlendirecek ve diğer İnançsızlara da itibar getirecek ihtişamlı bir düğünü de iple çekiyorlardı. Hâlâ umut vardı. Camagu birtakım köylü kadınlarla birlikte bir iş kurmuştu. Belki de kızlarını köyden götürmezdi.

Ve şimdi Qukezwa kapıda dikilmiş, gürültücü köylüleri kovalayan Missis'e gülüyordu.

Camagu, Dalton'ın kurmak istediği botanik bahçesi için Zim'le görüşeceklerini hatırladı. Dükkâna döndü. Girer girmez Qukezwa'ya baktı ve gülümsedi. O da gülümsedi. Gülümsemesine karşılık vermişti!

Aklı artık botanik bahçesinde değildi. Bulutların üstünde geziyordu. Dalton, ona güzel bir günde aklına bu parlak fikrin geldiğini anlatıyordu. Bhonco ve Zim'in de içinde bulunduğu su projesi komitesiyle birlikte nehir kenarındaydı o gün. Hükümetten ve iş yaptığı arkadaşlarından gelen paralarla yapılan su pompasını inceliyorlardı. Suyun köye taşınması için borular döşenmişti. Bhonco, pompanın yanındaki beton setin yakınında, üzeri süsenler, orkideler ve usundu palmiyeleriyle kaplı küçük araziyi göstermişti komiteye. Üzerinde protea çiçekleri vardı. Tuhaf bir durumdu bu çünkü Eastern Cape'in hiçbir yerinde bulunmazdı bu çiçekler. Bu arazinin kendisine babasından miras kaldığını söylemişti ihtiyar. Dalton, bu araziyi botanik bahçesine çevirmeyi teklif etmişti. Yöreye özgü nadir bitkileri yetiştirebilirlerdi, özellikle de tehlike altında olanları.

Dalton pompayı kontrol için tekrar geldiğinde, Bhonco'nun araziye mısır ektiğini görmüştü. Belli ki ihtiyar, Dalton'ın bu toprakla ilgilenmesinin altında gizli bir maksat olduğunu düşünüyordu.

"Neye yarayacak?" diye sormuştu Dalton, yüksek sesle gülerek. "Hepsini maymunlar yiyecek!"

Fakat biraz sonra, su projesi komitesine göstermiş olduğu nadir bir incir ağacının da kesilmiş olduğunu gördüğünde, gülüşü dondu.

"Ximiya'nın oğlu" demişti Zim. "Gecenin bir yarısı gelmiş, kendinden başka kimseye yaramasın diye ağacı kesmiş."

Ama Bhonco ağacın kesilmesiyle hiçbir ilgisi olmadığını söylemişti.

Dalton bu hikâyeleri anlatmaktan büyük keyif alıyordu. İnananlar ve İnançsızlar arasındaki kavganın kendisine çıkardığı sorunlarla ilgili diğer hikâyeleri de. Köyün gelişmesi için planlarından, o ve Camagu'nun nasıl iyi bir takım olacaklarından, eğer kartlarını doğru oynarlarsa "Bırak Vahşi Kıyılar Vahşi Kalsın" kampanyalarının nasıl başarıya ulaşacağından söz edip duruyordu. Ama Camagu'nun tek duyduğu, sanki uzak bir yerden geliyormuşçasına uğuldayan sesiydi.

İzin istedi. Qukezwa'nın varlığıyla iz bıraktığı bu çevreden uzaklaşmak zorundaydı. Onu alıp Qukezwa'nın gülümsediği ana götüren şeytanlarla savaşmalıydı. Kontrolünü kaybetmemeye çalışmalıydı. Bu vahşi kadın ona hiç iyi gelmiyordu.

Aynı akşam Xoliswa Ximiya'yı ziyaret etti. Onu gördüğüne memnun olmuştu Xoliswa. Bir bardak portakal suyu ve biraz Tennis bisküvisinden sonra, dolunayda güzel bir yürüyüş yapmayı önerdi.

Uzakta yanan ateşler, dolunayın aydınlattığı berrak geceyi lekeliyordu. Gölge sevenler korkunç şekiller görüyorlardı. Köyün oyun alanında dans eden kızların söyledikleri şarkı Camagu ile Xoliswa Ximiya'nın ilgisini yavaş yavaş cezp ederken, görünmeyen gözler onları izliyordu.

Yarın yeni hikâyeler anlatılacaktı. Her zaman olduğu gibi, kimin anlattığına göre değişen yaratıcı eklemelerle.

Xoliswa Ximiya, kızların üstlerinde bir şey olmadan, yalnızca geleneksel eteklerini giyerek oyun oynamalarının çok ayıp bir şey olduğunu söyledi. Camagu'ysa bunda utanılacak bir şey görmediğini belirtti. Bu kızlar göğüslerin görünmesinin ayıp olmadığı bir kültüre aitlerdi.

"Aklıma şu Majola meselesini getirdi bu" dedi Xoliswa Ximiya. "Aylardır seninle bu konuyu konuşmak istiyordum."

"Benim kutsal yılanımdan söz ediyorsun. Ne olmuş ona?"

"Bu köydeki barbarlığı pekiştirdiğini düşünmüyor musun?"

"O halde ben de barbarım. Çünkü Majola'ya inanıyorum. Tıpkı benden önce ailemin de inandığı gibi."

"Sen okumuş bir adamsın Camagu. Hem de Amerika'da. Senin gibi eğitimli insanlar böyle şeylere sarılırken, basit köylülerden batıl inançlarını terk etmelerini ve modern dünyaya katılmalarını nasıl bekleyebilirsin?"

"Ben Amerikalı değilim. AnaMpondomise kabilesinden bir Afrikalıyım. Totemim, kahverengi benekli yılan, Majola. Ona inanıyorum. Senin için değil, senin köylülerin için de değil, kendim için. Ve bu arada, duyduğuma göre, senin köylüler dediğin bu insanlar, geleneklerime değer verdiğimi gördükten sonra daha çok saygı duymuşlar bana."

"Her şeyi berbat ettin. Ay ışığında güzel bir yürüyüş yapacağımızı düşünmüştüm" dedi Xoliswa Ximiya uzaklaşırken. "Aklın başına geldiği zaman beni ararsın."

Camagu seslendi ama Xoliswa Ximiya yürümeye devam etti. Arkasından gitmeye değmeyeceğine karar verdi Camagu. En iyisi deniz kıyısındaki yazlık evine gitmekti. Majola'nın onca zaman önce yaptığı ziyaretin, böyle berrak bir akşamda başına niye dert açtığını anlamıyordu. Xoliswa Ximiya'nın neden bu konu üzerinde böyle şiddetle durduğunu da.

Nongqawuse hikâyesi gibiydi bu da. Görünüşe göre herkes ondan utanıyordu. Bu köyde Nongqawuse konusunda çok güçlü bir inkâr vardı. Tam bir utanç kaynağıydı o. Kimileri onun hiç yaşamadığını, bu hikâyenin siyahları lekelemek için beyazlar tarafından uydurulmuş bir yalan olduğunu söylüyordu. Bazıları da bu köyde yaşamadığını söylüyordu. Başka bir yerde yaşamış olmalıydı. Umtata'da, hatta belki Cape Town'da. Bir diğer grup da bu bölgede yaşamış olsa bile, onun bir yalancı ve yüz karası olduğuna inanıyordu. Onun hakkında hiçbir şey duymak veya bilmek istemiyorlardı.

Nongqawuse'yi ciddiye alan ve mirasıyla gurur duyanlar, yalnızca İnananlardan ve birkaç takipçisinden ibaretti. Bu yüzden amaGqobhoka (Xoliswa Ximiya gibi aydınlanmış olanlar) arasında, geçmişin utançlarını geri getirdiği için Zim'e karşı büyük bir öfke vardı. Ve dört çeker kamyonetiyle turistleri Nongqawuse Göleti'ne götürdüğü için Dalton'a karşı.

Ne zaman bu beyaz turistler gölete para atsalar, İnançsızlar, "Resmen israf! Neden o parayı bize vermiyorlar ki?" diye yakınırlardı. Ama İnananlara göre, Nongqawuse'nin gücünün bir kanıtıydı bu. Beyazlar, günahlarını bağışlaması için onu hoş tutuyorlardı.

" 'Bir baykuş gündüz öttüğü zaman talihsizliğe hazırlıklı olmak gerekir' derler" dedi berrak bir ses.

Dalgın yürürken irkildi birden. Berrak bir yaratık tam önünde duruyordu. Ve o, kendini beğenmiş gülümsemesiyle, tüm berraklığıyla yaratığın üzerindeydi. Her zaman olduğu gibi eyersiz ve dizginsiz olan Gxagxa'nın üzerindeydi. Omzunda bir *umrhubhe* taşıyordu. Tahta gövdeli ve tek telli bir İsiXhosa çalgısıydı bu. Kadınlar vurarak ve

bazen de telini çekerek çalarlardı bu enstrümanı, ağızlarını da bir tür akustik kutu olarak kullanırlardı.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Camagu.

"İhtiyar Bhonco'nun sana üstün geldiğini gördüm. Siz erkekler işe yaramazsınız" dedi, berrak gözlerini haylazca kırpıştırarak.

"Sen nereden çıktın?"

"Ziyan edilmeyecek bir gece. Gel, seni biraz gezdireyim."

Camagu panikledi.

"Böyle mi? Eyer olmadan? Dizginsiz? Nereye tutunacağım?"

"Korkma. Tırman. Gxagxa güçlüdür. İki kişiyi taşıyabilir."

Ata binmesine yardım etti. Camagu arkasına oturdu ve Gxagxa dörtnala giderken belini sımsıkı kavradı. Vücudundaki rahatsızlığı umursamamaya çalışıyordu. Bir şeyler hakkında konuşmalıydı.

"Beyazlar neden Nongqawuse Göleti'ne para atıyor?" diye sordu nefes nefese. "Herhalde sizin inandığınız gibi inanmıyorlar ona."

"Gqoloma'yı duydun mu hiç?"

"Hayır. Gqoloma nedir?"

"Nongqawuse Göleti'nde yaşayan bir yılan. Suyun altında yaşar. Gqoloma'nın göletten çıkması büyük bir fırtınaya yol açar. Gxarha Nehri'ndeki göletten Qolorha Nehri'ndeki gölete giderse, hemen ardından büyük bir yıkım olur, hortum gibi. Evleri yıkar. Ağaçları kökünden söker."

Camagu sorusuna cevap alıp almadığından emin değildi.

Gxagxa dörtnala gidiyor, yamaçları tırmanıp tepelerden iniyordu. Berrak okyanusun üzerindeki sahil şeridini lekeleyen zorlu berrak kayalarda ilerliyordu. Birden şarkı söylemeye ve *umrhubbe*sini çalmaya başladı. Aynı anda hem ıslık çalıyor hem şarkı söylüyordu. Ağzından pek çok ses çıkıyordu. Gece gibi yankılanan derin sesler. Buğulu bir yaz akşamının ağırlığını taşıyan sesler. Bir bozkır yangını gibi çatırdayan ateşli sesler. Amathole Dağları'nın zirvesinde süzülen kar taneleri gibi hafif sesler. Gülen dağlar gibi aldatıcı sesler. Hepsi aynı anda çıkıyordu. Koca bir koro yaşıyordu sanki ağzının içinde. Camagu daha önce hiç böyle bir şey duymamıştı. AmaXhosa dağ kadınlarının bölünmüş tonlarda şarkı söylemekte usta olduğuna dair bir şeyler okumuşluğu vardı. Dünyada bunu yapabilen, onlardan baş-

ka bir tek Tibetli keşişlerin olduğunu da duymuştu. Bu kızın, ölmekte olan bir geleneğin koruyucusu olmasını beklemiyordu.

Bir süreliğine büyülenmiş gibiydi. Sonra, pantolonunun ıslak olduğunu fark etti.

Terden değildi.

Belki de aklını bu dehşetli durumundan alıp Xoliswa Ximiya'nm o soğuk güzelliğine verebilse, bir süre soluklanabilirdi. O çok güzeldi. Xoliswa Ximiya. Vakur ve sağlam.

Qukezwa, güzelliğin ağırlığını taşımıyordu. Bu sayede özgür ruhlu olabiliyordu.

7

Twin ve Qukezwa, bütün gün Gxarha Nehri'nin denize döküldüğü sahilde oturdular. Nehrin sularıyla denizin gelgitlerinin oynaşması avare yaşantılarını tekdüze iniltilerle doldururken, güneşin gökyüzündeki yolculuğunu izlediler. Güneşin kızıla dönüp diğer güneşlerin dağların ardından veya ufuktan belireceğini, gökyüzünde birbirlerine doğru koşup çarpışacaklarını ve patlayacaklarını, korlarınınsa dünyaya düşüp İnançsızların katılaşmış ruhlarını yakacağını umarak her gün aynı şekilde oturdular. Ama güneş her gün, dedelerinin zamanında doğduğu gibi doğdu.

Bazen Heitsi de yanlarında oluyordu. Çekirgeleri kovalıyor, otlardan ve kamışlardan acemi düdükler yontuyordu. Büyüdükçe ele avuca sığmaz oluyordu bu Heitsi. Başlarda, sürekli anne-babasıyla

olmak hoşuna gidiyordu. Ama şimdi zamanının çoğunu, İnananların küçük çocuklarının kafalarına kum atarak geçirmeye tercih ediyordu. Normal zamanlarda olsaydı, çayırda buzağı ve kuzuları güdüyor olacaktı.

Ekim ayının ortasıydı. Havada çiçek kokuları vardı.

Twin ve Qukezwa oturup gökyüzünü seyrettiler. Ve ufku. Ve kumları. Twin, Qukezwa'nın arkasına oturdu ve kollarıyla onu sıkıca sardı. Twin'in güçlü uylukları arasına yerleşti Qukezwa. Dağların ruhları gibi tenha bir ses çıkaran *umrhubbe* çalgısını çaldı. Twin'in kahverengi-beyaz atı Gxagxa'nın ölümünün hayatlarında yarattığı boşluğa dair bir şarkı söyledi. Onu alan ciğer hastalığına sövdü. Hastalığı bu topraklara getirenlere lanet etti. Gözlerini kapadığında, sahildeki kumların üzerinde, çırılçıplak Gxagxa'yı sürdüğünü gördü. Gxagxa eşkin gitmeye başladı. Sonra arkasında toz bulutları bırakarak tüm gücüyle dörtnala gitmeye başladı. Twin'in bacakları arkasındaydı yine. Twin, bacaklarının arasında oturan Heitsi'nin arkasındaydı. Bulutlarda kaybolana kadar, Gxagxa tehlikeli dörtnala gidişine devam etti. *Umrhubbe* sesinin arasından, kehanetlerin söylediği gibi, dalgaların üzerinde gelen yeni insanları gördü. Onlara liderlik eden, Gxagxa ve başsız atadan başkası değildi.

*Umrhubbe*nin şarkısı bir hayaller âlemi yaratıyordu.

Twin ve Qukezwa oturup gökyüzünü seyrettiler. Gözleri keskin gün ışığına alışmıştı artık. Rüzgârın köyden taşıdığı bir çığlığı duyabiliyorlardı uzaktan. Gelgit sesleri üzerinde dolaşan bir çığlık. *Umrhubbe*nin şarkısının üzerinde. Qukezwa çalmayı bıraktı ve dikkatle dinledi.

"Savaş çığlığına benziyor" dedi Qukezwa.

"Köy tellalının sesi gibi. Ama savaş olamaz" diyerek rahatlattı onu Twin. "Bunun gibi kutsal bir zamanda savaş olamaz."

Yanılıyordu. Savaş çığlığıydı bu. Sürgünde olan babasının yerine Qolorha'nın şefi gibi hareket eden, Nxito'nun İnanan oğlu Pama'nın evinden geliyordu. Erkekler, köyün her tarafından gelip toplanmaya başladılar. Twin'in kulakları bunun bir savaş çığlığı olduğuna kanaat getirince, o da nehir kıyısından Pama'nın Büyük Ev'ine koştu ve toplanmış olan erkeklere katıldı.

"Bütün erkekler silahlansın!" diye bağırdı Pama, toplananlara. "Saldırıya uğradık. On Nehre İsim Veren Adam, başından beri yapmakla tehdit ettiği şeyi yapıyor. Hepiniz, kralımız Sarhili'ye yazılan ve boş tehditlerle dolu olduğunu düşündüğümüz mektupları biliyorsunuz. Anlaşılan, tehditler o kadar da boş değilmiş. Onun askerleriyle dolu bir gemi, Kei Nehri'nin ağzından girerken görülmüşl"

Kei'nin ağzı, Gxarha'mn ağzından yalnızca birkaç kilometre uzaktaydı. Çok geçmeden, silahlı amaXhosa askerleri nehir kıyısına geldiler ve *HMS Geyser* gemisinin kanallardan birinde ağır ağır ilerlediğini gördüler. Diğer şeflikler ve köylerden amaXhosa askerleri geliyordu.

Twin bir savaş şarkısına başladı. Ve tüm erkekler dehşetli bir uyumla ona katıldılar.

Yer sallandı. *HMS Geyser* demir atmıştı. Gemidekiler nehir üzerindeki bir sala bindiler. Fakat sal devrildi, üzerindekiler boğulmaktan güçlükle kurtuldular. Adamlardan biri sala tekrar binmeyi reddetti. Kıyıya kadar yüzdü ve amaXhosa askerlerinin kahkahaları arasında korkak bir tavşan gibi kaçtı. Ama onu takip etmediler. East London'a sağ salim ulaşmasını ve efendilerini, amaXhosa halkını küçümsemenin pek de akıllıca bir şey olmadığına dair uyarmasını istediler.

HMS Geyser mahcup bir şekilde savaşmadan geri dönerken, köylüler neşe içindeydiler.

Twin başka bir şarkıya başladı. Erkekler muzaffer bir edayla eşlik ettiler ona. Keskin bir uluma kapladı havayı. Twin seslerden birini ayırt edebiliyordu. Qukezwa'nın uluyanlar arasında olduğunu fark etti birden. Her umXhosa kadının çok başarılı olduğu keskin dalgalı seslerle feryat etme sanatında bu kadar usta değildi şimdiye dek. Geriye döndü, kadınlara baktı. Gerçekten de oradaydı. Sırtında Heitsi, kendine özgü Khoikhoi tavrıyla şarkı söylüyor, ara sıra da mağrur feryatlar çıkarıyordu.

"Sen niye geldin?" diye sordu Twin sabırsızca. "Senin savaşın ön cephesinde koşturmak yerine Mhlakaza'nın evinde Heitsi'ye bakıyor olman gerekiyor."

"Gelmek zorundaydık Heitsi'nin babası" dedi Qukezwa tatlı tatlı. "Tek başına savaşmana izin veremezdik."

"Tek başıma savaşmıyorum! Diğer askerlerle birlikteyim."

"Kadınlar da üzerine düşeni yapmalı. Bu yüzden onları köyden topladım ve erkeklerin zaferi için ulumaya getirdim."

"Ah Qukezwa" diye söylendi Twin. "Buraya gelmemeliydin. Erkekler bizim ilişkimizi anlamazlar. Karımın *isikhakha* eteğinin altına saklandığımı söyleyecekler."

On Nehre İsim Veren Adam'ın gemisinin gidişiyle kazanılan zafer yeni bir sığır kesme çılgınlığı başlattı. Yeni insanların güçlü olacaklarının ve Nongqawuse'nin kehanetlerinde söylediği gibi kendilerini göstermek üzere olduklarının kesin bir işareti sayıldı bu. İnsanların sarsılmaya başlayan inançları pekişti. Sığırlarını kesmeyi uzun zaman önce bırakan ve acıkmaya başlayan İnananlar bile cesaret kazandılar. Twin ve Qukezwa sığırlarının tamamını çok önceden kesmiş olsalar da aç veya cesaretten yoksun olanlar arasında sayılamazlardı. Vakitlerinin çoğunu Mhlakaza'nın evinde geçiriyor, yemeklerini de orada yiyorlardı. Hâlâ sığırları ve tahılları olan inançlı aileler, bunları günlük ziyafetler için Mhlakaza'nın evine getiriyorlardı.

Bu yeni çılgınlık, Şef Nxito ve heyetinin gözünü korkutuyordu. On Nehre İsim Veren Adam'ı kötü niyetli olmakla suçluyorlardı.

"Bu meseleleri barışçıl yöntemlerle çözmek için bizimle konuşuyormuş gibi yapıyor" dedi yaşlı şef. "Bir yandan da insanlarımıza saldırması için gizlice bir gemi gönderiyor. Şu olanlara bakın şimdi! Gemisi hezimete uğradığı için, insanlar artık daha da fazla sığır kesiyorlar."

"Bu insanların hiçbirine güvenemeyeceğimiz konusunda hep uyardım sizi" dedi Twin-Twin. "Onların sözü, üzerine dağ tavşanı işemiş kayanın kayganlığı gibidir. Ona tutunamazsınız."

Twin-Twin, On Nehre İsim Veren Adam'a öylesine kızmıştı ki geçmişin yaraları kaşınmaya başlamıştı. Eli sürekli bu yaraları kaşımakla meşguldü. Peygamberlerin sağlam bir muhakeme yapmalarını bekleyemeyeceğini hatırlattılar ona. Bu olaydan sonra inançsızlığı bir kat daha artmıştı. Ama bazı İnançsızlar, geminin hezimete uğradığını duyduktan sonra İnananlara katılmışlardı.

Kurnaz adli memur Binbaşı John Gawler, müttefik olarak kabul ettiği kişilerin serzenişlerini duydu ve onlarla konuşması için John Dalton'ı gönderdi.

"Sir George Grey'in amaXhosalara saldırmak gibi bir niyeti yoktu" diye açıkladı Dalton. "Yalnızca İnananları *HMS Geyser*'la korkutmak istedi. Gemi, Natal'dan Cape Kolonisi'ne giden normal rotasındaydı. Sir George, Kei ağzındayken, İngilizlerin donanma gücünü göstermeye karar verdi."

Kimse Dalton'a inanmadı.

O gittikten sonra, Twin-Twin, "İnananların eliyle muazzam bir yenilgiye uğramalarına bahane üretiyorlar, öyle değil mi?" dedi.

Twin-Twin'i en çok korkutansa, kraliçenin deniz gücünün bu sözde gösterisinde yaşananlardan sonra İnananların iyice küstahlaşmasıydı. Bir kez daha sağda solda İnançsızlara saldırmaya başladılar. On Nehre İsim Veren Adam, bu saldırıların kurbanlarına yardım etmeyi reddediyordu. Gawler ve diğer adli memurlar gibi bölgedeki temsilcileri, İnançsızların yardıma ihtiyacı olduğuna ilişkin acil haber gönderdiklerinde, İngiliz hükümetinin, kendisinin Kaffirland dediği topraklarda saldırıya uğrayabilecek her kişi için birlik gönderemeyeceğini söyledi.

"Ayrıca" diye ekledi, "bunu yapacak olursak, koloniye karşı savaş planları yapan Kreli ve Moshesh'in elini güçlendirmiş oluruz. Şeytanın etkisi altındaki bu şeflere saldırı için bir bahane yaratır bu durum."

Yapılabilecek tek şey, İnançsız şeflerin, evlerinden kaçmak zorunda kalanlara sığınacak yer sağlamasını istemek ve zarar görmemelerini sağlamaktı. Bu sorun yayılıp da beyaz yerleşimcilerin bölgelerine sıçramadığı sürece, yapılabilecek başka bir şey yoktu.

On Nehre İsim Veren Adam'ın bu tavrı, Twin-Twin'in tüm sığır kesme hareketini onun planladığına dair görüşünü pekiştirdi. Tüm o kehanetleri kurnazca uydurmuş, Nongqawuse, Mhlakaza ve Nombanda'yı da bunları amaXhosa halkına nakletmeleri için kullanmıştı. Sömürge hükümetinin bitmek bilmez savaşlarla elini kirletmesindense, amaXhosaların kendi elleriyle kendilerini yok etmelerini istemişti. Bu görüş, Hıristiyan olmayan İnançsızlar arasında yayılmaya başlıyordu.

"Nongqawuse'nin gördüğü Yabancılar" diye açıkladı Twin-Twin, "On Nehre İsim Veren Adam'ın bizzat kendisiyle, belki yanındaki Gawler ve Dalton'dı."

Ned ve Mjuza gibi Hıristiyan olan İnançsızlarsa bu görüşe katılmıyorlardı. Nongqawuse'nin gördüklerinin, Sarhili'nin ve onun arkadaşı olan Basotho halkından Moshoeshoe'nun amaXhosaları açlıkla kışkırtıp İngiliz İmparatorluğu'na karşı isyana kalkışmalarını sağlamak için yapılmış bir plan olduğunu düşünen On Nehre İsim Veren Adam'ın görüşünü paylaşıyorlardı.

İnananlar bu tartışmalarla uğraşmıyorlardı. Onlar kendi tartışmalarına dalmışlardı. Mpongo Nehri'nin kıyılarında yeni bir kadın peygamber ortaya çıkmıştı. Kulwana isimli ünlü bir geleneksel doktorun on bir yaşındaki kızı Nonkosi'ydi bu.

Nonkosi, ocak ayının başlarında bir şeyler görmeye başlamıştı. Gxarha Nehri'nin büyük kadın peygamberlerinin gördüklerine benzer Yabancılar görmüştü o da. İlk kez, Mpongo Nehri'ndeki bir göletin yakınında oynadığı sırada ortaya çıkmışlardı. Ona suyun içindeki bir sürü sığırı ve eğer amaXhosalar tüm sığırlarını keserse gelecek olan yeni insanları göstermişlerdi. İnançsızlıkları yüzünden harap olacak halklardan söz etmişlerdi. Basotholar, amaMfengular ve elbette İngilizlerdi bunlar. Kingwilliamstown'a gidecekler ve orada helak olacaklardı.

Kulwana'nın kızında tuhaf olan şey, diğer büyük peygamberler gibi perişan ve dağınık görünmemesiydi. Kimsesiz ve fakir değildi. Keyifliydi ve ihtiyarlara, ataların dünyasından yeni insanlarla birlikte gelecek güzel günleri anlatmak yerine, tüm günü çocuklarla oynayarak geçirmekten hoşlanıyordu. Ama mesajı açıktı ve giderek yayılıyordu. Onun o küçük ağzından müzikal bir çınlamayla çıkıyordu mesajı. Koca adamları mutluluktan ağlatıyordu.

Nonkosi, Nongqawuse'ninkiyle aynı mesajı iletmesine rağmen, yeni taraftarlar kazandı. Nongqawuse'dense Nonkosi'nin taraftarı olmak genç İnananlar arasında moda haline geldi. Nongqawuse, taraftarlarını süslenmeye ve makyaj yapmaya yönlendirirken, Nonko-

si'nin telkinleri süslerin terk edilmesi yönündeydi. Ayrıca yemek pişirmek için veya başka bir maksatla yakılan ateşlerde, yaygın olan mimozalar yerine umThathilerin, aksırık ağaçlarının kullanılmasını buyurdu.

Kulwana, kızının sadık bir destekçisi olmuştu. Kızının takipçilerine, göletteki sığır böğürmelerini kendisinin de duyduğunu anlattı.

İki peygamber arasında bir rekabet varmış gibi görünse de aslında rekabet takipçileri arasındaydı. Peygamberler aynı şeyleri anlatıyor ve birbirlerini rakip olarak görmüyorlardı. Tek istedikleri amaXhosa halkını kurtarmaktı.

Twin ve Qukezwa yeni peygamberi merak ediyorlardı. Onu ziyaret etmek için Mpongo Nehri kıyılarına doğru iki günlük bir yolculuğa çıkmaya niyetlendiler. Heitsi onları epeyce yavaşlattığı için zor bir yolculuk oldu. Ama hiç pişman olmadılar bundan. Nonkosi'den güç alıyorlardı ve yeni bir umutla doluydular.

Nonkosi onları ve başka yüzlerce takipçisini nehir kıyısında küçük bir gölete götürdü. Orada yeni sünnet olmuş *abakhwetha*ların suyun üzerinde yaptıkları dansı gördüler. Kıyıda duranlar da şarkıya ve dansa katıldılar. Suda beliren ve sonra tekrar batan sığır boynuzlarını gördüler. Ve ineklerin mölemesini, boğaların böğürtüsünü duydular. Akşamları, olağanüstü peygamberin takipçilerine kutsal müshil ve kusturucu ilaçlar verdikleri *ukurbuda* törenlerine katıldılar. Kustular ve mideleri tüm gece boyunca çalıştı.

Nonkosi'nin tüm takipçileri gibi, Twin ve Qukezwa da kendilerini İnançsızlardan ayırmak için kaşlarını tıraş ettiler.

İnananlar iki mezhebe ayrılmış olsalar da Twin ve Qukezwa her iki peygamberi de takip etmeye karar verdiler. Kaşları tıraş etme modasını Gxarha'ya götürdüler. Nonkosi'nin icadı olmasına rağmen, İnanlar bunu severek kabul ettiler.

Twin ve Qukezwa, Mpongo Nehri'nden getirdikleri otlarla, geceleri kusma ve bağırsaklarını boşaltma ritüelini sık sık tekrar ettiler.

***

Xoliswa Ximiya öfkeli davranıyordu. Bu, Camagu'nun taşınma partisini zehir edebilirdi. Xoliswa Ximiya, evinde misafir olduğunu pek umursuyor gibi görünmüyordu. Misafirlerin de tıpkı ev sahipleri gibi nazik olmaları beklenirdi. Bu yüzden diğer konuklar, yani Qolorha-by-Sea'nin seçkinleri olan John Dalton, bölgedeki çeşitli okulların öğretmenleri ve Blue Flamingo Oteli'nin resepsiyonisti Vathiswa huzursuzdular. Bazıları Xoliswa Ximiya'nın bakış açısına katılıyor olabilirlerdi. Ama bunun, ona, taşınma partisinde ev sahibine saldırma hakkını verdiğini düşünmüyorlardı. Ayrıca Camagu da fikrinden vazgeçecek gibi değildi.

"Ben bunun Qolorha-by-Sea'nin insanlarına hakaret olduğunu söylüyorum" diye bağırdı Xoliswa Ximiya tiz bir sesle. "Benim insanlarım kızıllıktan uzaklaşmaya çalışıyorlar ama sen garip bir şekilde onları geriye doğru çekiştiriyorsun."

"Sana göre *isikhakha* eteği geri kalmışlığı temsil ediyor Xoliswa" diye savunmaya geçti Camagu. "Ama diğer insanlara göre harikulade sanatsal ve kültürel bir miras."

Camagu, köyde Xoliswa Ximiya'ya ön adıyla hitap eden tek kişiydi. Anne-babası dışında elbette. Aralarında bir şeyler olduğu dedikodularına sebep olan şeylerden biriydi bu. Bir de sürekli tartışmaları. Ve Xoliswa'nın okul bahçesindeki evine yaptığı, bazen de akşam saatlerinde olan ziyaretler. Kimse gözleriyle gördüğünü söyleyemiyorsa da fırsat buldukça orada kaldığına inananlar da vardı.

"Dergilerdeki insanlar bile *isikhakha* giyiyor" dedi Vathiswa. Xoliswa Ximiya'nın yalakası olarak biliniyor olmasına rağmen bu kez, tüm bu kıymetli konukların arasında, küçük aklını mümkün olduğu kadar göstermek istiyordu. Ama Xoliswa Ximiya, düşmanca bakışlarıyla ihanetinden ötürü sessizce azarladı onu.

"Bu doğru" dedi Vathiswa, bağımsızlığında ısrar edercesine. "Hatta televizyonda, parlamentonun açılışında *isikhakha* giyen bazı bakanlar gördüm."

"Başkanın karısı bile *isikhakha* giyse de önemi yok" dedi Xoliswa Ximiya aşağılayıcı bir tonda. "Kızıllığımızın tarihinin bir parçası bu. Gerici bir hareket. Tüm bu saçmalıklar Afrika geleneklerini geri ge-

tiriyor! Biz medeni insanlarız. Boncuklara ve uzun pipolara yer yok artık!"

Kızıllığın laneti!

Bütün mesele Johannesburg'lu birkaç kişiyle başlamıştı. Camagu'nun Amerika'ya gitmediğini, Eastern Cape'in el değmemiş sahillerinde saklandığını duymuş, kendileri için geleneksel İsiXhosa kıyafetlerinden alması için haber göndermişlerdi. Devlet başkanının öncülüğünde bir Afrika Rönesansı hareketinin ortaya çıkmasıyla, altın şehrinin pek tutulan ünlüleri arasında çok moda olmuştu bunlar.

Camagu bunu, kooperatifin faaliyetlerini Johannesburg'da satılabilecek boncuklu pipolar ve omuz çantaları gibi geleneksel İsiXhosa kıyafet ve aksesuarlarının üretimine doğru genişletmek için bir fırsat olarak gördü. Ortakları NonGiant ve MamCirha da bu fikre ilgi gösterdiler. Zaten denizden *imbbaza* ve *imbbatyisa* toplayarak pek bir şey kazandıkları yoktu. Hatta NoManage ve NoVangeli'yi de kooperatife katılmaya davet ettiler. Ama Dalton'ın bu iki ortağı, ahmak turistleri İsiXhosa kültürüne dair sunumlar ve gösteriler yaparak sağmakla meşguldüler.

Xoliswa Ximiya bu faaliyetlerden hiç hoşnut olmadı. Hoşnutsuzluğu bugüne kadar sürmüştü ve şimdi ev sahibinin taşınma partisinde açığa çıkıyordu.

Vathiswa, akıl hocasıyla karşı karşıya geldiği için oldukça pişman görünüyordu. Onun araya girmesinden sonra, diğer konuklar da Xoliswa Ximiya'ya destek olma ve söz söyleme konusunda rahatlamışlardı. Görüşleri Camagu'ya yakın olanlarsa, sükûnetlerini bilgece koruyorlardı. John Dalton böyle zamanlarda nasıl dikkatli davranmak gerektiğini biliyor ve fikrini kendine saklıyordu.

"Bir yılana inanan bir adam hakkında ne söyleyebiliriz ki?" dedi Xoliswa Ximiya alay ederek.

"Majola tarafından ziyaret edildikten sonra, talihim kesin olarak iyi yönde değişti. Ev, iş..."

Camagu, Xoliswa Ximiya'nın cevabını dinlemedi. İzin istedi ve verandada et yiyip bira içen köylülere katılmak üzere dışarı çıktı. Onları da (özellikle de Bhonco gibi yaşlı olanları) içeride yüksek sosyetenin geri kalanıyla birlikte masaya oturtmak istemişti. Ama

reddetmişlerdi. Geleneğin, "öğretmenler" evin içinde otururken, onların ağaçların altında ziyafet çekmesi olduğunu söylemişlerdi. Camagu, onları en azından verandada oturmaya ikna edebilmişti.

"Hey, öğretmen!" diye bağırdı NoPetticoat. "Duyduğuma göre şimdi de etek dikiyormuşsun."

"İstediğin kadar gülebilirsin Mam'uNoPetticoat. Ama kooperatife katılan kadınlar yakında zengin olduğunda kahkahalarını yutacaksın."

"Öğretmen" dedi Ximiya'nın oğlu Bhonco, "bu kadınların Johannesburg madenlerinde çalışan kocaları seninle birlikte etrafta dolandıklarını biliyorlar mı?"

"Çok yakında bu kadınlar madenlerdeki kocalarından daha çok para kazanıyor olacaklar" dedi Camagu övünerek.

"O zaman beni de sayabilirsin" dedi NoPetticoat. "Blue Flamingo'daki beyazların çocuklarının altlarını temizlemekten usandım."

Biranın NoPetticoat'a tesirini herkes görebiliyordu. Sallanmaya başlamasından başka, sesinin yükselmesinden de anlaşılıyordu bu.

"Sen mi NoPetticoat? Güldürme beni!" dedi Bhonco.

"Yapamayacağımı mı düşünüyorsun Bhonco?" diye diretti NoPetticoat. "Sence ben boncuklarla çalışamaz mıyım?"

"Xoliswa ne der?" diye sordu Bhonco.

Xoliswa Ximiya'nın bundan hoşlanmayacağında herkes hemfikirdi. Bhonco ve NoPetticoat, Xoliswa Ximiya'yı mutsuz etmek istemezlerdi.

"Özellikle de size o güzel *ixande*yi yaptırdıktan sonra" diye ekledi Camagu. Mesajın yerine ulaştığından emin olmak istiyordu. Qolorha-by-Sea'de karşılık vermeyenlerin, diğer erkeklerin oyuncağı olacağını öğrenmişti. Ve kadınların.

İnsanlar, Cesane'in oğlu Camagu'ya, müstakbel kayınpederini böyle iğnelemesini yakıştıramadılar. Bazıları Bhonco'ya, daha kızını istemeye bile gelmeden, nasıl onun müstakbel kayınpederi olduğunu sordular.

"Kızı istemediğini nerden biliyorsunuz?" diye sordu bir kadın. "Başkalarının evlerinde neler olup bitiyor, bilemezsiniz."

"Biliriz. Biliriz" dedi bir adam. "Kız isteme hiçbir zaman gizli olmaz. Herkese açık bir durumdur."

NoPetticoat'un onaylamaz bakışlarıyla karşılaşınca herkes sustu. Neyse ki kapının yakınında duran Camagu, konuşulanları duymamıştı.

"Görüyorsun Cesane'in oğlu" dedi Bhonco kırgın bir sesle. "Hepimiz senin gibi zengin değiliz. Herkesin bugün içini ısıttığımız bu yazlık gibi bir şeye gücü yetmiyor."

Camagu özür diledi ve ihtiyarı sözleriyle incitmek istemediğini söyledi. Bu yazlığı da zengin olduğu için almamıştı. Dalton buranın sahibi Avustralya'ya göçtüğü için satılık olduğunu söylediğinde, parayı denkleştirip satın alabilmek için çok uğraşmıştı. Butterworth'ten East London'a kadar tüm sahil boyunca gezmiş ama işsiz olduğu için kimse ona kredi vermeye yanaşmamıştı. Kendisine kefil olmasını rica ettiği John Dalton ise "Böyle şeyler arkadaşlığı bozar" diyerek teklifini geri çevirmişti.

Arabasını sattıktan sonra depoziti ancak verebilmişti. Bankaya kooperatifin hesaplarını gösterince, işsiz değil, kendi işinin sahibi olduğuna hükmedip ona ev kredisi vermeye razı olmuşlardı.

"Bu Cesane'in oğlu..." dedi NoPetticoat alaycı bir gülüşle. "Kızımıza bile baskın çıkmayı öğreniyor diyorlar. Onca seneden sonra denizlerin ötesinden gelmiş. Ama bu köyde aylak aylak gezerek ne yapıyor ki? Onun uzun cümleleri ne işe yarıyor? Bizim kızımız ailesi için bir şeyler yapıyor en azından. Camagu kadınlarla birlikte *imbbatya* ve *imbbatyisa* toplayıp etek ve boncuklar yaparken ailesi için hiçbir şey yapmış mı acaba?"

Camagu yaşlı kadını duymazdan geldi. Ama diğerleri meselenin kapanmasına izin vermediler. Bazıları daha fazla bira çıkarmasını umarak yazlık evine övgüler düzdüler. Hatta burada bir beyaz adam gibi yaşayacağını söylediler. Evin içinde, mutfak ve banyoda çeşmeden akan suyu bile vardı. Tuvaleti kendi evlerindeki gibi bahçede değil evin içindeydi.

"Suyun sözünü bile etmeyin" dedi Bhonco. "Bizim ortak çeşmelerimiz kapanırken onun her odasında suyu var! Şimdi karılarımızın daha uzağa gitmesi gerekiyor ya da nehirlere."

"Çeşmelerin niye kapandığını sana sormak lazım Ximiya'nın oğlu" dedi bir başka ihtiyar. "Sen komitesindesin, öyle değil mi?"

"Bana değil Dalton'a sorun" diye kendini savundu Bhonco. "O ve onun İnananları suyu kapattılar. Ya da bu Cesane'in oğluna sorun."

"Hayır. Bana değil" dedi Camagu. "Ben su komitesinde değilim. Komiteye seçilmedim."

"İnananlar ve İnançsızlar arasındaki çekişmeler konusunda da kimse seni seçmedi. Yine de sen tarafını seçtin" dedi Bhonco.

"Hey John, buraya gel" diye seslendi Camagu evin içine doğru. "Senin günahlarının bedelini ben ödeyecek değilim."

John Dalton dışarı çıktı. Evdeki entelektüellerin nutuklarından kurtulduğu için rahatlamış görünüyordu. Ama sorguya çekilmek için çağrıldığını anladığı anda yüzü değişti. İnsanlar ortak çeşmelerin niye kapandığı bilmek istiyorlardı.

"Neden kapandıklarını gayet iyi biliyorsunuz anneler ve babalar" dedi Dalton. "Aylardır su için ödeme yapmadınız. Biliyorsunuz, su pompalarını satın almak gerekiyor, bunun için de para lazım. Mazot için de."

"Ama bazılarımız ortak çeşmelerin yapıldığından beri düzenli olarak ödeme yapıyoruz" diye şikâyet etti bir kadın.

"Evet doğru, bazılarınız ödüyor" diye onayladı Dalton. "Ama çoğunuz da ödemiyor. Herkes ödeme yapıncaya kadar çeşmeler kapalı kalacak."

"Bu adil değil. Para vermeyenlerin günahının bedelini biz ödüyoruz."

"O kadar insan para vermezken sadece sizin için suyu açamayız. Komşularınızın ödeme yapmasını sağlayıp suyu açtırmak size kalmış."

"Ya sen Camagu? Senin suyun var."

"Evet çünkü biz ödeme yaptık ve bizimkiler ortak çeşme değil. Hattı kendi evlerine kadar çektirmeye gücü yeten ve bunun için para verenler su almaya devam ediyorlar."

"Bu İnananların bir oyunu!" diye bağırdı Bhonco. "Herkes bilsin, komite toplantılarında çeşmelerin kapatılması kararına onay vermedim. Şiddetle karşı çıktım. Ama İnananların oylarına oranla azınlıkta kaldım!"

"Seçim şeyi gibi bu da" dedi NoPetticoat. "İşlerin iyiye gideceğini düşünüyoruz. Ama bizim dertlerimizle uğraşması için kimi gönde-

riyorlar: tanımadığımız insanları. Bizim burada ne yaşadığımızla ilgili hiçbir fikri olmayan, Butterworth'ten birileri."

Köylülerin hassas noktasıydı bu. Birkaç yıl önce yerel seçimler olduğunda, insanlar en azından kendi sorunlarıyla ilgilenileceğini düşünmüşlerdi. Ama iktidar partisinin farklı fikirleri vardı. Parti yöneticileri tarafından aday gösterilen, Qolorha'dan çok uzaktaki birtakım bölge karargâhlarındaki adaylar dayatıldı. Köylüler adayları tanımıyorlardı. Sonuçta pek çok kişi, partinin destekçisi olmasına rağmen oy vermeyi reddetti. Son genel seçimde de aynı şey oldu ve insanlar kendi hakları için dövüşmeyi öğrenmezlerse, bir sonraki yerel seçimde de aynısı olacaktı.

"Bölgesel ve ulusal düzeyde de aynı şey oluyor. Liderlik yukarıdan dayatılıyor" dedi Dalton. "Ama bunun çeşmelerle ne ilgisi olduğunu anlamış değilim. Su komitesi kimseye dayatılmadı. Köylüler tarafından seçildi."

"Hiç konuşma Dalton" dedi Bhonco. "Hayatımızı mahvettin. Sen ve senin İnananların. Şimdi kendi ağaçlarımızı bile kesemiyoruz."

"Bu adil değil" dedi Camagu. "Bunun John'un yasası olmadığını hepiniz biliyorsunuz. Ve kendi yararınız için olduğunu da."

"Ne yararı?" diye parladı Bhonco. "Bizim dedelerimiz kendilerine böyle saçma yasalar dayatmadan yaşadılar."

"Belki de dedelerinizle ilgili daha fazla şey öğrenmelisiniz" dedi Dalton. "Bizzat Kral Sarhili, doğanın koruması konusunda çok hassastı. Avlanmanın ve ağaç kesmenin yasak olduğu koruma alanı Manyube'yi kurdu. Bu şeylerin gelecek nesiller için korunmasını istedi."

"Bize Sarhili'yi anlatma" diye bağırdı Bhonco. "Aptal bir kraldı o. Karanlığın kralı. Bu yüzden halkını Nongqawuse'nin peşinden gitmeye sevk ettil"

Zim'in gelişiyle tartışma kesildi. Herkes gülmekten yerlere yatıyordu. Zim çok tuhaf görünüyordu. Sanki bu dünyaya ait değilmiş gibiydi. Kaşlarını tıraş etmişti. Ve kırmızı bir örtüye sarınmıştı. O ünlü ve güzel süslerini de takmamıştı. Bir tane bile boncuk yoktu üzerinde. Ayakları çıplaktı. Ne ayakkabı ne de çorap giymişti.

"Beni kaba kahkahalarınızla karşılamış olsanız da sizi selamlıyorum amaGcaleka kabilesinin çocukları" dedi Zim akranlarının arasına otururken.

"Kendine ne yaptın Tat'uZim?" diye sordu Camagu. "Dün seni gördüğümde böyle değildin."

"İnananlar artık böyle giyiniyor. Mpongo Vadisi'nin kadın peygamberi Nonkosi'nin öğretilerine göre" diye açıkladı Zim.

"Nongqawuse'ye ne oldu?" diye sordu NoPetticoat gülerek.

"Ona bir şey olduğu yok. Ama biliyorsunuz, tek peygamber o değil. Biz İnananların birkaç peygamberi var. Nonkosi, İnançsızlardan ayırt edilebilmek için kaşlarını kazımalarını öğütlemişti takipçilerine."

Zim savaşı açıkça yeni zirvelere taşıyordu. Eski İnananların bazı âdetlerini ihmal ettiği için kuşların kendisini uyardığını söyledi. Belki de bu yüzden oğlu köyden ayrılmış ve bir daha dönmemişti. Bundan sonra kaşlarını tıraş edecekti.

Mpongo Vadisi'nin on bir yaşındaki kadın peygamberi Nonkosi'yi keşfetmesi, inancını tazelemişti. İki mezhebin en iyi ritüellerini birleştirdiği yeni bir tarz tutturmuştu artık. Mesela, Bhonco gibi İnançsızlarla temas ettiği zamanlarda, kendini arındırmak için mutlaka kusuyor ve lavman yapıyordu. Bu *ukurduha* ritüeli, Kulwana'nın kızının öğretisinin temel bir parçasıydı.

Zim bunları anlatırken, Bhonco ona acıyarak kafasını sallıyordu.

"Devletten yaşlı aylığı bile alamayan bir adam boynu kopana kadar kafasını sallayabilir!" dedi Zim, Bhonco'ya bakmadan.

"İnsanlar ne kadar aptal olabiliyor!" diye yanıtladı Bhonco.

"İnsanlar ne kadar aptal olabiliyor!" diye tekrar etti NoPetticoat.

"İnançsızların kendi ritüelleri varsa, neden bizim de olmasın" dedi Zim. "Onlar hayatlarında kederi yaşatıyorlarsa, bizim de lavman ve kusma yoluyla kendi beden ve ruhlarımızı temizlememiz için bir sebep yok."

"Bizim törenlerimiz koku bırakmıyor!" diye bağırdı Bhonco.

"Sizin törenleriniz kendinizin bile değil" diye karşılık verdi Zim, yine bağırarak. "Onları abaThwalardan çalıyorsunuz!"

"AbaThwa halkı kederi çağırmak için dans etmiyor. Keder bize ait, başka kimseye değil."

"AbaThwalar onları ataların diyarına götürecek olan transa girmek için dans ediyorlar. Siz de onlardan çalıyorsunuz!"

"Biz çalmadık! Onlar bize verdiler!"

"Hırsızlar! Hırsızlar!"

"O lafı bir kere daha söyle Zim, sonra da gör bakalım Nongqawuse ve Nonkosi seni bastonumun kafana vereceği zarardan koruyabilecek mi?"

"Sen ve kimin ordusu Bhonco?"

"Yeter!" diye bağırdı Camagu. "Siz bu köyün yaşlılarısınız. Yeni evimi kutlamak için buradasınız, kavganızla kutsallığını bozmak için değil!"

"Biran bitmişken evin nasıl kutsanmış oluyor?" diye sordu NoPetticoat. Ayağa kalktı ve vücudunun üst kısmını *tyityimba* dansıyla sallamaya başladı. Herkes neşelendi, şarkı söyleyip el çırpmaya başladı.

Camagu yeni ev partisine geleceklerin sayısını hesap edememiş, yalnızca davet edilenlerin geleceğini düşünmüştü. Bir ziyafetin köydeki herkese açık olduğunu unutmuştu. Ama kendisinden başka kimseyi suçlayamazdı. Birayı onun için mayalayan iş ortakları MamCirha ve NoGiant, mayaladıkları sorgumun, misafirlerini serinletemeyecek kadar az olduğu konusunda uyarmışlardı kendisini. Davet ettiği misafirlerden söz ettiklerini sanıyordu, bütün köyden değil. Bu yüzden endişelerini kulak arkası etmişti. Şimdi herkes onun eli sıkı ve cimri olduğunu düşünüyordu, tüm diğer okumuşlar gibi.

Eve girdi ve elinde bir şişe brendiyle geri döndü. Herkes için değil, yalnızca ihtiyarlar için olduğunu söyledi. Brendiyi normal servis usulünde olduğu gibi şişenin kapağına doldurdu ve en yakınındaki ihtiyar kadına verdi. Kadın bir yudumda içti ve yakıcı bir keyifle yüzünü buruşturdu. Aynısını tüm yaşlı konuklar için yaptı. Her biri brendiyi içip yüzlerini buruşturdular. Böylece, şişedeki brendi bitene kadar birkaç tur devam etti.

"Ona beş kapak brendi verdin" diye şikâyet etti Zim, parmağını Bhonco'ya doğru sallayarak. "Bana niye dört kapak verdin?"

"Saymıyordum" dedi Camagu. "Sıradan verdim herkese."

"İnananların açgözlülüğü işte!" diye bağırdı Bhonco. "O da herkes gibi beş tane içti!"

Yeni bir kavga patlak vermek üzereydi. Ama Camagu ve Dalton önünü kestiler. Dalton, böyle davrandıkları için atalarının kendilerinden utanıyor olduğunu söyleme hatasına düştü. İki ihtiyar öfkeli bakışlarını onun üzerine diktiler.

"Atalarımızı karıştırma" dedi Zim. "Sen onlar hakkında ne bilirsin?"

"Gayet iyi bilir" dedi bir başka ihtiyar. "Onun dedeleri onları kazanlarda kaynattılar."

"Evet" diye onayladı Bhonco. "Bu Dalton var ya, kafa kesenlerin soyundandır bu. Yine de kimse bunu söylemez."

"Bu doğru değil! Bu doğru değil!" diye bağırdı Dalton. Utancından kıpkırmızı olmuştu.

Bu konuda Camagu ihtiyarların tarafındaydı. Bunun doğru olduğunu söyledi. Bir yurtdışı gezisinde, Londra'daki Doğal Tarih Müzesi'ne (İngiliz Müzesi'nin bir bölümüydü) gitmiş ve orada biraraya getirilmiş dinazor iskeletlerini görmüştü. Şans eseri, Amerika'daki kendi üniversitesinden bazı bilim adamlarıyla karşılaşmıştı. Bu kişiler gösterime açık olmayan birtakım parçalar üzerinde çalışıyorlardı. Müzenin arka odalarından birinde, kutuların içinde saklanmış, Buşmenlere* ait olduğu söylenen beş kafatası olduğunu keşfetmiş ve çok şaşırmıştı.

İngilizlerin, mağlup ettikleri insanların kafalarını keserek, bunları hanımefendi ve beyefendilerin ziyaret edip ne kadar da üstün bir medeniyete sahip olduklarıyla övünebilmeleri için, etkileyici binalarda sergilemek gibi barbarca bir alışkanlıkları olmasını hiç anlamamıştı.

"Belki de büyük büyük büyük büyükbabamızın kafatasıdır onlardan biri" dedi Zim.

"Evet, büyük Xikixa'nın kafası olmalı o binadaki" diye katıldı Bhonco.

Birden bir sessizlik oldu. Herkes az önce olan şeyi anlamaya çalışıyordu. Kuşkuyla bakıyorlardı. İnananlar ve İnançsızlar az önce bir konuda hemfikir olmuşlardı!

* Botsvana ve Namibya'ya komşu Kalahari Çölü'nde yaşayan Güney Afrika halkı.

"Atalarımızın kafaları Avrupa'nın her yerinde. Askeri müdahale ve idamlardan sonra ganimet olarak toplandılar" diye devam etti Camagu. "Yalnızca kafaları da değil. Paris'te, Saartjie Baartman adındaki bir Khoikhoi kadınının mahrem yerleri bir kavanozda saklanıyor!"

Bhonco kahkahayı patlattı.

"Khoikhoiler Zim'in halkı" dedi, hâlâ gülüyordu. "Quxu isminde bir Khoikhoi kadınının soyundan geliyor. Herkesin onun bir umXhosa olduğunu düşünmesi için ismini Qukezwa olarak değiştirdiler. Zim'in kendisi de amaGqunukhwebelerden bir kadınla evlendi. Ve hepimiz anaGqunukhwebelerin kim olduklarını biliyoruz."

"Bana kalırsa, bu gülünecek bir konu değil" dedi Camagu.

"Benim oturduğum yerden bakınca gülünecek bir konu" dedi Bhonco. "Zim'in suratını gayet iyi görüyorum. Beyaz adamın topraklarında bir kavanozda tutulan büyük büyükannesinin kadınlığı hakkında ne yapmayı planladığını merak ediyorum."

Zim ayağa kalktı, Camagu ve Bhonco'ya düşmanca bir bakış attıktan sonra çıkıp gitti.

"Lütfen Tat'uZim, geri gel! Böyle gitme!" diye bağırdı Camagu ihtiyarın arkasından. Ama Zim yürümeye devam etti ve dönüp arkasına bakmadı.

"Görüyor musun?" dedi Dalton, Camagu'ya. "Unutulması gereken geçmişi eşeleyince böyle oluyor işte."

"Bu geçmiş değil" dedi Camagu, kendinden emin. "Bugün. O şeyler hâlâ orada, şu anda, biz konuşurken orada."

"Bırak gitsin! Kimin ona ihtiyacı var burada?" diye bağırdı NoPetticoat içkili kafayla.

"Konuklarımdan böyle söz edemezsin" dedi Camagu sert bir biçimde. "Bu senin verdiğin bir ziyafet değil. Böyle bir şey senin verdiğin ziyafette olsa, hoşuna gitmezdi."

"Şu Cesane'in oğlu, şimdi de ziyafetiyle böbürleniyor" dedi Bhonco. Ayağa kalkmış ve NoPetticoat'un elini sıkı sıkı tutmuştu. "Neden kimse ona gördüğümüz ilk ziyafetin bu olmadığını söylemiyor? Alsın ziyafetini de başına çalsın."

NoPetticoat'un kalkmasına yardım etti ve onu götürdü. Bu sırada NoPetticoat bir *umtshotsho* şarkısı söylüyor ve belden yukarısını *tyit-*

yimba dansı tarzında sallıyordu. Sendeleyerek uzaklaşırlarken Bhonco da şarkıya katıldı.

Seçkin konuklar gecenin geç saatlerine kadar kalıp Vathiswa'nın getirdiği kompakt diskler eşliğinde dans etseler de Camagu'nun keyfi kaçmıştı. Xoliswa Ximiya, Camagu'nun köydeki kızıllığı cesaretlendirmesi konusunda dırdır etmeyi partinin sonuna kadar bırakmadı. Camagu ona evine kadar eşlik ederken bile söylevi nihayet bulmadı. Normalde Camagu onun soğuk güzelliğine doyamazdı. Ama şimdi, yalnızca gözünün önünden gitmesini diliyordu.

Xoliswa Ximiya'nın en iyi panzehiri Qukezwa'ydı.

Qukezwa. Aylar önceki o berrak geceden beri görmemişti onu. Eskiden NomaRussia'nın yaptığı gibi, rüyalarını ele geçirene kadar, onun o sarhoş edici kuvvetinden kendisini kurtardığını sanıyordu. Orgazmik rüyalar. Ağır çekimde rüyalar. NomaRussia suyunu nehirden süpürüp atan rüyalar. Nehir yatağı çıplak uzanıyordu. Ağır çekimde rüyalar. Karmakarışık rüyalar.

Ertesi gün, barışma bahanesiyle Zim'in evine gitti. Ama Zim, ağacının altında değildi. Önceki gün İnançsızlarla bir arada olmak onu kirlettiği için, nehir yatağına kendini arındırmaya gittiğini söyledi Qukezwa.

"Burada olmadığı için şanslısın" diye de ekledi. "Senin adını bile duymak istemiyor."

"Kabahatimin ne olduğunu bilmesem de onunla barış yapmaya geldim" dedi Camagu.

"Bilmiyor musun? Büyükannemin kadınlığının beyaz adamın topraklarında bir kavanozda olduğuna dair yalanlarını bütün köye yaydıktan sonra mı?"

"Ben böyle şeyler söylemedim!"

"O halde babam yalan mı söylüyor? Sen akrabamızla ilgili birtakım gülünç iddialarda bulununca ziyafetin soytarısı haline geldiği hakkında yalan söylüyor, öyle mi?"

"Saartjie Baartman sizin akrabanız değil. O bir Khoikhoi kadınıydı ama akrabanız olup olmadığını bilmiyorsunuz! Ben sadece beyazların ona ne yaptıklarından söz ediyordum. Ona olanlar sizin suçunuz da değil. Bu utancı neden üzerinize alıyorsunuz, bilmiyorum."

Qukezwa ikna olmamıştı. "Bütün Khoikhoiler bir tek kişidir" dedi. "O kadının mahrem yerlerinin benimle hiçbir ilgisi olmadığını söyleyemezsin."

Camagu, bu konuyla ilgili konuşmak için büyük lagüne gelmesini istedi.

Qukezwa gözlerini dikip ona baktı. Öfkeliydi. Yalnızca kavanozdaki kadınlık için değil. Son zamanlarda Camagu rüyalarına girmeye başladığı için de öfkeliydi. Ve ona da böyle söyledi. Bundan hoşlanmıyordu. Rüyalarına girmeye, ahlaksız şeyler yapmaya hakkı yoktu. Köydeki herkes onun Xoliswa Ximiya'ya ait olduğunu biliyordu. O pis şeyleri müdire hanımın rüyalarında yapmalıydı.

"Ben de sana kızgın olmalıyım çünkü sen de benim rüyalarıma giriyorsun" dedi Camagu. "Benim kime ait olduğum da bu köydeki kimsenin üstüne vazife değil."

"Rüyalarına giriyorsam, bu senin kendi kabahatin. Benim rüyalarıma burnunu sokma yeter."

"Lütfen" dedi Camagu yalvarırcasına. "Bu konuyu konuşalım. Haydi denize inelim."

Karşılıklı rüyalar. Karışık rüyalar.

Qukezwa bir şeyler yemeyi önerdi: kızarmış *amaqongwe* veya mısır lapasıyla birlikte deniztarağı. Sonra da lagüne gidip kendisini orada beklemesini söyledi.

Giderken, günün mahsülünü toplamış olan kooperatif üyeleriyle karşılaştı. NoGiant ve MamCirha, eğer midye ve istiridye toplamayı düşünüyorsa bunun için çok geç olduğunu söyleyerek takıldılar.

"Erken kalkmayı öğrenmelisin öğretmen" dedi MamCirha.

"Sence de bir eşe ihtiyacı yok mu?" diye sordu NoGiant. "Ona her gün söylüyorum, bu yaşta bir adama, kendisine bakacak iyi bir kadın gerek."

"Neyse, bize uyarmadınız diyemez" dedi MamCirha, diğer kadın gülerken. "Bu köyde münasip bir genç kadın olmadığını da söyleyemez. Xoliswa Ximiya var mesela."

"Şeylerine ne oluyor? Soğuyor mu?"

"Erkekler Xoliswa Ximiya'dan korkuyor. Vathiswa var. Hamile kalmış olsa da Vathiswa iyi bir kadın."

Camagu yalnızca gülümsedi ve el sallayarak uğurladı onları. Camagu'dan et parçasıymış gibi söz edecekleri uzun bir yolları vardı iş ortaklarının. Onunla bu şekilde iletişim kuruyorlardı: onu tamamen görmezden gelip kendi aralarında onun hakkında konuşarak ve onun adına cevaplar vererek.

Yine de onları sevmeye başlamıştı Camagu. Onlar da Camagu'yu seviyorlardı. Bu sevgi kocalarını kıskandırmaya başlamıştı. Ta ki karılarının eve getirdiği paraları görene dek.

Siyahların ekonomiyi ele geçirmeleri, Johannesburg'daki Giggles gibi yerlerde moda haline gelen bir konuydu. Böyle yerlerin müdavimleri, Devrimin Aristokratları'nın masalarından dökülecek artıklar için gözlerini açık tutarlardı her zaman. Ama siyahların ekonomideki hâkimiyetleri, yalnızca seçilmiş birkaç kişiyi, bir gecede mültimilyoner oluveren elit siyah işadamları kliğini zenginleştiriyordu. Ya da işçileri kendi hesapsız zenginlikleri için basamak olarak kullanan sendika liderlerini. Ve ellerindeki gücü kendilerini zenginleştirmek için gayet verimli kullanan politikacıları. Hepsinin derinlere gömülmüş hortumları vardı; bu pisboğazlar, birbirleriyle rekabet halinde, delikleri yoksullar adına gürültüyle karıştırırlardı ha bire.

Şehirdeki yozlaşma ve adam kayırma yüzünden hayal kırıklığına uğramış olan Camagu, bir hayalin peşinden Qolorha'ya gelmişti. Ve şimdi buradaki insanlar kendileri için bir şeyler yapıyorlardı, devletten sadaka almadan.

Peki ama neden hâlâ bir boşluk vardı hayatında?

Qukezwa, nihayet Gxagxa üzerinde geldi. Uzun bir süreden sonra. Yine de ağır ağır geliyordu.

"Beni beklettin" diye söylendi Camagu.

Qukezwa attan inmedi.

"Neden beni görmek istedin?" diye sordu.

"Birini beklettiğin zaman özür dilemek nezaket gereğidir."

"Senden beklemeni istemedim. Senin seçimindi. Ve bana nasıl davranacağımı öğretmek de senin işin değil. Sen git de o kız arkadaşına yarasa gibi davranmamayı öğret."

"Kız arkadaş mı? Yarasa mı?"

"Xoliswa Ximiya kız arkadaşın değilmiş gibi mi davranacaksın? Öyleyse bu köyde ikinizin sevgili olduğunu bilmeyen tek kişi sensin. Ve evet, o bir yarasa. Çünkü kuş mu yoksa fare mi, belli değil."

Camagu buna nasıl cevap vereceğini bilmiyordu.

"Beni neden görmek istediğini bilmiyorsan yoluma gideyim" dedi Qukezwa.

"Lütfen beni Gxagxa'yla gezdir. Geçen geceki gibi" diye rica etti Camagu.

Qukezwa güldü ve "Eğer çıplak binersek olur. Sence bunu yapabilir misin okumuş adam? Soyunabilir misin? Gxagxa çıplak sürülmeyi sever" dedi.

Cevabı beklemeden dörtnala sürdü atı. Camagu öylece durdu, ağzı açık bir aptal gibi bakakaldı.

Qukezwa fazla uzaklaşmamıştı ki, çalıların arasından beş altı kızdan oluşan bir grup belirdi ve ona seslendi. Qukezwa durdu ve cesaretle karşılarına dikildi.

"Demek bu işlerle uğraşıyorsun Qukezwa. Etrafta dolaşıp başka kadınların erkeklerini ayartıyorsun, öyle mi?" diye bağırdı kızlardan biri.

"Xoliswa Ximiya onun erkeğiyle yattığını biliyor mu?" diye sordu bir başkası.

"Annene çekmişsin! Arkadaşımıza korkunç bir şey yapmıştı!" diye bağırdı bu kez bir başkası.

"O zavallı kıza yaptıkları için cehennemde yanıyor olmalı!"

"Ve hepsi de babanın yüzünden!"

"Arkadaşımız daha da kötüleşiyor! Öldüğü zaman mutlu olacak mısın?"

"Sapıklar ve orospular ailesisiniz!"

"Bu hikâyedeki orospu sizin arkadaşınızdı" diye bağırdı Qukezwa nihayet ve Gxagxa'nın kıçına iki şaplak attı. At, kızların üzerine doğru kişnedi ve hamle yaptı. Çığlık çığlığa farklı yönlere kaçıştılar. Bir tanesi düştü ve Gxagxa ona bir çifte attı, sonra da dörtnala uzaklaştı. Kızlar yere düşen arkadaşlarına yardıma koşarken, bir yandan da NoEngland'ın şeytanın evinde misafir olduğuna dair çeşitli hakaretler savuruyorlardı.

Camagu tüm bu olup bitenin ne anlama geldiğini merak etti.

Akşam yemeğini yediği sırada kapı sertçe çalındı. Vathiswa'ydı gelen. Taşınma partisinde insanların dinleyip dans ettikleri kompakt disklerini almak için gelmişti. Camagu onu yemeğe buyur etti. Tavada soğanla birlikte istiridye ve midye vardı masada. Önce tereddüt etti Vathiswa. Köyde laf olur dedi. Camagu'nun evinde akşam yemeği yediğini Xoliswa Ximiya'ya söylerlerdi.

"Xoliswa Ximiya benim arkadaşım" diye ekledi. "Onun erkeğiyle ilgili tasarılarım olduğunu düşünmesini istemem."

"Onun erkeği mi? Xoliswa benim sahibim değil!" dedi Camagu. "Neden herkes bu Xoliswa Ximiya meselesinde üstüme geliyor?"

Yalnızca yan yana durduklarını gördükleri için Qukezwa'ya saldıran kızlardan söz etti.

"Bunun aslında seninle ilgisi yok" dedi Vathiswa. Zim'in ilişkisi olan kızdan, NoEngland'ın yaptıklarından ve onun *igqirha*sının zavallı kızı bitmek bilmeyen bir taşkınlığa sürüklediğinden söz etti.

"Eğer sır tutabilirsen, sana Qukezwa'nın hamile olduğunu söyleyebilirim" dedi Vathiswa.

Camagu çok şaşırdı. Buna inanmadı ve inanmadığını Vathiswa'ya söyledi.

"Bu doğru. Ama adamın ismini söylemiyor. Kendiliğinden olduğunu söylüyor sadece. Onu muayene eden nineler de daha önce erkek yüzü görmediğini onayladılar."

"Bugün onu gördüğümde bu konuda bir şey söylemedi."

"Neden sana bundan söz etsin ki?"

Camagu alayla güldü ve "Bekâretini at sürerken kaybetmiş ve bu yüzden de hamile mi kalmış?" dedi.

"Nineler hâlâ bakire olduğunu söylüyorlar" dedi Vathiswa ciddi bir tavırla.

Camagu neden öfke ve acıyla dolduğunu anlamıyordu. O berrak geceyi ve Qukezwa'nın onu boşaltan şarkı söyleyişini anımsadı. Rüyalarını hatırladı.

Kayıtsızca pirinç, istiridye ve midyelerden yiyen Vathiswa'ya baktı. Daha önce hiç bu kadar uzun süre cinsel ilişki kurmadığı olmamıştı. Meşhur şehveti nihayet terk mi etmişti onu? Burası açlığın di-

yarıydı. Parmaklarını kullanmayı öğrenmişti. Ama yalnızca karışık rüyalar görmediği gecelerin sabahlarında.

MamCirha ve NoGiant'ın köydeki genç kadınların sorunlarından söz ettiklerini hatırladı. MamCirha, onunla iletişim kurarken kullandıkları dolaylı konuşmasıyla, evliliğinin ilk zamanlarında kocası madenlere gittiğinde ve canı erkek çektiğinde, arzuları kaybolana kadar iki saat boyunca karnının üstüne yattığını anlatmıştı. Parmaklarıyla kendi zevk dünyasını yaratmayı öğrenmemişti henüz.

8

Herkes konserden söz ediyordu. Yılın en önemli olayıydı bu. Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nun öğrencileri iki haftadır *izitibiri* çalışıyorlardı. Sesler olarak da bilinen neşeli şarkılardı bunlar. Sesler okul ve kilise korolarında çok popülerdi ve konserlerin de esas malzemesiydi.

Konserin esas amacı ortaokul yararına para toplanmasıydı. Ama aynı zamanda okul yılının bitişi şerefine düzenlenen, Qolorha'nın her köşesinden ve komşu köylerden insanları bir araya getiren bir kutlamaydı.

Sahne ışıklarını seven köylüler de birkaç dakikalığına ünlü olmak için hazırlanırlardı. Sahneye çıkmak için kendilerini "satın alır" bir şarkı söyler, dans eder veya izleyicileri güldüreceğini düşündükleri

bir şaklabanlık yaparlardı. Konserlerde en çok para, organizasyon başkanına gidip kendisinin veya bir başka seyircinin sahneye çıkıp bir gösteri veya başka bir şey yapması için ödemede bulunan seyircilerden gelirdi. Kapıda kazanılan para, hevesli vatandaşların bir diğerini "satın almak" için ödedikleriyle biriken servetin yanında çok küçük kalırdı.

Blue Flamingo Otel'in işçileri de epey çalışırlardı. Değişiklik olsun diye, cumartesi akşamları otel barındaki birkaç turiste gösteri yapmak yerine bütün köy için şarkı söylerlerdi. Gösteri için kendilerini satın almıyorlardı. Ama Xoliswa Ximiya, okul korosunu desteklemeleri için özel olarak davet ediyordu onları.

NoPetticoat, *izitibiri*nin doğal lideriydi. Koro üyesi arkadaşları soloların çoğunu ona bırakırlardı. Son hafta boyunca neredeyse her akşam otelde kalıp prova yapması Bhonco'yu üzerdi. Bhonco'nun kendi akşam yemeğini hazırlaması gerekiyordu. Ama kızının okulunun hatrına, sesini çıkarmadan katlanırdı buna. Ve karısının, birilerinin satın almasıyla değil, davet edilerek sahneye çıkan bir korist olmasının itibarı vardı elbette. Konser o kadar önemli kabul ediliyordu ki, cumartesi akşamları turistlere şarkı söyleyenlerin arasında yer almayan resepsiyonist Vathiswa gibi önemli kişiler bile koroya katılırlardı.

Bhonco karısından ayrı kalmanın sıkıntısını çekerken Zim, Rusları özlemekle meşguldü. Kaşları tıraş etme ve lavman ve kusma yoluyla ruhu temizleme âdetlerini diriltmesinden sonra, başka bir eski alışkanlığı daha canlandırıyordu: tepede durup Rus gemilerinin gelişi için denizi seyretmek.

Müteveffa amaXhosa komutanları ve kralları önderliğindeki Rusların, Nongqawuse zamanında gelmeleri gerekiyordu. Geçmişin İnananları tepede durup onları beklemişlerdi. Ruslar gelmemişlerdi. Sığırlarını kesmeyi reddeden bencil İnançsızlar yüzünden gerçekleşmeyen kehanetlerden biriydi bu.

Zim, devasa ağacının altında kestirip sırtı lekeli *amahobohobo* dokumacı kuşlarının gümbürdeyen şarkılarını dinlemediği zamanlarda, tepede saatlerce oturur, gözlerini denizin gökyüzüyle birleştiği noktaya dikip uzun uzun bakardı. Rusların gelmeyeceklerini biliyordu.

Ama bir zamanlar burada nafile bekleyenlerin anısına bekliyordu yine de.

Nongqawuse zamanında, Ruslar siyahtılar ve yeniden doğmuş amaXhosa savaşçılarıydılar. Zim, bugünün Ruslarının beyaz olduğunu gayet iyi biliyordu. Ne de olsa on yıllarca sürgünde kalan, kimileri bizzat o Rusların evlerinde yaşayanların oğulları ve kızları öyle söylüyorlardı. Ama ataların ruhları, onlara duygudaşlık beslemeye devam ediyordu. Bu yüzden İngilizlerle savaşmışlardı. Bu yüzden Orta Kuşaklar'ın acılarından faydalananlar onlardan nefret ediyorlardı. Bu yüzden ulusun oğullarını ve kızlarını silahlandırmış ve eğitmişlerdi; Orta Kuşaklar'ın acılarına bir son vermek için.

Gururla duruyordu tepede. Hasret çekiyordu. Gelmeyeceklerini bildiği halde Rusları bekliyordu. Hiçbir İnanan'ın beklemediği bir görünüş altında gelmişlerdi. Orta Kuşaklar'ı özgürleştirmek için dövüşenlerin bedenlerinde gelmişlerdi. Onları boşuna bekleyenlerin adına hasret çekmek bir onurdu.

Camagu da hasret çekiyordu. Bunun, Qolorha'ya kadar peşinden geldiği NomaRussia için olduğuna inandırmıştı kendini. Fakat birtakım tuhaf nedenlerle, günde birkaç kez Zim'in evine düşüyordu yolu. Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na gideceği zaman bile, yolunu uzatıp Zim'in evinden geçen rotayı tercih ediyordu. Ve dükkâna girdiğinde de asla bulamadığı bir şeyleri arar gibi her şeye değip geçiyordu gözleri. Dalton'la şu ya da bu gelişmeye dair biraz laflad ıktan sonra, kooperatifteki kadınlarla görüşmek için gitmesi gerektiğini söylüyordu. Ve yine Zim'in evinden geçen dolambaçlı yolu tercih ediyordu. Bazen içeri girmek için cesaretini topluyor ve ihtiyarı ağacının altında pineklerken buluyordu. Gözleri, görünüşe göre asla bulamadığı bir şeyleri ararken havadan sudan konuşuyordu onunla.

İhtiyar, bir Khoikhoi atasının mahrem yerlerinin beyazların topraklarında bir kavanozda olduğuna dair terbiyesiz iddialarda bulunduğu için yüzüncü kez azarlardı onu. Camagu, herkesin olduğu bir ziyafette böyle bir açıklama yaptığı için yüzüncü kez özür diler ama yine de doğruluğunda ısrar ederdi. İhtiyarın öfkesinin yanlış kişiye yöneldiğini söylerdi. Kendisine hiddetlenmek yerine, Saartjie Baartman'a o iğrenç şeyleri yapanlara kızmalıydı. O yalnızca elçiydi.

Ara sıra ihtiyarın tepeye tırmandığını görürdü uzaktan. Ya da tepede gözünü ufka dikip dikkatle baktığını. Camagu, orada olduğunu bilmiyormuş gibi davranarak ihtiyarın evine giderdi. Avludaki bütün kulübelerin kapısını çalardı. Ama kimse olmazdı. Tekrar tekrar çalardı kapıları. Bir süre bekler, bir mucize olması için dua eder, sonra da ağır adımlarla yürüyüp giderdi.

Yine de NomaRussia'yı özlüyordu.

Qolorha-by-Sea'de hasret çeken başkaları da vardı. Söylentilere göre Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nun müdiresi de hasret çekenlerdendi. Ama solup gitmek ve kalp ağrısıyla zayıf düşmek yerine, hasret çekenlerin âdet edindiği üzere, öfkeyle etrafına saldırıyordu. Sorunları, evlenmeye niyetli olduğu adamın, eskiden öğrencilerinden biri olan alelade bir kızı hamile bıraktığını öğrenince başlamış diyorlardı. Bu adamın da babası tarafından bebeği doğana kadar kalması için uzak bir köydeki akrabalarının yanına gönderilen eski öğrencisinin hasretini çektiği söyleniyordu.

Qolorha-by-Sea'deki insanların, hemşerileri hakkında, mutsuz olanların kendileri hakkında bilmedikleri şeyleri bilmeleri tuhaf bir durumdu.

Belki de konser, zayıf düşmüş ruhları biraz olsun rahatlatırdı.

Köyde hasret rüzgârları dolaşadursun, John Dalton su işlerine gömülmüş durumdaydı. Su komitesi ortak çeşmeleri kapatalı haftalar olmuştu. Köylüler ödeme yapmayı reddediyorlardı. Şef, bu meseleyle ilgili yaptığı *imbhizo* çağrısına cevap verenler şunları söylediler: "Sen, Dalton'ın oğlu, bu su projesini başlatmak için iş yaptığın arkadaşlarından ve devletten para aldın. Şimdi neden sana para veren bu insanlardan bu çeşmelerin masrafını karşılamalarını istemiyorsun? Bakım işlerini onlar yaptırmazsa, nasıl yapılacağını düşünüyorlar?"

Dalton dert yüküyle birlikte Camagu'ya koştu.

"Seni su komitesine almamız lazım" dedi. "Belki sen bu insanlara su için para ödetmenin bir yolunu bulursun."

"Mümkün değil" dedi Camagu. "Kooperatif bütün zamanımı alıyor zaten."

Kooperatif fena gitmiyordu. Bankalar küçük işletme sahiplerine yardım etmeye niyetli olsalar, iş hızla büyüyecekti. Kadınlar deniz-

den topladıkları ürünleri East London'daki otel ve lokantalara satıyorlardı. Şimdi de pazar alanlarını Queenstown, Kingwilliamstown ve Grahamstown gibi iç kesimlerdeki şehirlere doğru genişletmek istiyorlardı. Bir otel zinciriyle yüklü miktarda midye, istiridye ve deniztarağı tedariki için sözleşme imzalamışlardı. Fakat artık daha fazla miktarda ürün toplamak için paraya ihtiyaçları vardı. En önemlisi de gıdaları teslim etmek için soğuk hava depolu bir araç lazımdı. Şimdilik buzla doldurulmuş soğutucu çantalar kullanıyorlardı. Nakliye için Dalton'ın dört çeker kamyonetine veya otobüs ve taksilere bağımlıydılar.

Bankalardan kredi çekmeye çalışmış ancak başarısız olmuşlardı. Bankalar güvence istiyorlardı. İşin potansiyeline veya otel zinciriyle yapılan sözleşmeden gelecek kârlara bakmıyorlardı. Camagu bu büyük siparişi kaybedeceklerinden korkuyordu. Çünkü otel zinciri teslimat yapabilen bir tedarikçiyi tercih ederdi.

Johannesburg'da da aynı şey olmuştu. Kendi danışmanlık şirketini kurmasına ilişkin tavsiyeler aldığı dönemde de bankalar onu hayal kırıklığına uğratmışlardı. Yeni bir uydu televizyon kanalına fizibilite çalışması yapmak için iki milyon randlık bir sözleşme ayarlamıştı. Bankadan teminat aldığı takdirde, televizyon şirketi ödemenin yüzde otuzunu avans olarak verecekti. Fakat banka teminat vermeyi reddetti. Onlardan bir tek sent bile istememiş olmasına rağmen, yine de destek olmamışlardı. Yapılacak iş, sahip olduğu niteliklerle ilgili olmasına ve bu işi yapabileceği apaçık görülmesine karşın, risk almak istememişlerdi. Sözleşmeyi kaybetmişti. Bankalar kârlı bir müşteriden olmuş ve bir müteşebbisi daha yok etmişlerdi.

Tarih tekerrür ediyordu. Kooperatif başarının eşiğindeydi. Ama Güney Afrika bankaları başarısız olmasına karar vermişlerdi. Siyahların ekonomide güçlenmesi buraya kadardı!

Her ay Johannesburg'a gönderdikleri boncuk işlerinin ve İsiXhosa kıyafetlerinin, soğuk hava depolu olmasa da ikinci el bir araç almaya yetecek kadar para getireceğini umuyorlardı.

"Ama su sorunlarıyla ilgilenmek için günde birkaç dakika ayırabilirsin" diye ısrar etti Dalton.

"Hayır, ayıramam" dedi Camagu. "Bu işe baştan yanlış başladın John. Su projesi başarısız oldu çünkü insanlara dayatıldı. Kimse onların ihtiyaçlarını tespit etmeye çalışmadı."

"Saçmalık" dedi Dalton. "Temiz suya herkesin ihtiyacı var."

"Biz böyle düşünüyoruz. Sonsuz bilgeliğimizle. Belki de ilk adım, önceliklerinin ne olduğunu anlamak için köylülerle tartışmak olmalıydı. Tüm bu sürecin parçası olmalıydılar. Projenin ortaya çıkışında aktif katılımcılar olmalıydılar. Paranın toplanması ve inşaat sürecinde de. O zaman onların projesi olurdu. O zaman onunla ilgilenirlerdi."

Camagu, şu anki durumda köylülerin Dalton'ın projesini nasıl gördüğünü anlayabiliyordu. Dalton, proje için para bulma ve inşaata destek olmaları için uzman devlet görevlilerini davet etme işlerini tek elden yaparak onlara iyilik ettiğini düşünüyordu. Köylüler sonradan dahil oluyorlardı. Yalnızca bu projeyle ilgilenebilecek kadar bilgili olduğunu düşündüğü kişilerden oluşan bir komite oluşturmuştu. Köylülere de hazır bir su projesi verilmişti. Proje yürümüyordu çünkü bir parçası olduklarını düşünmüyorlardı.

"İnsanlarla birlikte bir şeyler yapmak yerine onlar için bir şeyler yapmanın tehlikesi burada" diye ekledi Camagu. "Ülkenin her yerinde oluyor bu. Hükümet malların dağıtımından ve kalkınmadan söz ediyor. Şimdi insanlar hiçbir çaba göstermeden bir şeylerin kendilerine gelmesini bekliyorlar. Pretoria'dan birilerin gelip kendilerini kalkındırmasını bekliyorlar. Dağıtım ve kalkınma kavramları, halkı, taşradaki insanların hayatlarıyla ilgili hiçbir fikri olmayan sözde uzmanların tasarladığı programların pasif alıcıları haline getirdi. İnsanlar kendi kaderlerine şekil verme hakkından men edildiler. Her şey onlar için yapıldı. Dünya onlara geçimlerini borçlu. Tabiiyet zihniyeti kafalarında yerleşti."

"Ne yaptığımı bilmediğimi mi söylemeye çalışıyorsun?" diye sordu Dalton. "Amerika'dan kalkıp teoriler ve formüllerle geliyorsun ve bunları benim köyümde uygulamak istiyorsun. Ben hayatım boyunca burada yaşadım. Dedelerim de öyle. Bana dışarıdan gelen bir uzman diyemezsin. Ben bu insanlardan biriyim."

"Senin asıl sorunun da bu John. 'Haklı' olduğunu biliyorsun ve bu 'doğru' fikirleri ayaktakımına yukarıdan dayatmak istiyorsun. Onlar

için kararlar almak yerine, karar alma süreçlerine onları da dahil etmeni öneriyorum ben."

John Dalton kırgın görünüyordu. Camagu, bu köyün gelişmesi için harcadığı çabaları küçümsemediğini anlattı. Yalnızca kullandığı yöntemi eleştiriyordu.

Ama Dalton bir tek kelime etmeden çıkıp gitti.

Camagu konsere gidip orada vakit geçirmeye karar verdi. İnsanlar Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nda toplanmaya başlamışlardı. Konserin başlamak üzere olduğunu haber veren çan sesleri şimdiden köyü sarmıştı. Camagu okula giderken Bhonco'nun evinden geçti. İnançsızların önde gelenleri, pembe kulübenin önündeki ağacın altında toplanmışlardı. Programın yıldızlarından biri NoPetticoat olmasına rağmen, gidip gitmeyeceklerini merak ediyordu Camagu.

İnançsızlar bellek törenlerine başlamışlardı. İnançsızlığın sancılarını hissettiklerinde, okul konserleri gibi önemli etkinlikler bile onları engelleyemezdi. Ximiya'nın oğlu Bhonco, konsere gidip karısının muhteşem sesinin keyfini çıkarmayı çok isterdi. Ama İnançsızların ihtiyarları sabah erkenden gelip mutsuzluk duası yapmak istedikleri için konserden vazgeçmesi gerekmişti. İnançsızlar ataların zamanından yeterince erken dönerlerse, konsere yetişme ihtimali olabilirdi tabii. Normalde gün boyu sürerdi konser.

İnançsızlar mutluluk arayışında farklı stratejileri keşfetmekten hoşlanırlardı. İnananlar, kendilerini mutsuz edebilecek şeylerden kaçınma eğilimi gösterirken, İnançsızlar, mutluluğa ulaşmak için kederi teşvik etmeyi tercih ederlerdi.

Geçmişlerindeki en hazin anlarından bazılarıyla hasbihal edecekleri derin bir transa girmelerini sağlayacak ıstıraplı dansı yapıyorlardı şimdi.

***

Dile düşmüş amaGqobhokalar Mjuza ve Ned, yine Hıristiyan saçmalıklarından söz ediyorlardı. Twin-Twin ve ihtiyar Nxito'ya mutluluğu bu dünyada aramanın yanlış olduğunu anlatıyorlardı. Mutluluğa ancak ölümden sonra ulaşılabilirdi.

"Bu duyduğum en çılgın fikir" dedi Twin-Twin. "Hayattayken mutluluğa ulaşmayı başaramadıysan, ölümden sonra nasıl başarabilirsin? Böyle bir saçmalıkla atalarımıza gitseydiniz, onlar bile sizi aralarından kovarlardı."

"Bana göre" dedi Nxito, "mutluluk elde edilebilir bir şey değil. Nice senedir bu dünyada yaşıyorum. Onu arayan erkekler ve kadınlar gördüm. Ama onu yakaladıklarını sandıkları anda kaçıyor. Bir kez daha aramaya başlıyorlar. Bu bir illüzyon. Bu yüzden bugün insanlarımız açlıktan ölüyorlar. Mutluluğun peşinde."

"Bize onları anlatma" diye cevap verdi Ned. "Onlar aptal dinsizler."

"Bence" dedi Twin-Twin, "mutluluğu aramanın kendisi yeterince tatminkâr."

"Mutluluk ancak ölümden sonra Rabbimiz'in yanına gidip onun sağ tarafına oturduğumuzda elde edilebilir" diye ısrar etti Mjuza.

"Sağ tarafına mı? Neden sağ tarafına?" diye sordu Twin-Twin.

"İnsanlar onun yanına gittiklerinde sağına otururlar" dedi Mjuza utanarak. "İsa oraya oturmuştur."

Bu ağır konuyu zihinlerinde tartarlarken bir sessizlik oldu. Ritmik olarak pipolarını ağızlarına götürdüler, kafalarının üzerindeki haleler gibi havada asılı kalan duman halkaları çıkardılar.

"Belki de beyaz adamın dininin Mjuza ve Ned gibi takipçileri haklıdır" dedi Nxito nihayet. "Mutluluğu unutmak en iyisi. Onu aramanın insanlarıma yaptığı şeye bakın. Yeni insanlar geldiğinde onu nihayet yakalayacaklarını düşündüler."

"Beyaz adamın Tanrı'sının müritleri yollarını şaşırmışlar ihtiyar" dedi Twin-Twin. "İnsanlarımızın çoğunun yüzünü bu beyaz Tanrı'ya dönmeye başladığını biliyorum. Bizim Tanrımız adına konuştuğunu iddia eden peygamberlerin bizi hayal kırıklığına uğratmasından kaynaklanıyor bu. Ama eğer atalarımızla hasbihal eder, onlar için kurban kesersek, bize mutluluğu vereceklerdir. Elbette ama Thambalar'ın, İnananların insanlara boş yere vaat ettikleri gibi geri gelmeyecekler. Qamata istediğinde biz onlara katılacağız sadece."

Mjuza ve Ned, bu insanları dönüştürmeye çalışmanın nafile olduğuna karar verdiler. Bildiklerinden şaşmayacaklardı. Yine de önemli değildi. Arkadaşlıkları devam edecekti. Hıristiyan veya dinsiz fark

etmez, İnançsızlar, On Nehre İsim Veren Adam'ın müttefikleri olarak güvenilir kişilerdi. Ya da en azından Mjuza ve Ned öyle düşünüyorlardı.

"Her neyse" dedi Mjuza. "Mutluluk meselesini aynı gözle görmediğimiz anlaşıldı. Bizi buraya niye çağırdığınızı konuşalım."

"Sizi buraya çağırdık çünkü Gxarha Nehri'nden gelen mesajlar giderek çığrından çıkıyor" diye açıkladı Nxito. "Gün geçmiyor ki Nongqawuse ve Nombanda'mn şefliğime dönmemi istediğini söyleyen bir elçi gelmesin. Ne yapayım? On Nehre İsim Veren Adam'ın temsilcileri Gawler ve Dalton bu durumda ne yapmamı isterler?"

"Nongqawuse senin Qolorha'ya dönmenle niye bu kadar ilgili, merak ediyorum. Seni ilk başta oradan süren onun İnananlarıydı" dedi Ned.

Kimse cevap verecek gibi değildi. Yaşlı Nxito sürgünde, dedelerinin mezarlarından uzakta ölürse ataların gazabına uğrayacağından korkuyor olabilir miydi kadın peygamber?

"İhtiyar ne düşünüyor?" diye sordu Ned. "Belki de Şef Nxito'nun ne düşündüğüne göre belli olur mesele. Biz adli memura mesajınızı götürürüz. Eminim o da senin düşünceni bilmek isteyecektir."

"Eminim ihtiyar evine dönmeye can atıyordur" diye ekledi Mjuza.

"İhtiyar eğer bu genç kızların emriyle dönerse, onların gücünü arttırmış olur bence" dedi Twin-Twin. "İnsanlar ona daha fazla inanırlar."

Twin-Twin mutluluk ve kız peygamberlerin emirleri gibi ağır konularla boğuşurken, Twin ve Qukezwa bir tepenin zirvesine oturmuş Rus gemilerinin yolunu gözlüyorlardı. Artık nehir kıyısında veya sahilde oturmuyorlar, kendilerine güzel ve üstün bir konum sağladığı için tepeyi tercih ediyorlardı. Burada, yeni insanların dalgaların üzerinde gelecekleri veya vaat edilen Rus filosunun Qolorha kıyılarına demirleyip On Nehre İsim Veren Adam'ı ve onun beyaz yerleşimcilerini bozguna uğratacağı günü bekleyebilirlerdi.

Heitsi az ilerde bitki köklerini kazıyordu. İhtişamlı ziyafet günleri geride kalmıştı. *HMS Geyser*'ın yenilmesinden sonra her yana yayılan coşku balonu sönmüş, insanlar amansız açlık gerçeğiyle karşı

karşıya kalmışlardı. Twin ve Qukezwa yabani bitki kökleriyle yaşıyorlardı şimdi. Fakat açlık çeken İnananlar, bunları kazıp çıkarmak için epeydir bozkıra ve tepelere yayıldıklarından, bulunmaları pek kolay değildi. Yaşlılar, çocuklar, zayıflar ve hastalar açlıktan solup gidiyorlardı. En az bir kişinin, inançlı bir falcının oğlunun, açlıktan öldüğü biliniyordu.

Yine de Twin ve Qukezwa'nın inancı zayıflamıyordu. Tarlalarını ekip biçmeyi reddetmişlerdi. Herkes gibi onlar da açlardı. Açlığın ıstırabını azaltmak için midelerini saran deri kemerleri sıkıyorlardı. Bitki kökleri bulamadıkları günlerde mimoza ağaçlarının kabuklarını yiyorlardı. AmaXhosaların kesinlikle yiyecek olarak kabul etmediği deniz kabuklularını bile yemek zorunda kalmışlardı. Her şeye karşın, kehanetlerin sonunda gerçekleşeceği umudu, kalplerinde eskisinden daha da güçlü parlamaya devam ediyordu.

İnançlarını Mhlakaza'nın Gxarha Nehri kıyısındaki kulübesine giderek tazeliyorlardı. İnançları gün be gün azalan, peygamberleri sıkıştıran, yaklaşan ölümden kurtarılmayı talep eden İnananlarla karşılaşıyorlardı sık sık.

Nongqawuse, "Gidin kendinize çeki düzen verin!" diyordu onlara. "Ağlamaya zaman yok! Yalnızca yeni insanların gelişlerini kutlamaya zaman var!"

Bir kez daha kuvvet geliyordu insanlara. Kızıl toprakla boyanmış elbiselerini giyiyor, boncuklu süslerini takıyorlardı. Bir ayağı çukurda yaşlı kadınlar, ölülerin dirilmesiyle gençliklerinin geri geleceğini umarak yeni *isikhakha* eteklerini giyiyor, pirinç takılar takıyorlardı. Twin ve Qukezwa, Nonkosi'nin her türlü süsten kaçınmayı öğütleyen sade öğretisiyle, Nongqawuse'nin talimatları arasında bocalıyorlardı.

Ama açlık güzel olanla olmayanı ayırmıyordu. En iyi giyinmiş olanlar bile açlık çekiyordu. İnananlar, inançlı şeflerine açlığın sancılarından kurtulmak için yalvarıyorlardı. Şefler de Kral Sarhili'ye yalvarıyorlardı. Sonuçta sığır kesme hareketinin sorumluluğunu o üstleniyordu. Mlanjeni'nin Savaşı'nda amaXhosa kuvvetlerine İngilizler karşısında kumanda eden büyük komutan Şef Maqoma bile, ısrarlı mesajlar gönderiyordu Sarhili'ye. Maqoma önde gelen İnananlardan biriydi. Ve şimdi amaNgqika kabilesinin şefliğini karde-

şinden almıştı. Kabilesine sığır kesme çılgınlığında önderlik etmişti. Ve açlıkta. Kral Sarhili'yse Mhlakaza'ya ve onun genç kadın peygamberlerine yalvarıyordu. Onları kehanetlerin gerçekleşmesi için yeni bir tarih vermeye zorlamayı denedi.

"Elimden gelen bir şey yok" dedi Mhlakaza. "Nongqawuse ve Nombanda konuştular. Şef Nxito sürgünde kaldığı sürece ölülerin dirilmeyeceğini söylediler. Önce şef, Gxarha yakınındaki şefliğine dönmeliydi. Yeni tarih ancak o zaman bilinebilirdi."

Twin-Twin, yaşlı Nxito'nun o kızların talimatı doğrultusunda evine geri dönmemesi gerektiği konusunda çok netti. Öfkeliydi; çünkü İngiliz adli memurun ve onun kafadarı Dalton'ın söz verdikleri korumaya rağmen, İnananlar evine girmiş, ambarından tahıllarını ve iki ineğinden de süt çalmışlardı. Oğullarının Amathole Dağları'nda gizledikleri sığırlarını da aradıklarına dair söylentiler vardı. Twin-Twin bu olaylarda ikiz kardeşinin parmağı olduğundan şüpheleniyordu. Ama yanılıyordu. Twin yalnızca ölülerin dirilmesiyle ilgileniyordu. Kimsenin yiyeceğini çalmak gibi bir niyeti yoktu. Açlığıyla bir sıkıntısı yoktu. Tek istediği sersemlemiş bir halde Qukezwa ve Heitsi'yle oturup Rus gemilerini ve atalarının dalgaların üstünde gelişini beklemekti.

Twin-Twin'in kadın peygamberlere, özellikle de Nongqawuse'ye olan eski arzusu yeniden alevleniyordu. Qolorha'nın her yerine, onun kafasındaki yabani kehanetleri çıkarıp atabilmesinin tek yolunun cinsel birleşme olduğu haberini yayıyordu. Ama elbette lafta kaldı bu. Beraberindeki sıkı koruma grubuna rağmen, hiçbir zaman kadın peygamberi ayartmak veya ona tecavüz etmek için Mhlakaza'nın evine yaklaşmaya cesaret edemedi.

Şef Nxito üzerindeki baskı artıyordu. Nihayet Kasım 1856'da teslim bayrağını çekti ve Twin-Twin'le birkaç İnançsız arkadaşı eşliğinde Qolorha'ya doğru yola koyuldu. Oğlu Pama, herhangi bir direniş göstermeden şefliğini iade etti. Sonuçta ihtiyarın yönetimi alması kadın peygamberlerin isteğiydi.

Vardığı gün yaptığı ilk iş, Mhlakaza'nın evine gitmek oldu. Nongqawuse'yle bizzat konuşmak istedi. Fakat Nongqawuse, tüm diğer büyük peygamberler gibi şaşkın ve kafası karışık görünüyordu. Onun adına konuşmak Mhlakaza ve Nombanda'ya kalıyordu.

"Nongqawuse diyor ki, yeni insanlar..." diye lafa girdi Mhlakaza.

"Yeni insanlar mı?" diye sordu Nxito.

"Ölümden dirilecek atalar" diye açıkladı Nombanda.

"Nongqawuse diyor ki, yeni insanlar artık benim gibi sıradan biri dolayımıyla konuşmak istemiyorlarmış" diye devam etti Mhlakaza. "Senin üzerinden konuşmak istiyorlar Şef Nxito. Kadın peygamberler bu yüzden şefliğine geri dönmen için ısrar ettiler. Yeni insanlar seni, kwaXhosa'nın kıdemli şefini sözcüleri olarak seçtiler."

"Bu nasıl olabilir?" diye sordu Nxito.

"Nongqawuse diyor ki, yeni insanlar..."

"Nongqawuse mi diyor? Ama o hiçbir şey söylemedi" diye bağırdı Twin-Twin. "Onun bir şey söylediğini duymadık. Orada oturup boş boş bakıyor ve siz Nongqawuse şöyle diyor, Nongqawuse böyle diyor diye yalan söylemeye devam ediyorsunuz."

İnananlar bu küfre duydukları öfkeyi açıkça gösterirken, Nxito'nun maiyeti Twin-Twin'le hemfikir bir homurtu içindeydi. Bazıları Twin'in artık bu konularla ilgilenmemesinin çok yazık olduğunu söyledi. Artık *imbbizo*lara katılmıyor, bütün gün tepede oturuyordu. Eğer burada olsaydı, atalar tarafından elçi olarak seçilmiş bu kişilere saygı göstermeyi öğretirdi inatçı kardeşine.

"Nongqawuse, yeni insanların çok yakında kendilerini Şef Nxito'ya göstereceklerini söylüyor" diye devam etti Mhlakaza, Twin-Twin'in yorumunu duymazdan gelerek. "Ve bu olduğunda, tüm kwaXhosa halkının ve şeflerinin geleceği bir *imbbizo* çağrısı yapılmalı. Ataların dönüşünü beklemek için kalabalıklar toplanmalı."

Şef Nxito ve maiyeti, Büyük Ev'e geri dönüş yolu boyunca güldüler. Mhlakaza onları ne sanıyordu? Aptal olduklarını mı düşünüyordu?

Ama İnananlar, yaşlı şefin dönüşünü ve peygamberlerle görüşmesini başka türlü yorumladılar. Çok geçmeden Şef Nxito'nun İnançsızlık'tan döndüğüne dair bir söylenti yayıldı. Bu, İnananlara, kehanetlerin yakında gerçekleşeceğine dair daha fazla umut verdi. Hatta kimileri, ölümden dirilişin bir sonraki dolunayda olacağını söylediler. Coşku bir kez daha yayıldı. Ve nehirler kahkahalarla gürlediler.

***

Hava kabarmıştı ve nehirler kahkahalarla gürlemeye devam ediyorlardı. İnançsızların ihtiyarları trans halinde yere düşmüşlerdi. Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nun salonunun çatlaklarından sızan *izitibiri* sesleri ağır havanın süzgecinden geçiyor ve görünüşe göre ihtiyarları daha da derin bir transla uyuşturuyordu.

Nihayet gözlerini ilk açan Ximiya'nın oğlu Bhonco oldu. Onu ataların dünyasındaki acıdan keyifli okul konserlerinin dünyasına çeken, NoPetticoat'un *izitibiri*ye tat veren sesiydi belki de. Gözünün önünde küçük adamların bulanık şekilleri belirdi. Etrafına bakındı. Diğer ihtiyarlar hâlâ transtaydılar. Ama onu şaşırtan, eski zamanın sömürgecilerinin Buşmen dediği küçük bir halk olan abaThwalardan oluşan bir grubun etraflarını sarmış olmasıydı.

"Dostlarını uyandır" dedi abaThwaların lideri, çıtırtılardan oluşan kendi diliyle İsiXhosa'yı karıştırarak. "Kaldır şunları!"

"Mesele nedir?" diye sordu Bhonco.

"Dansımızı geri vermenizi talep ediyoruz!" dedi lider.

"Beni doğurtan amaGcaleka'ya eyvahlar olsun!" diye feryat etti Bhonco.

Telaşla diğer ihtiyarları uyandırmaya çalıştı. Ağır ağır transtan çıktılar. Vücutları, geçmişin kederiyle sırılsıklam olmuştu. Transtan uyandıklarında dünyayla karşılaşmaya ve İnananlarla savaşmaya hazırdılar. AbaThwaların danslarını geri istediklerini duyunca şaşkına döndüler. Hiçbirinin hazırlıklı olmadığı bir terslikti bu. Dans olmadan nasıl hayatta kalacaklardı?

Kendi aralarında görüşürken amaThwalar'ın başka bir ağacın altında oturmalarını rica ettiler.

"Bize bu dansı bu insanlar vermedi mi? Onu nasıl geri isteyebilirler?" diye sordu bir ihtiyar.

"O artık bizim dansımız" diye karşı çıktı bir diğeri. "Onu bize verdiler."

"Ama şimdi geri istiyorlar" dedi Bhonco. "Yapabileceğimiz başka bir şey olduğunu sanmıyorum."

"Dansı onlara vermemeliyiz. Ne yapabilirler ki?"

"Evet, ne yapabilirler? Bizi dövecekler mi?"

İhtiyarlar eğer başka kimseler olsalardı, bu saçma fikre gülerlerdi. AbaThwalar gibi ufak erkeklerin Bhonco gibi devleri dövmesi olacak iş miydi? Ama İnançsızlar gülmeye alışkın değildiler. Gülseler bile, bunu gizlice yapmalıydılar. Kimse bunu bilmemeliydi. Bir seferinde Bhonco'yu neşesini göstermekte çok rahat davranmaya başladığı için azarlamaları da bu yüzdendi.

"Elbette bizi dövmeyecekler" dedi Bhonco. "Ama böylesine kuvvetli bir dansa sahip olan insanları kızdırmak istemeyiz. İnsanı ataların dünyasına gönderip geri getirebilecek bir dansa. Onları öfkelendirdiğimizde bize karşı kullanabilecekleri başka hangi kuvvetli büyüleri olduğunu bilemeyiz. Bu insanlarla uğraşırken sakin davranmalıyız. Eğer danslarını geri istediklerini söylüyorlarsa, onu geri vermeliyiz."

"Peki ama dans olmadan biz nasıl hayatta kalırız? Dedelerimizin kederli zamanlarını ziyaret etmeden hayatlarımıza acıyı nasıl sokarız?"

"Ve dedelerimizin kederli zamanlarını dans olmadan nasıl ziyaret ederiz?"

"Pazarlık etmeliyiz. Dansı bize tekrar vermeleri için onlara yalvarmalıyız" dedi Bhonco.

"Şu bencil abaThwaları" diye bağırdı bir başka ihtiyar. "Onları bu işe sokan İnananlardır belki de. Şu Zim! Bu insanların akrabası, değil mi? Onları bu işe o sokmuş olmalı!"

"İnananların abaThwalar üzerinde bir miktar tesiri olması mümkün" dedi Bhonco. "Ama Zim, abaThwalarla akraba değil. Khoikhoilerle akraba. Dillerini bilmediğiniz için size aynı gibi gelse de, ikisi farklı halklar. Görünüşleri de farklı."

"Bize abaThwalar ve Khoikhoiler hakkında ders veremezsin" dedi birinci yaşlı, aşağılayıcı bir tavırla. "Khoikhoileri o isimle bilmesek de dedelerimizden beridir onlarla birlikte yaşadık. Biz onlara amaLawu veya amaQheya deriz."

Bhonco, ihtiyarların Khoikhoiler ve karma ırktan olan insanlar için kullandığı bu küçültücü İsiXhosa isimlerini duyunca minnetle içini çekti. Gülmekten sonra en güzel şeydi bu.

AbaThwaların ağacın altında sabırsızlanmalarına yol açacak kadar uzun süren bir tartışmadan sonra, İnançsızların ihtiyarları, dansın abaThwalara geri verilmesi gerektiğinde birleştiler.

"Onlara karşı nazik olmalıyız. Böylece ihtiyacımız olduğu zaman onu ödünç alabiliriz" dedi bir ihtiyar.

"Kartalın tüylerini giymiş serçe gibiyiz" dedi Bhonco. "Kendi dansımızı bulmak zorundayız. Başlarda abaThwaların dansı kadar güçlü olmayacaktır. Ama yaptıkça güç kazanır. Belki bir gün tıpkı abaThwaların dansı gibi bizi ataların dünyasına götürebilir."

Bhonco konsere giderken burnundan soluyordu. Bugün Zim denen o İnanan'a güç gösterilerinin en büyüğünü yapacaktı. AbaThwaları İnançsızların kıymetli ritüellerinden birini geri almaları için gönderip belden aşağı vurmak isteyen bu adama karşı, Ximiya'nın oğlu Bhonco da kendi yöntemlerini kullanacaktı.

Bhonco giriş ücretini ödedikten sonra okulun salonuna doğru ağır ağır yürüdü. Salon tamamen dolmuştu. Ama dinleyiciler arasından bir genç ayağa kalkıp Bhonco'ya yer verdi. İhtiyar, salona göz gezdirdi. Ve Zim'i gördü. Camagu'nun yanında kendinden memnun bir tavırla oturuyordu. İhtiyarların gözleri buluştu. Bhonco küçümseyerek baktı. Zim gülümsedi. Camagu'nun bütün ilgisi okul korosundan gelen seslerdeydi.

Koridorun diğer tarafında, Xoliswa Ximiya'nın yanında John Dalton oturuyordu. Dalton, Camagu'yla birlikte değildi; çünkü bu köyün gelişmesi için harcadığı çabaları eleştirirkenki patavatsızlığından sonra araları biraz açılmıştı. Camagu ve Xoliswa Ximiya'nın da arası açıktı. Yalnızca medeniyet ve barbarlıkla ilgili fikir ayrılıklarından değildi bu. Qukezwa'yla ilgili küçük sorun nihayet Xoliswa Ximiya'nın kulağına da gitmiş ve bu konuda Camagu'yla yüzleşmekte tereddüt etmemişti.

Camagu'nun ev ziyaretlerinden birindeydi. Daha oturmadan, "Sen ve o çocukla ilgili duyduklarım doğru mu?" diye sormuştu Xoliswa Ximiya.

"Çocuk mu? Ne çocuğu?"

"Bana salak numarası yapma. Qukezwa'dan söz ediyorum."

"Senin çocuk dediğin o kız, güzel şeylere karşı ilgisiz değil. Senin karanlık, büyücülük, vahşilik ve barbarlık gördüğün yerde, o şarkı, dans, kahkaha ve güzellik görüyor."

"Demek doğruymuş! Pis herifin tekisin sen! Sana olan tüm saygımı yitirdim!"

"Doğru olan neymiş? Ve neden durduk yerde pis herifin teki oluyorum?"

"Onu hamile bırakmışsın. Köyde herkes öyle söylüyor."

"Senin sorunun bu işte. Köydeki dedikoduları dinliyorsun. Kimse o kadını hamile bırakmadı."

"Kadın mı? O kadın falan değil. Daha dün benim öğrencimdi. Ve tabii mutlaka kendi başına hamile kalmıştır, öyle değil mi?"

"Nineler tam bir muayeneden sonra onun hâlâ bakire olduğunu onayladılar. Onunla hiçbir şey yapmadım."

"O saçmalıklara inanıyor musun? Sen okumuş insanların yüz karasısın!"

İnsanlar Xoliswa Ximiya'nın öfkesinin bir bozkır yangını gibi yayıldığını konuşuyorlardı. Herkesi etkiliyordu: iş arkadaşları, annebabası ve öğrencileri. Kızmakta haklı olduğunu da söylüyorlardı. Camagu denen bu adam alçaklığını göstermişti. Nineler bakire olduğunu söyleseler de Zim'in kızını bozan da o olmalıydı. Yoksa tohum nasıl kızın içine girecekti? Onu kim ekmişti? Nasıl ekmişti?

İnsanların bilgiye açlığı bastırılmalıydı.

Konser organizasyonunun başında tarih öğretmeni vardı. Çanı çaldı ve koro şarkı söylemeyi bıraktı. Ayağa kalktı; kullanmakta olduğu güçten keyif aldığı belliydi.

"Sessizlik lütfen, başkan konuşuyor!" diye bağırdı. "Yanımda Blue Flamingo Otel'den Bayan Vathiswa var. Okul korosunun üç şarkılık bir mola vermesini ve yerine Blue Flamingo Otel'in korosunun geçmesini yirmi sente satın alıyor!"

Okul korosu alkışlar arasında sahneden indi. Yerine Blue Flamingo korosu geçti ve NoPetticoat'un sesi yeni bir *izitibiri* şarkısıyla çınlamaya başladı. Vathiswa da koroya katıldı ve kaba hareketlerle dans etmeye başladı. Ama daha şarkının yarısı olmadan çan tekrar çaldı. Koro durdu.

"Buradaki genç adam yirmi beş sent veriyor. Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nun bir öğrencisi. Diyor ki, kimsenin okul korosuna böyle muamele etmesine izin vermeyecekmiş" dedi başkan. "Blue Flamingo korosu evine gidip uyusun ve okul korosu sahneye dönsün."

Okul korosu daha ilk şarkısını bitirirken, Vathiswa sahneyi tekrar satın aldı. Sonradan ailelerden birkaçının da katıldığı, Vathiswa ile bir grup öğrenci arasındaki satın alma savaşı, fiyat beş randa yükselene kadar devam etti. Vathiswa havlu attı ve okul korosu sahneyi ele geçirdi. Salonun duvarlarında yankılanan ve herkesi neşeye boğan üç şarkı söylediler ara vermeden. Bu neşe, şarkı söyleyen ve dans eden öğrencilerin yüzünden de okunuyordu.

Dördüncü şarkı *izitibiri* değil, Xoliswa Ximiya'nın bizzat yönettiği klasik bir eserdi. Şarkının ortasında çan çaldı.

"Burada ismini söylemek istemeyen bir bay var" dedi başkan. "Şarkıyı durdurmadığını söylüyor. Sonuçta bu, en büyük dört bestecimizden biri olan Michael Mosoeu Moerarie'nin çok güzel bir şarkısı. Yalnızca, çocukların, yağmur damlalarının sesleri gibi güzel sesleriyle şarkı söylerken yüzlerinde beliren güzel gülüşleri için yorumda bulunmak istiyormuş. Ama koro şefinin kendisi de gülmediği için mutlu değilmiş. Şef üzgün görünüyormuş. Bu yüzden, üç rand karşılığında, seyirciler arasında bulunan Cesane'in oğlu Camagu'nun sahneye gelmesini ve şarkıyı yönettiği esnada Bayan Xoliswa Ximiya'yı gıdıklamasını istiyor. 'Bugüne kadar bayan Xoliswa Ximiya'nın güldüğünü hiç görmedik' diyor."

Xoliswa Ximiya hem alıcıya hem de başkana dehşetli bir bakış attı. Camagu utanmıştı ama ortamı bozmamak için gülüyordu. Başkanın masasına gitti. Çan tekrar çaldı.

"Camagu üç buçuk rand veriyor ve Bayan Xoliswa'yı gıdıklamayacağını zira alıcının, Bayan Ximiya'nın neresini gıdıklaması gerektiğini belirtmediğini söylüyor" diye anons etti başkan.

İnsanlar güldüler. Öğrencilerden bazıları, "Kalçasını! Belini!" diye tempo tutarken, bir kısmı da "Ayağının altını gıdıklasın! Orası daha çok gıdıklanır!" diye bağırdı.

Fakat başkan çanı tekrar çaldı ve "Bağırmak işe yaramaz! Konserde yalnızca para konuşur! Masaya gelin ve bir şey söylemek istiyorsanız parasını ödeyin" dedi.

Xoliswa Ximiya, başkanın masasına doğru yürürken önce alıcıya zehirli bir bakış attı, sonra da Camagu'ya. Çan çaldı.

"Bayan Xoliswa Ximiya beş rand veriyor; gıdıklama olmayacak ve bu son sözüymüş" diye duyurdu başkan. Kendi sözünü dayatmak için daha fazla para verir ve böylece Qolorha-by-Sea halkı okul müdiresinin ilk defa kahkahalarla sersemlediğini görebilir umuduyla alıcıya bakındı. Ama alıcı, Xoliswa Ximiya'yla inatlaşacak kadar cesur değildi.

Koro, Moerane'nin şarkısına devam etti ve sonuna kadar söyledi. Sonra coşkulu bir *izitibiri* şarkısına ve dansına geçtiler. Çan çaldı.

"İşler iyice kızışmaya başlıyor" dedi başkan. "Zim'in kızı Qukezwa var yanımda."

Camagu onun adını duyduğunda neredeyse gözleri yerinden fırlayacaktı. İşte oradaydı Qukezwa. Her zamanki gibi kendinden emindi. Başkanın masasından ayrıldı ve Xoliswa Ximiya'nın gıdıklanmasını satın alan alıcının yanına oturdu. Bu gıdıklama işi onun fikri olmalıydı. Camagu, haftalar sonra hangi delikten çıkıp geldiğini merak ediyordu.

"Qukezwa beş rand veriyor ve seyirciler arasında ismi NomaRussia olan bütün kadınların sahneye gelmesini ve güzellik yarışmalarındaki gibi geçit yapmalarını istiyor" dedi başkan. "Ve Camagu da hangi NomaRussia'nın en güzel olduğuna karar verecek."

Bu iş şaka olmaktan çıktı, diye düşünüyordu Camagu. Konsere eğlenmek için gelmişti, bunca alayın ortasına düşmek için değil. Ama Qolorha-by-Sea'nin NomaRussiaları bunu alay edilecek bir şey olarak görmediler. Bu, pek çoğu için eğlenceliydi ve birkaç dakikalığına ünlü olma vesilesiydi. Her yaştan, her boyut ve kilodan on beş kadar kişi sahneye geldi. Seyircilerin büyük coşkusu ve alkışları arasında gülüştüler ve geçit yaptılar.

Camagu başkanın masasına geldi. Her şeye rağmen kendi NomaRussia'sının aralarında olduğunu umarak dikkatle bakıyordu NomaRussialara. Ama yoktu. On rand verdi ve kendisinin jüri olmayacağını

belirtti. NomaRussialaın sahneden inmesini ve koronun devam etmesini istedi. Sahneye çıkacak bir sonraki koronun otel korosu olması gerektiğini de ekledi. Ortadaki miktar karşı konulamayacak kadar büyüktü.

Çan çaldı.

"Bir grup genç kız var yanımda. Koroyu durdurmayacaklarını söylüyorlar. Koro sahnede kalacak. İki rand veriyorlar ve yalnızca Qukezwa'nın sahneye gelmesini, arkadaşlarının, görünüşe göre Qukezwa'nın hoşuna giden acısını açıklamasını istiyorlar" dedi başkan. Ve ekledi: "Bu genç hanımların tam olarak neyi satın aldıklarını anlamadığımı itiraf etmeliyim. Ama Qukezwa sahneye gelmeli ve acıyı açıklamalı."

Qukezwa sahneye doğru yürüdü. Kendisini satın alan kızlara küçümseyerek gülümsedi. Onlarla ilk yüzleşmesi değildi bu. Sonuncusu da olmayacaktı. Aylar önce ona saldıranlar da aynı kızlardı. Camagu'nun önünde, lagünde onu aşağılayanlar da onlardı.

"Kızlar, arkadaşlarının acısını açıklamamı istediler" dedi Qukezwa, meydan okurcasına. "Peki, açıklama gayet basit. Arkadaşları bu acıya kendisi sebep oldu."

Başkan çanı çalarak onu durdurduğunda sahneden inmek üzereydi.

"Bir başkası daha seni satın aldı Qukezwa" dedi başkan, gülerek. "Görüyorsun, bütün bunları, NomaRussiaları alarak sen başlattın. Şimdi insanlar seni alıyor. John Dalton yirmi rand veriyor ve dalgalı tonlarda şarkı söylemeni istiyor. Senin güzel sesini, dükkânında işe başladığı zaman duyduğunu söylüyor. Ama şimdi onu, diğer seyircilerle de paylaşman gerekiyor."

Qukezwa'nın şarkı söylemekten utanmadığı açıktı. Ağzını açtı ve pek çok farklı sesle şarkı söylemeye başladı. Salonda tam bir sessizlik vardı. Camagu, o berrak gecede şarkı söyleyip kendisini Gxagxa'nın üzerinde boşalttığını hatırladı.

Qukezwa olağanüstü güzel renklerde şarkı söylüyordu. Derelerin sarısı gibi yumuşak renklerde. Ateş kırmızısı gibi sıcak renklerde. Masmavi. Yemyeşil. Vadilerin ve okyanusun renklerinde. Bir çift çıplak beden üzerinde kayan yaz yağmuru gibi soğuk renklerde.

Yumuşak pastel renklerde şarkı söylüyordu bu Qukezwa. Cırlak ve göz kamaştırıcı renklerde. Ve parlak renklerde. Yeni sürülmüş tarlalar gibi bastırılmış renklerde. Hepsi aynı anda. Bahtsız Camagu bir kez daha hissetti ıslaklığı.

Şarkı bitti. Qukezwa seyircilere göz gezdirdi. Sessizlik devam ediyordu. Sahneden inip salonun kapısından çıkıncaya kadar da devam etti. Camagu paniğe kapılmıştı. Tekrar kaybolacaktı Qukezwa. Ve kaybolursa asla bulamayacaktı onu. Hayatından bir kez daha çıkmasına izin vermeyecekti. Koltuğundan fırladı ve ona seslendi. Seyircilerin kınayan bakışları kapıdan çıkıp gidene kadar onu izledi.

"Lütfen Qukezwa. Beni bekle" diye yalvardı. "Konuşmamız gerekiyor."

"Konuşacak bir şeyimiz yok" dedi Qukezwa, yürümeye devam ederken. Neredeyse koşuyordu.

"Konuşacak çok şeyimiz var! Lütfen benden kaçma!"

Qukezwa koşmaya başladı. Camagu yetişemedi.

"Seni seviyorum Qukezwa! Seni seviyorum!" diye bağırdı nefes nefese.

"Sen aşkla ilgili hiçbir şey bilmiyorsun okumuş adam!" diye cevap verdi Qukezwa, bağırarak. "Okula dön ve onunla ilgili bir şeyler öğren!"

Gitmişti. Utanç içinde durdu. Neden böyle lanet olası şeyler söylüyordu: *Seni seviyorum?* Neler oluyordu ona?

Artık konsere gidemezdi. Kendini rezil etmişti. Ağır adımlarla deniz kıyısındaki yazlığına doğru yürüdü. Rüzgâr, okulun salonunun çatlaklarından sızan seslerle, kulak zarını zorluyordu.

Okulun salonunda ise olaylar sürüyordu. Camagu'nun ani gidişinden sonra bir müddet şaşkın bir sessizlik oldu. Sonra Ximiya'nın oğlu Bhonco hiddetle ayağa kalkıp Zim'e doğru yürüdü.

"Bunların hepsi senin işin, değil mi?" diye bağırdı, öfkeden deliye dönmüştü. "Kızını buna sen yönlendirdin! Zavallı adamın onun arkasından koşması için büyü yaptın!"

"Bunu neden yapayım ki? O kaçığı evimde istemiyorum!"

"Bana garezinden yaptın, değil mi? Ximiya'nn evini maskara etmek için! Evet, bize garezinden! Tıpkı abaThwaları danslarını geri almaları için kışkırttığın gibi!"

Seyircilerin daha genç olan kısmı bu kargaşayı heyecanlı bulurken, yaşlılar şaşkına dönmüştü. Xoliswa Ximiya, babasının çıkışından utanç duyuyordu. Korist arkadaşlarıyla birlikte sahnede donup kalan NoPetticoat da öyle.

Başkan çana vuruyor ve bağırıyordu: "Burada bir konser yapılıyor beyler. Burada para konuşur. Eğer birine söyleyecek bir şeyiniz varsa masaya gelin ve satın alın. Kendi aranızda bu şekilde atışamazsınız!"

"Şu Bhonco'ya söyle de beni rahat bıraksın" dedi Zim. "Burada olup bitenlerle hiçbir ilgim yok. Bence gayet isabet olmuş ama abaThwaların onların dansını almasıyla da bir ilgim yok!"

"Para konuşur! Sadece ağzınız değil! Yalnızca boş kelimeler değil! Bir konserde konuşan paradır!" diye bağırdı başkan.

Nihayet ortalık durulmuştu. Konser devam etti. Blue Flamingo Otel'in korosu bir başka *izitibiri* şarkısı daha söyledi.

Çan çaldı. Müzik durdu.

"Tat'uZim alıyor beyler bayanlar" diye duyurdu başkan. "Otel korosunun kalbini arındırdığını söylüyor. Müzikleri meleklerin müziği gibiymiş. Ama orada eksik bir şey de varmış. Feryatlar! Böyle güzel bir müziğe feryatlar eşlik etmeli. On rand veriyor ve NoPetticoat'un hemen şimdi başlayıp konserin sonuna kadar feryat etmesini istiyor."

Zim'den gelmemiş olsaydı, çok eğlenceli olacaktı bu. Ama şimdi kimse bu isteğin iyi niyetli olduğunu düşünmüyordu. NoPetticoat'un feryat etmekten başka şansı yoktu. Başlarda feryat etmekten ve hoplayıp zıplamaktan keyif alıyordu. Ama üçüncü şarkıdan sonra bitkin düştü. Bhonco masaya gitti ve on bir rand vererek karısının feryadı bırakmasını sağladı. Ama Zim on iki rand verdi ve NoPetticoat'un konserin geri kalanında feryat etmesini satın aldı. Bhonco'nun parası bitti ama Xoliswa Ximiya ona biraz para verdi. Annesi bir bioskopa* döndüğü için çok kızgındı.

* Yirminci yüzyılın başlarındaki şekliyle sinema oynatma makinası. (ç.n.)

Görünüşe göre Zim hazırlıklı gelmişti. Kaya tavşanı derisinden çantası para doluydu. Bhonco, NoPetticoat'un sahneden inmesini satın aldıkça, tekrar sahneye dönmesini satın alıyordu. Ortada dönen paralar yüz randa kadar yükselmişti artık. Ximiya ailesinin parası tükendi ve daha fazla satın alamadılar. İnsanlar kindar Zim'in *nkamnkam*ının veya yaşlı aylığının hepsini bir konserde tüketmesine bağırıp çağırıyorlardı.

NoPetticoat feryat ediyordu. Korolar gelip gidiyordu. NoPetticoat hepsi için feryat ediyordu. Konserin sonunda sesi gitmişti. Önce kısıldı, sonra tamamen kayboldu. Köylüler, konseri berbat ettiği için Zim'e öfkeliydiler. Ama ellerinden gelen bir şey yoktu. Konserde yalnızca para konuşurdu.

Ximiya'nın oğlu Bhonco durumu sindirememişti. Zim'i sopa dövüşüne davet etti. "Bakalım para seni düellodan da kurtarabilecek mi?" dedi. "Ailemi küçük düşürdün ve bedelini ödeyeceksin. *Uzidla ngemali*, para seni fazla kibirli yapmış!"

Fakat Dalton, yayılan yangına su serpti ve kavgadan vazgeçmeleri için ihtiyarlarla konuştu. Kanun böyle saçma sapan şeylere bulaşanlara acımazdı. Kendilerini hapiste bulabileceklerine dair uyardı onları.

Sonraki günlerde Bhonco başka türlü bir intikam tasarladı. İnançsızların yaşlıları biraraya gelmişti. "Madem bu İnanan, feryatları bu kadar çok seviyor, ben de ona bir grup *abayiyizeli*, feryatçı ayarlayacağım, onun için feryat etsinler."

Abayiyizeli, feryat etmeyi çok ciddiye alan kadınlara deniyordu. Feryatlarına ihtiyaç duyulacak etkinliklerin yolunu gözlüyorlardı. Bhonco onlarla görüştüğünde, görevi zevkle kabul ettiler. Zim'in çok önemsediği, *amabobobobo* dokumacı kuşları eşliğinde dev yaban inciri ağacının altında oturup dinlenme seansı sırasında evinin dışında feryat etmeye başladılar. Öğlen yemeklerinden sonra sieasta yapmaya bayıldığını biliyorlardı. Ellerinden gelen en keskin feryatlarla kulak zarını patlatmak için tam o anı seçmişlerdi. Başlangıçta onları duymazdan geldi. Nihayetinde yorulacaklarını düşündü. Ama yorulmadılar. Hatta vardiyalar halinde saatlerce feryat etmek için daha fazla kişiyi seferber ettiler.

Kısa sürede iş, *abayiyizeli*lerin Zim'i her gördükleri yerde feryat etmelerine kadar vardı. Zim'in peşinde feryat ederek köyün her yerine gittiler. Hatta asıl feryatçılardan olmayan genç kızlar bile onu gördükleri yerde feryat etmeye başladılar. Gelip geçen kadınlar onu gördüklerinde ellerinde ne iş varsa bırakıp feryat ediyorlardı.

Zim olup bitene anlam veremiyordu. Şef, Xikixa'ya gitti. Ama şef güçsüzdü. Feryatçıları çağırdığında, kendi hallerinde insanlar olduklarını ve köy yollarında feryat etmeyi sevdiklerini iddia etmişlerdi. Ve bu, yeni ve demokratik Güney Afrika'da kanuna aykırı değildi.

Nihayet Zim intikam için bir yol buldu: *Ing'ang'ane* kuşlarını, hadeda aynaklarını* Bhonco'ya gülmeleri için gönderdi. Koyu gri renkte, tıknaz bacaklı ve kanatları metalik yeşil veya mor renkte kuşlardı bunlar. Nereye gitse üç ya da dört kuş kaba gülüşleriyle peşinde dolanıyordu. Kulübesinin çatısında oturuyor ve gülmeye devam ediyorlardı.

İşlerin çığrından çıkacağı seziliyordu. Köyde, İnananlar ve İnançsızlar arasındaki savaşın insani maharetlerin ötesine geçtiği konuşuluyordu. Dedikodulara göre, Bhonco, *uthekwane*lerin, yani kahverengi çekiçkafa kuşlarının yardımına başvurmaya hazırlanıyordu. Şimşekleriyle Zim'in tarlalarına ya da belki de evine zarar vereceklerdi. Ama bu hikâyeye gülenler de vardı. Bunun boş bir tehdit olduğunu söylüyorlardı. Bhonco kuşlarla konuşmayı bilmiyordu. Yalnızca Zim kuşlarla konuşabilirdi. Yine de bu ihtiyarların kuşlar gibi masum yaratıkları didişmelerine alet etmeye tenezzül etmeleri utanç verici bir durumdu.

Bu çatışmalar sürdüğü sırada, Camagu deniz kıyısındaki evinde saklanıyordu. İnsanların arasına çıkmaya utanıyordu. Günler geçti. Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na gitmeye bile cesaret edemedi. Çalışmaya gelen NoGiant ve MamCirha, ona, kavgaya köydeki herkesin dahil olması tehlikesinden bahsediyorlardı. Konserdeki feryat meselesini ve sonuçlarını anlatmışlardı. İhtiyarlarla konuşması, onları birbirlerine bu şekilde zarar vermekten vazgeçirmesi için yalvarmışlardı. İhtiyarların onu dinleyeceğini düşünüyorlardı. Ama Camagu aynı fikirde değildi. Konserdeki davranışından sonra, onların saygısını yitirdiğine inanıyordu.

* Sahraaltı Afrika'da yaşayan bir aynak türü.

Bir gün John Dalton ansızın çıkageldi. Daha önemli tehlikelerin varlığından bahsederek, anlaşmazlıkları bir kenara atmaları gerektiğini söyledi. İlerlemeciler köylülerle halka açık bir toplantı yapmak için geliyorlardı. Qolorha-by-Sea'yi bir turizm cennetine dönüştürecek planlarını anlatacaklardı. Dalton acil bir aile meselesi için Free State, Ficksburg'a gideceğinden, bu *imbbizo*ya katılamayacaktı. Camagu'dan toplantıya katılmasını istemek için gelmişti. Çünkü ilerlemecilerin turizm cenneti tasarılarına karşı olan köylülerin fikirlerini derli toplu ifade edebilecek birinin bu toplantıda bulunması önemliydi.

"Anlaşmazlıklarımızı bir kenara bırakmak istemene sevindim" dedi Camagu. "Benim zaten seninle ilgili bir sorunum hiç olmadı. Yalnızca su projesiyle ilgili farklı bir bakış açısı sundum. Sen benim fikrimi sorduktan sonra tabii!"

"Tamam, bunu kişiselleştirmek çocukça olabilir" diyerek hatasını kabul etti Dalton. "Ama şimdi *imbbizo*yla ilgili konuşalım. Katılabilecek misin?"

"Konserde yaptıklarımdan sonra beni kim dinler?"

Dalton güldü.

"Sana ne oldu bilmiyorum" dedi. "Ama bu toplantı önemli. Köyün tüm geleceği buna bağlı. Kişisel sorunlarımızın bunun önüne..."

"Tamam, tamam, giderim."

İlerlemeciler, yani iki kel beyaz ve bir genç siyah adam, cumartesi sabahı erkenden geldiler. Ve toplantının lagünde yapılmasında ısrar ettiler. Böylece köyle ilgili büyük planlarını gösterebileceklerdi. Siyah genç adam, köyü bir turizm cennetine çevirecek Siyahların Kalkınması Şirketi'nin başkanı Lefa Leballo olarak tanıtıldı. Lacivert takımı, mavi gömleği ve renkli kravatıyla çok yakışıklı görünüyordu. Daha yaşlı olan iki beyazsa (her ikisi de siyah takım elbise giyiyorlardı) Bay Smith ve Bay Jones'tu. Siyahların Kalkınması Konsorsiyumu, şirketin çoğunluk hisselerini almadan önce, icra başkanlığı ve başkanlık görevini yürütüyorlardı. Şimdiyse şirkete danışmanlık yapıyorlardı.

Köylülerin çoğu toplanmıştı. Camagu geldiğinde onu parmakla gösterip gülüştüler. Cesur adımlarla öne doğru yürüdü ve Qolorha-

by-Sea Ortaokulu'nun öğretmenlerinin yanında dikilirken buldu kendini hayretle. Xoliswa Ximiya yalnızca karşıya bakıyor ve o yokmuş gibi davranıyordu. Konserde başkanlık yapan tarih öğretmeni gülümsedi. Camagu da ona gülümsedi.

Gözleri, tatil köyü projesinin en güçlü destekçisi olan Bhonco'yu aradı. İşte oradaydı, destekçileri sarmıştı etrafını. Hadeda aynakları ona biraz mühlet vermişlerdi ve artık kahkahalarıyla peşinde dolaşmıyorlardı. *Abayiyizeli*ler de Zim'in kulak zarlarını jilet gibi keskin feryatlarıyla dövmeye ara vermişlerdi. Sıradan vatandaş rolünü benimsemişlerdi bugün. Zim, kızı ve birkaç destekçisiyle birlikte oturuyordu. Her iki ihtiyar da yorgun ve bitkin görünüyordu. Şef, misafirleri tanıttıktan sonra, Lefa Leballo kısa bir konuşma yaptı. Anahtar sözcüğün şeffaflık olduğu yeni ve demokratik Güney Afrika'da yaşadıkları için ne kadar şanslı olduklarını söyledi köylülere. Eski kötü günlerde, böyle projeler onlara hiç danışılmadan yapılırdı. Devletin kendilerine danışarak gösterdiği saygıyı, onlar da bu ulusal öneme sahip projeye olan itirazlarını bu önemli misafirlerin yanında dillendirmeyerek göstermeliydiler. Sözünü bitirdikten sonra yerini Bay Smith'e bıraktı.

Bay Smith, Qolorha-by-Sea'de gerçekleşecek harika şeylerden söz etti. Tekneler, su kayağı ve jetski olacaktı. Denizaşırı ülkelerden gelen insanlar dalgaların üzerinde sörf denilen sporu yapacaklardı. Burası bu spor için özellikle çok uygundu, çünkü deniz çoğu zaman dalgalıydı. Sörf çok önemliydi. Çocuklar için atlıkarınca ve gökyüzüne kadar çıkan trenler olacaktı. İçindekiler harika bir korkuyla çığlıklar atarken, tren büyük daireler çizerek inip çıkacaktı.

"Tam burada" dedi Bay Smith, "dünyanın tüm lunapark trenleri arasındaki en büyük ve en iddialı treni göreceğiz. Dalgalı denizin üzerinde. Hayatlarını en büyük ve heyecanlı trenlerin peşinde seyahat ederek geçiren lunapark treni severlerin toplanacağı bir yer olacak burası."

Bhonco ve destekçileri alkışladılar. Xoliswa Ximiya gibiler hariç. Hiçbiri hayatlarında lunapark treni görmemişti. Ama önemli değildi. Medeniyet getirecekse, Qolorha için iyi bir şey demekti.

"Bu kadar da değil sevgili dostlarım" dedi Bay Smith, heyecanla. "Teleferiğimiz de olacak. İnsanlar suyun üzerinde, lagünü bir baştan bir başa görebilecekler."

"Bunlar çok güzel şeyler" dedi Bhonco. "Ama dalgaların üzerine binmekle ilgili şüphelerim var. Sahte peygamber Nongqawuse de yeni insanların dalgaların üzerinde geleceğine dair kehanette bulunmuştu."

Lefa Leballo, bunun eski hurafelerle hiçbir ilgisi olmadığını açıkladı. Bu, gelişmiş ülkelerde ve hatta Güney Afrika'nın Durban ve Cape Town gibi şehirlerinde uygar insanların yaptığı bir spordu. Ama buradaki dalgalar, Güney Afrika'nın diğer büyük şehirlerine kıyasla daha elverişliydi. Buradaki dalgalar daha büyük ve daha vahşiydi.

Sonra Lefa Leballo, Bhonco'nun endişelerini danışmanlara tercüme etti. Bunu epey komik buldular ve uzun süre güldüler. Köylüler de kahkahalara katıldılar.

Ama Camagu etkilenmemişti.

"Trenlerden ve bir sürü güzel şeyden söz ediyorsunuz" dedi. "Ama bunlardan kim yarar sağlayacak? Burada oturan köylüler bunlardan ne kazanacaklar? Çocukları o atlıkarıncalara, eğlence trenlerine binebilecek mi? Teleferiğe ve teknelere? Elbette hayır! Bu şeylere verecek paraları olmayacak. Bunlar yalnızca buraya gelen zengin turistlere yarayacak, nehirlerimizi ve okyanusumuzu kirletecek."

"Sen kim oluyorsun da Qolorha halkı adına konuşuyorsun?" diye sordu Bhonco. "Nehirlerimizden ve okyanustan bahsediyorsun. Ne zamandan beri buralı oldun sen? İnananların kızlarının peşinden koştun diye buralı olmaya hak mı kazandın?"

"Hey Bhonco! Eğer kendi iyiliğini düşünüyorsan, benim çocuğumu bu işe karıştırma!" diye bağırdı Zim. "O aptal herifi peşine takan kızım değildi. Bugün bu Cesane'in oğlu çok doğru konuşuyor. Bu Cesane'in oğlu haklı. Ağaçlarımızı ve dedelerimizin bitkilerini hiç uğruna yok edecekler. Biz, Qolorha halkı, bundan hiçbir şey kazanmayacağız."

"İş sahibi olacaksınız" dedi Lefa Leballo umutsuzca. Sonra da yalvaran gözlerle Camagu'ya baktı. "Lütfen bu insanları böylesine ulusal önemde bir proje aleyhinde yönlendirme."

"Yalnızca sizin şirketiniz ve hissedarlarınız için ulusal önemde, buradaki insanlar için değil!" diye bağırdı Camagu. "İş mi? Peh! Buldukları işten kazanacaklarından daha fazlasını kaybedecekler. Size sesleniyorum Qolorha halkı, bu insanlar yalnızca şirketlerinin kârını düşünüyorlar. Bu deniz artık size ait olmayacak. Onu kullanmak için para vermeniz gerekecek."

"Ona bunları beyaz adam öğretti, yani Dalton" dedi Bhonco. "Dalton'ın yardakçısı bu. Dalton kendisini saklıyor ve teni siyah olduğu için buraya bu adamı gönderiyor. Dalton bizim dedelerimiz gibi karanlıkta kalmamızı istiyor. Böylece kendi dedelerinin yaptığı gibi bizim topraklarımızı sömürebilecek."

"Sen bir yalancısın Bhonco!" diye bağırdı Zim. "Gecenin yarısında bile yalan söylersin. Bu adam kendi aklıyla ve gayet mantıklı konuşuyor. Bunun Dalton'la hiçbir ilgisi yok."

"Bu insanlara verebileceğin hiçbir şey yok" dedi Bay Jones, Camagu'ya. "Bu harika ilerlemelere karşı savaşacaksan, yerine ne önereceksin?"

"Nehirlerimizi kirletecek, kuşları buradan kaçıracak kalabalıkları çeken, bölgeye özgü ormanları yok eden bir turizm yerine, buradaki insanların yararına olacak türde bir turizm öneriyorum."

"Bu yalnızca bir hayal" diye bağırdı Lefa Leballo. "Böyle bir turizm yok."

"Bunu başarabiliriz, Qolorha'nın insanları" diye karşı çıktı Camagu. "Oturup planlayabiliriz. Bozulmamış doğayla iç içe olmak isteyen sürüyle insan var."

"Kendi planlarımızı uygulayacağız" dedi Lefa Leballo, çok sert bir tavırla. "Bizi nasıl durduracaksın? Hükümet bu projeye çoktan onay verdi. Ben iktidar partisindenim. İktidar partisinde önemli görevlerde olan pek çok kişi bu şirketin yönetiminde. Bizzat başkanın kendisi, iş dünyasına girene kadar kabinede bakanlık yapıyordu. Bizim çabalarımıza engel olabilecek misin, göreceğiz."

"Evet, ilerleme ve kalkınmayı nasıl durduracaksınız?" diye sordu Bay Smith, muzaffer bir edayla kıkırdayarak.

"Evet! Medeniyeti nasıl durduracaksın?" diye sordu Xoliswa Ximiya.

Camagu kısa bir süre cevap aradı.

Sonra bir anlık esinle bağırdı: "Sizi nasıl mı durduracağım? Size nasıl durduracağımı söyleyeyim! Bu köyün ulusal miras ilan edilmesini sağlayacağım. Böylece hiç kimse buraya dokunamayacak. AmaXhosaları sığır kesme hareketine yönlendiren Nongqawuse'nin mucizeleri burada oldu. Buna dayanarak, burası ulusal miras bölgesi olarak ilan edilebilir!"

"Yine o lanet Nongqawuse!" dedi Bhonco, tükürükler saçarak.

"Sizin o Nongqawuseniz çoktan cehennem ateşinde yanıyor" dedi Xoliswa Ximiya.

"Bu Cesane'in oğlu çok akıllı!" diye haykırdı Zim. "Nongqawuse'nin bir gün bu köyü kurtaracağını biliyordum!"

Çoğunluğun Camagu'nun çıkışına taraf olduğu anlaşıldı. Bhonco çaresizlik içinde patladı: "Size soruyorum insanlarım, bu Cesane'in oğlu sünnetli midir? Bu sünnetsiz çocuğun sözünü mü dinleyeceğiz?"

"Sünnetsiz olduğunu nereden biliyorsun?" diye sordu Zim.

"Bunun ne önemi var?" dedi Camagu. "Sünnetsiz biri söylemiş söylememiş fark etmez, gerçekler değişmez."

"Fark eder" dedi Zim. "Bu yüzden bu İnançsız bunu öne sürüyor. Gerçekler ve nedenler karşısında hezimete uğradı. Onun için şimdi sünnetten bahsediyor. Elbette bu Cesane'in oğlu sünnetsizse onu dinleyemeyiz ama yine de bizim davamız için yararlı olmuştur."

Önce inatlaştı Camagu. Bir adamın sünnet derisinin olup olmamasının onu değerlendirirken ne kıymeti olduğunu anlamadığını söyledi.

"Geleneklerimize saygı duyduğunu söylüyordun" dedi Bhonco. "Yalnızca işine geldiği zaman mı saygı duyuyorsun? Belli ki sünnetsizsin!"

"Sana meydan okuyorum Tat'uBhonco. Burada, herkesin içinde gel bak bakalım sünnet derim var mıymış?" dedi Camagu, kendinden emin bir edayla. Kimsenin böyle bir şeye cesaret edemeyeceğini biliyordu. Eğer öyle bir şey olursa da sünnet derisi falan bulamayacaklarını biliyordu. Her ne kadar en az saygın olan usulde, yani bir hastanede olmuş olsa da sünnetliydi.

Zim alkışlayarak destek verdi.

Bay Jones daha yatıştırıcı bir tutum benimsedi. Ölçülü bir sesle, şehrin bütün kolaylıkları geldiğinde burasının ne kadar güzel olacağına ikna etmeye çalıştı insanları. Alışveriş merkezi, tenis kortları ve olimpik yüzme havuzu olacaktı.

Yüzündeki parlak bakıştan anlaşıldığına göre, yeni bir fikir gelmişti aklına. "Devre mülk olarak kullanılacak birkaç blok şehir evi bile yapabiliriz" dedi.

"Devre mülk mü? Devre mülkle ilgili konuşmamıştık" dedi Bay Smith. "Otel ve kumarhaneden söz etmiştik."

"Planlar her zaman değişir, öyle değil mi?" dedi Bay Jones.

"Eğer planlar değişecekse, milyonerler için ihtişamlı bir emeklilik köyünü tercih ederim" dedi Bay Smith. "Burası öyle bir şeye çok uygun. Adına da Willowbrook Korusu deriz."

"Koru mu?" diye çıkıştı Bay Jones. "Arabaların geçmesi için tüm ağaçları kesip adına nasıl koru diyebiliriz?"

"İngiltere'den ithal başka ağaçlar dikeriz. Buranın bodur ağaçlarını ve yaban çalılarını söküp yerine çok güzel bir İngiliz bahçesi kurarız."

İlerlemeciler, kitlenin geriye kalanını unutmuş, güzel bir İngiliz sayfiyesi yaratmak ile suçtan arındırılmış bir devre mülk cenneti inşa etmek arasından hangisinin daha kârlı olacağını tartışıyorlardı. En uygun olacak isimler hakkında atışırlarken, Lefa Leballo bile kenarda kalmıştı. Sonunda *Close, Dell ve Downs* isimlerini tartışmaya başladılar. Başta köylülerin hoşuna gitti bu durum. Ama çok geçmeden sıkıldılar ve kendi tartışmalarına boğulmuş ilerlemecileri bırakıp evlerine doğru yollandılar.

Akşamın ilerleyen saatlerinde, Camagu kendisine, sahanda yumurta, istiridye ve buharda ekmekten oluşan bir akşam yemeği hazırladı. Çok mutluydu. Köylülerin gözündeki yerini geri kazandığını hissediyordu. Dışarıdan bir at kişnemesi duydu. Umursamadı. Kişneme rahatsız edici biçimde devam etti. İsteksizce kapıya yürüdü ve açtı. Gxagxa'nın üstünde oturan Qukezwa'ydı bu.

Kıkırdadı Qukezwa.

"Bugün yaptığın şeyi sevdim" dedi.

"Onca yolu yalnızca bana bunu söylemek için mi geldin?"

"Buraya gel. Korkma. Yemem seni."

Camagu tereddüt etti. Sonra yavaşça yürüdü.

"İstersen Gxagxa'ya dokunabilirsin" dedi Qukezwa, Camagu'nun elini yakalayıp atın üzerinde gezdirirken.

"Lütfen" dedi Camagu, düşünmeden. "Binmek istiyorum. O geceki binişimizi tekrar etmek istiyorum."

"Ama bugün ay yok" dedi Qukezwa, yumuşak bir sesle.

"Önemli değil" dedi Camagu, aceleyle. "Şimdi binmek istiyorum. O zaman hissettiklerimi hissetmek istiyorum. Belki nasıl olduğunu anlayabilirim bu sefer."

Qukezwa arkasına binmesine izin verdi ve Gxagxa dörtnala gitmeye başladı. Farklı seslerle şarkı söylüyordu. Ama Camagu bir şey hissedemedi. O berrak gece tekrar yaşanamıyordu. Gxagxa hızını arttırdı. Qukezwa elbiselerini çıkarıp attı. Camagu da ona uydu.

"Dönerken toplarız" diye bağırdı Qukezwa.

Dizginsiz ve eyersiz atın üzerinde çıplaktılar ikisi de.

Intlambo-ka-Nongqawuse'ye (Nongqawuse Vadisi) varınca, ıslak çimenler üzerinde koştular, birbirlerini kovaladılar. Sonra Camagu yine Qukezwa'ya uydu ve onun ardından gölete atladı. Yüzemiyordu. Qukezwa'ysa balık gibi yüzüyordu. Camagu'ya öğretmeye başladı, ona birkaç hareket gösterdi. Göletten çıktıklarında Camagu'nun bütün vücudu kaşınıyordu ve hafifçe kızarmıştı. Çığlık attı.

"Bu kadar bebek olma" dedi Qukezwa, Camagu'nun vücudundaki kızarıklığı yapraklarla ovarken. "Thithiboya tırtılı gezinmiş üzerinde, o kadar. Ya da zehirli sarmaşık. Şimdiye kadar ikisinden de ölen olmadı."

9

John Dalton sabırsızlanmaya başlamıştı. Yine de bunu belli etmekten çekiniyordu. John Gawler'sa gayet sakin oturuyor ve Sir George Grey'in saçmalıklarıyla ciddi biçimde ilgileniyor gibi görünüyordu. Yirmi altı gibi genç bir yaşta adli memurluğu, koloni valilerinin anlattığı hikâyelere sabırsızlık göstererek kazanmamıştı. Önünde önemli hizmetler ve kârlı terfilerle dolu uzun bir hayat vardı. Eğer daha yaşlı olan Dalton, Cape Kolonisi valisinin sözünü kesmek istiyorsa, bu kendi bileceği işti. Dalton'ın kaybedecek bir şeyi yoktu. Majesteleri'nin Hükümeti'ndeki kariyeri bitmek üzereydi zaten. Şimdiden, İngiliz Kaffrariası'nın bir yerlerinde bir alışveriş dükkânı açmaktan söz ediyordu.

"Efendim, isterseniz asıl konumuza dönelim" dedi John Dalton.

"Asıl konumuz mu? Şimdi konuştuğumuz konu o değil mi?" diye sordu Sir George.

"İngiliz Kaffrariası'ndaki felaket" dedi Dalton. "İngiliz Kaffrariası'ndaki baş memurunuz John Maclean, Grahamstown'da olduğunuzu duyunca, durumun kötüleştiğine ilişkin haberi götürmek üzere bizi gönderdi. Yerli halktan yüzlerce kişi açlıktan ölüyor."

"Bütün suç kendi âdetlerinde" dedi Sir George, müstehzi bir ifadeyle. Ve daha genç olan adamı işaret etti. "Bunu duyduğuna sevineceksin Gawler. Doğu Cape'teki adli yönetim sistemini desteklemek için yerlilerin kanunları ve töreleri üzerine etraflı bir araştırma yapmakla görevlendirildim. Törelerini bildiğin takdirde, yerliler üzerinde çok daha etkili bir adli memur olabilirsin."

"Çok yararlı olacaktır efendim" diye onayladı Gawler.

"Bu arada ölüyorlar Sir George" dedi Dalton, yalvarırcasına. "Sığır kesme hareketi her şeye rağmen devam ediyor. Ne yapmalıyız? Gxarha'nın peygamberleri, insanları güçleriyle bağlamışlar."

"Biliyorsun, Avustralya ve Yeni Zelanda'da ben de aynı şeyi yaptım" diye övündü Sir George. "Yerlilerin dilleri, gelenekleri ve dinlerinden oluşan önemli bir koleksiyon oluşturdum. Bunları kayıt altına almak önemli; çünkü onları taşıyan yerlilerle birlikte yok olacaklar. Sence de öyle değil mi Gawler?"

"Bence de öyle Sir George."

"Hıristiyan uygarlığının gelişmişliği, eski ırkları ortadan kaldıracak. Eski yasalar ve gelenekler ilgisizlik içinde çürüyecekler" diye ilan etti Vali.

"Bu şimdiden oluyor, Sir George. Bizler, adli memurlarınız, politikalarınızı harfi harfine uyguluyoruz" dedi Gawler, sahte bir hevesle.

"Cinayet ve hurafenin kaleleri temizlenmeli" dedi Sir George, şevkle. "İncil'in cahil ve vahşiler için söylediği gibi. Kaba saba diller yok olmalı ve her yerde, yalnızca İngiltere'nin dili duyulmalı. Görüyorsunuz işte dostlarım, bu sığır kesme saçmalığı, yeni devrin şafağının bir alameti."

"Bu esnada, mevcut acil durum için ne yapalım?" diye sordu Dalton. "Baş memura ne söyleyelim?"

"Kim bu adam?" diye sordu Sir George. Gawler'a bakıyor ve küçümseyerek Dalton'ı gösteriyordu.

"John Dalton, efendim" diye yanıtladı Gawler.

"Onu biliyorum ama kim?"

"Cephe savaşlarından bir gazi. Yerli dillerinin çevrilmesi ve izahında çok yararlı oluyor."

"Sınır bölgelerindeki son gezinizde sizin için tercümanlık yaptım Sir George" dedi Dalton, yardımsever bir edayla.

"O halde beni dinleyebilme ayrıcalığının yerli ayaktakımına nutuk atmaya benzemediğini öğretin ona. Sözümü kesip durmasın."

"Emredersiniz!" dedi Gawler.

Günün geri kalanında surat asacak olan Dalton, "Özür dilerim efendim" dedi.

"Gxarha'nın peygamberlerine gelince, neden onları tutuklamıyorsunuz?"

"Baş memur bir ayaklanma olmasından çekiniyor" dedi Gawler.

"Açlıktan eriyip güçsüz düşmüş insanların ayaklanmasından mı? Ölmekte olan insanların ayaklanmasından mı?"

İki memur eve döndüler ve peygamberlerin tutuklanmasını planlamaya koyuldular. Fakat İnançsızların önde gelenleri, Şef Nxito'yla tebaasının bir kısmı arasındaki sorunların çözülmesini beklemelerini tavsiye etmişlerdi. Görünüşe göre, Qolorha'nın İnananları ve İnançsızları arasında silahlı bir çatışma patlak verecekti. Peygamberlerin bu sırada tutuklanması, durumu daha da kötüleştirebilirdi.

Şef Nxito, şefliğine döndüğünden beri, etrafta İnananlara katıldığı dedikoduları dolanıp duruyordu. Şef ise, tebaasına böyle bir şeyin İnananların uydurmasından başka bir şey olmadığını kanıtlamak için can atıyordu.

Kehanetlerin sahte olduğunu kesin olarak gösterebilmenin de bir yolunu bulmak istiyordu. Mhlakaza'dan, ölümden dirileceğini iddia ettiği yeni insanları kwaXhosa'nın şeflerine göstermesini istedi. Gxarha'nın peygamberleri ağırdan aldılar ama Nxito ısrar etti.

Nihayet Mhlakaza, yeni insanların kendilerini Şef Nxito'ya göstermeyi kabul ettiklerini duyurdu. Pörsümüş şef kuşkucuydu. Belirlenen buluşma yerine önden gidip bir hile olup olmadığını kontrol

etmesi için Twin-Twin'i görevlendirdi. Ne yazık ki Mhlakaza'nın ajanları, yeni insanların yalnızca Nxito'ya görünmesinin beklendiği kutsal yerin yakınındaki kurumuş nehir yatağında saklanan Twin-Twin'i fark ettiler.

"Nxito yeni insanları aşağıladı!" diye bağırdı Mhlakaza. "Onların yolu üzerine bir İnançsız gönderdi! Yolları Twin-Twin gibi bir İnançsız'ın şeytani suretiyle tıkanmışken gelmelerini nasıl beklersiniz? Yeni insanlar, Great Fish Nehri'nin ağzından öfkeyle ayrıldılar. Nxito tüm suçu üstlenmeli!"

İnananlar korkunç bir öfke içindeydiler. Ölümden diriliş, İnançsızlar yüzünden bir kez daha gecikmişti. Bazıları Twin-Twin'in niyetini sorguladı. Kadın peygamber Nongqawuse'nin kutsal vücuduna olan arzusunu herkese ilan etmemiş miydi? Bir taşla iki kuş vurmaya çalışmıyor muydu? Hem yeni insanların yoluna çıkmış hem de kadın peygamberin yeni insanlarla sohbet etmek için Gxarha Nehri kıyılarına giderken her gün geçtiği yolda pusuya yatmıştı.

"Bu amaGogotyaların, bu İnançsızların işi belli olmaz." Mhlakaza'nın tüm söyleyebildiği buydu. "Ne olursa olsun, yeni insanlar konuştular. Nongqawuse, yeni insanların, İnançsızların atalarının yalvarışlarından ötürü gelmekten vazgeçtiklerini söylüyor. İnançsızların ataları, torunlarının kehanetlere saygısızlıklarından dolayı ölüme mahkûm olacaklarından endişe ediyorlarmış. Yeni insanlar, sonsuz merhametleriyle, hâlâ İnançsızların sığırlarını keseceklerini umuyorlarmış."

Fakat Kral Sarhili, Mhlakaza'yı böyle kolayca salıvermeye hazır değildi artık. Yeni insanların gelişi için kesin bir tarih belirlemesini istedi. Kralın Gxarha'ya gönderdiği elçiler, orada herhangi bir mucizenin görülmediğine ilişkin kötü haberler getiriyorlardı. Mucizeleri görenler, yalnızca onları görmek isteyenlerdi. Anladıkları kadarıyla, yeni insanlara ve yeni sığırlara ilişkin bu hikâye baştan aşağı yalandı.

Bazı İnananların zırhlarında, şüphe çatlakları açılmaya başlamıştı.

Twin ve Qukezwa bu şüpheleri paylaşmıyorlardı. Altı binden fazla İnanan, Mhlakaza'nın duyurduğu mucizelerin ve alametlerin yeni gününün şafağını beklemek için Qolorha'dan çıkıp amaXhosa'nın

toplandığı Butterworth'e doğru gün boyu yürümüştü. Onlar da bu aç ve zayıf düşmüş kalabalığın arasındaydılar.

Butterworth'teki hava neşeliydi. Nihayet diriliş gerçekleşecekti. Çok az yiyecek ama herkese yetecek kadar şarkı ve dans vardı. Herkes gelecek dolunayı bekliyordu. 10 Ocak 1857'de olacaktı bu. Ay kan kırmızı olacak ve ölüler dirilecekti.

Neşeli kalabalığın arasında peygamberlerin hiçbiri olmadığı için biraz mutsuzdu Twin. Mhlakaza orada değildi. Nongqawuse ve Nombanda da. Mpongo Nehri'nin yeni kadın peygamberi olarak ortaya çıkan, Kulwana'nın on bir yaşındaki kızı Nonkosi bile ortalarda yoktu. Onun yokluğu insanlara tuhaf gelmiyordu gerçi. Yeni tarih onun mezhebinden çıkmamıştı.

"Peygamberlerden şüphe etmeye mi başladın?" diye sordu Qukezwa.

"Hayır, peygamberlerden bir şüphem yok" diyerek Qukezwa'yı sakinleştirdi Twin. "Ama yeni insanları bizzat karşılamak için burada olsalar iyi olurdu."

"Yeni insanlar Butterworth'e gelmiyorlar Heitsi'nin babası" diye hatırlattı Qukezwa. "Biz yalnızca onların Gxarha'ya varışını kutlamak için buradayız. Peygamberler, dalgalar üzerinde kwaXhosa kıyılarına gelirken, yalnızca Kral Sarhili ve onun güvenilir yardımcılarının buna tanıklık etmek için hazır bulunmasında ısrar ettiler."

"Biliyorum, biliyorum. Bunlar, yeni insanların talimatları."

"Yani bütün peygamberlerin, yeni insanları karşılamak için Gxarha ağzında olmaları gerekiyor."

Qukezwa ve Twin, Gxarha ağzında çıkan sorunları bilmiyorlardı. Kral Sarhili ve bir grup yardımcısı, ocak ayının üçüncü gününde oraya vardıklarında, Mhlakaza ve Nongqawuse'nin ortadan kaybolduklarını görmüşlerdi. Yeni insanların, inançsız şeflerin küçümseyici davranışlarından ötürü öfkeyle Öbürdünya'ya döndüklerine ilişkin bir mesaj bırakmışlardı. Kral ve halkı, şubat ayındaki dolunayı beklemek zorundaydılar.

Kral kederlenmiş ve küçük düşmüştü. İlk defa, kızgın kalabalığın eleştirileriyle yüz yüze kaldı. Köşeye sıkışıp da kalabalığa hitap etmeye niyetlendiğinde *imbbizo* kargaşa içinde dağılmıştı. Ümitsizliğe

kapılan kral, Hohita'daki Büyük Ev'ine dönmeye karar vermişti. Yolda, babasının mızrağıyla kendini öldürmeye kalkışmıştı. Yardımcıları onu durdurmuş, ona göz kulak olmak ve bıçakları, mızrakları ve diğer silahları ondan saklamak zorunda kalmışlardı.

Twin ve binlerce sadık İnanan yine de Butterworth'te beklemeye devam ettiler. Şubatın başlarında umut yeniden alevlendi. Hevesi kırılmış olan Sarhili bile biraz cesaretlendi. Moshoeshoeların topraklarında kehanetlerin gerçekleşmiş olduğuna dair söylentiler vardı. Gelecek dolunayda mutlaka Sarhili'nin topraklarında da gerçekleşecekti. Kral kutlama yapan kitlelerle birlikte olmak için Butterworth'e döndü.

Açlıktan kırılan kitleler imanla doyuyorlardı.

Kehanetler, diriliş sırasında, güneşin sabah geç doğacağını söylüyordu. Kan gibi kırmızı olacaktı. Çok fazla ilerlemeyecek, yeniden doğmak için başlangıç noktasına dönecekti. O zaman dünya tam bir karanlığa gömülecekti. Ölüler dirilirken, gök gürültüsü ve şimşeklerin eşlik edeceği hiddetli bir fırtına olacaktı.

"Ben kalıyorum!" diye ilan etti Kral Sarhili. Kalabalıklara hitap ediyordu. "Babam Hintsa'nın ve onun sığırlarının yeniden doğuşunu görmek için, burada sizinle birlikte kalıyorum!"

İnsanlar alkışladılar ve feryat ettiler.

Kral yerel satıcılardan, insanlarına mum satmalarını istedi. Böylece büyük karanlık sırasında biraz ışıkları olacaktı. John Dalton'ın İnananlar arasında bir aşağı bir yukarı giderek mum sattığı görüldü. Sandıklar dolusu mumu vardı ve dükkânlarında mum kalmayan diğer satıcılara da mal gönderiyordu. Satıcılar, İnananların bu temel ihtiyaç maddesini almak için dükkânlarına gelmelerini beklerken, Dalton mumlarını kalabalıkların ayağına götürüyordu. Gün boyu kan ter içinde dolaşıyor ve mum satıyordu. Bu, onun ticaret imparatorluğunun başlangıcıydı.

Daha becerikli olan İnananlar, Twin, Qukezwa ya da Butterworth'te toplanan diğer insanlar gibi şarkı söyleyip dans ederek geçirmiyorlardı zamanlarını. Yeni süt keseleri dikerek, evlerini yenileyerek, onlar için yeni kapılar yaparak ve ahırlarını tekrar inşa ederek yeni insanlar için hazırlanıyorlardı. Kocalarının ölümünden

sonra tekrar evlenmiş dullar bile şimdiki kocalarını bırakıp eski evlerine dönüyor, ilk aşklarının dirilişini bekliyorlardı.

16 Şubat 1857'de uzun zamandır beklenen günün şafağı söktü. Güneş doğdu. Kan renginde değildi. Her zamanki gibiydi. Geç de doğmadı. Gökyüzünden yükselirken, İnananlar kuşkuyla seyrettiler. Karanlık olmadı. Gök gürültüsü yoktu. Şimşekler çakmıyordu. Ölüler dirilmiyordu.

İnançsızlar her zamanki işlerine döndüler. Ana İnananlar için Büyük Hüsran günüydü o gün.

Belki ertesi gün işlerin değişebileceğini düşünerek iç çekti İnananlar. Ama hiçbir şey değişmedi. Ve bir sonraki gün. Ve bir sonraki. Ta ki tüm umutlar solup gidene kadar.

Twin ve Qukezwa ağır ağır Qolorha'ya döndüler. Açlık kemerleri daha da sıkı bağlanmıştı. Otlar ve karıncalarla beslendiler. Öfkeliydiler. Ama peygamberlere değil. Büyük Hüsran, yeni insanları aşağılayan Nxito ve onun ajanlarının suçuydu. Sığırlarını kesmeyi reddeden ve tarlalarını ekip biçmeye devam eden tüm İnançsızların suçuydu.

Ama Kral Sarhili, nihayet tüm umudunu yitirmişti. Duyurduğu *imiyolelo*, yani insanların Gxarha'nın peygamberlerine itaat etmesi gerektiğini bildiren emirlerinden ötürü bütün suçu üzerine aldı. "Aldatıldım" dedi John Dalton'a. "Bu meseleyi On Nehre İsim Veren Adam'a bizzat açıklamalıyım. Lütfen ona ben ve halkımın savaş istemediğimiz haberini gönder."

"Şu sıralar alışveriş dükkânımı kurmakla meşgulüm ama elimden geleni yaparım" dedi Dalton. "Majesteleri'nin Hükümeti'ndeki tam zamanlı görevimden emekli oldum."

Twin ve Qukezwa, inançlarını tazelemek için Mhlakaza'nın evine gittiler. Mhlakaza, kendilerine cesaret verecek şeyler duymayı ümit eden çaresiz durumdaki bir grup İnanan'a vaaz veriyordu. Nongqawuse ve Nombanda hemen yanında duruyorlardı. Nongqawuse, her zaman olduğu gibi kafası karışık ve hırpani görünüyordu. Nombanda'nın gözlerinde ise sabit bir bakış vardı.

"Nongqawuse diyor ki, yeni insanlar amaXhosaların arsız ısrarlarıyla uğraşmak istemiyorlarmış ve kendi uygun gördükleri zamanda ortaya çıkacaklarmış."

"Hiç umut yok" diye fısıldadı Qukezwa. "Peygamberler bizi terk ediyor."

"Biraz umut var" diye yanıtladı Twin. "Mhlakaza yine de gelecekleri söylüyor. İnançsızların onlara yaptıklarına rağmen bizi tamamen bırakmamışlar."

"AmaGogotyaları, İnançsızları suçlayını" dedi Mhlakaza heyecanla. "Sığırlarını öldürmeyi reddettiler. Yeni insanlar gelmeye hazırlardı. Büyük Naphakade, Ebedi-Olan-Adam, onları altı binden fazla sığırın üzerinde kıyılarımıza getirmeye hazırdı. İnançsızların ataları, yine de torunlarını sonsuz lanetten korumak istiyorlar. İnatçı İnançsızların fikir değiştirip sığırlarını öldürmelerini umuyorlar. Ancak o zaman ölüler dirilecek. Siz, güzel amaThambalar, siz İnananlar, kehanetlerin gerçekleştiğini göreceksiniz. Tüm sığırların öldüğünü göreceksiniz."

İnançsızlara karşı yaygın bir öfke vardı. İnananlar, İnançsızların ahırlarına, sığır sürülerine saldırıyorlardı. Ambarlarından tahıl, kümeslerinden tavuk çalıyorlardı. Köpekler bile rahat bırakılmıyordu. Hohita'ya, Büyük Ev'ine dönen Kral Sarhili, "Ben açlıktan ölemem. Topraklarımda hâlâ sığırlar var ve onlar benimdir. İhtiyacım olursa onları alacağım" açıklamasını yapınca, işler daha da kötü bir hal aldı.

Twin-Twin, geride ne kadar sığırı kaldıysa, onları hayatı pahasına korumaya yemin etti. Tahılı bitmek üzereydi. Koruma altında Qolorha'ya yerleştirildiğinden beri toprağını da işleyememişti. İnananların tarlasını yakacaklarından korkuyordu.

Bir sonraki hasada kadar elindeki tahılla idare edecekti. İnananların derslerini almış olmalarını ve ailelerini doyurmak isteyenlerin ekinlerine zarar vermek yerine, toprağı ekip biçmeye başlayacaklarını umuyordu.

İnananların kötü durumu umrunda değildi. İkiz kardeşinin, onun sarı renkli karısının ve ikisinin sarı renkli oğullarının mimoza ağaçlarının kabuklarını yiyerek hayatta kalabildiklerini duyduğunda bile içi acımamıştı.

Onun göbek adı, sebepsiz yere "Dünün Öfkesiyle Uyanan Adam" değildi.

***

Mimoza veya amaXhosaların deyişiyle *umga*, bereketli ve kolay yetişen bir ağaçtır. Şefin izni olmadan kesilebilen tek ağaç budur. Tüm diğer ağaçlar için, dışarıdan gelenler için bile, kesmeden önce izin almak gerekir.

Qukezwa ağaç kesmek suçundan yargılanacağı mahkemeden, yani Şef Xikixa'nın *inkundla*sından önce ortaya çıkmıştı. Camagu duruşmayı dinlemeye gelenler arasındaydı. Qukezwa'nın her zaman koruyucuları olduğunu iddia ettiği ağaçları kesmesine neyin sebep olduğunu merak ediyordu. Yapılması planlanan tatil köyüne itiraz etmesinin sebeplerinden biri de Qolorha-by-Sea'nin doğal güzelliğinin bozulacak olmasıydı. Ama işte burada, köyün ihtiyarları önünde dikiliyor ve ağaçlara zarar vermekle suçlanıyordu. Üstelik bunu, yakacak oduna ihtiyacı olduğu için yapmamıştı. Ağaçları kesmiş ve öylece bırakmıştı.

Yine de meydan okur bir havadaydı. İşi kaşlarını tıraş etmeye kadar götürmediyse de o da tıpkı babası gibi kafasını kazımıştı. Omuzlarındaki kızıl battaniye ayak bileklerine kadar uzanıyordu. Ama şişkin karnını kapatamıyordu yine de. Ümitsizce meydan okur bir haldeydi.

İhtiyarlardan biri, Zim'in kızı Qukezwa'ya yöneltilen suçlamaları özetledi. Nongqawuse Vadisi'ndeki bir dizi yetişkin ağacı keserken görülmüştü dün. Xikixa'nın Büyük Ev'inden kadınlar durmasını söylediklerinde, onlara kulak asmamıştı. Fiziksel olarak kendisini engellemeye çalışanlara da terbiyesizlik yapmıştı.

Bhonco itiraz etmek için ayağa kalktı.

"Böyle nizamsız iş olmaz" diye yakındı. "Bu yaşta bir çocuğu dava edildiği veya mahkemeye çıkarıldığı nerede görülmüş? Gelenek ve göreneklerimize göre, yaşı küçük olan biri suça karışırsa, kanuni vasisi olan anne veya babası sorumlu tutulur."

"Ben yirmi yaşındayım" dedi Qukezwa.

"Yine de reşit değilsin. Otuz yaşında veya elli yaşında olsan bile, evli olmadığın sürece reşit olamazsın" diye açıkladı Şef Xikixa.

"O eski yasaydı" diye bağırdı Qukezwa. "Orta Kuşaklar'ın ıstıraplarını zamanında omuzlarımızı çökerten yasa. Yeni Güney Afrika'da ayrımcılık yok, bu şekilde olmaz."

"Şimdi de bize kanunları öğretmek istiyor" diye homurdandı şef.

"Bir kadının evlenmeden reşit sayılmamasıyla ilgili itirazında haklı olabilir belki. Ama yine de yirmi bir yaşından küçük" dedi şefin azalarından biri. "Yasa açıkça reşit olmadığını söylüyor."

"Şimdilerde on sekiz yaşında oy veriyorlar" diye yardıma koştu bir başka ihtiyar.

"Herhalde sırf gebe olduğu için kendini savunabileceğini düşünüyor" diye söylendi Bhonco, kanunun ne dediğine dair ayrıntıları görmezden gelerek. "Yoksa köyümüze beladan başka bir şey getirmeyen bu Cesane'in oğluyla olan gayrimeşru ilişkisini evlilik olarak mı sayıyor?"

"Benim bu davayla hiçbir ilgim yok. Bu ihtiyar benim adımı bu işe neden karıştırıyor bilmiyorum" diye itiraz etti Camagu, şefin kendisini korumasını bekleyerek.

"Zim neden kızının etekleri altına saklanıyor? Neden erkek gibi çıkıp sorumluluğu üstlenmiyor?" diye sordu Bhonco.

Zim zarifçe ayağa kalktı ve Bhonco'nun olduğu yöne doğru alaycı bir gülüş gönderdi.

"Bizzat burada olduğum halde nasıl saklanıyor olabilirim?" diye sordu Zim. "Benim yerime kızımı suçlamanızı söyleyen ben miydim? Kanunları, halkımızın gelenek ve göreneklerini ben de herkes kadar iyi biliyorum. Siz, korkak herifler, benim yerime kızımı yargılamaya karar verdiniz! Bunun suçu benim mi?"

"Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu Zim?" diye sordu azalardan biri. "Şefi de katarak hepimize korkak diyerek bu *inkundla*ya hakaret mi ediyorsun?"

"O sizin kendi yorumunuz" dedi Zim ve yerine oturdu.

"Sanırım, bu kızın neden yargılanması gerektiğini açıklamam gerekiyor" dedi Şef Xikixa. "Zim'in evine gönderdiğimiz ulağın karşısına bu kız çıkmış. Suçlanması gerekenin kendisi olduğunda ısrar

etmiş. Ağaçları kesenin babası değil kendisi oluğunu söylemiş. Ve ağaçları kesmeye tekrar gideceğini de övünerek beyan etmiş. Anlaşılan o ki benim ulak öfkelenmiş ve babasının yerine kızı yargılayarak ona iyi bir ders vermeye niyetlenmiş. Tüm bunlar olurken, törelerimizi ve geleneklerimizi unutmuş. İşin aslı şu ki kızının hareketlerinden sorumlu olan kişi Zim'dir."

"Kabalık etmek istemem büyüklerim" dedi Qukezwa, bazılarının kendisine yakıştıramayacağı saygılı bir tavırla. "Ağaçları kestim. Ve tekrar keseceğim."

"Bu inatçı kız ya yerine otursun ya da buradan gitsin. Ne zamandan beri kızlar *inkundla*ya katılıyor? Ne zamandan beri büyükleriyle böylesine saygısızca konuşuyorlar? Onu bu şekilde konuşturan, Cesane'in bu oğlunun tohumlarının rahmine düşmesi mi yoksa?" dedi Bhonco.

Adamlar güldüler. "Siz İnançsızların Qolorha'ya getirmek için dövüştüğü modernlik bu mu yoksa?" diye bağırdı bir başkası.

Ama Camagu, ihtiyarın kendisine attığı iftiranın yanına kalmasına izin vermeyecekti. Oturduğu yerden bağırdı: "Hey Tat'uBhonco! Kara çaldığın ismime ödeyecek sığırın var mı? Sana dava açacağım!"

"Bu kız buradan gitmeli" diye ısrar etti Bhonco, Camagu'yu duymazdan gelerek.

"Gidemez çünkü kendisi bu davanın bir tanığıdır" dedi şefin danışmanı. "Zim'i yargılıyor olsak da ağaçları kesen o. Bunu neden yaptığını açıklamak zorunda."

"Ağaçları kestiğini kabul etti zaten. Tek yapmamız gereken babasına ceza vermek" diyerek inatlaştı Bhonco.

İnkundla bu meseleye daha fazla vakit harcamaya gerek olmadığına karar verdi. Kız suçu işlediğini kabul etmişti. İhtiyarlar uğraşılması gereken başka işler varken bütün gün burada oturamazlardı. Qolorha'ya medeniyet getireceği söylenen ilerlemeciler meselesi vardı mesela. Bugün çözülmesi gerekiyordu. Camagu, bu bölgenin ulusal koruma alanına dönüştürülebileceğini söylerken tam olarak ne demek istediğini ve Qolorha halkının bundan ne fayda sağlayacağını açıklamalıydı.

"Şef uygun bir ceza biçsin, biz de işimize bakalım" diye önerdi bir ihtiyar.

"Acele etmeyin" dedi Zim. "Bizim tarafımızı dinlemeden, verilecek cezayı konuşamazsınız."

"Sizin tarafınızdan söylenecek ne var ki?" diye sordu Bhonco.

"Bu kız daha evvel *inkberry* ağaçlarını da kesiyordu ama kimse bundan şikâyet etmemişti."

"*İnkberry* zehirlidir. Kendinden başka her şeye zarar verdiği herkesçe bilinir!"

"Benim kestiğim ağaçlar da öyle" dedi Qukezwa. "Hepsi yabancı ağaçları! Atalarımızın ağaçları değil!"

"Yalnızca yabancı oldukları için mi keseceksin ağaçları?" diye sordu Bhonco öfkeyle. "Sırf dedelerimizin zamanında beyaz adamın topraklarından getirildikleri için Nogqoloza ormanındaki tüm ağaçları kesecek misin?"

"Nogqoloza'daki ağaçlar orada kaldıkları sürece kimseye zararı yok" diye açıkladı Qukezwa sabırla. "Onlar okaliptüs ağaçları. Benim kestiklerim de *inkberry* kadar zararlı ağaçlar. Mine ve akasya ağaçları. Başka ülkelerden geliyorlar; Orta Amerika'dan, Avustralya'dan, bizim ağaçlarımızı boğmak için. Kesilmesi gereken tehlikeli ağaçlar bunlar."

"Yasa yalnızca *umga* ve mimoza ağaçları izinsiz kesilebilir diyor" diye ısrar etti Ximiya'nın oğlu Bhonco. "Yasada başka bir ağaçtan söz edilmiyor."

"O zaman yasanın değişmesi gerekiyor" dedi Qukezwa ve bir kez daha açıkladı: "Tıpkı *umga* gibi, akasya ağacının tohumu da sıcakla çıkar. Toprağın altında yıllarca bekler ama sıcağı gördüğü anda büyür. Ve bütün suyu kullanır. Akasya ağacının altında hiçbir şey yetişmez. Bu ülkede su sıkıntısı olduğundan beri bu ağaç düşmandır. Eğer *umga* ağacı yangın gibi yayıldığı için izinsiz kesilebiliyorsa, akasya da öyle olmalı. Ve mine ağacı da. Bundan önce sürekli kestiğim ve kimsenin bir şey demediği *inkberry* ağaçları da."

İhtiyarların çoğu söylenenlere katıldıklarını belirttiler. Bir kısmı bunu homurtu ve mırıltılarla gösterdi. İçlerinden biri, Qukezwa'nın yalnızca genç bir kız olmasına rağmen bu bilgeliğinin kaynağını me-

rak ettiğine dair bir şeyler mırıldandı. Kızıl toprak boyası ve iyi giyinmek, güzel görünmek gibi şeylerle ilgileniyor olması gerekmez miydi?

"Kanun kanundur" diye ısrar etti Bhonco. "Bu tez canlı kızın hatırı için değiştirilemez. Yasa yalnızca mimoza ağacı izinsiz kesilebilir diyor. Yasayı uygularken seçici olmamalıyız. Daha iki ay önce, Blue Flamingo Otel'de kalan iki beyaz turistin köyümüzden palmiye ağacı (*cycad*) kaçırdıkları için basbayağı polis tarafından tutuklandıkları hatırlayın. Geçen hafta, bu *inkundla*da kızıl kanatlı sığırcıkları, *isomi* kuşlarını öldürdükleri için iki çocuğu cezalandırdığımızı hatırlayın."

İhtiyarlar hep bir ağızdan böyle bir kıyas yapılamayacağını söylediler. *İsomi* kutsal bir kuştu. Kutsanmıştı. Kimsenin onu öldürmeye izni yoktu.

Görünüşe göre şefin danışmanı tahrik olmuştu. Ayağa kalktı ve yüksek sesle, "Acaba şimdi de Bhonco gibi saygın ihtiyarlara tabularımızı öğretmemiz mi gerekiyor? Evet, çocuklar bu kuşun tavuğa benzeyen lezzetli etini seviyorlar. Ama gençlik zamanlarımızdan beri bize *isomi*leri asla öldürmememiz öğretildi. Etini ancak kendiliğinden öldükleri zaman yedik. Dev koloniler halinde ormanda yaşamalarını veya binlercesinden oluşan büyük sürülerle uçmalarını izledik. Onları yalnızca uzaktan arzuladık. Kendi aralarında, çoğu zaman ölümüne yaptıkları kavgalara sevindik. Çünkü ancak o zaman onları yememize izin verildiğini biliyorduk. Bunlar mukaddes kuşlardır. Eğer bir *isomi* evine konarsa, ailen kutsanır. *İsomi* dünya üzerinde yaşayan bir mesihtir. Bir *isomi* öldürürsen, talihsizlik peşini bırakmaz. Kızıl kanatlı sığırcıkları öldürdükleri için çocukları cezalandırarak onlara bir hayat dersi veriyoruz. Onları gelecekteki talihsizliklerden koruyoruz."

"Mimoza için uygulanan kurallar akasya ve mine ağaçları için de uygulansın diyorum" diye bağırdı Zim patavatsızca.

"Belki de bu davada karar aşamasına geçmeden önce Qukezwa'nın niyetine bakmalıyız" diye önerdi Camagu.

Çöp yığınından çıkıp evin içine girmiş bir köpek yavrusuymuşçasına baktılar ona. Bu konuda bir şeyler söyleyecek cesareti kendinde bulabileceğini düşünmemişti hiç kimse. Nihayet, İnananlar tarafın-

dan güçlü bir iksirle etki altına alındığını, bu yüzden İnançsızların eğitimli ve terbiyeli bir kadınına, sırf ağaç kesen perinin ardında bir yavru köpek gibi dolaşmak için yüz çevirdiğini biliyordu herkes artık. Üstelik şimdi onun çocuğunu taşıyordu o peri. Elbette köy bu çocuk meselesinde ikiye bölünmüştü. Özellikle de ninelerin, kızın erkek yüzü görmediğini, yani bir erkekle yatmadığını beyan etmesinden sonra. Ve kimse bu konularda onların tecrübesini sorgulayamazdı.

Meseleyle ilgili kişilerden biri olarak ağzını kapalı tutması akıllıca olmaz mıydı? Fakat köydeki tüm erkekler, görülen davalarda *inkundla*ya katılırlardı. Davanın taraflarından birinin yakını olsa bile, hiçbir zaman davaya katılmaktan imtina etmezdi hiçbir erkek

Bhonco karşılık vermek ve bu yüreksiz yabancıya haddini bildirmek için ayağa kalktı. Fakat herkesin dikkati uzaktan yükselen duman bulutuna çevrilmişti. Bir anda ellerindeki kovalarla, gökyüzüne yükselen alevlere doğru koşan çoban çocuklar belirdi.

"*Umzi uyatsha*! Bir ev yanıyor!" diye bağırıyorlardı.

İnkundla dağıldı ve erkekler yangını söndürmek için yardıma koştular. Camagu, Qukezwa'yla konuşmak için bu karışıklıktan yararlandı.

"Neden hiçbir şeyi kendi haline bırakamıyorsun?"

"Sen de onlarla aynı fikirdesin yani?"

"Hayır, değilim. Ama bebek... Bunca gerginliğe girmen bebek için iyi olmaz."

Qukezwa gülümsedi ve karnına baktı.

"Merak etme, bu meseleyi uzatmazlar" diye sakinleştirdi Camagu'yu.

"Hayır uzatırlar. Bhonco'nun niyeti o."

"Git ve yangını söndürmelerine yardım et."

"Önce bana, daha fazla ağaç kesmeyeceğine dair söz ver."

"Konuşuruz, tamam mı?"

Qukezwa uzaklaştı. Camagu bir süre gözleriyle onu izledi. Sonra aceleyle, yükselen dumana doğru gitti. Birden fazla evin yanmakta olduğunu ve bu evlerden birinin ortağı NoGiant'ın evi olduğunu görünce dehşete kapıldı.

Yalpalayarak yürüyen yaşlı bir kadın, yangının aslında o evden çıktığı bilgisini verdi Camagu'ya.

Rüzgâr durumu kötüleştiriyordu. *İnkundla*da oldukları sırada tüm gün sakin ve serin geçmişti. Fakat birden çıkan şiddetli rüzgâr yangını körüklüyor ve söndürmeye çalışanların çabalarını boşa çıkarıyordu.

"Ne oldu Makhulu?" diye sordu Camagu.

"NoGiant'a sor" dedi yaşlı kadın öfkeyle. "Onun dikkatsizliği beni evsiz bıraktı. Ve Qolorha'nın şu kestirilemez havası! Burada çok büyücülük olduğundan oluyor bu. Burası Nongqawuse'nin diyarı."

Nihayetinde yangına karşı verilen savaş kaybedildi. NoGiant, dikiş makinasını, kooperatife ait birtakım malzemeler ve boncuklar da dahil her şeyini yitirdi.

Camagu, kadınlara deniz kıyısındaki evinde bu iş için ayırdığı oda yerine, kendi evlerinden çalışmayı teklif ettiğine pişman olmuştu. Evden çalışırlarsa daha verimli olacaklarını düşünüyordu. Onun evinde MamCirha ve NoGiant dedikoduyla çok zaman harcıyorlardı. Veya sezaryen doğumlarına ilişkin bitmek bilmez konuşmalarla. Yara izlerini karşılaştırıyor, büyüklük ve şekillerini dikkatle inceliyorlardı. Yara izlerinin hava kötü olduğu zamanlarda bile aslında hiç umurlarında olmadığına dair yüksek sesle konuşuyorlardı. "Hava bulutlu veya soğuk olduğunda yara izlerinin kaşındığını söylüyor insanlar. Bende de oluyor dersem yalan olur" derdi NoGiant. "Benimki de. Hiç kaşınmıyor. Varlığını bile unutuyorum" diye cevap verirdi MamCirha.

Evlerinde kendi başlarınaydılar. Kocaları Johannesburg ve Free State'in madenlerinde çalışıyorlardı. Çocuklar da ya okulda ya da bozkırda sığır güdüyor oluyorlardı. Dedikodu yapacak kimseleri olmayınca da verim artıyordu.

Camagu, ertesi gün MamCirha'nın yanına sığınmış olan NoGiant'ı görmek için Ngcizele'ye gitmeye karar verdi.

"Ben de seninle geleceğim" dedi Qukezwa. "Sana nerede yaşadığını gösteririm."

"Nerede yaşadığını biliyorum" diye yanıtladı Camagu. Onunla birlikte gitmek istemiyordu. İnsanlar onları birlikte görüp parmakla

gösterdiklerinde ve gülüştüklerinde hâlâ rahatsız oluyordu. "Birkaç ay önce, MamCirha o talihsiz olayı yaşadığında gitmiştim hatırlarsan."

Talihsizlikler Camagu'nun kooperatifindeki kadınların peşini bırakmıyordu. MamCirha, meşhur sezaryen yaralarına sebep olan bebeğini emzirirken uyuyakalmıştı. Kocaman memeleri yüzünden bebek nefes alamamış ve ölmüştü. Camagu başsağlığı dilemek için evine gitmişti. Ve sonra da cenazeye katılmak için. Daha sonra bir kez daha, MamCirha'yı kendi bebeğini öldürmekle suçlayan aile üyeleriyle konuşarak barışı sağlaması için yanında Dalton'la birlikte gitmişti. Böylece kadın serbestçe gezip dolaşabilecek ve kooperatifte para kazanabilecekti. Aile, kadının paraya çocuğundan daha fazla değer verdiğini söylüyordu.

"Yine de gelmek istiyorum" diye ısrar etti Qukezwa. "Bizi birlikte görmeye ve dilleri burkuluncaya kadar konuşmaya alışsınlar. Korkup kaçmak istiyorsan o başka."

Düşüncelerini nasıl bu kadar hatasız okuyabildiğini ve korkularını sözcüklere dökebildiğini anlamıyordu Camagu.

Sabah erkenden, vadi boyunca uzanan Ngcizele köyüne doğru yola çıktılar.

NoGiant hâlâ çok sarsılmış durumdaydı. Camagu'yla, Qukezwa olmadan yalnız konuşmak için ısrar etti ve sonra yangının nasıl başladığını anlattı ona. Madenden kısa bir tatil için gelmiş olan kocası, evlilik hakkını istemişti. O da önce banyo yapması şartıyla, kocasının gücü tükenene kadar evlilik hakkını kendisine vermeye hazır olduğunu söylemişti.

Adam bu duruma öfkelenmişti.

"Etrafında dolanan okumuş insanlarla birlikte çok para kazanıyorsun diye beni kendine layık bulmuyor musun artık?" diye bağırmıştı.

Kadının saçma isteğiyle ilgili bağırıp çağırırken kulübenin her yerine mum döküyordu. Ne zamandan beri evliliğin hazlarından keyif almak için şartlar öne sürülmeye başlanmıştı? Onun için babasının sığırlarıyla ödeme yaparken banyonun lafı edilmiş miydi? Temiz olup olmadığıyla ilgili hüküm verme hakkını kimden alıyordu?

Evi ateşe vermişti.

"Şimdi nerede?" diye sordu Camagu.

"Polis götürdü. Kundakçılıkla suçluyorlar."

Dönüş yolunda Camagu, Qukezwa'ya yangının sebebini anlattı. Kooperatifin başarısının, üyelerin ailelerinde çok fazla soruna yol açmasının kendisini rahatsız ettiğini ekledi.

"Bunlarla canını sıkma" dedi Qukezwa. "Kadınlar daha çok para kazandığı zaman erkekler endişelenir. Kadınları daha bağımsız yapar bu. Erkeklerin buna alışmaları gerekiyor."

Camagu'yu denize doğru götürdü Qukezwa. Bunun Qolorha ve Ngcizele arasındaki en kısa yol olduğunu söyledi. Ama asıl göstermek istediği, bir gemi enkazıydı: Jacaranda. Geminin, kendisi doğmadan yıllar önce kaybolduğunu ve azgın sahildeki kayalara çarptığını anlattı. Gemideki beyazların hepsi kurtulmuştu. Ama ne İngilizce konuşabiliyorlardı ne de Ngcizele halkının bildiği başka bir dili. Babası bunun bir Rus gemisi olduğunu düşünüyordu ama geminin batışından yüz küsur yıl sonraydı bu. İnsanların kurtartılmayı beklediği, Orta Kuşaklar zamanında batmıştı gemi.

Geminin iskeletine tırmandı ve güvertenin parmaklıklarından geriye kalanların üstüne tünedi. Camagu tahtaların kırılacağından ve Qukezwa'mn düşeceğinden korkuyordu. Ama bunu ciddiye alamayacak kadar umursamaz bir havadaydı Qukezwa. Ani bir rüzgârla neredeyse düşüyordu. Kırmızı örtüsünü çıkarıp attı. Örtü suya düştü ve dalgaların üzerinde gezinmeye başladı. Üzerinde kalan incecik elbiseyle kahkahalar atarak gülüyordu. O ince elbise sımsıkı sarıyordu bedenini. Bedeni doluydu. Karnıysa daha dolu.

Camagu geminin omurgasında durdu ve aşağı inmesi için yalvardı. Qukezwa'ysa yukarı gelmesi için onu yüreklendirdi.

Bir kuş ötüyordu: vak-vak-kiririri! Onunla birlikte öttüler onlar da. Kim daha yakın bir ses çıkaracak diye yarıştılar. Gözleri kuşu aradı. Ama bulamadılar.

"*Uthekwane* bu, çekiçkafa" dedi Qukezwa.

"Hayır, *uxomoyi* bu, yalıçapkını" dedi Camagu.

"Kuşlarla ilgili benimle aşık atabileceğini sana düşündüren nedir şehirli?"

Kuş, üzerlerinde bir tur attı ve geminin direğine tünedi. Siyah üzerine zarif beyaz lekeleri olan uzun gagalı bir kuştu bu. Göğsü

beyaz üzerine kahverengiydi. Kesinlikle çekiçkafa değil, bir yalıçapkınıydı.

"Nasıl bildin? *Uthekwane* gibi çıkıyor sesi!"

"En iyi öğretmenden aldım dersimi: senden."

Bunu duymaya bayılıyordu Qukezwa. O kadar şiddetle güldü ki yalıçapkını çığlıklar atarak uzaklaştı.

"Göründüğünden daha akıllısın şehirli. Buraya gel ve öp beni. Bu kadar ödlek olma."

Cesaretini topladı. O da tasasız olabilirdi. Geminin iskeletinden parmaklıklara kadar çıktı. Qukezwa'yı öptü. Qukezwa da onu. Küçük mahcup bir öpücük sadece. Camagu'nun elini tuttu ve karnına götürdü. Camagu'nun kalbi hızlandı ve vücudunu ateş sardı.

"Ne hissediyorsun?" diye sordu Qukezwa.

"Yarın hiç olmayacakmış gibi tekmeliyor."

"Gülüyor! Güldüğünü duyabiliyorum!"

"*Uxomoyi* kuşu o, şapşal."

Akşamüstü Camagu, Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na gitti. Bu defa, gözleri hasretini dindirecek bir şeyler aramıyordu etrafta. Artık hasret çekmiyordu. Yalnızca yakışıksız coşkusunu kontrol altında tutmasına yardım edecek birine ihtiyacı vardı. Bu ihtiyacını Dalton giderecekti. Dalton'ın ayakları yere sımsıkı basıyordu. İlişkilerindeki gerginliğin izleri hâlâ silinmediyse de araları düzeliyordu. Ofisinde bir dergiyle kafasını dinlendirmekte olan Dalton'ın yanına gitti. Missis birtakım evrak işleriyle meşguldü.

Camagu, Jacaranda'yı keşfini anlattı coşkuyla. Ama gemideki aşk macerasından söz etmedi. Dalton, Jacaranda'nın bir Yunan yük gemisi olduğunu ve 1971 Eylül'ünde battığını söyledi. Âlem yapan mürettebat sarhoştu. Altı aydır paralarını alamıyorlardı, bu yüzden de gemiyi batırdılar.

"Sen o kadar uzakta ne yapıyordun?" diye sordu Dalton.

"Keşfe çıkmıştım" diye yalan söyledi Camagu. "Bu güzel ülke hakkında yeni yeni şeyler öğreniyorum."

"Keşfe çıkmıştın ha? Zim'in kızıyla mı?" diye haylazca kıkırdadı Dalton.

Missis, Camagu'ya tenkit ederek baktı. Ama Camagu onun küçümseyici tavırlarına alışmıştı artık ve umursamıyordu. Dalton'ın sorusuna da cevap vermedi.

"O nezaketsiz kızda ne buluyor bilmiyorum" dedi Missis, kendi kendine konuşurmuş gibi.

Camagu yine yanıt vermedi. Kibarca gülümsedi sadece.

"İşe yaramazın tekiydi. Artık burada çalışmadığına seviniyorum. John olmasaydı, ben onu çoktan kovardım da kendisinin, bu insanların en fenalarına karşı bir merhameti var" diye devam etti Missis. "Xoliswa Ximiya'ya bak mesela. Tam bir hanımefendi oldu. Çok eğitimli. Kibar. Arkadaşın onu neden terk etti bilmiyorum John."

"Köy dedikodularından duyduğun her şeye inanma Missis" dedi Camagu.

"Onu terk etmedin o zaman, öyle mi?" diye sordu Missis kuşkuyla.

"Hayatım, adamın özel hayatına girmeyelim istersen" dedi Dalton.

"Onu terk edeceğim bir durum yoktu zaten. Bizim aramızda hiçbir şey olmadı."

Xoliswa Ximiya'nın, köydeki dedikoduları destekler biçimde, kendisiyle aynı fikirde olmadığını belirtmedi. Her gün kendisini görmek istediğine dair haber gönderiyordu. Okul çocuklarının taşıdığı soğuk ve mesafeli mesajlar. Huzuruna gelmesini buyuran mesajlar. Hatta bir gün haberci olarak Vathiswa gelmişti. Camagu bu yüce emirleri duymazdan geliyordu. Ve Qolorha-by-Sea Ortaokulu'nun veya Bhonco'nun evinin yakınından geçen tüm yollardan uzak duruyordu. Gelen mesajlar giderek daha çılgın bir hal alıyordu. Artık emir gibi değil, yalvarma gibiydiler. Eğer Xoliswa bu kadar kibar bir hanımefendi olmasaydı, çoktan onu yılan deliğinden söküp çıkarmak için evine gitmiş olurdu. Ama bunu yapmayacak kadar gururluydu. Dedikodulara bakılırsa artık açık açık Camagu'nun evine gidip gelmeye başlayan eğitimsiz kıza karşı bir güç gösterisinde bulunmak, isteyebileceği son şeydi.

"O bir hanımefendi, Bayan Ximiya" dedi Missis, hizmetçi bir kız tarafından getirilen kahve ve bisküvileri servis ederken. "Kızıl kız gibi değil. Duyduğuma göre o kız şimdi bir de ağaçları kesmeye başlamış."

"Doğru ya" dedi Dalton. "Dava nasıl gitti?"

"Bitmedi" diye kestirip attı Camagu.

"O kız tam bir çılgın! Bir de ağaç kesiyormuş, yok artık!" dedi Dalton gülerek.

"Ben de öyle düşündüm, John. Ben de onun manyak olduğunu düşündüm. Ta ki hikâyeyi onun tarafından dinleyene dek. Bir amacı varmış."

Dalton ve Missis ona dikkatle baktılar. Onun kendi amacını kaybetmediğinden emin olmak istiyor gibiydiler.

"Yıkıcı güçlerin yanında duruyorsun Camagu" dedi Dalton. "Duyduğuma göre senin kooperatiften kadınlar bir *swarttobieyi* öldürmüşler, kara poyrazkuşunu. Midyeleri toplarken kendilerine musallat olduğunu söylüyorlarmış."

"Bu doğru bir şey değildi" diyerek durumu kabullendi Camagu. "Onları böyle bir şey yapmamaları için uyarmıştım. Afrika kara poyrazkuşunun tehlike altında olan bir tür olduğunu ve bir daha asla onları öldürmemeleri gerektiğini anlattım. Cahillik işte John. Bana kalırsa bizim de bu konularda biraz eğitime ihtiyacımız var. Hepimizin. Senin bile John. İşte o zaman Qukezwa'nın ağaçları neden kestiğini anlayabileceğiz."

Camagu, verandadaki televizyonda Qolorha-by-Sea halkıyla hiçbir ilgisi olmayan eski filmleri göstermek yerine ilerleme meseleleriyle ilgili videolar göstermeyi düşünmesini önerdi. Toplumsal diyaloğu teşvik eden belgeseller gibi. İnsanların hayatlarını etkileyecek konularla ilgili konuşmaya başlamaları önemliydi. Elbette asıl sorun böyle videoların nereden bulunacağıydı.

Daltonlarla kahve içen Camagu, Zim'in evinde olup bitenlerden habersizdi. Feryatçılar ve gürültücüler bir kez daha toplanmış, dokumacı kuşların bile sersemleyip birbirlerine çarpmalarına yol açan büyük bir patırtı koparıyorlardı.

Bhonco saldırgan tavrını sürdürüyordu! Hayatlarındaki en büyük keyif feryat etmek olan *abayiyiyezeli*ye bir de gürültücüleri eklemişti. Bunlar, en büyük eğlencesi, en küçük tahrik karşısında bitmek tükenmek bilmeyen sorular yağdıran genç adamlardı. Bu işi o kadar ileri götürmüşlerdi ki kimse konuşmazken bile insanları sıkıştırabiliyor-

lardı. Bir kişinin yüzüne bakıp ne söyleyeceğini kafalarında kuruyor ve onu sıkıştırıyorlardı. Bhonco onlara, bu işi yaptıkları her günün sonunda, NoPetticoat'un usta elleriyle mayaladığı biradan sunma sözü vermişti.

Tam bu sırada, Qukezwa, Zim'in avlusundaki kulübelerden birinde doğum yapıyordu. Köyün ebeleri olan nineler etrafını sarmıştı. Debeleniyor ve çığlıklar atıyordu. Feryatçılar dışarıda feryat ediyorlardı. Gürültücüler gürültü çıkarıyorlardı. Zim kulübenin kapısında oturmuş, kafasını ellerinin arasına gömmüştü.

Feryatçılar ve gürültücüler onun ıstırabını gördükçe tantananın şiddetini arttırıyorlardı.

"Bir daha dene evladım" dedi ninelerden biri. "Ikın!"

"Kafası göründü bile" dedi bir başkası.

Bir kez daha ıkındı. Camagu'nun, bebeğin değil, dev yalıçapkınının sesi olduğunu iddia ettiği kesik kesik bağırışı duyuyordu. Bebek kanlı bedeniyle rahimden çıktı. Çıkar çıkmaz da ağlamaya başladı. Dışarıdaki feryatçılarla ve gürültücülerle yarışmak istiyor gibiydi.

"Bir oğlan" dedi bir nine.

"Oğlan" dedi Qukezwa, acısını unutarak. "Adı Heitsi olsun."

"Heitsi!" diye bağırdı nineler hep birlikte. "Nasıl bir isim bu böyle?"

10

Bhonco'nun yüzündeki oyuklardan tuz nehirleri akmayalı çok uzun zaman olmuştu. Cesane'in oğlu Camagu, köyün başına bela olduğundan ve bu İnançsız'ın ailesine felaketler getirmeye başladığından beri güzel şeyler hayatından uzaklaşmıştı. Ve sonra abaThwalar gelip danslarını almış, esas acıyla olan bağlantısını koparmışlardı. İnançsızlar Mezhebi dans olmadan nasıl ayakta kalabilirdi? İnançsızlar, ara sıra sisli dağlara ve çayırlara, geçmişin acılarına geçiş yapmadan bu dünyaya tutunamazlardı.

Ve bir de Zim ve onun değersiz İnananları vardı tabii. Büyüleriyle Dalton gibi nüfuzlu kişileri ve iğrenç Camagu'yu yanına çeken Zim. Zim'in kızı iradesiz Camagu'yu etkileyip onu İnançsızların saygın kızından çalmıştı. Medeniyet için yaşayan ve onun için ölmeye

hazır olan kızdan. Feryatçılar ve gürültücüler tarafından pek yakında delirtilip kendini bir uçurumdan atacaktı Zim. Zim. Zim. Zim. Bu isim, kindar kafasının içinde çınlayıp duruyordu.

Ve tabii pembe kulübesinin dışında takılıp tavuklarla civcivlerin mısırlarına ortak olan hadeda aynakları vardı. Bunlar daha büyük ve daha çirkin kuşlar olmalarına rağmen, artık tavukların canını sıkmıyorlardı. Ama ne zaman evinden çıkmaya yeltense, bu kuşlardan üç veya dört tanesi onu gittiği her yerde takip edip duruyorlardı. Boğuk kahkahalarını etrafa yayarak acemice etrafında geziniyorlardı.

Nadiren güzel şeyler oluyordu.

İhtiyar bu yoksunluk üzerine kara kara düşünürken, Xoliswa Ximiya onu ziyarete geldi. Kızının yüzü duygularını gizlemesine rağmen Bhonco onun canının sıkkın olduğunu hissedebiliyordu. Ailesine hükümette bir iş bulma konusunda ciddi olduğunu anlattı.

"Bu meseleyi unuttuğunu düşünmüştük" dedi Bhonco.

"Ben de öyle düşünmüştüm. Burada kalıp kendi okulumu inşa etme fikri aklıma yatmıştı. Ama burası bana göre değil. Burada ilerlememe imkân yok."

"Burası tam sana göre. Burası senin köyün. Burada doğdun. Ataların bu topraklarda yürüdüler. Gitmesi gereken birisi varsa o kişi Camagu!" diye bağırdı Bhonco.

"Bunun Camagu'yla bir ilgisi yok!" diye karşılık verdi Xoliswa Ximiya.

"Camagu buraya gelmeden çok önce, Xoliswa şehre gitmekten söz ediyordu" diye onayladı NoPetticoat.

"Ama ne zamandır bunun sözünü etmiyordu NoPetticoat. Camagu'nun şeytani gölgesi köyümüze çökene kadar bunun sözünü etmiyordu."

"Belki de haklıdır Bhonco" diye kızına arka çıktı NoPetticoat. "Belki de gitmesine izin vermeliyiz. Köyümüzden pek çok genç kadın çalışmak için şehire gitti. Hem de hiçbiri Xoliswa'nın yarısı kadar bile okumuş değildi."

"Siz bana izin veremezsiniz anne. Gitmek istediğim zaman giderim. Artık çocuk değilim. Sizden izin istemiyorum. Size haber veriyorum. Gelecek hafta okul kapandığında bizzat başvuru yapmak için

Pretoria'ya gideceğim. Eski okul arkadaşlarımın birçoğu iktidar partisinde önemli yerlerdeler. Benim için kulis yapacaklar. Gitmek zorundayım; çünkü işler orada çok daha iyi yürüyor. Daha medeni yerlerde yaşamam için en uygun zaman."

"Ne dediğini duyuyor musun, NoPetticoat? Ve bunu destekliyor musun?"

"Koca kız oldu Bhonco. Bırak gitsin."

Ximiya'nın oğlu Bhonco öfkeyle bağırdı: "İnananlar yine kazandı! Çocuğumu göbek bağının gömüldüğü yerden uzaklara götürüyorlar. Ortaokulun müdürü olarak saygınlık kazandığı yerden uzaklara!"

"Babanı kızdırıyorsun" dedi NoPetticoat sakince.

"Bunu görebiliyorum."

"Bu Camagu'yu gerçekten sevdin mi?"

"Bunun Camagu'yla hiçbir ilgilisi yok anne."

"O buna değmez, farkında mısın?"

"Benim onunla işim yok. Tek endişem, bu köyü geçen yüzyıla geri götürecek olması. Görünüşe göre pek çok kişi de onunla aynı fikirde."

"Belki de onu çok acımasızca yargıladık" dedi NoPetticoat, sözlerini tartarak. "Belki gerçekten de ilerlemenin farklı yolları vardır."

"Bunu nasıl söyleyebilirsin anne?"

"Kooperatifte yaptıkları şu kıyafetler çok güzel. *İsikhakha* etekleri. Boncuklu takılar. El çantaları."

"Onlar *amaqaba*ların kıyafetleri anne, medeniyetin ışığını henüz görmemiş kızıl insanların."

"Ah, *amahomba*ların güzel İsiXhosa kıyafetlerini nasıl özledim!"

Xoliswa Ximiya gözlerini kuşkuyla annesine dikti. NoPetticoat'un gözlerinde, eskiye derin bir hasretin izlerini taşıyan soğuk bir bakış vardı. Sessizliği Bhonco'nun dışarıdan gelen bağırışları bozdu. İkisi de aceleyle dışarı çıktılar.

Teneke çatılı, dört duvarlı *ixande* evinin saçaklarına yuvalanmış arılar üstüne saldırıyordu. Kadınlar çığlık çığlığa, içeri girmesi için kulübenin kapısını açtılar. Koşarak içeri girdi ve kapıyı kapattılar. Cildinin her yerinde iğneler vardı. Gözleri kapanmıştı ve yüzü hızla

şişiyordu. Yaraları kaşınıyordu. Sandalyeye oturdu ve "Atalar bunu bana nasıl yapabilirler?" diye homurdandı.

"Atalar değil baba, arılar" dedi Xoliswa Ximiya. "Seni hemen kliniğe götürmemiz gerekiyor."

Eğitim bu kızı delirtti, diye düşündü Bhonco. AmaXhosa geleneklerine göre arıların ataların habercileri olduğunu unutmuş muydu? Arılar tarafından sokulan kişi, bir öküz veya keçi kurban ederek ve çok miktarda sorgum birası mayalayarak ataların gönlünü almalıydı.

"Mutlaka alçak Zim'in işi olmalı bu!" diye söylendi Bhonco. "Bana bu arıları göndermeleri için ortak atalarımızla konuşmuş olmalı. Ve başsız ihtiyar da buna razı olmuş! Arıların intikam oyunlarına alet edilmeyeceğini bilmiyorlar mı!"

Fakat Zim'in düşünceleri, intikam planlarından çok uzaktı şu sıra. Öbürdünya'ya ait olan NoEngland'la birlikteydiler. Bir süredir NoEngland'ı düşünüyordu. Onu özlüyordu. O burada olsaydı her şeyin başka şekilde olacağına inanıyordu. Ataların dünyasına gitmekte bu kadar aceleci olmasaydı, kocasını ve çocuklarını inançtan bunca yoksun bir dünyada bırakmasaydı... NoEngland son zamanlarda hep aklmdaydı, o kadar ki, yemek bile yemiyordu. Bütün gün dev ağacının altında yatıyordu. Feryatçıları ve gürültücüleri bile duymuyordu. Zim'in kayıtsızlığını bozamadıkları için hevesleri kırılıyordu. Kafasına herhangi bir şeyin girebileceğinden şüpheliydiler; çünkü bütünüyle NoEngland'la dolmuştu.

Camagu'nun geldiğini ve kendisini selamladığını bile fark etmedi. Camagu ne yapacağını bilemedi. İhtiyarın uykuda olabileceğini düşündü. Fakat gözleri tamamen açıktı. Ve yüzünde bir gülümseme vardı. Bir daha selam verdi. Ve bir daha.

"Qukezwa'yı ve bebeği görmeye geldim ihtiyar" dedi Camagu yüksek sesle; bağırarak feryatçıları, gürültücüleri ve *amahobobobo* dokumacı kuşlarının sesinin bastırmaya çalışıyordu. Kulübedeki Qukezwa ve Heitsi'nin etrafındaki telaşlı kadınlar onu duyup kapıya çıktılar.

Nihayet ona yardım edebilecek birileri gelmişti. Yeni Heitsi feryatların ve gürültünün arasına doğalı bir hafta olmuştu. Camagu'nun yalnızlıkla kavrulduğu bir hafta. Yazlık evinde tek başına dertleniyor,

Qukezwa'yı özlüyor ve bu köyün ona ne yaptığını düşünüyordu. Kendini tanıyamaz olmuştu. Eskiden bir şehir insanıydı. Giggles müdavimiydi. Ama Qolorha-by-Sea'ye geldiğinden beri sert içki içmemişti. Sigaraya olan ilgisini de kaybettiğini fark etti. O meşhur şehveti bile kendisini terk etmişti. Buraya geldiğinden beri, müstehcen rüyalarını yalnızca bir kadın süslüyordu ama aralarında cinsellik yoktu. Eskiden olsa, bu köyde her gün karşılaştığı Tanrı vergisi yeteneklerden faydalanırdı. Çevrede onlardan bir sürü vardı. Vathiswa. Hatta Blue Flamingo'daki garson ve temizlikçiler. Bütün bunlar Qukezwa'nın üzerindeki etkisinden kaynaklanıyordu. NomaRussia'yı bile, tekrar edip duran rüyalarını bile silip atan o etkiden.

Zim'in evine gidip kadını ve çocuğunu bir an olsun görebilmek için cesaretini toplayana kadar evinde oturdu ve onu özlemeye devam etti.

"Qukezwa'yı ve bebeği göremezsin" diye bağırdı bir kadın tiz sesiyle.

"Öyle mi söyledi? Beni görmek istemediğini mi söyledi?" diye sordu Camagu.

"Şu kamışı görmüyor musun? Bu, eve erkek giremez demektir."

Kapının hemen üzerine, çatıya sıkıştırılmış kamışı gösteriyordu.

"Beyaz adamın topraklarında büyümüş o. Böyle bir kamışın, evde yeni doğmuş bir bebek olduğu ve erkeklerin giremeyeceği anlamına geldiğini bilmez" dedi bir başka kadın merhametle.

"Ama o çocuğun babası" dedi bir başkası. "Kamış babanın girmesini yasaklamaz."

"Kim demiş babasıdır diye? Nineler Qukezwa'nın bakire olduğunu söylüyor."

Evden başka kadınlar da çıktı ve tartışmaya katıldılar. Salak salak dikilen Camagu'yu unutmuş gibiydiler.

"Babası olsa bile" diye atıldı pörsümüş bir kocakarı, "Zim'in kızıyla evli değil. Töre, baba içeri girebilir diyor ama bebeğin anasıyla evli olan babadan bahsediyor."

"Evet" diye ekledi bir başkası, "tohumunu gayrimeşru yoldan boşaltmış erkekten söz etmiyor."

"Yasak meyveden yiyenleri kast etmiyor" diye bağırdı diğerleri.

Ama bazıları aynı fikirde değildiler. Baba babadır, dediler. Bir babanın evladını görmesini engellemek zalimlikti. Töre töreydi ve bunun tersini söylüyordu. Erkek adam, kadının sorumluluğunu alıp onunla evlenmeden etrafa boşalmamayı öğrenmeliydi.

"İyi de Cesane'in oğlunun Zim'in kızını bozduğunu kim söylüyor?" diyen aklı başında bir ses bu gürültünün arasından sıyrıldı. Ama Camagu onu duymadı. Zim'in evinden uzaklaşıyordu. Başlangıçta amaçsızca yürüyordu. Yalnızca bu geveze kadınlardan olabildiğince uzak olmak için. Denize doğru yöneldi. Bunda amaçsız değildi. Qukezwa'yla sık sık gittikleri yere gidiyordu. Ngcizele'nin Qukezwa'yı en son gördüğü gemiye, Jacaranda'ya doğru.

Qukezwa'nın oturduğu korkuluğa oturdu. *Uxomoyi*, yalıçapkını geminin direğine tüneyip öttü yine. Camagu gülerek karşılık verdi. Bu yanıtı beklemiyordu kuş. Uçup gitti. Camagu dalgalara döndü ve karşısında bir koro varmış gibi onları yönetti. Daha da yüksek sesle söylediler şarkılarını ve kar beyaz köpükler yaratarak daha da şiddetli çarptılar kayalıklara. Ngcizele'nin çocukları, yüzmek ve anne-babalarının içtikleri, temizlikte kullandıkları şifalı deniz suyundan almak için bağıra çağıra kayalıklardan iniyorlardı. Geminin iskeleti üzerinde oynayan bu tuhaf adamın kim olduğunu merak ettiler. Çocukları başıyla çağırdı. Ama çocuklar gülerek yan yan uzaklaştılar. Camagu kendi Qukezwa'sını yaratıyordu. Onu sımsıkı sarıyor, coşkuyla dans ediyordu onunla. Çocuklar merakla onu izliyor ve gülüyorlardı. Onu taklit ediyor ve geminin etrafında dans ediyorlardı.

Bu esnada et ve kemikten olan gerçek Qukezwa, etrafında yaygara koparan kadınlara surat asıyordu. Camagu'nun onu görmeye geldiğini ve içeri girmesine izin verilmediğini duymuştu. En azından Camagu'yla konuşmam için beni dışarı çağırabilirlerdi, diye homurdandı. Eğer onu bir daha göremezse, kendisi de bebeği de onları asla affetmeyeceklerdi. Heitsi bütün dünyanın duyacağı şiddetli bir ağlamayla buna şahitlik etti. Sürekli ağlıyordu. Babasının mezhebinin kutsal törenleri yapılmadığı için, babası belli olmadığı için böyle olduğunu söylüyordu kadınlar.

***

Heitsi yeri göğü inleterek ağlıyordu. Qukezwa uyuyacağını umarak ona bir ninni söyledi. Ümidini yitirmeye başlıyordu. Twin yanına geldi ve gelecek kurtuluşu anlatan bir şarkı mırıldandı. İnancından tereddüt etmiyordu. Fakat diğer İnananlar ondan ümitlerini kesmişlerdi. Onu, İnançsızların evlerini, ekinleri ve sığırlarını yok edecek gizli kuvvetlerin lideri olarak seçtiklerine pişmanlardı. Ama görünüşe göre, Twin artık baskınlarla ilgilenmiyordu. Yalnızca Qukezwa'yla tepede oturup Rus gemileriyle gelecek kurtuluşu beklemek istiyordu. Her nasılsa, inancı onu uyuşuklaştırmıştı.

Sadık İnananlar baskınlarına onsuz devam ettiler. Ama topladıkları ganimet giderek azalıyordu. İnançsızlar sığırlarını güçlü inançsız şeflerin bölgelerine saklamışlardı. Mesela Twin-Twin, bütün sürüsünü oğullarının gözetiminde Amathole Dağları'na gizlemişti. Onlar da vadinin derinliklerindeki erişilmesi güç köylerde kalıcı sığır barınakları yapmışlardı.

Fakat diğer köylere yapılan baskınlar şiddetinden bir şey yitirmeden devam etti. Açlık çeken İnanan güruhları, İnançsızların evlerini yağmalıyor ve sonra da yakıp yıkıyorlardı. İnançsızlar, korunma talebiyle Gawler ve efendisi On Nehre İsim Veren Adam'a başvurdular. Gawler, koloni hükümeti tarafından yararlı bulunan Twin-Twin'i bizzat koruyor olsa da diğer İnançsızlar korunmasız durumdaydılar. On Nehre İsim Veren Adam'ın tek söylediği, İnançsızların topraklarını ellerinde tutmaları gerektiğiydi. Ama onları savunmak için askeri güç göndermiyordu. Ancak baskınlar beyazların yerleşim bölgelerine ve çiftliklerine sıçrarsa asker göndereceğini açıkça belirtti.

Qukezwa'yı tepeden aşağı götürürken, baskınlar Twin'in aklından çıkmıştı. Sürekli ağlayan Heitsi bile onun sinirlerini bozamıyordu. Yalnızca bir tek şeyi düşünüyordu, kurtuluşu.

"Heitsi'nin babası, çocuk acıktı" dedi Qukezwa ümitsizce.

Ama Twin karşılık vermedi. İlahisini mırıldanarak yürümeye devam etti. Qukezwa arkasından yetişti ve önüne dikildi. Çocuğu kollarına attı.

"Yine ne var Qu?" diye sordu Twin.

"O senin de çocuğun, Heitsi'nin babası! Ve karnı aç!"

"Mhlakaza'nın evinde yiyecek bir şey buluruz. Eğer bebeği taşımaktan yorulduysan sana yardım ederim. Hem zaten Heitsi yalnız yürüyecek kadar büyüdü. Bu yaşında onu sırtında taşıyarak çocuğu şımartıyorsun."

"Yürüyemez Heitsi'nin babası. Karnı aç. Ve Mhlakaza'nın evinde de bir şey bulamayacağız. Son gittiğimizde bir şey yoktu. Mhlakaza'nın kendisi de aç. Kadın peygamberler de öyle."

Mhlakaza'nın evine vardıklarında, onları ağlayan kadınlar karşıladı. Sesleri kısık ama yine de yürek parçalayıcıydı. Twin evde birinin öldüğünü hemen anladı. Heitsi'yi Qukezwa'ya verdiği gibi eve koştu. İçeride, Mhlakaza'nın iskelet gibi cesedinin etrafına diz çökmüş başka kadınlar vardı. Açlığa bir kurban daha verilmişti. Nombanda ve erkek kardeşi Nqula da oradaydılar. Ağlamıyorlardı. Orada öylece oturmuş boşluğa bakıyorlardı. Her zamanki gibi hırpaniydiler. Ama Nongqawuse ortalıkta görünmüyordu. İnançlı şeflerden birinin yanına sığındığı söyleniyordu.

"O büyük bir adamdı!" diye ilan etti Twin. Ağlayacaktı ama artık gözlerinde yaş kalmamıştı. Yalnızca kuruyup kalmış cesedin yanına diz çöktü ve hafifçe inledi. Şimdi bir avuç kemiğe dönmüş olan bu iman adamının, kadın peygamberlerin coşkun koruyucusunun ölümü için dövündü.

"Hükümetin köpekleri burada!" diye bağırdı bir kadın dışarıdan.

Mjuza'ydı bu. Beraberinde polis üniforması giymiş on dört atlı vardı. Mjuza artık Binbaşı Gawler'ın polis gücünün bir üyesiydi.

"Mhlakaza'yı ve kızları tutuklamaya geldik" diye duyurdu Mjuza.

"Onu tutuklamak için ataların dünyasına gitmeniz gerekecek" dedi Twin, zafer kazanmış bir edayla.

"Ne! Öldü mü?" diye sordu Mjuza, hayal kırıklığı içinde.

"Ataların dünyasına başka türlü nasıl gidebilirsin?" diye sordu Twin.

"Çok geç kaldık" dedi Mjuza, adamlarına dönüp. "Adaletin elinden kurtuldu. Ama kızları götüreceğiz."

"İnancımıza hakarettir bu!" diye bağırdı Twin. "Kadın peygamberlere dokunamazsınız."

"Bizi durdurmayı dene bakalım" diye alay etti Mjuza, atından inip kulübeye doğru yürürken. Onu iki polis izledi. İnananlar, Nombanda ve Nqula'nın kulübeden sürüklenerek çıkarılmalarını çaresizce izlediler.

"Nongqawuse nerde?" diye bağırdı Mjuza.

Cevap veren olmadı.

"Yapacağım son şey olsa da onu bulacağım."

"Eğer istediğin Mhlakaza ve Nongqawuse ise neden Nombanda'yı tutukluyorsun? Hem kardeşi Nqula'nın suçu ne?" diye sordu Twin.

"Nombanda da Mhlakaza'nın peygamberi" dedi Mjuza. "O da Nongqawuse kadar çok konuşuyor. Hatta çoğunlukla ona tercih ediliyor. Nqula'ya gelince, o da Mhlakaza'nın habercisi. Sık sık şeflere gönderilenlerden biri."

Twin, Nqula ve Nombanda'yla birlikte uzaklaşan polislerin arkasından bağırdı: "Bunun hesabını vereceksin Mjuza! Atalar seni cezalandıracak! Öz baban, büyük Peygamber Nxele, halkının topraklarını işgal edenlerle, kendi tanrılarının oğlunu öldürenlerle birlik olduğun için boynunu kıracak!"

Mjuza bu boş sözlere gülmekle yetindi.

İnsanlar Mjuza'ya neler olduğunu anlayamıyorlardı. 1818'de ölümden dirilişi müjdeleyen Peygamber Nxele'nin oğluydu o! Antikolonici bir militan olarak nam salmıştı! 1851 yılında, Butterworth'te askeri bir operasyonu bozguna uğratan ve midesine isabet eden koloni kurşunuyla can vermiş bir savaş kahramanıydı! Sığır kesme hareketinin başlangıcında, babasının, amaXhosa halkını özgürleştmek için Rus ordusunun başında geri geleceğini duyuran adamdı! Bugünse burada, kolonici efendilerin hizmetinde, İnançsızların bir kahramanı! Yanmakta olan köz külleri doğuruyordu!

Bu sırada, Twin-Twin, Gxarha'nın peygamberlerinin gücünün nihayet kırıldığını duymaktan ötürü mutluydu. Nongqawuse'nin de en sonunda gizlendiği yerden çıkıp tutuklandığını duyunca, neşesi daha da arttı. Mpongo Nehri'nin kadın peygamberi Nonkosi de tutuklanmıştı. Hepsi Binbaşı John Gawler'ın gözetimi altındaydılar.

Herhalde artık bu topraklardaki çılgınlık son bulacak ve aileler tekrar bir araya gelecek, diye düşündü Twin-Twin. Ama inanç bela-

sıyla sırtına yüklenen bunca acıdan sonra Twin'i affetmeyecekti. İlk karısını da öyle. Bir zamanlar Mlanjeni tarafından cadı olarak yaftalanmıştı. Twin-Twin onun uğruna aşağılanmaya ve kamçılanmaya katlanmıştı. Ama o, İnananlara sığınmıştı. Bu kalleş kadının düşüncesi bile yara izlerini korkunç biçimde kaşındırıyordu.

***

NoPetticoat'un Camagu'nun kooperatifine sığınmasının en üzücü tarafı, Bhonco'nun yara izleri öfkeyle kaşındığında onları kaşıyıp kaşıntıyı dindirecek kimsenin olmamasıydı. Bir zamanların mutlu çifti hâlâ aynı evde yaşasalar da artık konuşmuyorlardı. Ve Ximiya'nın oğlu Bhonco, karısı aklını başına toplayana kadar onunla konuşmamaya kararlıydı.

Fakat NoPetticoat'un halihazırda sahip olduğu fikirlerden vazgeçmeye hiç niyeti yoktu. Bu fikirler, MamCirha ve NoGiant'ın kooperatifte yaptığı, *amabomba*ların güzel İsiXhosa kıyafetlerine özlem duymasına sebep olmuştu. Bu nedenle kooperatife katılarak kocasına ve kızına meydan okudu. Ve bu, ailesinin üyelerinin gözünde onu bir haine dönüştürdü. Bunun esas sebebi, köyün ilerleme meseleleri konusunda İnananların fikirlerini paylaşmasıydı.

Bhonco'ya göre bu, en kötü ihanetti. Yüzündeki çizgiler daha derin ve daha üzgün bir hal aldı. İnananlar bir muharebeyi daha kazanmışlardı ama yalnızca bir muharebeyi, savaşı değil. Savaşın bitmesine daha çok vardı. En sonunda İnançsızlar kazanacaktı çünkü medeniyet onların tarafındaydı. Karanlık güçlerin karşısında mutlak bir zafer kazanılacağı yazılmamış mıydı? Işık daima karanlığa üstün gelir ve onu defederdi.

Bu düşünce kalbine neşe getirdi. Ama ağlamak yerine (güzel şeyler olduğunda ağlamak âdetiydi) kahkahalarla gülmeye başladı. Gülme krizine tutuldu. Her zaman ciddi ve öfkeli olmanın kendisine yük olduğunu fark ediyordu nihayet. Köyü baştanbaşa gülerek dolaştı. Hadeda aynakları, kahkahalarıyla baş edemeyip geri çekildiler. İnançsız dostlarının gözünden düştü. Hikâye kulaktan kulağa yayıldı. "Son havadisi duydunuz mu? Bhonco gülüyormuş!"

Bhonco'nun bu zayıf hareketinden NoPetticoat'un dönekliği sorumlu tutuldu.

Bhonco, Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na varana kadar güldü. O sırada orada bulunan Camagu, Dalton'dan, kendisiyle Zim'in evine gidip Qukezwa'ya evlenme teklif ederken yanında olmasını rica ediyordu. Birden konuşmayı kestiler. İhtiyarı gülerken görmek onları telaşlandırdı.

"Selam size halkımın başını yiyenler!" dedi Bhonco neşeyle.

"Bir sorun mu var tat'uBhonco?" diye sordu Dalton, ihtiyarı baştan aşağı süzerek.

"Bizi içine sürüklediğiniz kargaşadan daha büyük sorun mu var?"

Camagu ve Dalton, gülüşünün yalnızca sesinde olduğunu fark ettiler. Gözleri her zamankinden daha üzgündü.

"Bana *ityala* ver rahmetli dostumun oğlu. Ve aptalca sorular sormayı da bırak" dedi Bhonco. Elini ilgisizce sallıyordu.

Dalton'ın kendisine veresiye salamura biftek ve pipo tütünü vermesini istiyordu. Küçük kara kitabına yazarsa, okul müdürü kızı gelip öderdi. "Onun adı" dedi, Bhonco, "Ximiya'nın oğlu". "Karısının *nkamnkam*ına veya yaşlılık aylığına muhtaç değil. En iyi yerlerde okuttuğu kızı yaşlılığında ona bakabilir." Bunu özellikle Camagu için söylüyordu; karısı bütün parasını, kendisini büyüleyip aralarına katan İnananlarla birlikte yiyebilirdi.

"Karın kendi isteğiyle kooperatife katıldı" dedi Camagu. Bu sırada Dalton ihtiyarın istediklerini, arkasında durduğu bankonun üzerine koyuyordu. "Kimse onu ayartmadı. Bu hem onun hem de ailesinin iyiliği için. Çok yakında hükümetten aldığı *nkamnkam*dan daha fazla para kazanıyor olacak."

Bhonco kahkahayı patlattı, konserve bifteğini ve tütünü alıp dükkândan çıktı. İki adam, arkasından acıyarak kafalarını salladılar.

"Dünyanın sonu mu geldi?" diye sordu Dalton.

"O gülüşün keyifle hiç ilgisi yoktu" dedi Camagu. "Üzüntü kahkahaları bunlar."

"Benden istediğin şey karımı çok kızdıracak, biliyorsun değil mi?" diyerek ihtiyarın gülerek içeri girmesinden önce tartıştıkları konuya geri döndü Dalton. "Senin Zim'in kızında ne bulduğunu anlamıyor."

"Karın asla anlamayacak. Johannesburg'daki arkadaşlarım bile bunu anlamazlardı, eminim. Onunla yatmak, evet. Ama evlenmek! Deli damgasını basarlardı bana."

"Bu epey alışılmadık bir durum Camagu" dedi Dalton. "Senin akraban değilim. Normal şartlarda kız istemeye üç akrabanın gitmesi gerekir."

"Burada hiç akrabam yok, John. Dolayısıyla bu iş sana düşüyor."

Dalton ve Camagu geldiklerinde, Zim büyük ağacının altında dört akrabasıyla birlikte oturuyordu. Feryatçılar ve gürültücüler bugün orada değildiler. Bhonco'nun onları neden geri çağırdığını kimse bilmiyordu. Gülme meselesine başladığından beri anlaşılmaz şeyler yapıyordu.

Dalton ihtiyarları selamladıktan sonra, "*İntombi* hakkında, yani genç hanımla ilgili konuşmak için geleceğimize dair gönderdiğimiz haberi aldınız herhalde, değil mi?" dedi.

"Beklediğimiz misafirler siz misiniz?" dedi Zim kuşkuyla.

"Biziz Tat'uZim" dedi Dalton.

Akrabalar Dalton ve Camagu'yu tepeden tırnağa süzdüler. Bir yandan da uzun pipolarından içiyor ve toprağa tükürüklerini fışkırtıyorlardı. Dalton'ın nefret ettiği bir alışkanlıktı bu ama görmezden geldi. Burada ricacı olarak bulunuyordu ve insanlara nasıl davranmaları gerektiğini söyleyemezdi. Misafirlere iki sandalye getirildi. Akrabalar yerde oturuyorlardı. Hayal kırıklığına uğramış gibiydiler.

"Dinliyoruz" dedi Zim.

"Buraya *intombi*yi istemek için geldik" dedi Dalton.

"Genç adam *intombi*mizle konuşmuş mu?" diye sordu akrabalardan biri.

"Lütfen önce bizi dinleyin" diye rica etti Dalton.

Akrabalar hayretle birbirlerine baktılar.

"Dinleyelim mi? Gayet basit bir soru bu. Neden önce sizi dinlememiz gerekiyor?" dedi Zim.

Dalton ve Camagu akrabaların duyamayacakları bir mesafeye gittiler.

"Qukezwa'ya evlilik teklifinde bulundun mu?" diye sordu Dalton. "Ve o sana evet dedi mi? Akrabalar bunu bilmek istiyor."

"Hayır, ona teklif etmedim. Edemedim" diye itirafta bulundu Camagu. "Onu görmeme izin vermediler."

"Senin yüzünden aptal durumuna düştük. Qukezwa'ya soracaklar. Hayır derse ne olacak? Kadınlar çantada keklik görülmeyi sevmezler, bunu bilmiyor musun?"

"Tamam. Diyelim ki ona sordum ve o da kabul etti!"

"Yalan söylüyorsun!"

"Sen benim ulağımsın. Bizim aramızda neler olduğunu bilemezsin. Sen yalnızca benim dediklerimi söyle onlara."

Zim ve akrabalarının yanına geri döndüler. Dalton *umfana*nın, yani genç adamın *intombi*yle konuşmuş olduğunu söyledi.

"İyi öyleyse" dedi akrabalardan biri. "Git getir genç adamı. Yeni bir buluşma günü kararlaştıralım. *İntombi*mizi de hazır edelim."

"Kendisi zaten burada" dedi Dalton, Camagu'yu göstererek. "Evlenmek isteyen o."

Akrabalar bir kez daha afalladılar ve hiddetle Zim'e baktılar.

"Sen bu durumu biliyor muydun?" diye sordu bir amca.

"Geleceklerin kim olduğunu bile bilmiyordum ben" diye kendini savundu Zim.

"Bu epey uygunsuz bir durum" dedi amca. "Kızı isteyen, ilk günden kendisi geliyor. Biz çağırınca gelmesi gerekiyordu. Kendi evliliği için görüşmeye gelemez."

"Burada benim için bu işi yapacak akrabam yok, babalarım ve analarım. Bu yüzden Dalton'ın oğluyla birlikte kendim geldim."

"*Umfana* değil bu" diye görüş bildirdi ihtiyar bir kadın. "Kızımız için çok yaşlı."

"Yaş hiçbir zaman halkımız için sorun olmadı" dedi yaşlı bir adam. "*İntombi* için sorun yoksa, bizim için neden olsun?"

"Daha evvel evlenmiş mi?" diye sordu amca.

"Daha önce hiç evlenmedim, babalarım ve analarım."

"O halde o bir *umfana*, yaşı ne olursa olsun" dedi bir başka ihtiyar kadın.

"Kızımızın durumunu biliyor mu?" diye doğrudan Dalton'a sordu bir başka amca. "Kızımız düğün gününde beyaz giyebilecekmiş gibi konuşmamalıyız."

"Gayet iyi biliyor" dedi Dalton.

"Hatta bu işin sorumlusu bile olabilir" diye ekledi daha genç bir akraba.

"Hayır, olamaz" dedi Zim, net bir ifadeyle. "Nineler, eline erkek eli değmediğini söylüyor."

"Umrumda değil" dedi Camagu umutsuzca. "Bunun sorumluluğunu almaya hazırım. Eğer gerekiyorsa, babalık iddiasında bile bulunurum. Tek istediğim kızınızla evlenmek."

"Evine geri dön" dedi amca. "Sonra tekrar geleceksin. Ne getireceğini biliyorsun."

Sonraki günler Camagu için çok telaşlı geçti. İkinci ziyaretinde Zim'in evine götüreceği üç baş sığırı satın almaları için çevre köylere adamlar gönderdi. Bir de *lobola* alışverişi yapılacaktı. Birincisi, evlilik izni istemenin bedeliydi. İkincisi, kadının yüzü, üçüncüsü ise yeni evlilerin ilk kez yatacağı, *ikoyi* olarak bilinen oda içindi.

Bu arada şef, Camagu'dan köyün alternatif kalkınma planları için ihtiyarlara yol göstermesini istedi. Çünkü Johannesburg'dan gelen konsorsiyumun yapmak istediği kumarhaneye karşı çıkılmasını kışkırtanlardan biri de oydu. Bir dizi toplantı yapıp planlarını netleştirdi. Her toplantıda İnançsızlar tatil cennetinin köye medeniyet getireceği savıyla yaygara koparırken, planlarını canla başla savunmak zorundaydı. Köye böylesine harika bir yatırımın girişinin engellenmesinden mutsuz olan, iktidar partisinin bölgesel ve yerel yöneticilerinin karşısına bile onun çıkması gerekiyordu. Her toplantıda planları giderek yerine oturuyordu.

Önemli politikacılarla yapılan bu toplantılarda, Johannesburg'daki ve diğer büyük şehirlerdeki siyahları güçlendirme gruplarının yalnızca seçilmiş bir azınlığı kapsadığını özellikle vurguluyordu. Kitleler için iş imkânı yaratmıyorlardı. Hatta tersine, bu gruplar ne zaman büyük şirketleri etki altına alsalar, hemen ardından kârlılığı arttırmak için çalışan sayısını düzenleme operasyonu geliyordu. "Çalışan sayısını düzenleme" kafa karıştırmak için özenle seçilmiş bir kavramdı. Binlerce çalışan işini kaybediyordu. Bu siyahları güçlendirme grupları, onlara iş imkânları yaratarak işçileri güçlendirmiyordu. Aksine, çalışanlar işlerini kaybediyorlardı.

Qolorha'yı bir tatil cennetine dönüştürmek isteyen şirket için de aynı şey söz konusuydu. Yalnızca seçilmiş bir azınlık yarar sağlayacaktı: işin başında olan parti ve sendika yöneticileri. Johannesburg'daki köşklerinde yaşayan bu insanların köyle hiçbir ilgileri yoktu. Köylülerse, ortaya çıkacak sınırlı iş imkânıyla kazanacaklarından çok daha fazlasını kaybedeceklerdi. Tesiste dönen paranın pek azı köye girecekti. Şehirli evleri ve milyonerler için "İngiliz" emeklilik köyü hayaline (hayır, kâbusuna) gelince, lafını bile etmek istemiyordu.

"Lafını bile etmek istemiyordun çünkü alternatif bir planın yok!" diye bağırdı Ximiya'nın oğlu Bhonco. Kahkahalar bir kez daha terk etmişti onu. İnançsız dostlarına, bunun İnananlar tarafından kendisine aşılanmış geçici bir çılgınlık olduğunu söylemişti.

"Benim daha iyi bir önerim var" dedi Camagu.

Köylüler bir araya gelmeli, köyde bulunan doğal malzemelerle, yani eskiden evlerini yaptıkları ve damlarını örttükleri malzemelerle, Qolorha'da gezginler için bir hostel inşa etmeliydiler. El değmemiş yerleri ziyaret etmek isteyen, yegâne amaçları doğanın güzelliğini görmek ve kuşları avlamak yerine yalnızca izlemek olan pek çok turist vardı. Bu turistler amaGcaleka kabilesinin misafirperverliğinden, kendi yemeklerini yapacakları kulübelerde veya mutfağı ve yemek odaları olan hostelde kalmaktan çok hoşlanırlardı. Misafirler için *umngqusho*, fasulyeyle pişirilmiş darı lapası gibi otantik amaXhosa yemekleri hazırlanırdı. *Amaqonga, imbhaza, amangquba* ve *imbhatyisa* gibi dalgalı denizlerinden bol miktarda bulunan deniz ürünleri de pişirilirdi. Bir sürü insan bu deniz ürünlerini yemek için gelirdi, özellikle de Qolorhalıların özel yöntemleriyle pişirilirse. Zim'in evini ilk ziyaret ettiğinde Qukezwa'nın pişirdiği, yeniden deniz ürünleri yemeğe başlamasını sağlayan yemekler hâlâ aklındaydı.

"Kumarhane köye elektrik getirecek" dedi Bhonco.

"Köye elektrik gelecek ama kumarhane geldiği için değil" diye yanıtladı Camagu. "Hükümet buraya elektrik getirmek zorunda çünkü köyün buna ihtiyacı var. En uzak köylere bile elektrik götürmek artık bir hükümet politikası."

Sonra birden heyecanlandı ve bağırmaya başladı: "Bir düşünün, kendi elektriğimizi bile üretebilirizl Güneşten! Burada gün ışığından bol bir şey yok! Hostelimizi ve evlerimizi aydınlatmak için güneşten yararlanabiliriz! Yemek pişirmek ve su ısıtmak için bile güneşi kullanabiliriz!"

İnsanlar hayretle kafalarını salladılar. Camagu'nun destekçileri bile onun bir çılgın olduğunu düşünüyorlardı. Onlara güneş enerjisi mucizesini anlatmaya çalıştı. Bunların yalnızca hayal olmadığı söyledi. Böyle şeyler başka yerlerde zaten oluyordu.

Bhonco ve onun İnançsızları, daha fazla kişinin Camagu'nun çizdiği tablonun tesiri altına girmesinden endişeleniyorlardı.

"Bu adam besbelli bir sahtekâr" diye bağırdı Bhonco. "Şimdi de bir otel yapmamız gerektiğini söylüyor. Kimin için yapacağız bu oteli? Zengin olmak için bizi kullanmak istiyor, tıpkı bu köydeki bazı sersem kadınları kullandığı gibi."

"O sersem kadınlar, Tat'uBhonco, senin rüyanda bile göremeyeceğin kadar iyi para kazanıyorlar" diye yanıtladı Camagu. "Ve bu parayı kendi işlerinden kazanıyorlar. Ben kooperatifin sahibi değilim. Onun sahibi kendi üyeleri. Köylüler bir araya gelip gezginlere bir Afrika evinde yaşamayı tecrübe etme fırsatı vermek için bir tatil yeri inşa ederlerse de böyle olacak. Bu işi yapmak için bir araya gelen köylüler yapılacak yerin de sahibi olacaklar. Kendilerinden başka biri için çalışıyor olmayacaklar. Yapacağımız şey, hız trenleri ve teleferikleri olan kumarhane gibi büyük ve harika bir şey olmayacak. Ama bizim olacak. Çinlilerin bir sözü vardır: Bir tavuğun kafası olmak, bir filin kıçı olmaya yeğdir."

"Çinlilerin bu işle ne alakası var?" diye sordu Bhonco, alay ederek. "İnançlarını denizaşırı yerlerdeki tuhaf yabancı halklara dayandırmak İnananların tabiatında var. Eskiden Ruslar vardı, şimdi Çinliler çıktı!"

Camagu'nun Çin atasözüyle ne söylemeye çalıştığını anlayanlar buna güldüler.

"Biz bu tatil yerini yapsak bile, turistlerin ondan nasıl haberi olacak?" diye sordu genç bir kadın.

"Güney Afrika gezginleri ağında yerimizin reklamını yapacağız. Ama farklı türden turistleri de hedef alacağız. Mesela bölgemizin tarihi öneminden ötürü buraya gelenler olacak. Hatırlayın, burası mucizeler diyarı! Burası Nongqawuse'nin kehanetlerini yaptığı yer!"

"Yine şu lanet Nongqawuse!" dedi Bhonco, öfkeyle. Ve toplantıyı terk etti.

Camagu memnundu. Köylülerin çoğunun bu fikirleri desteklediğine şüphe yoktu.

Zim bu başarıyı duymuştu ve Qukezwa üzerine pazarlıkların devam etmesi için akrabalarının gelmesini beklerken, dev yaban inciri ağacının altında onunla birlikte oturan John Dalton'ı tebrik etti. Zim artık toplantılara katılmıyordu. Köyle ilgili her şeye ilgisini kaybetmiş gibi görünüyordu. Camagu bu ilgisizliğin nedenini sorduğunda, "Sen o işi tamamlarsın. Benim düşüncelerim artık burada değil, NoEngland'la birlikte. Şimdi bile, yalnızca Qukezwa'nın evlilik meselesini halledebilmem için bana izin verdi" dedi.

"Bilmece gibi konuşuyorsun ihtiyar" dedi Dalton. "Ne anlatmaya çalışıyorsun?"

Ama ihtiyar buna cevap veremeden akrabaların bazıları geldiler. Bundan hemen sonra da Camagu'nun Qukezwa'yla evlilik izni için aldığı üç baş sığırı getiren genç geldi. Kadınlar sığırları feryatlarla karşıladılar.

"Sığırlar da geldiğinde göre, devam edebiliriz" dedi bir amca.

"E, hani brendi? Brendi nerede?" diye sordu bir başka akraba.

Dalton aceleyle kapının yanına park ettiği dört çeker kamyonetine gitti ve bir kasa brendiyle birlikte döndü.

"Gelenekleri biliyoruz büyüklerim" dedi. "Evlenmek isteyenin getireceği brendi olmadan bu tören tamam olmaz."

"Kızı çağırın" dedi amca.

Qukezwa geldi ve Zim, akrabaları ve yalnızca damadın kendisiyle John Dalton'dan oluşan erkek tarafının önünde durdu. Camagu, Heitsi'yi doğurduğundan beri onu görmemişti. Qukezwa ona bakmıyordu. Gözleri yerdeydi. Böyle bir törende utangaç olması beklenirdi. Camagu içinden güldü. Qukezwa utangaç olduğunda çok tuhaf görünüyordu.

"Bu insanları tanıyor musun?" diye sordu amca.

Camagu'ya kaçamak bir bakış attı. Camagu heyecandan ölecek gibiydi. Ve Qukezwa'nın doğru cevabı vermesi için dua ediyordu. Çantada keklik görüldüğünü düşünmemesi için dua ediyordu. Evlilik teklif etmek için onu görmesinin hiçbir yolu yoktu. Ve böyle bir fırsatın ortaya çıkması için beklemesinin de. Qukezwa'nın kendisiyle olmasını istiyordu. Hem de hemen!

Camagu, Qukezwa'nın "Evet, onları tanıyorum" demesiyle rahatladı. Onları tanımadığını söyleseydi, bu her şeyin sonu olurdu. Camagu'yu geri çeviriyor demek olurdu bu.

"Onları nereden tanıyorsun?" diye sordu bir teyze.

"Qolorha köyünden tanıyorum" diye yanıtladı Qukezwa.

"Onları gerçekten tanıyorsun madem, söyle bakalım hangi kabiledenler?" dedi amca.

"AmaMpondomiselerden. Majola kabilesinden. Totemleri de yılan" dedi Qukezwa, kendinden emin.

Camagu ona gülümsedi.

"Onu duydunuz. Kız razı oldu" dedi amca memnuniyetle.

"Kızı duyduk" diye yanıtladı Dalton.

"Gidebilirsin evladım" diye buyurdu amca.

Arkasını dönüp çatısından kamışın sarktığı kulübeye girerken Camagu'ya haylazca göz kırptı.

"Benim görevim bitti" dedi Dalton.

"Hayır, daha bitmedi" dedi teyze. "*Lobola* hakkında konuşmadık daha."

"On iki baş sığır" dedi Zim.

"Tat'uZim! Yokuşa sürüyorsun" dedi Dalton yalvarırcasına. "Bir baş sığıra üç yüz rand sayarsak o başka tabii."

"On iki sığır. Ve pazarlık yok" diye ısrar etti Zim. "Qukezwa ruhların bir çocuğudur. Bir baş sığır da bin rand eder."

"Fikirlerini değiştirmeden kabul edelim bunu" diye fısıldadı Camagu.

"Fikirlerini değiştiremezler. Düşürmeye çalışmak için pazarlık etmek âdettendir" diye yine fısıldayarak yanıtladı Dalton. Sonra da akrabalara dönüp, "Şartlarınızı kabul ediyoruz" dedi.

"Anlaştık" dediler hep bir ağızdan.

"Üç gün sonra, kızın amcası ve bazı başka akrabalar, onu yeni damadımızın evine getirecekler" dedi Zim. "Geleneklere göre onu Camagu'nun ailesinin evine götürmemiz gerekirdi, kendisinin değil. Ama bu olağan bir evlilik değil. Kızımızı ailesini ve evini bile bilmediğimiz bir adama veriyoruz."

"Bu kesinlikle olağan bir evlilik değil" diye onayladı amca, "Bu kızı evine getirdiğimiz zaman Cesane'in oğlu, *tsiki* denen bir keçinin kurban edilmesi gerektiğini biliyorsun. Sonra da kızımıza yeni ailesinin en büyük kızı tarafından yeni bir isim verilmesi gerekiyor. Sizin durumunuzda kızımıza bu ismi kim verecek?"

"Evet" diye ekledi bir teyze, "ve geline keçinin butunu kim verecek?"

"Bir yolunu buluruz" dedi Camagu. "MamCirha ve NoGiant, benim akrabalarımın yapması gereken her şeyi yaparlar. Onlar artık benim akrabalarım gibiler."

"Kızımıza iyi bak" diye Camagu'yu uyardı Zim.

Kadınlar evden yiyecek getirdiler. Herkese yetecek kadar koyun eti, lapa, patates ve ıspanak vardı. Et büyük bir tabakta ortaya servis edildi ve erkekler eti kesmek için kendi bıçaklarını kullandılar. Diğer yemekler ise ayrı emaye tabaklarda servis edildi. Fakat sorgum birası yoktu. Bunun yerine Dalton'ın getirdiği brendi ikram edildi.

"Gelinimizin özel yemeği, soğanla kızarmış ve lapayla sunulan denizkulağı, midye ve istiridyelerden yiyeceğimizi umuyordum" dedi Dalton, gürültüyle yemeğini yerken.

"Dalton'un oğlu!" diye haykırdı amca. "Nereden geliyorsun sen? Bilmez misin, geleneğimiz böyle törenlerde düzgün bir et sunulmasını emreder, senin denizden çıkan yılanlarından değil!"

Herkes güldü ve gençlerin gelenekleri değiştirmeyi sevdiğini söylediler. İçlerinden biri, Dalton'ın da yeni damadın da orta yaşlı olduklarını ve gelenekleri değiştirmeye çalışmak yerine onları korumaları gerektiğini söyleyince daha da büyük bir uğultu koptu.

"Kızımızın başka ağaç kesmesine izin verme" diye tavsiye bulundu bir teyze Camagu'ya. "Yoksa hayatın mahkemelerde geçer."

"Hakikaten, ne oldu o dava?" diye sordu amca.

"Bir şey olduğu yok. Kimse sözünü etmiyor artık" dedi Zim gururla. "O İnançsız Bhonco uzatmak için epey diretti. Ama köyün ihtiyarlarının uğraşması gereken daha önemli işler var."

Sohbet Bhonco'ya ve onun İnançsızlar Mezhebi'ne geldi. Kalabalık, inançsızlık saçmalığıyla alay etti. Ritüellerini ve danslarını geri almak için abaThwalara yalvarmalarıyla dalga geçtiler. Bhonco'nun sığırlarını öldürmeyi reddedip amaXhosa ulusunun mahvına sebep olan atalarına sövdüler. İnançsızların ahmak ataları, kehanetlerin gerçekleşmemesinin sorumluluğunu almalıydılar.

"Aslında bu Nongqawuse meselesinde Bhonco'nun haklı olduğu bir taraf var" diye pek de akıllıca olmayan bir çıkış yaptı Dalton. "Sığırlarını öldürerek aptallık eden sizin atalarınızdı."

En ağır küfürü duymuş gibi ona döndüler. Camagu, brendinin Dalton'ı çarptığından kuşkulanıyordu. Ayık olan hiçbir adam, aklı başında hiç kimse, bu kadar köktenci İnanan'ın arasında Bhonco hakkında iyi bir şey söyleme riskine girmezdi. Neyse ki kendileri için gayet iyi sonuçlanan pazarlık sayesinde keyifleri yerindeydi. Yoksa onu pişirmek zahmetine bile katlanmadan canlı canlı yiyebilirlerdi. Şaşkınlıktan dilleri tutulmuştu.

"Dalton'ın oğlunu İnançsızlar mı satın almış? Bana onun İnananların safında olduğunu söylememiş miydin Zim?" dedi amca.

"Dönek bir adam bu" dedi Zim.

Dalton sebep olduğu patırtının farkında gibi görünmüyordu. Öylece brendisini içmeye ve düşünmeden konuşmaya devam ediyordu.

"Hayır, ben dönek değilim. Ve İnananların tarafında da değilim. Camagu da değil. Yalnızca bu ilerleme meselesinde, buraya özgü ağaçların, hayvanların ve kuşların korunmasında sizinle aynı fikirdeyiz. Hepsi bu. Biz Nongqawuse'nin insanları değiliz."

"Pekâlâ, John. Bu konuları tartışmanın ne yeri ne de zamanı" dedi Camagu yalvarır gibi.

"Gerçekler söylenmeli Camagu" dedi Dalton. "Yoksa senden çekişmelerine ve ritüellerine dahil olmanı beklerler."

"Dalton'un oğlu atalarımıza aptal diyor" dedi Zim, kederle. "Bu yüzden mi onun ataları bizimkileri pişirmiş?"

"Bir an olsun bunu unutamaz mısın?" dedi Dalton. "Siz de tıpkı Bhonco gibisiniz. Ne zaman en küçük bir konuda anlaşamasak, hemen bu pişirme meselesini açıyorsunuz!"

"Aptal mı?" diye sordu amca. "Bizim inancımız mı aptallık? Dalton'ın oğlunu İnançsızlar göndermiş."

"Hayır, öyle demek istemedi, babalarım" dedi Camagu. "İnancın aptallıkla bir ilgisi yok."

"İnancın aptallıkla bir ilgisi yok mu?" diye haykırdı Dalton. "Ölüler ve sığırlar denizden yükselecekler! Ve sen bunda hiçbir aptallık yok mu diyorsun?"

"Eğer senin İsa'n suda yürüyor ve suyu şaraba dönüştürebiliyorsa, o halde Nongqawuse'nin sığırları da denizden yükselir" diye açıkladı Zim. "Ve yükseldiler de. İnsanlar onları gördüler, görmediler mi? Kral Sarhili bile gördü onları. Tıpkı sizin İsa'nızın tanıkları olduğu gibi, bu mucizelerin de tanıkları var. Elbette sığırlar yalnızca kehanetlerin doğruluğunu kanıtlamak için göründüler. Yalnızca dalgaların arasından yükseldiler ve sonra ataların dünyasına geri döndüler. Eğer İnançsızlar inançsızlıklarına devam etmeselerdi, geri dönmeyeceklerdi."

"İhtiyar iyi anlattı" dedi Camagu. "İnananlar inançlarında samimiler. Bu Nongqawuse meselesinde inancın samimiyetini görüyorum, John. Bu, tarih boyunca görülen ve bugün de inananların gördükleri mucizelerle görülmeye devam eden inancın samimiyetiyle aynı. Jonestown-Guyana'da binlerce insanın, dünyanın sonu geldiği için zehir içerek intihar etmesinde veya Waco-Texas'ta kadın, erkek ve çocukların, peygamberleri David Koresh'le birlikte yanarak ölmek için gönüllü olmalarında aynı samimi inanç var."

"Bizim peygamberlerimizi beyazların kitaplarından çıkmış peygamberle kıyaslayabilir misin, bilemiyorum" dedi amca.

"Söylemeye çalıştığım şey, Nongqawuse'ye inanan insanları aptal ilan edemeyeceğimiz" dedi Camagu. "Onun kehanetleri, amaXhosa ulusunun ruhani ve maddi acılarından ortaya çıktı."

Dalton ihanete uğramış hissediyordu. Zaman zaman bu insanların suyuna gitmekte, onları doğru yola çevirene kadar zaaflarının üzerine gitmemekte bir sorun yoktu. Ama Camagu söylediği şeylere

inanıyor gibiydi. Yeni ailesinin gözüne girmeye çalışır bir hali de yoktu. Net konuşuyordu. Diğer taraftan, İnananlar onu duyuyorlardı ama söylediklerine hiç anlam veremiyorlardı. Okumuş adamlar işte, diyorlardı, en basit şeylere bile gizemli bir hava vermeyi severler. Boş laflarla onları gölgelemeye çalışırlar.

"Sen de gayet iyi biliyorsun, Camagu. Nongqawuse ilgi çekmeye çalışan küçük bir kızdı sadece" dedi Dalton. "Nxele'nin diriliş hakkında söylediklerini belli belirsiz duymuştu. Ve aynı şeyin Hıristiyan versiyonunu. Çünkü o sırada amcası Hıristiyan olmuştu. Böylece kendisine büyük kadın peygamber olarak ün kazandıran kendi teolojisini uydurmaya karar verdi. Tüm bunlar genç bir kızın hayalleriydi!"

Dalton vazgeçecek gibi değildi. Şişe boşalmaya ve güneş istirahate çekileceği köşeye ilerlemeye devam ettikçe, dilinin kemiği de kayboluyordu.

"Mucize mucizedir, John. O genç bir kızdı, evet. Ve genç kızlar hayal kurmaya meyilli olurlar" dedi Camagu.

"Tanıdığım bir ortaokul müdürü şimdi burada olsaydı, az önce söylediğin şeyin bir hayli seksist olduğunu söylerdi sana" diyerek güldü Dalton.

"Ama bu doğru. Kim sürekli Bakire Meryem'in hayalini görür? Genç kızlar. Fatimalı Hanımımız.* Şuralı veya buralı, genç bakirelerin, Bakire Meryem'in hayalini gördüğü her yerli hanımımız!"

Ertesi gün Camagu utanç içindeydi. Sabah güneşi çıplak bedenini ısıtırken verandada oturuyordu. Zim'in evinde Dalton'la tartıştığı için pişmandı. Yeni ailesinin yanında kendilerini aptal durumuna düşürmüşlerdi. Kendileri bilgelik pınarıymış gibi insanların inançları hakkında tartışmışlardı. Küstah ve kibirli olduklarını düşünmüş olmalıydı insanlar. Bağıra çağıra gevezelik ederlerken, ihtiyarlar gizlemeye gerek duymadıkları bir tiksintiyle onları izlemişlerdi. Bu sözümona okumuş adamlara hiç saygı duymadıklarına kuşku yoktu.

* 1917 yılında, Portekiz'in Fatima Kasabası'nda üç çoban çocuğun Bakire Meryem'i gördükleri iddiaları üzerine gelişen olaylar dizisinin neticesinde Meryem Ana'ya yakıştırılan bir lakap.

Hepsi Dalton'ın suçuydu. Sarhoş olmuştu. Camagu ise içenlere eşlik ettiyse de kendisi bir yudum bile brendi içmemişti. Dalton su gibi içmişti. Evden ayrıldıkları sırada ayakta duracak hali yoktu ve şarkı söyleyip taşkınlık yapıyordu.

Dalton dört çeker kamyonetiyle geldiğinde, Qukezwa'nın ailesine kendisini nasıl affettireceğini düşünüyordu. Tüccarın keyfi yerindeydi. Camagu'ya selam verdi ve dünkü görevin hakkından nasıl büyük bir başarıyla geldiklerine dair bir muhabbet başlattı. Camagu'nun suratının asık olduğunu görünce dalgayı bıraktı.

"Sorun nedir ahbap? Bu sefer ne yaptılar sana?"

"Dün beni utandırdın."

"Senin için kız istememe böyle mi teşekkür ediyorsun?"

"Çok sarhoş oldun. Hakkımızda ne düşünecekler, kim bilir?"

"O insanlar benim halkım, dostum. Onları tanırım. Onlar da beni tanırlar. Onlarla birlikte büyüdüm. Onlardan biriyim. Onlarlayım. Her neyse, önceki günkü toplantıda anlattığın planlarla ilgili konuşmaya geldim buraya."

"Evet, ne olmuş onlara?"

Dalton bu konuda uzun uzadıya ve derinlemesine düşündüğünü söyledi. Bu planların iyi olduğunu hissediyordu. Ama daha da geliştirilebilirlerdi. Doğasever turistlerin kendi yemeklerini pişirebilecekleri bir hostel yapmak yerine, köylülerin sahibi olduğu ve onlar tarafından yönetilen bir kültür köyü yapmalılardı. Kendisinin elinde bu işi için şimdiden iki sağlam kadın vardı; NoManage ve NoVangeli, kültürel gösteriler yaparak ve amaXhosa geleneklerini göstererek turistleri eğlendirmekte tecrübeliydiler. Kendini kanıtlamış bir iş modeliydi bu. Turistler bu gibi köyleri ziyaret edip insanların nasıl yaşadıklarını görmekten hoşlanırlardı. Qolorha'nın her yerinde bulunan yeni moda altıgen kulübeler yerine gerçek İsiXhosa kulübelerinden olurdu köyde. Kadınlar tıpkı atalarının giydikleri gibi geleneksel İsiXhosa kıyafetleri giyerlerdi. Darı öğütür ve tezekle yerleri cilalarlardı. Farklı renklerde toprak boyalarıyla duvarlara desenler çizerlerdi. Kilden kaplar ve çanak çömlek sergilenirdi. Genç bakirelerin danslarını ve genç erkeklerin sopa dövüşlerini izlemek için turistler akın akın gelirlerdi. Vücutları beyaz toprak boyasıyla

kaplanmış yeni *abakhwetha*ları görürlerdi. AmaXhosa halkının el değmemiş sahillerde nasıl yaşadığını öğrenirlerdi.

"Yeni *abakhwetha*lar mı? Kültür köyünün orta yerinde? Onların köyde ne işi olacak peki?" diye sordu Camagu merakla.

"Oyuncular olacak dostum, gerçek *abakhwetha*lar değil."

"O halde turistlere amaXhosa yaşantısının gerçek bir resmini gösteriyor olmayacağız. Gerçek hayatta, *abakhwetha*ları köyde takılırken, kadınları en güzel *amabomba* kostümleriyle dari öğütüp duvarları süslerken, bakirelerin dans ettikleri evin önünde genç erkekleri sopa dövüşü yaparken bulamazsın. Fazla kurgusal bir şey bu."

"Kültür köyünün amacı bu: halkın kültürünün farklı yönlerini aynı yerde gösterebilmek."

"Bu aldatıcı bir şey. İnsanların nasıl yaşadığını gösterir gibi yapan bir müzeden başka bir şey değil. Bugünün Güney Afrikası'nda insanlar kültür köylerindeki gibi yaşamıyorlar. Orada gösterilen hayat kimi yönleriyle doğru olabilir. Ama turistlerin göreceklerinin çoğunluğu geçmişte kalmış şeyler, gerçekdışı bir geçmiş. Dürüst olmak ve insanlara, buradaki halkın geçmişte nasıl yaşadığının gösterilmeye çalışıldığını söylemek gerekir. Burada bugün de böyle yaşanıyormuş gibi gösterilemez."

"Görünüşe göre ben ne söylesem karşı çıkacaksın" dedi Dalton sertçe. "Başlangıçta benim su projemdi. Sen, benim NoManage ve NoVangeli'yle sen bu köye gelmeden çok önceleri başarıyla yaptığım şeyleri yerle bir ediyorsun."

"Ben sadece senin planlarınla bir sorunum olduğunu söylüyorum. Gelenekleri muhafaza etmeye ve kültürü yeniden ortaya çıkarmaya yönelik bir teşebbüs bu. Bu insanların koloni öncesi dönemde kalan gömülü kimliklerini, kaybolmuş otantikliğini kazıp çıkartmaya çalışırken, bugün bir kültürleri olmadığını, kültürel bir boşlukta yaşadıklarını mı söylemeye çalışıyorsun?"

"İşte şimdi Xoliswa Ximiya gibi konuştun!"

"Xoliswa Ximiya'nın benim az önce söylediklerimi söyleyebilmesine imkân yok. Medeniyetten söz ediyor ama bu medeniyet, onun Batı medeniyeti olduğunu düşündüğü şeyden ibaret. Bense amaXhosa halkının bugün yaşamakta olduğu kültürle ilgiliyim, geçmişinkiyle

değil. AmaXhosa halkı müzelik bir eser değil. Her kültür gibi onlarınki de dinamik."

"Ne yapmaya çalıştığını biliyorum, Camagu. Benim fikirlerimin içini boşaltmak istiyorsun; böylece kendi kooperatifinin reklamını yapabileceksin. Kadınlardan tek başına faydalanmak istiyorsun. Dalkavukların MamCirha ve NoGiant'ın NoVangeli ve NoManage'i ayartmaya çalıştığını duydum."

"Neden söz ettiğini bilmiyorum. NoManage ve NoVangeli'yle ne yapmak isteyebiliriz ki? Bizim işimiz denizden ürün toplamak ve İsiXhosa giysileri ve takıları üretmek, saf turistleri söğüşlemek değil."

"Her şeyi kendine istiyorsun. Benim bu çalışmadan payımı almamı istemiyorsun. Açgözlüsün sen! Benim halkım bundan paçayı sıyırmana izin vermez. Benim insanlarım beni sever."

"Halkın seni seviyor çünkü onlar için bir şeyler yapıyorsun. Benim sözünü ettiğim, kendine yeten ve insanların kendileri için bir şeyler yaptıkları bir yer. Sense bir işadamı gibi düşünüyorsun, faaliyetten payını almak istiyorsun. Ben herhangi bir faaliyetten tek bir parça bile istemiyorum. Bu proje tamamen köylülere ait olacak ve gerçek kooperatiflerde olduğu gibi, düzgün bir seçimle iş başına gelecek bir komite tarafından yönetilecek."

Çok geçmeden Camagu'yla Dalton arasındaki sürtüşmenin dedikodusu köyü sardı ve mesele, köylüler tarafından bir güç mücadelesi olarak yorumlandı. İnançsızlar en azından İnananlar arasında bir kırılma yaratabildikleri için mutluydular. Kumar cenneti karşıtlarından olan bu ikisi kendi aralarında kavga ettikleri ve iki ayrı kampa bölündükleri takdirde, köyün medeniyet yolunda ilerleme planları sarsıntısız ilerleyebilirdi. Çok yakında etüt çalışmaları için bir grup gelecekti.

Türlü çeşit laf dolanıyordu ortalıkta. Kimileri Dalton'ın, Camagu'nun kadın kooperatifindeki başarısını kıskandığını söylüyordu. Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na sahip olmak Dalton'ı tatmin etmiyordu. Köydeki diğer her şeye de sahip olmak istiyordu. Diğer taraftan, Dalton'ın destekçileri de Camagu'nun her türlü turizm faaliyetini ele geçirmeye çalıştığını iddia ediyorlardı. Buna NoManage ve NoVangeli'nin yürüttüğü kültürel turizm de dahildi. Camagu,

Johannesburg'dan kalkıp onca yolu, amaGcaleka kabilesine bölücülük tohumu ekmek için gelmişti. Dalton'ın onu Qolorha'ya yerleştirmesi, ona bir yazlık ev alması ve hatta onun için kız istemesinden sonra bu yaptığı büyük nankörlüktü.

Camagu'nun canı çok sıkkındı. Hayatındaki tek iyi şey, pek yakında Qukezwa'nın ailesinin onu kendi evine getirecek olmasıydı. Qukezwa ve Heitsi. İhtiyarlar, evlilikdışı bir çocuk olduğu için geleneklere göre Heitsi'nin Qukezwa'nın yeni ailesine değil Zim'e ait olduğunda ısrar etse de Camagu çocuğun kendi çocuğu olduğunu iddia ediyordu. Böyle kolayca bir aileye sahip olmak harika olacaktı. Kendisini hiçbir zaman bir baba olarak düşünmemişti. Onun yöntemleri rastgele ve kaygısızdı. Tensel zevkler için daimi bir arayışın yöntemleriydi bunlar. Herhangi bir ten. Ta ki Qolorha-by-Sea'ye gelene kadar. Ve İnananlar arasından alelade bir kız tarafından ehlileştirilmişti. Heitsi. Ona iyi bir baba olacaktı. Heitsi. İsmini Khoikhoilerin en eski peygamberi Heitsi Eibib'den almıştı. Tsiqwa'nın oğlu. Tsiqwa. Cennette hikâyelerini anlatan adam. Heitsi. Halkı düşmanın takibinden kurtulabilsin diye Büyük Nehir'in sularını ikiye ayıran. İnsanları geçtikten sonra, düşmanlar açıklıktan geçmeye çalışırken Büyük Nehir üstlerine kapanmıştı. Ve bütün düşmanlar ölmüştü.

Camagu, tüm bunları, Qukezwa'nın kendisine kutsal taş yığınlarını anlatırken öğrendiğini gülümseyerek hatırladı. Khoikhoi halkının, Heitsi Eibib'e dair bu hikâyeyi, beyaz misyonerler bu kıyılara gelip Musa'nın Kızıl Deniz'i geçmesiyle ilgili hikâyeyi yaymadan çok uzun zaman önce anlattıklarını da öğrenmişti Qukezwa'dan.

Bir haberci, daldığı hülyalardan uyandırdı Camagu'yu. Qukezwa gelmiyordu. Camagu ve Dalton *lobola* pazarlığın ardından ayrıldıktan hemen sonra, Zim artık huzur içinde gidebileceğini, kendi işinin bittiğini ilan etmişti. Sonra da olduğu yere oturup boşluğa bakmaya başlamıştı. O zamandan beri de tek bir kelime etmemişti. Hiçbir şey duymuyordu. Dış dünya onun için yok gibiydi. Qukezwa, babasını bu şekilde bırakamayacağını düşünüyordu. Onu tekrar sağlığına kavuşturmaya çalışacaktı. Ancak o zaman kocasının yanına gidebilirdi.

Ama Zim'in durumu günler geçmesine rağmen değişmedi. Ve haftalar geçti. Hiçbir şeyin faydası olmuyordu. Bir süre sonra,

Camagu'nun, karısını ziyaret etmesine izin çıktı. En azından iki günde bir Zim'in evinde görülüyordu. Zim'e neler olduğu onun da kafasını kurcalıyordu.

Qukezwa, babasını en sevdiği atı Gxagxa'ya bindirip Intlamboka-Nongqawuse'ye (Nongqawuse Vadisi) götürdü. Onu, Nongqawuse'nin kurtuluş mesajını ileten yabancıları ilk kez gördüğü Ityholo-lika-Nongqawuse çalılığının karşısına oturttular. Qukezwa bunun, Zim'in ruhani hafızasını sarsıp yaşayanların dünyasına dönmesini sağlayacağını umuyordu. Ama faydası olmadı.

Sorunun ne olduğunu anlaması için bir *igqirha* (şifacı ve kahin) çağırıldı. Elbette önce yardımcısıyla birlikte, onlar için kesilmiş keçiyi yiyeceklerdi. AmaGqunukhwebe'nin kızının (bununla NoEngland'ı kastediyordu) Zim'i çağırdığını söyledi. Fakat Qukezwa onu kalbiyle tutuyordu. Babasının ölmesini istemiyordu. Onu bencilce ve sımsıkı tutuyordu. İhtiyarı seven iki kadın arasında bir mücadele vardı. Bu yüzden Zim yaşayanların dünyası ile ataların dünyası arasında bir belirsizlikte asılı kalmıştı.

"En sonunda NoEngland kazanacak. Çünkü o çok güçlü atalarla işbirliği yapıyor" dedi *igqirha*. "Kalbi ihtiyarı bunca zaman tutmaya yetecek kadar güçlü olsa da Qukezwa yalnızca bir kız."

İhtiyarlar, zavallı adamın huzur içinde gitmesine izin vermesini isteyince, Qukezwa çok öfkelendi. Neden herkes babasının ölmesini istiyordu?

Akrabalar, NoEngland'ın Qukezwa üzerindeki nihai zaferini beklerken, Zim'in evine, iki öküz tarafından çekilen üçgen biçimli bir kızakla bir kadın getirildi. Çok hastaydı. Ama güzelliği, hastalığına rağmen göz kamaştırıyordu. Üzerine örtülü gri battaniyeyle, kızağın üzerindeki şiltede sakince yatıyordu. Yalnızca kafasını hareket ettirebiliyordu. Parlak renkli bir çaput giymişti. Mahzun gözlerinden utanç okunuyordu.

Kızak, Zim'in evinin kapısında durdu ve kızağı getiren adam öküzleri boyunduruktan kurtardı. Zim'in etrafını sarmış İnananlar, kapıdaki telaşı duyup çıktıklarında, kızakta yatan kadını ve öküzlerini süren adamı görüp hayret ettiler.

"Bu benim kızım" diye açıkladı adam. "Onu burada bırakmam için ısrar etti. Onu iyileştirecek tek şey buymuş."

Ve adam gitti.

Qukezwa gelene kadar kimse bu kadınla ne yapacağını bilemedi. Qukezwa onu görür görmez çığlık attı.

"Burada ne arıyorsun? Anneme yaptıkların yetmedi mi? Son çiviyi de babamın tabutuna mı çakmaya geldin?"

"Lütfen Qukezwa" diye fısıldadı kadın bitkin bir halde. "İnsaf et. Ölüyorum. NoEngland'a son kez yalvarmak için buradayım. Zim'in ölmekte olduğunu ve senin onu tuttuğunu duydum. Ben gelene kadar onu tuttuğuna sevindim. Belki de NoEngland'a laneti kaldırması için bir mesaj götürebilir. Her tür doktora gittim. Akıntıyı durduramadılar. Bedenimi harap eden bu acıya ancak NoEngland son verebilir."

Etrafını saran kadın ve erkeklere, East London'daki hastanedeki doktorların hastalığına bir isim verdiklerini anlatıyordu. Rahim ağzı kanseri. Ona tedavisi olmadığını söylemişlerdi. Ağrısını hafifletmesi için ilaçlar vermişlerdi. Söylediklerinde yeni bir şey yoktu. İsmi ne olursa olsun, tedavisinin olmadığını o zaten biliyordu. *İgqirha* da böyle söylemişti. Yalnızca buna sebep olan kişi tarafından geri alınabilirdi. *İgqirha* bunu bilmeliydi zaten. Çünkü o, kadının iç çamaşırı üzerine "çalışıp" onu bu hale getiren kişiden başkası değildi.

NoEngland laneti kaldırmak için dirilemezdi. Ama en azından, Öbürdünya'da buluştuklarında Zim, kadının ağrısını dindirmesini isteyebilirdi. Kadın, Zim'le görüşmesine izin verilene dek bulunduğu yerden kımıldamayacağını söyledi.

"Gittiğim her yer beni rahatsız etmeleri için arkadaşlarını üzerime saldın!" diye hissizce bağırdı Qukezwa bahtsız kadına.

"Zim'in ruhu bedeninden ayrılana kadar gitmiyorum" diye ısrar etti kadın.

Sanki kadının kurtuluşu onun elindeymiş gibi, herkes Qukezwa'ya bakıyordu. Sanki kaderinden o sorumluymuş gibi. Kulübesine geri dönen Qukezwa'nın sinirleri boşaldı, ağlamaya başladı. Sırf kendi mesajını NoEngland'a götürebilsin diye babasının ölümünü aceleye getirmek istemesine öfkelenmişti. Onu sağlığına döndürme konusunda daha da kararlıydı artık. Ama hasta kadın da Zim'in kapısında

nöbet tutmakta bir o kadar kararlı görünüyordu. Zim'in merhametli akrabalarının ikram ettiği ekmek ve çaya minnettardı. Ama bulunduğu yerden gidecek gibi değildi. Zim'in kapısı önünde beklemek istiyordu.

Ertesi gün Camagu, Qukezwa ile Heitsi'yi görmeye ve Zim'in durumunda herhangi bir değişiklik olup olmadığına bakmaya geldi. Ve kızaktaki kadını gördü. Ona bir kez baktı ve kalbi hızla atmaya başladı. Avuç içleri terledi. Koşuyormuşçasına nefesi kesildi.

"NomaRussia?" dedi alçak sesle ve şüphe içinde.

Bitkin bir halde gözlerini kaldırdı kadın.

"NomaRussia!" diye seslendi Camagu, bu kez heyecanla.

"Sen de kimsin?"

"Taziye gecesinden, Hillbrow'daki. Harika şarkı söylüyordun."

"Evet olabilir."

"Konuşmuştuk. Hatırlamıyor musun?"

"Orada bir sürü insan vardı. Seni hatırlamıyorum. Tek istediğim acıdan kurtulmak."

11

İnsanlar ölüyordu. Binlercesi. Önceleri çoğunlukla yaşlılar ve çocuklardı. Sonra sıra erkeklere ve kadınlara geldi. Her yerde ölüyorlardı. Ceset ve iskeletler sıradan bir manzaraya dönüşmüştü. Derelerde. Çayırlarda. Hatta evlerin etrafında. Kimsenin ölüleri gömecek gücü yoktu.

Twin ve Qukezwa, ne pahasına olursa olsun Heitsi'yi hayatta tutmaya kararlıydılar. Twin uyuşukluktan kurtuldu. Qukezwa derelerden ve çayırlardan topladığı eski kemikleri kaynatırken, Twin hem İnananlardan hem de İnançsızlardan yiyecek çalan baskınlara katıldı. Qukezwa'nm topladığı kemikler güneşin altında yıllarca beklemiş ve kurumuş olsa da onlardan bir parça et suyu elde edebileceğini umuyordu. Heitsi'yle birlikte çorba gibi içtiler bu suları.

Twin'in katıldığı baskınlar East London'a kadar uzandı. Kolonicilerin ahırlarına girdiler ve atlarını çaldılar. Onları kesip etlerini paylaştılar. Qukezwa kocasının koca bir at buduyla birlikte gelişini ta uzaktan görürdü. O gün bolca etleri olacağı için neşelendi. İnsanların artık at etinden tiksinecek durumları yoktu. At etine itibar eden, özellikle de kurutulmuş halini zevkle yiyen Basotho halkına güldüklerini unutmuşlardı.

Twin bazen eve varamadan aç kalabalıklara rast gelir, eti onlara kaptırırdı. Ya da Qukezwa eti pişirirken aç hırsızlar gelip bütün tencereyi ateşin üstünden kapıp kaçarlardı. Ekmek gerçekten aslanın ağzındaydı artık.

Ve kimse itiraf etmese de köpekler de yeniyordu. Kolonicilerin besili köpeklerini çalıp akşam yemeği için pişiriyorlardı.

Ama ölümler azalmadan devam etti. Koloniciler hayvanlarını barikatlar kurarak ve silahlarla yağmacılardan korudular. İnananların çoğu öylece evlerinde oturup ölümü beklediler. Çaresiz analar çocuklarının uykuya dalıp bir daha uyanmamasını izlediler. Ölüm döşeğindeki kadınlar, kendi köpeklerinin, kocalarının cesetlerini yemelerini izlediler. Kendilerinin de er ya da geç köpeklere yem olacaklarını biliyorlardı. Ama köpeklerin bazıları da aç ailelerin midelerine iniyorlardı. Ekmek aslanın ağzındaydı.

"İşler bu noktaya gelince, en sonunda insanlar birbirini yemeye başlar" dedi Twin, Heitsi'yle birlikte Qukezwa'nın yatmadan önce yiyecekleri otları pişirdiği ateşin başında otururken.

"Yalnızca deliler yapar bunu. En kötü zamanlarda bile, asla Basotholaların Difaqane savaşlarında ve göçlerinde yaptıkları gibi yamyamlığa teslim olmayacağız" diye cevap verdi Qukezwa.

"Kimileri çoktan delirdi" dedi Twin. "Açlık bir sürü insanı delirtti."

"Peygamberler bizi yüzüstü bıraktı" diye sızlandı Qukezwa. "Göç etmeliyiz. Sığınacak bir yer aramalıyız. Hatta kolonicilere gidip topraklarımızı işgal eden bu insanlardan yardım istemeliyiz."

"Peygamberler bizi yüzüstü bırakmadı" dedi Twin. "Biz onları yüzüstü bıraktık. Kendimizi yüzüstü bıraktık. Sorun kehanetlerde değil, Nongqawuse'yi dinlemeyen İnançsızlarda! Ama ölüler yine de canlanacak!"

"Sen burada oturup ölülerin canlanmasını bekleyebilirsin Heitsi'nin babası. Ben çocuğumu alıp gidiyorum."

"Nereye gideceksin?"

"AmaMfenguların topraklarına gideceğim. Bir sürü aç amaXhosa'ya sığınma hakkı verdiklerini duydum."

"Peygamberleri şimdi terk edemezsin!"

"Peygamberleri terk etmek mi?" diye güldü Qukezwa, alaycı bir ifadeyle. "Onlar bizi terk ettiler. Neredeler şimdi? Mhlakaza öldü. Kız peygamberler tutuklandı. Senin peygamberlerin bize yalan söylediler. Senin halkının Tanrı'sı zayıf. İnsanları koruyamadı. Kendi halkımın Tanrı'sına dönüyorum, Khoikhoi halkının."

Qukezwa gerçekten de kendi halkının Tanrı'sına döndü. Onu terk ettiği için af diledi. Yıldızların kızı Qukezwa, Tsiqwa'nın yedi kızına, cennette hikâyelerini anlatana, dünyayı ve tüm insanları yaratana tapınmaya geri döndü. Günahlarından pişmanlık duyarak, bir kez daha Yedi Kız Kardeş olarak bilinen parlak yıldızlarla sohbet etti.

Yıllar önce Xikixa'nın oğullarına yol gösterdiği gibi, Twin ve Heitsi'yi amaMfenguların diyarına götürdü. Ama bu kez binecekleri bir Gxagxa yoktu. Yürüdüler. Açlık kemerleri midelerinin üzerinde sımsıkı düğümlenmişti. Twin-Twin, karıları ve çocukları yoktu. Güdecek sığırları yoktu. Domuzları yoktu. Tavukları yoktu. Sadece nasırlaşmış ayaklarıyla üç zayıf insan vardı.

Giderken yol üzerinde sayısız ceset gördüler. Bazıları tam olarak ölememişlerdi. Çukurlaşmış gözlerinde zayıf bir yaşam ışığı vardı. Çatlamış ciltleri kuraklıkla cezalandırılmış toprağa benziyordu. Derileri büsbütün kemiklerine yapışmıştı. Twin ve Qukezwa, yol kenarındaki ölülere katılmalarının an meselesi olduğunu biliyorlardı.

Mezardan çıkmış insanlar gibi görünseler de amaMfengu topraklarına varabildiler ve farklı ailelerden çok sayıda İnanan'ın buraya sığındığını gördüler. Çalışmaları karşılığında sığınma hakkı verilmişti. Sığırlara bakıyor, verimli tarlaları işliyor ve amaMfenguları koruyorlardı. Bazıları amaGcaleka kabilesinin en asil ailelerinden gelen İnananlar için çok aşağılayıcı bir durumdu bu.

Twin ve Qukezwa sürekli kavga ediyorlardı. Qukezwa onları İngilizlerle işbirliği yapan hainler olarak bilinen amaMfengulara getirdiği için mutsuzdu Twin. Nongqawuse'nin kehanetlerini reddetmiş ve İnananların sığırlarını ucuza alıp zengin olmuşlardı. Şimdiyse bu sığırları kesip *amafaca*ları, yani zayıf düşmüş olanları besliyorlardı.

"Qolorha'da ölmemizi mi tercih ederdin?" diye sordu Qukezwa.

Bu soruya cevap veremedi Twin. Ama kurtarıcılarının ihanete yatkın tabiatından yakınmaya devam etti. Buradan ayrılacak kadar güçlendiği anda gideceği tehdidini savurdu. Atalarının topraklarına geri gidecekti.

"Hiçbir şeyin yok. Orada ne yapacaksın?" diye sordu Qukezwa.

"Twin-Twin'i bulurum" dedi. Ama sesi hiç ikna edici gelmiyordu. "Ya da Lesotho'ya giderim. Veya amaMpondoların ve amaMpondomiselerin topraklarına giderim. İnananlardan oraya sığınan çok insan var. Burası kadar küçük düşürücü değil."

Qukezwa kıkırdadı ve alaycı bir sesle, Twin-Twin'in, Twin'in ona verdiği onca zarardan sonra kardeşine kollarını açacağına emin olduğunu söyledi. Sonra da Heitsi'yi *umphokoqo* mısır lapası ve *amasi* çökeleğiyle beslemeye gitti.

Twin-Twin elbette halkının yıkımına sebep olan hiç kimseyi hoş karşılayacak durumda değildi. Hâlâ John Gawler ve John Dalton vasıtasıyla koloni hükümetinin koruması altındaydı. Dalton, koloni hükümeti için çalışmaktan emekli olup kendi işini kurmaya can atıyordu ama en azından sınırlarda ve İngiliz Kaffrariası'nda sular durulana kadar Kraliçe'ye hizmete devam etmeye ikna olmuştu. Kendisi de bir adli memurdu artık. Şef Nxito'nun şefliğine kalıcı olarak atanmıştı. Bu yüzden de Twin-Twin'in ve ihtiyarlamakta olan şefin yağmacı İnananlardan korunmasından sorumluydu.

Ama koloni hükümeti, Twin-Twin'i her zamankinden de fazla hayal kırıklığına uğratmıştı. Kendine, Avrupa Dışındaki Halkların Büyük Koruyucusu diyen On Nehre İsim Veren Adam, amaXhosa halkının savunmasızlığından faydalanıyor, beyaz yerleşimi için onların topraklarının giderek daha fazlasını gasp ediyordu. Arkası kesilmeyen yerleşimci gruplarının, İnananların dağılmış evlerinin

etrafındaki tarım arazilerinden büyük parçalara el koyduklarına dair anlatılanları duydukça, Twin-Twin'in yaraları daha da fazla kaşınıyordu. Kendi evlerinde kalmaya devam eden amaXhosalar, birdenbire kendi topraklarında işgalci olduklarını öğreniyor ve artık yeni efendileri için çalışmaya başlıyorlardı.

On Nehre İsim Veren Adam, yalnızca koloniciler için çalışmayı kabul edenlerin açlıktan kurtulmasına izin verilmesini emretmişti. Pek çok amaXhosa, kendilerini beyaz yerleşim yerlerinde çalışan ve yalnızca karınlarını doyuracak kadar pay verilen köleler olarak buldu.

"Başladığımız işi gerçekleştiriyoruz" dedi adli memurlarına, müşfik bir ifadeyle. "Xhosalar yararlı hizmetçiler, ürünlerimizin alıcısı haline geliyorlar ve hazinemize katkıda bulunmaya başlıyorlar. Yeni Zelanda'daki Maoriler gibi, bu insanlar ıslah olmaz vahşiler değiller. Ortak bir inanç ve ortak çıkarlarla onları aramıza katmalıyız."

Bütün planları böyle güzelce hayata geçtiği için mutluydu. En başından beri niyeti, şeflerin gücünü kırarak tebaalarını topraklarından koparmak ve beyaz yerleşimcilerin çiftliklerinde ve şehirlerinde çalışmalarını sağlamaktı. Bu amacına beklediğinden de çabuk ulaşıyordu. Sığır kesme hareketi sayesinde olmuştu bu.

Fakat adli memurları, Sir George'un sözlerinin çelişkili olduğunu düşünüyorlardı. Kendisinin "ayrım gözetmeyen yardımseverlik" dediği şeyle ilgili şikâyet edip duruyordu. Adli memurlar halen çalışabilecek durumda olanlara yardım ediyorlardı. Sir George'a göre, gerçek yardımseverlik bu değildi. "Ayrım gözetmeyen yardımseverlik, yerli gruplarını Kingwilliamstown'a çeker" diyordu. Kaffir Yardım Evi'nin* dağıttığı çorbadan yararlanmak için Zululand'dan bile gelenler olurdu.

"Sir George'un ne yapmaya çalıştığını anlamıyorum" demişti Dalton bir gün, Gxarha Nehri'nin yakınlarındaki kafatası ve insan kemikleri arasında Gawler'la birlikte giderlerken. "Yaptıkları yardım- ların yerli kitleleri Kingwilliamstown'a çektiğini iddia ettiği için Kaffir Yardım Komitesi'ni dağıtmaya çalışıyor. Bir yandan da memurlarını daha fazla yerliyi koloniye işçi OLARAK KAYDETMEYE GÖNDERİYOR ||

* Misyonerler tarafından kurulan bir hayır kurumu. (ç.n.)

"Sir George'u asla anlayamazsın" dedi Gawler. "Bence Kaffir Yardım Evi'ni kapatmak istiyor."

"Öyleyse hemen kapatmalı ve bahaneler aramaktan vazgeçmeli. Şimdi de bizi ayrım gözetmeden yardım etmekle suçluyor."

"Ne yaptığını biliyor. O çok zeki bir adam."

"Onu seviyorsun, değil mi? Onun fikirlerini hayata geçiren sensin."

"Tam aksine, onu sevmiyorum. Britanya İmparatorluğu'nun iyiliği için ona inanıyorum. O mükemmel bir vali. İnsancıl da. Ama onu sevmiyorum."

"Sevmiyor musun? Buna inanmıyorum."

"Çünkü Güney Avustralya Valisi olan babama ne yaptığını bilmiyorsun. Canım babam, Sir George'un suçlamaları yüzünden işini kaybetti. Koloninin ekonomisini kötü yönettiğini iddia ettiler. Daha kötüsü, ailem Sir George'a evini açıp ona büyük bir konukseverlik göstermesine rağmen ihbar etti babamı."

On Nehre İsim Veren Adam'ın ayrım gözetmeyen yardımseverliğe olan karşıtlığı amaMfengulara kadar uzandı. *Amafaca*lara, zayıf düşmüş olanlara gösterdikleri insancıllığa dayanamadı ve şeflerine, sığınmacı olarak gelen amaXhosaları sürgün etmesi talimatını verdi. Twin ve Qukezwa da amaMfengu topraklarından sürülen binlerce kişi arasındaydılar. Bu mültecilerden iki bini, koloninin işçi kurumuna teslim edildi. Twin, iş piyasasındaki herhangi birinin ilgisini çekemeyecek kadar zayıftı. Kendini Kaffir Yardım Evi'nde buldu ve orada açlıktan delirmiş kişilerle birlikte yaşadı; bir süre sonra kendisi de açlıktan delirdi. Bu esnada Qukezwa yiyecek artıkları için dilenerek Heitsi'yle birlikte bir köyden öbürüne sürükleniyordu. Tek umudu günün birinde Khoikhoi halkını bulmak ve onlar tarafından kucaklanmaktı.

Twin-Twin kendi halkından binlerce insanın sığır kesme hareketi sonucunda öldüğünü duydu. On Nehre İsim Veren Adam'ın yaptıklarını öğrendi. Beyaz yerleşimcilerin halkının topraklarına nasıl yayıldıklarını kendi gözleriyle gördü. Acıyla doldu ve yaraları çılgınca kaşındı.

Halklarının yaşadığı felaket yüzünden Şef Nxito'yla birlikte başları öne eğildi.

"Aldatıldık" dedi Nxito'ya. "Bu insanlar kwaXhosa'nın her yerine veba gibi yayılıyorlar."

"Ne yapabiliriz ki? Yenilmiş bir halkız biz" dedi ihtiyar şef.

"Bu sığır kesme işini On Nehre İsim Veren Adam'ın planladığı doğru olmalı" dedi Twin-Twin. "Nongqawuse'nin aklına bu fikirleri o soktu. AmaXhosaların kendi kendilerini mağlup etmelerini istedi. Şimdi de parmağını bile kıpırdatmadan kazandığı zaferin nimetlerinden faydalanıyor."

"Ne yapabiliriz ki?" diye tekrar etti Nxito, bitkin bir halde. "Mağlup olmuş bir halkız biz."

"Ve bizi yenmeleri için onlara yardım ettik! Tıpkı Mlanjeni'nin Savaşı'nın kahramanı General Maqoma'nın babası sersem Kral Ngqika gibi. Bu beyazlar ilk geldikleri zaman, alkolik Kral Ngqika, kendi tebaasına katılacaklarına inandı. Onları buyur etti ve İncillerini halkın arasında yaymalarına izin verdi. Ertesi sabah uyandığında, ülkesinin ve tebaasının onların eline geçtiğini gördü."

"Şimdi bir sürü insan, bizim Tanrımız'dan daha güçlü olduğunu gördüğü için beyazların Tanrı'sına inanmaya başladı" dedi Nxito.

"Onun hiçbir gücü yok" dedi Twin-Twin, kibirle. "Beyazlar oğlunu öldürürken kılını bile kıpırdatmayan o değil miydi? Bana bu tanrıların hepsinden gına geldi."

Twin-Twin dinin tehlikeleri üzerine kafa yormak üzere uzaklaştı.

Ned, Mjuza, Dalton ve Gawler, hepsi de farklı zamanlarda onu Hıristiyanlığa döndürmek için uğraşmış ve yorgun düşmüşlerdi. Onlara, İngilizlerin amaXhosalara yaptığı muameleye izin veren bir dine katılamayacağını söylemişti. Gerçekten de bütün dinlerden bıkmıştı. Bu yüzden de kendi İnançsızlar Mezhebi'ni kurdu; dinin yüceliğine karşı inançsızlığı desteklemek için.

***

İnançsızlar Mezhebi, dansları olmadan hemen hemen ölü sayılırdı. Ximiya'nın oğlu Bhonco ıstırabın doruklarındaydı. AbaThwalar, dansı bir günlüğüne bile onlara vermiyorlardı. İnançsızlar kendi

danslarını bulmayı denediler. Ama insanı transa sokabilecek, özellikle de kişiyi zamanda geçmişe götürebilecek bir transa sokabilecek danslar bulmakta tecrübeleri yoktu. Bulacakları dansın güce ihtiyacı vardı.

Kadın düşkünü ataları Twin-Twin'in, mezhebinin ritüellerini mükemmelleştiremeden ölmüş olması çok yazıktı. Öyle olsaydı, bugünün İnançsızları abaThwaların danslarını almak zorunda kalmaz, kendilerini doğrudan ataların dünyasına bağlayacak olan geçmiş ayinlerini uygularlardı. Esaslı bir acı ve ıstırapla dolu bir dünyaya...

Hal böyleyken, Bhonco'nun yaralarını yatıştıracak bir merhem de bulunamıyordu.

Yalnızlık içini yiyip bitiriyordu. Bir zamanlar sevgili karısı olan NoPetticoat kooperatifte çok zaman geçiriyordu. NoPetticoat hâlâ onun sevgili karısı olduğunu iddia ediyor ve kendisinin ihtiyaçlarını anlamayı reddedenin inatçı kocası olduğunu söylüyordu. Ama bir zamanlar karısına çok düşkün olan Bhonco, evde olduğu zamanlarda bile onunla konuşmuyordu. İnananlarla ve onların destekçileriyle gezip tozmayı bırakana kadar da konuşmayacaktı. Pişirdiği yemekleri gönülsüzce yiyor ve doymadığı ya da daha fazla yemesi gerektiği zaman bile sesini çıkarmıyordu. NoPetticoat'sa kooperatifte olmadığı zamanlarda, eskiden İnançsızların acı veren danslarını yaptıkları yer olan ağacın altında oturup zarif hareketlerle uzun piposunu içiyordu. İsyanından sonra uzun piposunu içmeye tekrar başlamıştı. *Umbbaco* ve boncuklardan oluşan geleneksel İsiXhosa kıyafetlerini giymeye de. Kooperatifte en iyi *umbbaco* dikişçisi olarak itibar kazanmıştı. *İsikbakba* eteklerine ve *isikbakba* geleneklerinden etkilenerek yapılan modern gömleklere çekilen siyah şeritlerdi bunlar.

Xoliswa Ximiya bu alışkanlıkları tiksindirici buluyordu. NoPetticoat'un isyanına kadar, ailesini kızıllıktan kurtarmayı başarmıştı. Annesine uzun uzun yalvarmasına rağmen, bundan böyle kendini ruhsuz Avrupai kıyafetlerle sıkmama konusunda kararlı olan NoPetticoat'u ikna edememişti. O kıyafetler onun için tam anlamıyla bir cezaydı. *Amabomba* kıyafetlerini seviyordu. Her zaman sevmişti. Her zaman sevecekti. Pipo içmesine gelince, bundan böyle sırf kızı mutlu olsun diye daha fazla *ukunqanqatbeka* (tütüne duyulan kavu-

rucu arzu) acısı çekmeyecekti. Keskin kokulu tütününü keyifle içme özgürlüğüne dört elle sarılmıştı.

Ama Xoliswa Ximiya'nın endişelenmesi gereken başka şeyler de vardı. Camagu'yu bir daha asla geri kazanamayacağını biliyordu. Medeni hayatı bütün yönleriyle terk etmeye ve barbarlığı tercih etmeye karar vermişti Camagu. Kayıp vakaydı artık. Onunla mutlu olmasının yolu yoktu. Camagu utanç verici âdetleri ve kültürden yoksun giyim modalarını sağlamlaştırmaya çalışırken, Xoliswa medeniyet ve ilerlemeyi temsil ediyordu. Onlar birbirlerini hak ediyorlardı, o ve Qukezwa. Beraberce kızıllığın içinde yuvarlanacaklardı. Oysa Ximiya'nın kızı, pek yakında bu köyü bırakıp gidecekti.

Buna rağmen Qolorha-by-Sea'nin alışıldık dedikodu çarkı tarafından rahatsız edilmekten kurtulamamıştı. Onun dönek olduğunu ve artık Camagu'nun ve İnananların savunduğu ilerleme yöntemlerini desteklediğini söylüyorlardı. Kimileri sırf Camagu'yu geri kazanmanın en iyi yolunun bu olduğunu düşündüğü için değiştiğini söylüyordu. Bazıları da Qukezwa'nın Camagu'yu ağabeyinin intikamını almak için çaldığını iddia ediyordu. Qukezwa'nın ağabeyi Twin, Xoliswa Ximiya tarafından sırf eğitimsiz olduğu için terk edilmişti. Bu dedikodular eskiden Xolisawa Ximiya'nın canını hiç sıkmazdı. Ama söylentiler artık kontrolden çıkmaya başlamıştı, özellikle de bu sonuncusu. Sürekli kendisini savunmak zorunda kalıyordu. Üstelik bunların bazıları, aynı toprakta yan yana yürümeye bile layık görmediği insanlardı. Kızıllığın kalbini ne kadar çabuk terk ederse, o kadar iyiydi.

Ama Xoliswa Ximiya'nın tek derdi bu değildi. Bir sabah uyandı ve tarihin yaralarının kendi vücudunda da peyda olduğunu gördü. Birdenbire, atalarının bedenlerindeki kırbaç izleri onun bedenine geçmişti. Bu barbarca izlere isyan etti. Atalardan kalma bir intikamın parçası olduklarına inanmayı reddetti. İnançsızlar Mezhebi'ni diriltiği için babasına lanet etti.

"Ben mezhebi canlandırmasaydım bile, yaralar gelmek istedikleri zaman yine geleceklerdi" dedi Bhonco. "Onların mezheple bir ilgisi yok. Mezheple ilgili hiçbir fikirleri olmamasına rağmen Orta Kuşaklar'da bile vardı yaralar. Twin-Twin soyunun ilk çocuklarının taşımak zorunda olduğu bir yük bu."

Yaraların kızlarının medeni vücudunda belirdiğini duyan İnançsızlar şoke oldular. Bhonco'nun bir erkek varisi olmadığı için, yaraların da sonunun geldiğini düşünmüşlerdi. Tarih boyunca hiçbir zaman bir kadında görülmemişti bu izler. Bu yüzden de herkes yaraların lanetinin nihayet kırıldığına inanmıştı.

Bhonco'nun gençliğinde, karısı ona bir erkek çocuk doğuramayınca, kendisine bir varis verebilecek ikinci bir eş alması için onu ikna etmeye çalışmışlardı. Ama NoPetticoat'a öylesine âşıktı ki bir başkasıyla evlenmeyi kabul edemedi. İnsanlar NoPetticoat'un onu aşk iksiriyle büyülediğini bile söylediler. Besbelli bir cadıydı, tıpkı Twin-Twin'in büyük karısı gibi. Ama Bhonco ve NoPetticoat bu boş konuşmalara gülmekle yetinmişlerdi.

Şimdiyse yaralar kızlarına geçmişti.

"Ne bekliyorlardı ki?" dedi dedikoducular. "O, kadın vücudunda bir erkek. Bu yüzden hiçbir erkek onu ehlileştiremiyor. Bu yüzden Camagu gibi bir doktor bile onunla evlenmekten korktu. Onun kendi kendisinin patronu olduğunu ve hiçbir erkek tarafından kontrol edilemeyeceğini biliyordu. Bu yüzden ortaokuldaki onca erkek ve kadını demir bir çubukla yönetiyor."

Xoliswa Ximiya eşyalarını toparladı ve Qolorha-by-Sea'yi terk etti. Köyün ruhu için ve Camagu'nun aşkı için verdiği savaşı kaybetmişti. Pretoria'da Eğitim Bakanlığı için çalışacağı yeni bir işi vardı. Daha medeni yerlere gidecekti. Sokak lambalarının olduğu yerlere. Lanetli yara izlerinden kurtulmak için uzmanlarla (dermatologlar ve estetik cerrahlarla) görüşebilecek kadar iyi bir pozisyonda olacaktı.

Bhonco bir kez daha yıkılmıştı. Karısını İnananlara kaptırması yetmiyormuş gibi, şimdi de kızını şehre kaptırmıştı. Daha kötüsü, okul müdürünün babası olma itibarını kaybetmişti.

Xoliswa Ximiya, kalbi kırıldığı için kaçtığında ısrar eden dedikoduları duyamayacak kadar uzaktaydı. "Aşk onu köyden uzaklara sürükledi" diyorlardı. Ve bunu hak etmişti. Kendi ilacından bir doz alıyordu. Aşkında cimrilik edip Twin'i kaçırmıştı.

Camagu, Xoliswa Ximiya bir hoşça kal bile demeden gittiği için üzgündü. Ama bunlarla uğraşacak vakti yoktu. Zim'in evinde daha fazla mesele vardı.

Ölmeyi reddeden Zim vardı. Öbürdünya (bu dünyaya paralel olarak ilerleyen ataların dünyası) ile bugünün Qolorha-by-Sea'sinin dünyası arasında yalpalıyordu. İnananlar Qukezwa'ya yalvarıyorlardı: "Sen onu kalbinle tuttuğun için ölemiyor. Lütfen zavallı adamı serbest bırak. O dünyadaki görevini yerine getirdi. Bırak ihtiyar gitsin!"

Herkes Öbürdünya'daki hoş yaşantının hayalini kuruyordu. İhtiyarı bu dünyada tutmak zalimlikti.

Qukezwa, herkesin babasının ölümünü istemesine kızgındı. Bu durumdan ötürü suçlandığı için daha da fazla kızıyordu.

"Babamın zamanının geldiğini nereden biliyorsunuz ki?" dedi. "İyileşip bu durumdan kurtulamayacağını, bu dünyanın zevklerinden tekrar tadamayacağını nereden biliyorsunuz?"

İnsanlar Zim'in yıllar evvel bir kez ölmek istediğini hatırladılar. Bu dünyada gereğinden fazla kaldığını hissetmişti. Bir keçi kurban etmiş ve atalardan, ebedi istirahatgâhının, yani ecele *indlela*nın yolunu göstermelerini istemişti. Ama atalar onu almayı reddetmişlerdi. İşte yine buradaydı, akrabalarının arasında oturuyor ve gözlerini dikmiş, duvardaki bir noktaya bakıyordu. Ataların bu kez onu kabul edeceğine kim, nasıl emin olabilirdi?

"Ah evet, onlar hazırlar" diye ilan etti İnananların ihtiyarlarından biri. "Bu kez mutlaka gitmeyi başaracak. NoEngland çok güçlü."

Zim'in kapısının önünde duran Gxagxa durmaksızın kişniyordu.

Ve bir de NomaRussia vardı tabii.

Zim ölmekle uğraşırken, o da altıgen kulübenin dışındaki kızakta gece nöbeti tutuyordu. Kapının aralığından zayıf bir sesle ona yalvardığı duyuluyordu: "Oraya vardığında NoEngland'a söyle, ona beni serbest bırakmasını söyle, söyle ki iyileşebileyim. Söyle ki bu ağrı dinsin, bu akıntı son bulsun."

"Seni duyamaz" dedi yaşlı bir kadın, kibarca. "İki dünya arasında."

Arkadaşları (Qukezwa'yı her yerde rahatsız edenlerdi bunlar) ara sıra uğrayıp yemek ve su getiriyorlardı. Yanında oturuyor ve ağrısı şiddetlendiğinde onu rahatlatmaya çalışıyorlardı. Her zaman inandıkları şeyi tekrar ediyorlardı: Buna sebep olan, cehennem ateşlerinde yanıyordu. Ailelerinin dediğine göre, arkadaşları üzerine "çalışan" bu *igqirha* her kimse, gerçek bir *igqirha* olamazdı. Gerçek bir *igqirha*

insanlara zarar vermezdi. Güvenilir bir *igqirha*, güçlerini yalnızca insanları iyileştirmek için kullanırdı. NomaRussia'ya bu acıyla karışık sonu gelmez akıntıyı veren bir *iqwirha*ydı, yalnızca zarar veren bir şeytan. O da cehennem ateşlerinde yanacaktı.

Zim'in kapısında karşılaştıklarında NomaRussia'nın onu hatırlamaması Camagu'yu yaralamıştı. Ama onunla daha fazla konuşma fırsatı olmamıştı. Arkadaşları gelip ortalığı velveleye vermiş ve Camagu'ya onu rahat bırakmasını söylemişlerdi. O da Qukezwa'yı görmek ve Heitsi'yle oynamak için altıgen kulübeye gitmişti. Aylar önceki umutsuz arayışıyla ilgili gerçeği anlatmadığı için Qukezwa'ya dargındı.

"Seni takip ettim. Johannesburg'dan buraya kadar" dedi bir gün NomaRussia'yı kızağın üstünde tek başına bulunca. "Seni aramaya geldim."

"Sen Qukezwa'ya aitsin" diye fısıldadı.

"Evet. Qukezwa'yla nişanlıyım. Ama beni buraya getiren sensin. Hayallerimde sen vardın. O sadece hayallerimi ele geçirdi."

"Benimle ilgili hayal kurmaya hakkın yok. Beni hayal etme. Bu evden bir erkeğe gözüm düştüğü için bu haldeyim."

"Bu halde mi? Lanetten mi söz ediyorsun?"

"Qukezwa anlatmadı mı?"

"Arkadaşların benim yanımda ona saldırdılar. Lanet yüzünden miydi?"

"Evet, lanetle ilgiliydi.

Camagu ölüm döşeğindeki kadını rahatlatacak bir şeyler söylemeye çalıştı.

"Hayat nehri bu. Nehir sensin. Erkekler ve kadınlar bu nehirden geldiler. Senin lanetinin döküldüğü ağızdan insanlık akıyor. Lanet değil bu. O nehirde yüzmekten çekinmem. Hayatım boyunca o nehirde yüzebilirim."

"Ne dediğini bilmiyorsun. Git buradan. Ölüyor olmasaydım bile, o nehirde yüzmene imkân yoktu. Beni arayan yabancı bir adam olduğunu duyduğumda, bir deliden söz ettiklerini düşünmüştüm. Şimdi anladım ki gerçekten de delisin. Hayatımın geriye kalanında başka lanet istemiyorum."

"O haklı, Camagu" dedi Qukezwa, alaycı gülümsemesiyle.

Camagu neredeyse bayılacaktı. Konuşmaları boyunca Qukezwa'nın kapıda dikilip onları dinlediğinin farkında değildi.

"En azından Johannesburg sokaklarında seni yakalayan şeytanlardan kendini kurtarmış oldun" diye ekledi, Camagu'yu eve geri götürürken.

Günler geçti. Zim ölmeyi reddediyordu. *Amahobohobo* dokumacı kuşları evi inişli çıkışlı, girdaplı şarkılarıyla doldurdular. Günün çoğunu dev yaban inciri ağacının altında oturarak geçiren adamı özlüyorlardı. Gxagxa, Zim'in kapısının önündeki nöbetinden ayrılmayı reddediyordu. NomaRussia da kendi nöbetine devam ediyordu.

Camagu'nun kafa karışıklığı Qukezwa'yı eğlendiriyordu; kuvvetsiz aklında yarattığı bir hayalete özlem duyması.

"Her yerde seni aradım" dedi Camagu, NomaRussia'ya bir öğleden sonra.

"Bir zamanlar burada çalışıyordum" diye cevap verdi NomaRussia. "Bu evden bir adam beni aradı ve buldu. Bak başıma neler geldi."

"Bunun onunla hiçbir ilgisi yok. East London'daki doktorların sana rahim ağzı kanseri teşhisi koyduklarını kendin söyledin. Bu bir hastalık ve erken teşhis konulup radyoterapi veya tıp doktorlarının uygulayacağı başka bir yöntemle tedavi edilmezse kadınları öldürüyor. Belki de kanaman ilk başladığında tedavi edilseydi, şimdiye kadar iyileşmiş olurdun."

"Senin doktor olduğunu söylediler."

"Hayır. Öyle doktor değil. Tıpla ilgili hiçbir bilgim yok. Ama rahim ağzı kanseri benim gibi meslekten olmayan kişilerin, yani tıp doktoru olmayanların bile bildiği yaygın bir hastalık. Bu bir lanet değil. Lütfen seni bir hastaneye götürmeme izin ver. Tamam, sana hastalığın ileri bir aşamasında olduğunu ve tedavi edilemeyeceğini söylemişler ama yine de ilgiye ve desteğe ihtiyacın var."

"Sırf beyaz doktorlar hastalığa bir isim verdiler diye, buna NoEngland'ın sebep olmadığını mı düşünüyorsun?"

"Hiç kimse bir başkasının kansere yakalanmasına sebep olamaz."

"Peki, o zaman senin beyaz doktorların bu genç yaşta bu hastalığa nasıl yakalandığımı neden anlayamadılar? Nasıl oldu da benimkinin sıra dışı bir vaka olduğunu söylediler?"

"Bilmiyorum."

"Öğrenecek çok şeyin var doktor."

"Tek isteğim sana yardım etmek. Lütfen izin ver, yardım edeyim. Sana iyi bakılacak bir bakımevinin ücretini ödemeye hazırım. Acını hafifletir ve hayatını bir parça daha rahat hale getirirler."

"Hayır, burada oturacağım. Beni bu hale getiren bu evde. Burada öleceğim. Benim ölümüm, geriye kalan günlerinde onların yakasını bırakmayacak. Şimdi beni yalnız bırak ve karına dön" dedi, Camagu'ya acıyan bir gülümsemeyle.

Bunca acının ortasında hâlâ gülümseyebiliyordu.

Günler geçti. Zim ölmeyi reddediyordu. Her taraftan gelen akrabalar bir kez daha Qukezwa'ya yalvardılar. "Lütfen ihtiyarı rahat bırak! Bırak huzur içinde ölsün!"

Bu şekilde suçlanmasına duyduğu öfke dağılmıştı. Akrabalara, Zim'i kendisinin tutmadığına dair yemin etti. Akrabalar onun samimiyetini gördüler. Belki de Zim'in Öbürdünya'nın çağrısına kulak vermeyişinin sebebini başka bir yerde aramalıydılar. Twin. Zim'in Johannesburg'a gidip bir daha dönmeyen oğlu. Belki de ihtiyar, Twin'e hoşça kal demeden gitmek istemiyordu. Twin'in izini sürmek için Johannesburg'a birilerini göndermeliydiler.

"Twin'i nerede bulacaklar?" diye sordu NomaRussia, arkadaşları ona planı anlattıklarında. "O öldü. Hillbrow'daki taziyesinde şarkı söyledim."

Twin'in öldüğünü duyunca şaşıp kaldılar. Hillbrow sokaklarında hayalleri yıkılmış ve sarhoş bir halde öldüğünü duyan kadınlar feryat ettiler.

Twin uzun bir süre hayal kırıklığı yaşamıştı. Gerçek insanlara benzeyen oymalarını kimse satın almıyordu. Kimse böyle oymalar istemiyordu. Sanat müşterileri eğri büğrü insanlarla daha çok ilgileniyorlardı. Orantısız insanlarla. Kafaları karınlarından çıkan ve gözleri kafalarının arkasında olan insanlarla. Pek çok kolu olan ve dudakları ayaklarına uzanan grotesk insanlarla. Twin gerçekliği bozulmuş şeyler yaratmayı reddetti. Yalnızca Dalton'ın ona öğrettiği gibi gerçekçi figürler oyabilirdi. Aç kaldı ve yoksul öldü. Hillbrow'da

çok katlı bir binanın çatısındaki yırtık çadırda, yaşlılar ve unutulmuşlar yasını tuttular. Bir de NomaRussia ve Camagu.

"*Makoti* gibi, yeni evli bir kadın gibi giyinmiştin. Ama evli değilsin" dedi Camagu, merakla.

"Erkekleri uzak tutmak için" diye açıkladı NomaRussia.

Qukezwa güldü ve "Belli ki işe yaramamış. İşte birilerinin gelini olduğunu düşünse de peşinden gelen bir adam" dedi.

"NomaRussia'nın orada ne işi vardı?" diye sordu merak içindeki kalabalık.

"Çaresizlikle Twin'i görmek için Johannesburg'a gitmiştim" dedi NomaRussia. "Nasıl yardım edebileceğini bilmiyordum. Tek hatırladığım, NoEngland kocasıyla benim aramdaki gerçeği keşfettikten sonra bir tek o benimle konuşmaya devam etmişti. Bana sert davranmayan yalnızca oydu. *İgqirha* bana talihsizliğimi yalnızca NoEngland'ın tersine çevirebileceğini söylemişti. NoEngland ölmüştü. Belki de ona Twin üzerinden ulaşabilirdim. Belki de Twin ona merhamet etmesi için nasıl yalvaracağımı bilebilirdi."

Ama çok geç kalmıştı. Johannesburg'a Twin'in öldüğü hafta varmıştı. Taziyede söylediği güzel veda şarkısı da NoEngland'a onu lanetten kurtarması için bir yakarıştı. Twin'in bu mesajı annesine götüreceğini umuyordu.

Köy halkı, oymaları, çok gerçekçi oldukları için beğenmeyen şehirlilerin zevksizliğine hayret etmişti. Buna rağmen, oğullarına heykelde gerçek hayata sadık kalmasını öğrettiği için John Dalton'ı suçladılar.

"Dalton'ın suçu bu" diye feryat etti Qukezwa. "Kardeşime gerçek insanlar gibi görünen güzel insanlar yaratmayı o öğretti. Her şeyi biliyormuş gibi davranıyor; şehirlilerin güzel insanlar gibi görünen oymalara para vermeyeceklerini de bilmeliydi. Twin eskiden yaptığı gibi bodur ve şişe biçimli insanlarıyla başarılı olabilirdi."

Camagu, Twin'in orijinal çalışmalarının ilginç ve geleneksel oldukları için bir pazar bulabileceği fikrine katıldı.

O gece Zim'e Twin'in ölüm haberi verildi. İlk defa soluk bir gülümseme göründü yüzünde. Ve öldü. Gülümseyerek öldü. NoEngland zaferi kazanmıştı. Çağrısının çok güçlü olduğuna hiç şüphe yoktu. Qukezwa'yla mücadelesinde oğlu da ona yardım etmişti.

Ertesi gün uyandıklarında NomaRussia'nın da öldüğünü gördüler. Bu, İnananların öfkesini daha da ateşledi. "Bu ahlaksız kadın Zim'i rahat bırakmayacak" dediler. Karısı tarafından çağırıldığında bile zorla yanına ilişmişti. Şimdi Zim, metresini ataların dünyasına götürmüş oluyordu. NomaRussia ve NoEngland arasında büyük bir kavga olacaktı. Kızının cesedini alıp defnetmesi için babasını çağırdılar.

Ximiya'nın oğlu Bhonco, Zim'in öldüğünü duyunca öfkeden deliye döndü. Zim her zaman ondan bir adım öndeydi. Şimdi de ataların dünyasına ondan önce varmıştı. Atalardan biri olacaktı. Bhonco nihayet ölüp ataların dünyasına gittiğinde, Zim uzun zamandır orada olacaktı. Bhonco yeni gelmiş olacak, Zim'se Öbürdünya'nın her köşesini biliyor olacaktı. Bu arada, Bhonco hâlâ dünyadayken, Zim diğer atalara kendisi hakkında kim bilir ne yalanlar söyleyecekti. İnançsızların evlerinde kim bilir ne tahribatlar yaratacaktı. Zim çok nahoş bir ata olacaktı. Keçiler ve öküzler kurban edildiğinde bile yatışmayan kinci bir ata. İnananlar bir kez daha kazanacaktı. Bhonco, yaşadığı sürece nihai bir zafer göremeyecekti. Yaraları kederle kaşındı.

Zim'in cenazesinde, konuşmacılar "Bir asker öldüğünde bir diğeri doğar" dediler. Heitsi'nin nesli, kendisinden önce gelenlerin yarım bıraktıklarını ileriye taşıyacaktı. Bir başka konuşmacı, Zim'in ailesinin atalar tarafından sevilen bir aile olduğunu söyledi. Ölümün ailesi olduğunu. Önce NoEngland gitmişti. Sonra Twin. Ve şimdi de Zim'in kendisi.

Zim'in ölümünün üzerinden bir ay geçmesine rağmen, Qukezwa hâlâ Camagu'nun evine taşınmamıştı. Ancak *isizathu*dan, yani ölünün ardından ölümünden aylar sonra yapılan törenden sonra taşınabilirdi. *İsizathu*da kadınlar en güzel *isikhakha* eteklerini giydiler ve en güzel *amahomba* boncuklarını taktılar. Bir boğa kesildi ve bira mayalandı. Erkek ve kadınlar, ölenin anısına birlikte *umxhentso* dansı yaptılar.

Camagu, Heitsi'yle oynayarak bolca vakit geçirdiği Zim'in evindeydi. Nongqawuse Vadisi'ne giden birtakım insanlar gördü. Ona, bölgeyi incelemek için hükümetten insanların geldiğini söylediler. Tatil cennetinin ve kumarhanenin inşaatı devam edecekti. Savaş sonunda kaybedilmişti.

Nongqawuse Vadisi'ne gittiğinde, haki bir takım giymiş sıska bir beyaz olan hükümet görevlisiyle bir grup erkeğin konuştuğunu gördü. Aralarında Şef Xikixa'nın da bulunduğu grubun merkezinde Ximiya'nın oğlu Bhonco vardı. Biraz ilerdeyse keyifsiz görünen bir başka grup bulunuyordu. Camagu, bunların, kendisiyle birlikte kumarhaneye karşı çıkanlar olduğunu hemen fark etti.

Adam, Bhonco'nun hevesli grubuna heyecanla yeni ekipmanını gösteriyordu. "Bu bir tellürometre" dedi. "Ve tahmin edin, nerede bulundu? Burada, Güney Afrika'da. Başka herhangi bir cihazın yapabileceğinin çok ötesinde, büyük bir kesinlikle yer tespiti yapabiliyor." Yani kaygılanmalarına gerek yoktu. İncelemesini çok kısa bir sürede bitirecekti ve çok yakında, bir zamanlar çalıların ve ağaçların büyüdüğü alanda harika kumarhaneler bütün görkemi ve ihtişamıyla yükselecekti.

"Evet Cesane'in oğlu, sen ve senin İnananların nihayet kaybettiniz" dedi Bhonco.

"Buna sen mi izin verdin?" Camagu sorusunu doğrudan Xikixa'ya yöneltmişti.

"Buna izin verecek olan ben değilim, Cesane'in oğlu" dedi şef. "Hükümet bunu istiyor. Her şeye rağmen köy için iyi olabilir bu. İlerlemenin çarkları işliyor, Cesane'in oğlu. Onları hiç kimse durduramaz."

Görevli, gösterişli bir hareketle çalışmaya başladı. Bhonco ve destekçileri neşelendiler. Camagu ve onun destekçileri ise umutsuzca izliyorlardı. John Dalton dört çeker kamyonetiyle geldiğinde oradan ayrılmak üzereydiler. Korna çalarak geliyordu. Sert bir hamleyle görevlinin hemen yanında durdu ve elinde tuttuğu birtakım kâğıtları sallayarak havalı bir şekilde kamyonetinden indi.

"Ne yaptığınızı sanıyorsunuz dostum?" diye sordu.

"Ne mi yapıyorum? İnceleme yapıyorum elbette. Kumarhanenin ve ona ulaşacak asfalt yolun yapılacağı bölgeyi inceliyorum" diye yanıtladı görevli, neşeli bir tavırla. "Şurayı görüyor musun? İşte orası gezinti alanı olacak. Ve sonra bir de teleferik..."

"Korkarım kumarhane falan olmayacak dostum" dedi Dalton ve elindeki kâğıdı uzattı. Bu bölgede her türlü incelemeyi yasaklayan

bir mahkeme emriydi bu. Yanına da devlet sanat, kültür ve miras biriminin bu bölgeyi ulusal miras ilan ettiğini belirten bir mektup iliştirilmişti.

"Kimse buraya elini süremez!" diye bağırdı Dalton, muzaffer bir edayla.

Coşkuyla Dalton'ı omuzlarına aldılar. Bu köyün kurtarıcısıydı o. Feryat ettiler ve zafer şarkıları söylediler. Fakat Bhonco öfkesinden kudurmuştu. Destekçileri onu sakinleştirmeye çalışıyorlardı. Gördüğü herkese hakaretler yağdırıyordu hem dostlarına hem de düşmanlarına. Bir kez daha yenilmişti.

Dalton, zafer kazanmış bir ifadeyle, Camagu'ya da küçümseyici bir bakış attı. İnsanlarını Johannesburg'dan gelen hevesli yabancının pençesinden geri kazanmıştı. Bu yüzden, inşaatın durdurulması için mahkeme emrini almak için başvurduğunu veya Pretoria'ya bizzat gidip hükümet mektubunu aldığını kimseye söylememişti. Bu yüzden, mahkeme şerifine, mahkeme emrini bizzat götürmesi için ısrar etmişti. Bu yüzden, mahkeme emrini ve hükümet mektubunu son dakikaya kadar bekletmişti. İnsanlarını geri kazanmak için.

12

Pastel renklerde şarkı söylüyordu Qukezwa. Heitsi kumda oynarken bir sürü farklı sesle söylüyordu. Heitsi, altı yaşına gelmesine rağmen denize henüz hiç ilgi göstermemişti. Feryatlar ve gürültüler ortasında doğduğu gün annesi, onu denize götüreceği ve ona yüzmeyi öğreteceği günün hayalini kurmuştu. Heitsi kendisinden farklı yetişecekti. Annesi, Qukezwa'nın denize yaklaşmasına hiç izin vermemişti. Heitsi bütün balıklardan daha iyi yüzecekti. Ama Qukezwa düş kırıklığına uğramıştı, Heitsi'nin denize hiç ilgisi yoktu. Annesi onu peşinden sürüklediği için geliyordu yalnızca. Qukezwa lagünün sığ ucunda ayaklarını suya sokup bölünmüş tonlarda şarkı söylerken o, kumsalda oynuyordu.

Göz kamaştıran renklerde şarkı söylüyordu Qukezwa. Vahşi renklerde. Kan renklerinde. Bugünün ve dünün renklerinde. Hayali

renklerde. Çorak manzaralı kâbusları boyayan renklerde. Geçmişin kayalık ve tepelerine uğruyordu kızıllıkla. Ve buralardan, isimlendirmekle ünlü bir adam beliriyordu. Bir zamanlar on nehre isim vermişti. Şimdi kwaXhosa'nın her yerinde çılgınca at sürüyor, bütün gücüyle bağırıyor, kulak veren herkese ilan ediyordu: "Nihayet amaXhosa diyarını huzura kavuşturdum!"

Huzura kavuşmuş evler perişan durumdaydı. Huzura kavuşmuş erkekler, yükselmekte olan şehirlerde, kendilerini huzurlu işçiler olarak kaydettiriyorlardı. Huzura kavuşmuş erkekler, zayıf düşmüş binlercesi arasında. Huzura kavuşmuş kadınlar, toprakla ve huzurlu aileler kurmaya uğraşıyorlardı hâlâ. Huzurlu erkekler geri döndüklerinde, evlerini başka bir yere taşınmış, küçücük huzurlu köylere tıkıştırılmış halde buluyorlardı. Huzurlu tarlaları zengin göçmenlerin çiftlikleri olmuştu.

Twin-Twin'in oğulları Amathole Dağları'ndan dönmüş ve evlerini yeniden yapmışlardı. Ama eskisinden çok daha küçüktü. Hâlâ sığırları olan birkaç kişiden biriydi Twin-Twin. Yerde yürüyen çökük gözlü hayaletler kadar zayıf düşmüştü hayvanlar. Sütleri az ve yavandı. Bu sütten yapılan *amasi* çökeleği kirli bulaşık suyu gibi görünüyordu. Ama insanlar yiyorlardı. Bazen dilenciler dolaşıp artıkları topluyorlardı.

Qukezwa hiçbir şey alamayacak bir dilenciydi. Gözleri, dolaşan diğer hayaletlerinki gibi çökmüş, çıkık Khoikhoi elmacık kemikleri açlıktan iyice sivrilmiş olsa da Twin-Twin'in evinin yakınına bile uğramayacaktı. Tüm vaktini dalgalı sahilde geçiriyordu. Kendi halkının kıyı serserileri gibi. Denize giriyor ve biraz denüz ürünü topluyordu. Bunları çiğ yiyor, birazını da Heitsi'ye veriyordu. Heitsi kendisi de yakalayabilecek kadar büyümüştü. Ama görünüşe göre, denizden pek hoşlanmıyordu. Kayalık sahilde, güvenli bir mesafede oturup annesini izlemeyi tercih ediyordu.

Twin-Twin, herkesin hakkında konuştuğu deniz kadınının, kardeşinin karısı olduğunu biliyordu. Heitsi'nin, Twin'in neslini devam ettirecek öz yeğeni olduğunu biliyordu. Twin'in Kaffir Yardım Evi'nde delirerek öldüğünü biliyordu. Biliyordu. Ama umrunda değildi. Her sabah dünün öfkesiyle uyanıyordu. Kalbi kaskatıydı. Hayatına yön veren iki büyük pişmanlığı vardı: kardeşinin ölümünü

zevkle izleyememek ve babasının başının intikamını almak için John Dalton'a saldırmayı göze alamamak. Bunun için artık çok geçti. Dalton adli memurken, onunla köy köy dolaşmış ama eline geçen pek çok fırsatı kaçırmıştı. Dalton şimdi iyi yere dükkân açmış bir tüccardı. Qolorha'da, tepede dev bir alım-satım dükkânı açmıştı. Bu tepeden, birkaç kilometre öteyi, oğlunun misyoner olarak bulunduğu misyona kadar her şeyi görebiliyordu. Artık çok geçti. Başsız atanın intikamını almak gelecek nesillere kalmıştı. Buna değeceğini düşünürlerse eğer. Kendisinin kaybedecek çok şeyi vardı.

Bhonco kaybedecek hiçbir şeyi olmadığını düşünüyordu. Zaten her şeyini kaybetmişti. İnananlar her defasında zafer kazanmışlardı. Qolorha'ya kumarhane kurulmadı. Eskiden kızının anlattığı, medeniyetin harika şeylerinden hiçbiri yoktu. Bunun yerine bir gezgin hosteli olarak başlayan ve gelişip bir tatil kampına dönüşen bir turistik mekân açılmıştı. Buranın sahipleri, kooperatife katılmaya karar veren köylülerdi. Başında da işi Blue Flamingo Otel'de öğrenmiş olan Vathiswa vardı. Bhonco'ya göre, durumu da kötüleştiren şey, bu tatil kampının Zim'in eski evinin yerinde olmasıydı. Qukezwa, Camagu'nun yanına taşındıktan sonra, evi kooperatife vermişti. İsiXhosa formlarında daha fazla dörtgen ve altıgen kulübe yapılmıştı. Şimdiyse Blue Flamingo Otel'le sıkı bir rekabete girmişlerdi. Dev yaban inciri ağacı ve onun dallarına yaptıkları kuş evlerine gelen *amabobobobo* dokumacı kuşları, turistlerin ilgisini çekiyordu. MamCirha, NoGiant ve NoPetticoat'un başında olduğu kadınların yaptığı boncuk işleri ve geleneksel İsiXhosa kıyafetleri de öyle. Bu ürünler altıgen kulübelerden birinde sergileniyordu.

Bhonco'ya göre tüm bunlar yenilgiyi temsil ediyordu. İnananlar kazanmıştı. Kaybedecek başka bir şeyi kalmamıştı. Ve bunların hepsi John Dalton'ın suçuydu. O adi Camagu'yu bu köye o getirmişti. İkisi de İnançsızlara karşı İnananların yanında durmuşlardı. Sonuç olarak, abaThwa dansını kaybetmiş, karısını kaybetmiş, kızını kaybetmiş, köydeki itibarını ve saygınlığını kaybetmişti. Köyün kendisi de herkesin hayatını değiştirecek şaşaalı bir kumar cennetini kaybetmişti. Bunun yerine kumarhanenin cazibesinden yoksun taşralı bir tatil kampı vardı şimdi.

Ve bir de Zim vardı tabii. Gidişinin üzerinden neredeyse altı yıl geçmişti. Yeni binyıla girilmişti. Bu fikrin sebep olduğu heyecan ölmüş ve insanlar buna alışmışlardı. Ama o lanet olası Zim'i unutamıyordu hâlâ. Bir ata olarak hürmet edilen Zim. Bhonco dünyada dertlenirken, yaşayanların mesajlarını Qamata'ya ulaştırabilir umuduyla hayvanlar kurban ettikleri Zim. Diğer atalara kendisiyle ilgili yalanlar söyleyebilecek ve onları kendisiyle aralarına mesafe koymaları için etkileyebilecek olan Zim.

Bhonco kendisi için her şeyin ters gittiğini hissediyordu. Xikixa'nın başının intikamını almalıydı. Bir şekilde düzeltilmeliydi bu durum. Dalton, Xikixa'nın kafasının yerine konduğunun görülmesi için atalarıyla konuşmalıydı. Ancak o zaman Bhonco ve onun bölünmüş hanesi için işler yoluna girebilirdi.

*Pangas*ını ve *knobkieries*ini aldı ve Dalton'ın birkaç yıl önce doğrudan tatil kampıyla rekabet etmek için kurduğu kültür köyüne doğru yürüdü. Dalton'ın kültür köyü de NoVangeli ve NoManage'in desteğiyle yürütülen bir kooperatifti aynı zamanda. Adı kültür köyü olmasına rağmen gerçek bir köy değildi. Kerpiçten yapılmış ve çatıları otlarla örülmüş, çitleri de hasırdan olan dört evden oluşuyordu. Kulübelerin dış duvarları geometrik desenlerle süslenmişti. İçlerinde, satışa konan farklı ebatlarda toprak kaplar vardı. Tezekle kaplanmış zeminin üzerine otlardan örülü hasırlar yayılmıştı. Başka da bir şey yoktu. Kulübelerin önündeki geniş açıklıkta, köy oyuncuları çeşitli İsiXhosa kostümleriyle dolaşıyorlardı. Bazıları kütüklerin üstünde oturup sorgum birası içiyorlardı. Turistler geldiklerinde, *amaggiyazana*lar, yani ergenliğe erişmemiş genç kızlar onları dansa davet ediliyorlardı. Genellikle Blue Flamingo Otel'in misafirleri olan ziyaretçiler her zaman iyi bahşiş bırakıyorlardı.

Bhonco, John Dalton'ı görmek istedi. NoManage, Dalton'ın dükkâna gittiğini söyledi Bhonco'ya. İhtiyar, Vulindlela Alışveriş Dükkânı'na giden tepeyi tırmandı. Dalton'ı, yarınki *nkamnkam* gününde yaşlılık aylığı alanlar çeklerini bozdurmaya gelecekleri için, siyah veresiye defterlerini hızlı hızlı okuyup düzenlerken buldu. Bhonco'yu gören Dalton, ihtiyarın daha fazla *ityala*, yani daha fazla veresiye için geldiğini varsaydı.

"Senin için bugün *ityala* yok" dedi Dalton.

"Kim demiş *ityala* istiyorum diye?" diye yanıtladı Bhonco.

Ama Dalton dinlemiyor, gevezeliğe devam ediyordu. "Kızının sana düzenli olarak para gönderdiğini biliyorum. Xoliswa Ximiya'nın çok iyi bir işi var. Ulusal Eğitim Birimi'nde müdür yardımcılığı az şey değil. Onunla gurur duyuyor olmalısın. Ama yalnızca *nkamnkam* gününden sonra deftere yazabilirim."

"*İtyala* istemiyorum, Dalton." dedi Bhonco sakince. "Kendi atana benim atamın başını yerine koymasını söylemeni istemeye geldim."

"Atanın başı mı? Delirdin mi sen?"

"Bana Xikixa'nın başını ver Dalton!"

Dalton cevap veremeden, Bhonco *knobkieries*iyle kafasına vurdu. Tüccar baygın halde yere düştü. Bhonco bu kez *panga*sıyla iki kere daha vurdu yerdeki adama. Kan fışkırdı ve duvarlara sıçradı. Missis küçük ofisinden çığlık atarak fırladı. Tezgâhtar ve satıcılar da çığlıklarıyla ona katıldılar. Bhonco herkese bağırıyordu. Ağzından köpükler saçarak, kendi ıstırabına sebep olan başla ilgili bir şeyler söylüyordu. Müşteriler ve oradan gelip geçenler nihayet onu yakaladılar ve âletleri elinden aldılar. Dalton yerde baygın yatıyordu. Kafasındaki ve kolundaki yaralardan hızla kan kaybediyordu.

Gxagxa kişnedi. Qukezwa farklı seslerle söylediği şarkısını kesmedi. Yalnızca yukarı baktı ve gülümsedi. At ne zaman otlarla karnını tıka basa doyursa, her yerde Qukezwa'yı aramaya başlardı. Evde bulamazsa Nongqawuse Vadisi'ne giderdi. Orada da yoksa denize, özellikle de lagüne yönelirdi. Ve mutlaka orada olurdu. Gxagxa ve Qukezwa birbirlerini çok severlerdi. Babasının en sevdiği atıydı o. Bu atın içinde yaşıyordu babası. O oradayken utanç verici bir şey yapmaya ya da babasının yanında söylemediği türden sözler söylemeye cesaret edemezdi. Babasına duyduğu kadar saygı duyuyordu ona.

Yine kişnedi. Qukezwa sudan fırlayıp çıktı ve boynunu okşamaya gitti. Gidip biraz daha otlamasını, kendisinin tüm günü denizde oynayarak geçirmeye niyetli olduğunu söyledi. Heitsi'nin en sonunda kendisiyle birlikte suya gireceğini umuyordu. Heitsi'yi hâlâ bir yüzücü yapamamıştı, Heitsi sudan korkuyordu.

Qukezwa sayısız sesiyle vadiyi doldurdu. Donuk renklerle vahşi sahili boyadı. Sisli ve belirsiz renklerle. Beyaz değil, gri sisle. Sislerin arasında yürüyen Qukezwa'nın şarkısını söyledi. Kemikleri çıkmıştı. Gözleri kafatasından fırlayacak gibiydi. Çıkık elmacık kemiklerinde dinleniyorlardı. Deri eteği paramparça olmuştu. Bir tek boncuk şeridi bile kalmamıştı üzerinde. Boncuklar uzun zaman önce yiyecekle takas edilmişti. Bir kıyı serserisiydi o. Bir sahil çöpçüsü. Deniz ürün verdiği sürece, o ve oğlu aç kalmayacaklardı. Heitsi'nin denizden ürün toplamayı öğrenmesinin tam zamanıydı. Ona bir şey olursa, nasıl hayatta kalacaktı yoksa? Heitsi sudan korkuyordu.

Sisler içinde yürüyen kadın peygamberlerin şarkısını söyledi.

"Güllerden bir taç" şarkısını öğretiyordu beyaz bir kadın onlara. Bu kadın Bayan Gawler'dı. Onunla ve kocası Binbaşı John Gawler'la birlikte yaşıyorlardı. En basit oyunları bile beceremiyor olsalar da Bayan Gawler onları eğlenceli buluyordu. Ölümü kutlayan harika çocuk şarkıları öğretiyordu onlara: *Güllerden bir taç. Buketlerle dolu bir kese. Hapşu! Hapşu! Hepimiz düşeceğiz!*

Bu çocuklar. Bu peygamberler. Nasıl düşeceklerini bilmiyorlardı. Hareketleri çok kabaydı. Zarafetten yoksun. Yavan. O kadar kafasızdılar ki en basit oyunları bile anlayamıyorlardı. Nonkosi daha hızlı öğreniyordu aslında. Ve nasıl eğlenileceğini biliyordu. Seksek de oynuyordu. Nongqawuse ve Nombanda anlaşılması güç çocuklardı. Özellikle de Nongqawuse. Çoğu zaman kafası karışık görünüyordu. Ve hırpani.

Bayan Gawler kendine doğru düzgün bakmanın esaslarını öğretmeye çalıştı onlara. Onları bir küvete soktu ve kutsal vücutlarını çakıl taşlarıyla ovalayıp su ve sabunla yıkanmayı gösterdi. Ciltlerindeki kir katmanları soyulana kadar. Renkli elbiselerle güzelce giydirdi onları. Yazlık elbiseler içindeki genç peygamberler. Bayan Gawler ve Doktor Fitzgerald (On Nehre İsim Veren Adam'ın Yeni Zelanda'dan getirdiği mucize doktor) kadın peygamberleri vesikalık çektirmeleri için bir fotoğraf stüdyosuna götürdüler.

"Gülümse Nonkosi!" dedi Bayan Gawler.

Çıkırt.

"Hadi Nongause! Bu kadar suratsız olma! Gülümse!"

Çıkırt.

Ah bu peygamberler. Yalnızca düşmek değildi bilmedikleri. Gülmeyi de bilmiyorlardı.

Çıkırt! Çıkırt!

Sonra hepsi *Alice Smith*'le Cape Town'a doğru denize açıldılar. Yolculuk boyunca, kutsal kızlar teşhir malzemesi oldular. Herkes onları iyice görmek istiyordu. Cape Town'a varınca, kadın peygamberler, çok sayıda kadın mahkûm ve nakledilecek tutukluyla birlikte hapsedilecekleri Yoksullar Barınağı'na götürüldüler.

"Nongqawuse gerçekten de tatil kampının iş yapmasını sağlıyor" dedi Camagu, hastane yatağında yatmakta olan John Dalton'a. "Önemli seyahat dergilerine reklam verdiğimiz zaman onun adını kullanıyoruz. Qolorha mucizeler diyarı. Oraya gömülmüş olsaydı, çok daha fazla kâr getirebilirdi."

Dalton inledi ve hareket etmeye çalıştı. Serumu sallandı. Bir kez daha inledi. Vücudunu kaplayan bandajlarla bir mumyaya benziyordu. Üzerine her türden tuhaf mekanizma bağlanmıştı. East London'daki bu çok pahalı özel hastanede ona iyi bakıyorlardı. Doktor, Camagu'ya, hayatta kaldığı için şanslı olduğunu söylemişti. Yaşayacaktı. Ama vücudunu eskisi gibi kullanabileceğinin garantisi yoktu.

"Bhonco'nun tutuklandığını duyduğuna sevinmişsindir" dedi Camagu. Konuşmayı sündürüp zaman geçirmeye çalışıyordu. Dalton'ın ağzından, o kaçıkla ilgili hiçbir şey duymak istemediği anlamına gelen uzunca bir inilti döküldü.

"Çabucak iyileşmelisin John" dedi Camagu içtenlikle. "Bizim bu rekabetimiz iyi değil. Çekişmemiz çok uzun sürdü. Beş, neredeyse altı yıl. Hem de ne uğruna? Hiçbir şey! Qolorha'da hem tatil kampına hem de kültür köyüne yetecek yer var. Hep birlikte çalışmalıyız. En kısa zamanda eve dönmelisin, John. Tatil kampı için senin ticaret deneyimine ihtiyacımız var."

Dalton onayını inleyerek belirtti. Kalın bandajlarla sarılmış elini kaldırmaya çalıştı. Camagu kibarca sıktı John'un elini.

Köye dönerken, yol kenarına dizilmiş akasya ağaçları gördü. Qukezwa ona bunların düşman ağaçlar olduklarını öğretmişti. Yol boyunca, Qolorha'da bolca bulunan yöreye özgü ağaçlardan göre-

memişti. Yalnızca akasya ve diğer ithal ağaçlar vardı. Qolorha'da yaşadığı için talihli olduğunu hissetti. Orada yerel kuşları ve bitkileri korumak isteyenler kazanmışlardı. En azından şimdilik. Ama ne kadar sürecekti? Ülkeyi açgözlülük yönetiyordu. Herkes kendi hortumunu yalağa sokmak istiyordu. Er ya da geç, güç odakları halk adına karar verecek, "Qolorha-by-Sea'de bir kumarhane olması onlar için iyidir" diyeceklerdi. Ve kumarhane hayata geçecekti. Ve elbette güç odakları veya onların uzantıları, eşleri, oğulları, kızları ve mesela kuzenleri bu işin ekmeğini yiyecekti. Böylece de halk güçlenecekti.

Qukezwa pastel tonlarda şarkı söylüyor ve Heitsi'ye bakıyordu. Qukezwa ağız dolusu taze midyeyi yutuyor ve Heitsi'ye bakıyordu.

Ah Heitsi! Denizden korkuyor. Deniz olmadan nasıl hayatta kalacak? İnsanları kurtarma işini nasıl başaracak? Qukezwa, ellerinden yakaladı ve suya soktu onu. Çılgınca bağırıyor, tepiniyordu. Vahşi dalgalar gelip üzerlerine çıkıyor, sonra geri dönüyordu. Qukezwa heyecanla gülüyordu. Heitsi daha da yüksek sesle bağırıyor, Qukezwa'dan kurtulmaya çalışıyordu. "Hayır ana! Hayır! Bu çocuk denize ait değil! Bu çocuk insanların köyüne ait!"

Kızıllığın Kalbi uzaklara dair pek çok şeyin hikâyesi. Amerika'dan Güney Afrika'ya dönen ve yeni demokrasi karşısında hayal kırıklığına uğrayan, yeni tanıştığı ve erken kaybettiği bir kadını ararken yolu ülkenin diğer ucundaki bir köye düşen Camagu'nun hikâyesi. Yüz elli yıl önce Xhosa halkına sığırlarını kesip ekinlerini yakmaları telkininde bulunan genç kadın peygamberlerin, peygamberlere inananların ve inanmayanların hikâyesi. Yüz elli yıl sonra devam eden düşmanlığın, kıtlık karşısında çaresiz kalmış bir halkın asırlık çekişmelerinin hikâyesi. Tuhaf aşk üçgenlerinin, platonik bir aşkın ardı sıra geldiği köyde gerçek aşkı bulacak olan bir adamın, modernleşme sürecinin, yerelliğin, kıtlığın, İngiliz sömürgesi altında yazılan bir tarihin, kızıl toprakların kalbinin hikâyesi. Afrika edebiyatının yaşayan en önemli isimlerinden biri olan Zakes Mda'nın ilk akla gelen eserleri arasında gösterilen *Kızıllığın Kalbi*, yalın fakat güçlü örgüsüyle Güney Afrika'nın yakın tarihine değinirken aynı zamanda neredeyse iki asır öncesinin tarihsel olaylarına ve bu olayların günümüze yansımalarına da edebi bir dille ışık tutuyor. *Kızıllığın Kalbi* yalnızca bir roman değil, bir tarih çalışması, yaşanmış ve yaşanmakta olana karşı alınmış bir tavır olarak da okunmalıdır.

AYRINTI YAYINLARI • EDEBİYAT
ISBN: 978-975-539-706-1
9 789755 397061

23 TL